Biblioteca JEAN-PAUL SARTRE

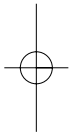

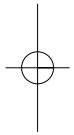

JEAN-PAUL SARTRE

Zidul

Traducere din limba franceză
SANDA OPRESCU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
SARTRE, JEAN-PAUL
Zidul / Jean-Paul Sartre; trad.: Sanda Oprescu
Bucureşti: RAO International Publishing Company, 2005

ISBN 973-576-804-6

I. Sanda Oprescu (trad.)

821.133.1-2=135.1

Olgăi Kosakiewicz

RAO International Publishing Company
Grupul Editorial RAO
Str. Turda nr. 117-119, Bucureşti, România

JEAN-PAUL SARTRE
Le Mur
© Éditions Gallimard, 1939
în
Oeuvres romanesques, Bibliothèque de la Pléiade

Traducere din limba franceză
SANDA OPRESCU

© RAO International Publishing Company, 2005
pentru versiunea în limba română

Tiparul executat de
R.A. „Monitorul Oficial“
Bucureşti, România

2005

ISBN 973-576-804-6

Zidul

Ne-au împins într-o sală mare, albă și am început să clipesc fiindcă mă dureau ochii din cauza luminii. Mai apoi am văzut o masă și patru tipi în civil, care stăteau la masă și se uitau prin niște hîrtii. Ceilalți prizonieri fuseseră îngrămădiți în fundul sălii și am fost nevoiți să străbatem toată încăperea ca să ajungem pînă la ei. Pe unii îi cunoșteam, pe alții nu, erau probabil străini. Cei doi din fața mea erau blonzi, cu capete rotunde; semănau unul cu celălalt: francezi, bănuiesc. Cel mai mărunțel își tot ridica pantalonii: era ca un fel de tic nervos.

Toată treaba a ținut aproape trei ore; eram la capătul puterilor și mi se golise capul; încăperea era bine încălzită și deci mi se părea destul de plăcut: de douăzeci și patru de ore încoace dîrdîisem fără încetare. Gardienii îi aduceau pe prizonieri unul după altul, în fața mesei. Cei patru tipi le cereau numele și profesia. De cele mai multe ori se opreau aici sau, dacă nu, puneau cîte o întrebare răzleață: „Ai participat la sabotarea muniților?“ Sau: „Unde te aflai în dimineața zilei de 9 și ce făceai?“ Nu ascultau răspunsul sau cel puțin așa lăsau impresia: tăceau un moment, se uitau

drept înainte și apoi începeau să scrie. L-au întrebat pe Tom dacă e adevărat că face parte din Brigada internațională: Tom nu putea nega din cauza legitimației care i se găsise în haină. Pe Juan nu l-au întrebat nimic, dar, după ce și-a spus numele, au scris o grămadă.

– Fratele meu José este anarhist, spuse Juan. Știți bine că nu mai e aici. Eu nu sînt înscris în nici un partid, n-am făcut niciodată politică.

Nu i-au răspuns. Juan a mai zis:

– N-am făcut nimic. Nu vreau să plătesc pentru alții.

Îi tremurau buzele. Un gardian i-a spus să tacă și l-a luat. Mi-a venit rîndul.

– Te numești Pablo Ibbieta?

Am spus că da.

Tipul s-a uitat în hîrțoagele lui și m-a întrebat:

– Unde e Ramon Gris?

– Nu știu.

– L-ai ascuns în casa dumitale de pe 6 pînă pe 19.

– Nu.

Au scris un moment și gardienii m-au scos din sală. Pe culoar, Tom și Juan așteptau între doi gealați. Am pornit. Tom l-a întrebat pe unul din ei:

– Și acum?

– Și acum ce? zise gardianul.

– E un interogatoriu sau un proces?

– Ăsta a fost procesul, spuse tipul.

– Și? Ce-o să se întîmple cu noi?

Gardianul a răspuns sec:

– O să vi se comunice sentința în celulă.

De fapt, ceea ce slujea drept celulă era unul din beciurile spitalului. Din cauza curentului, era un frig cumplit. Toată noaptea clănțănisem și nici peste zi n-o dusesem mai bine. Primele cinci zile le petrecusem într-o carceră de la arhiepiscopie, un fel de închisoare subterană probabil de pe vremea Evului Mediu; întrucît erau mulți prizonieri și puțin loc, îi băgau unde se nimerea. Nu-mi părea rău după carcera mea: nu-mi fusese frig, dar eram singur; cu timpul devine enervant. În beci aveam companie. Juan nu prea vorbea: îi era frică și apoi era prea tînăr ca să aibă dreptul la cuvînt. Tom, în schimb, era foarte vorbăreț și știa bine spaniola.

În beci se aflau o bancă și patru saltele de paie. După ce ne-au adus înapoi aici, ne-am așezat și am așteptat în tăcere. Peste cîtva timp, Tom a spus:

– S-a zis cu noi!

– Așa cred și eu, am confirmat, dar presupun că puștiului n-o să-i facă nimic.

– N-au de ce să se lege de el, precizează Tom. E fratele unui militant, asta-i tot.

M-am uitat la Juan: nu părea să fi auzit. Tom a continuat:

– Știi ce fac ăștia la Saragosa? Îi culcă pe oameni pe șosea și-i calcă pe urmă cu camioanele. Ne-a spus-o un dezertor marocan. Cică fac astfel economie de muniții.

– Dar nu și de benzină, am zis eu.

Eram supărat pe Tom: n-ar fi trebuit să spună una ca asta.

– Niște ofițeri se plimbă pe șosea, continuă el, și supraveghează operația asta cu mîinile în buzunar, fumînd. Crezi că le dau cumva lovitura de grație amărîților ălora? Nici gînd! Îi lasă să urle. Uneori, cîte un ceas întreg. Marocanul zicea că prima dată a fost gata-gata să verse.

– Nu cred că o să facă asta aici, am zis eu. Numai dacă, pe bune, or fi rămas fără muniții.

Lumina pătrundea prin patru răsuflători și printr-o gaură rotundă din tavan, mai pe stînga, prin care se vedea doar un petic de cer. Pe aici, prin gaura asta rotundă, de obicei

închisă cu un chepeng, se descărcau cărbunii în pivniță. Chiar sub gaură se găsea un strat gros de praf de cărbune; urma să fie utilizat pentru încălzirea spitalului, dar, încă de la începutul războiului, bolnavii au fost evacuați, iar cărbunele rămăsese acolo, nefolosit; uneori, chiar ploua peste el fiindcă uitaseră să închidă chepengul.

Tom a început să clănțăne.

– ... mama mă-sii de treabă, iar am început să clănțănesc, zise el.

S-a sculat și a început să facă gimnastică. La fiecare mișcare, cămașa i se întredeschidea, scoțîndu-i la iveală pieptul alb și păros. S-a întins pe spate cu picioarele în sus și a făcut foarfeca: vedeam cum îi tremură șalele grase. Tom era voinic, dar avea prea multă grăsime. Mă gîndeam că gloanțele sau baionetele aveau în curînd să se înfigă în masa asta de carne moale ca într-o bucată de unt. Dacă ar fi fost slab, nu mi-ar fi venit în minte aceeași idee.

Nu-mi era chiar frig, dar nu-mi mai simțeam umerii și brațele. Din cînd în cînd mi se părea că-mi lipsește ceva și începeam să-mi caut haina pe lîngă mine, apoi îmi aduceam aminte că nu-mi dăduseră haină. Chiar că era neplăcut! Ne luaseră îmbrăcămintea ca s-o dea soldaților lor și nu ne lăsaseră decît cămășile și pantalonii de pînză pe care bolnavii internați în spital îi purtau în toiul verii. După o vreme, Tom s-a ridicat și a venit să se așeze lîngă mine, gîfîind.

– Te-ai încălzit?

– ... mama mă-sii, nu. Dar în schimb mi-a ieșit sufletul.

Seara, pe la opt, a intrat un maior, însoțit de doi falangiști. Tinea o foaie de hîrtie în mînă. L-a întrebat pe gardian:

– Cum îi cheamă pe ăștia trei?

– Steinbock, Ibbieta și Mirbal, zise gardianul.

Maiorul și-a pus ochelarii și s-a uitat pe listă:

– Steinbock... Steinbock... Aha, uite-l! Ești condamnat la moarte. Vei fi împușcat mîine dimineață.

S-a mai uitat o dată pe listă.

– Și ceilalți doi la fel, spuse el.

– Nu se poate, zise Juan. Eu nu.

Maiorul s-a uitat la el uimit:

– Cum te cheamă?

– Juan Mirbal, răspunse el.

– Și numele dumitale e aici, zise maiorul, ești condamnat.

– Dar n-am făcut nimic, protestă Juan.

Maiorul a dat din umeri și s-a întors spre Tom și spre mine.

– Sînteți basci?

– Nimeni nu e basc.

Părea agasat.

– Mi s-a spus că sînt trei basci pe aici. Doar n-o să-mi pierd vremea alergînd după ei. Presupun că nu vreți să vi se trimită un preot.

Nici măcar nu i-am răspuns. A mai zis:

– Un medic belgian va veni îndată. Are aprobare să petreacă noaptea asta cu voi.

A salutat milităreste și a ieșit.

– Ce-ți spuneam eu, spuse Tom. Ne-am ars.

– Da, zisei eu, dar pentru ăsta mic e o porcărie.

Vorbeam așa fiindcă voiam să fiu drept, dar puștiul nu-mi plăcea. Avea un chip prea fin, iar frica, suferința îl desfiguraseră, îi schimonosiseră trăsăturile. Acum trei zile era un băiețandru, genul ăla drăgălaș, dar cam feminin, care unora poate că le place; acum însă arăta ca un poponar bătrîn și mi-a trecut așa prin minte că niciodată de acum înainte, chiar dacă i s-ar da drumul, n-avea cum să mai fie tînăr. N-ar fi stricat să am un pic de milă să-i dăruiesc, dar mi-e scîrbă de

milă, băiatul îmi inspira mai degrabă oroare. Nu mai scosese nici o vorbă, dar devenise pămîntiu: fața și mîinile lui erau pămîntii. S-a așezat la loc și s-a holbat la podea cu niște ochi rotunzi de tot. Tom avea suflet bun, a încercat să-l ia de braț, dar puștiul s-a tras violent înapoi, strîmbîndu-se.

– Lasă-l, i-am zis eu în șoaptă, că o să se pornească pe bocete.

Tom s-a supus cu părere de rău; i-ar fi prins bine să-l consoleze pe băiat; și-ar fi făcut astfel de lucru și n-ar fi fost ispitit să se gîndească la el. Pe mine chestia asta mă irita: nu mă gîndisem niciodată la moarte pentru că nu avusesem ocazia, acum însă se ivise și n-aveam altceva mai bun de făcut decît să mă gîndesc la ea.

Tom a început să vorbească; m-a întrebat:

– Ai curățat mulți tipi, cu mîna ta?

Nu i-am răspuns. A început să-mi explice că, de la începutul lunii august, curățase șase inși; nu-și dădea seama în ce situație se afla și vedeam clar că *nu vrea* să-și dea seama. Nici eu nu realizam încă pe deplin; mă întrebam dacă doare rău, mă gîndeam la gloanțe, îmi închipuiam grindina lor care frige trupul, sfredelindu-l. Toate astea erau în afara adevăratei probleme; eram însă liniștit: aveam toată noaptea la dispoziție ca să înțeleg. După cîteva minute, Tom a tăcut și m-am uitat la el cu coada ochiului: am văzut că și el era pămîntiu la față și că arăta îngrozitor; mi-am zis: „Acum începe“. Se înnopta, o lumină slabă și mohorîtă se strecura prin răsuflători, iar grămada de cărbune era ca o pată mare sub cer; prin gaura din tavan se vedea deja o stea: noaptea avea să fie senină și geroasă.

S-a deschis ușa și au intrat doi gardieni. În urma lor venea un bărbat blond, îmbrăcat într-o uniformă bej. Ne-a salutat.

– Sînt medic, spuse el. Am fost autorizat să vă asist în aceste împrejurări penibile.

Avea o voce plăcută și distinsă. I-am zis:

– Cu ce scop ați venit încoace?

– Sînt la dispoziția dumneavoastră. Voi face tot ce se poate ca aceste cîteva ore să vă fie mai puțin apăsătoare.

– Dar de ce ați venit tocmai la noi? Mai există și alți amărîți, spitalul e plin.

– Aici am fost trimis, răspunse el vag. Ați dori să fumați, așa-i? adăugă el repede. Am țigări, chiar și trabucuri.

Ne-a oferit țigări englezești, ba și țigări de foi *Puros,* dar le-am refuzat. M-am uitat în ochii lui și am constatat că părea jenat. I-am spus:

– N-ați venit aici din compasiune. De altfel, vă cunosc. V-am văzut cu fasciștii în curtea cazărmii, în ziua cînd m-au arestat.

Era gata să mai spun ceva cînd, brusc, mi s-a întîmplat un lucru care m-a uimit: dintr-o dată, prezența acelui medic nu m-a mai interesat. De obicei, cînd îmi cășună pe cineva, nu-l slăbesc. Și totuși, n-am mai avut chef să vorbesc; am dat din umeri și m-am uitat în altă parte. Puțin mai tîrziu am ridicat capul: tipul mă examina, plin de curiozitate. Gardienii se așezaseră pe saltelele de paie. Pedro, cel înalt și slab, stătea cu mîinile în sîn, celălalt dădea cînd și cînd din cap ca să nu-l fure somnul.

– Doriți lumină? îl întrebă brusc Pedro pe medic.

Acesta a dat din cap în semn că „da“: cred că avea cam tot atîta inteligență cît o buturugă, dar sigur nu era rău. Privindu-i ochii albaștri și reci, mi-am dat seama că era periculos mai ales fiindcă nu avea imaginație. Pedro a ieșit și s-a întors cu o lampă cu gaz pe care a pus-o pe bancă, într-un colț. Lumina prost, dar era mai bine decît nimic:

în ajun ne lăsaseră pe întuneric. M-am uitat multă vreme la cercul luminos pe care lampa îl proiecta pe tavan. Eram fascinat. Și apoi, pe neașteptate, m-am trezit, cercul luminos s-a șters și m-am simțit strivit de o greutate uriașă. Nu era vorba despre moarte, nici despre frică: era ceva anonim. Îmi ardeau umerii obrajilor și mă durea craniul.

M-am scuturat și m-am uitat la cei doi tovarăși ai mei. Tom își îngropase fața în mîini, nu-i vedeam decît ceafa grasă și albă. Tînărul Juan era de departe cel mai prăpădit, stătea cu gura căscată și-i tremurau nările. Medicul s-a apropiat de el și i-a pus mîna pe umăr, ca și cînd ar fi vrut să-i dea curaj: ochii lui rămăseseră însă reci. Am văzut apoi mîna belgianului coborînd pe furiș de-a lungul brațului lui Juan, pînă la încheietura mîinii. Juan, nepăsător, nu protesta. Adoptînd un aer indiferent, belgianul i-a apucat încheietura cu trei degete, dar în același timp s-a tras puțin înapoi, astfel încît să stea cu spatele la mine. Eu însă m-am aplecat un pic și l-am văzut scoțîndu-și ceasul din buzunar și uitîndu-se la el fără să-i dea drumul mîinii pușiului. După un moment i-a dat totuși drumul și mîna a căzut inertă; doctorul s-a dus să se sprijine de perete, apoi, ca și cînd și-ar fi adus dintr-o dată aminte de ceva foarte important, care trebuia notat pe loc, a scos un carnet din buzunar și a scris cîteva rînduri. „Ticălosul, m-am gîndit eu furios, nu care cumva să îndrăznească să vină la mine să-mi ia pulsul, că-i ard un pumn peste botul lui împuțit!“

N-a venit, dar am simțit că se uită la mine. Am ridicat capul și m-am uitat în ochii lui. Mi-a spus pe un ton impersonal:

– Nu ți se pare că aici e un frig de-ți clănțăne dinții?

Părea că într-adevăr îi era frig; se învinețise.

I-am răspuns:

– Nu mi-e frig.

Se uita în continuare la mine, cu ochii lui duri. Am înțeles imediat și mi-am pus mîinile pe față: eram leoarcă de sudoare. În beciul acela, în toiul iernii, într-un curent nemaipomenit, transpiram. Mi-am vîrît mîinile în părul jilav de nădușeală; în același moment mi-am dat seama că și cămașa era udă și că se lipise de mine: șiroiam de cel puțin un ceas și nu simțisem nimic. Porcul ăla de belgian observase însă: văzuse picăturile curgîndu-mi pe obraji și se gîndise: „Asta e manifestarea unei stări de teroare aproape patologică“; și se simțise normal și mîndru de a fi normal, pentru că-i era frig. Mi-a venit să mă scol și să mă duc să-i trăsnesc una peste mutră, dar nici n-am apucat să schițez un gest că atît rușinea cît și furia mi-au trecut; m-am prăbușit la loc pe bancă, indiferent.

M-am mulțumit să mă frec pe gît cu batista fiindcă începusem să simt transpirația care-mi picura din păr pe ceafă, ceea ce nu-mi plăcea deloc. De altfel, în curînd am renunțat să mă mai șterg, era inutil: batista ajunsese o zdreanță bună s-o storci, și eu transpiram în continuare. Pînă și fesele îmi transpirau, iar pantalonul ud se lipea de bancă.

Deodată, tînărul Juan a întrebat:

– Sînteți medic?

– Da, răspunse belgianul.

– Omul suferă... multă vreme?

– Cînd...? Ah! Nu, nici vorbă, zise belgianul cu o voce părintească, se termină imediat.

Vorbea de parcă ar fi liniștit un bolnav care plătea din gros.

– Dar... mi s-a spus... că e nevoie deseori de două salve.

– Uneori, zise belgianul, dînd din cap. Se întîmplă că la prima salvă nu e atins nici un organ vital.

– Atunci trebuie să-și încarce pușțile și să ochească din nou?

S-a gîndit ce s-a gîndit, apoi a adăugat cu o voce răgușită:

– Durează ceva!

Îi era înfiorător de frică de suferință, numai la asta se gîndea: așa e la vîrsta lui. Eu nu prea mă mai gîndeam și, în orice caz, nu teama de suferință mă făcea să transpir.

M-am sculat și m-am dus pînă la grămada de praf de cărbune. Tom a tresărit și mi-a aruncat o privire încărcată de ură: îl agasam fiindcă îmi scîrțîiau pantofii. M-am întrebat dacă și fața mea era la fel de pămîntie ca și a lui: am văzut că și el asuda. Cerul era minunat, nici o lumină nu se strecura pînă în acel colțișor întunecos și-mi era de ajuns să ridic privirea ca să zăresc Ursa-Mare. Dar nu mai era ca altădată: cu două zile înainte, din celula mea de la arhiepiscopie puteam să văd o bucată mare de cer și fiecare oră a zilei îmi aducea aminte de altceva. Dimineața, cînd cerul era de un albastru tăios și transparent, mă gîndeam la cîte o plajă de pe malul Atlanticului; la amiază, vedeam soarele și-mi aminteam de un bar din Sevilla unde obișnuiam să beau *manzanilla* și să mănînc scrumbiuțe și măsline; după-amiaza, mă aflam în zona de umbră, așa încît mă gîndeam la umbra care se întindea peste jumătate din arenă, în timp ce jumătatea cealaltă scînteia în soare: era într-adevăr trist să vezi astfel tot pămîntul reflectat pe cer. Acum însă puteam să mă uit în sus cît pofteam, cerul nu-mi mai evoca nimic. Era mai bine așa. M-am întors și m-am așezat iar lîngă Tom. A trecut o bună bucată de vreme.

Tom a început să vorbească în șoaptă. Trebuia să vorbească întruna, altfel i se încîlceau gîndurile. Cred că mi se adresa mie, dar nu se uita la mine. Îi era fără îndoială frică

să mă vadă așa cum eram acum, pămîntiu la față și asudat: semănam, fiecare dintre noi era mai rău ca o oglindă a celuilalt. Se uita la belgian, la omul viu.

– Tu înțelegi? zicea el. Eu, unul, nu înțeleg.

Am început și eu să vorbesc în șoaptă. Mă uitam la belgian.

– Ce, ce să înțeleg?

– O să mi se întîmple ceva ce nu pot să înțeleg.

În jurul lui Tom plutea un miros ciudat. Mi s-a părut că am devenit mai sensibil ca înainte la mirosuri.

Am rînjit.

– Nu mai e mult și o să înțelegi.

– Nu mi-e clar, zise el cu un aer încăpățînat. Sînt dispus să am curaj, dar ar trebui cel puțin să știu... Ascultă, ne vor duce în curte. Bun. Tipii se vor alinia în fața noastră. Cîți o să fie?

– Nu știu. Cinci sau opt. Nu mai mulți.

– E-n regulă. Vor fi opt. Li se va da comanda: „Foc“ și voi vedea opt pușți îndreptate spre mine. Cred că o să-mi vină să intru în zid, că o să împing din răsputeri zidul cu spinarea, iar zidul va rezista, ca în coșmaruri. Toate astea mi le pot imagina. Ah! dacă ai ști ce bine mi le pot imagina!

– Termină! i-am zis. Și eu mi le imaginez.

– Probabil că doare îngrozitor. Știi, adăugă el cu răutate, ăștia trag dinadins în ochi și în gură, ca să desfigureze oamenii. Am și început să simt rănile; de o oră mă doare în cap și în gît. Nu sînt chiar dureri adevărate; e vorba de ceva mai rău: e vorba de durerile pe care o să le simt mîine dimineață. Dar după aia?

Înțelegeam prea bine ce vrea să spună, dar nu voiam să par că înțeleg. Cît despre dureri, și eu le simțeam în tot

corpul, ca o mulțime de tăieturi mici. Nu mă puteam obișnui, dar, ca și el, refuzam să le acord importanță.

– După aia, am spus dur, dai ortul popii.

A început să vorbească numai pentru el: nu-l slăbea din ochi pe belgian. Doctorul nu părea să asculte. Știam de ce venise; nu-l interesau gîndurile noastre; venise să se uite cum mor de vii trupurile noastre.

– E ca în coșmaruri, zicea Tom. Vrei să te gîndești la ceva, ai tot timpul impresia că s-a făcut, că ai să înțelegi, și pe urmă alunecă, îți scapă, dispare. Îmi zic: după, nu mai e nimic. Dar tot nu înțeleg ce înseamnă asta. Există momente cînd sînt gata-gata să reușesc... Și pe urmă deviez, mă gîndesc iar la dureri, la gloanțe, la zgomot. Sînt materialist, îți jur, n-am înnebunit. Dar e ceva care nu merge. Îmi văd cadavrul: asta nu e greu, dar *eu* sînt cel care îl vede, eu, cu ochii *mei*. Ar trebui să fiu în stare să gîndesc... să înțeleg că nu voi mai vedea nimic, că nu voi mai auzi nimic și că lumea va merge înainte pentru ceilalți. Omul nu e făcut să gîndească una ca asta, Pablo. Poți să mă crezi: mi s-a mai întîmplat să veghez o noapte întreagă așteptînd ceva. Dar asta e cu totul altceva: o să ne înhațe pe la spate, Pablo, și nu vom fi reușit să ne pregătim.

– Tacă-ți fleanca, îi spusei, ce, vrei să-ți chem un popă?

N-a răspuns. Observasem că avea tendința s-o facă pe profetul și să-mi zică Pablo cu o voce lipsită de orice expresie. Nu prea-mi plăcea chestia asta; se pare însă că toți irlandezii sînt așa. Aveam vaga impresie că miroase a urină. În fond, Tom nu-mi era grozav de simpatic și nu vedeam de ce, sub pretext că vom muri împreună, ar fi trebuit să-mi devină. Existau cîțiva tipi cu care totul ar fi fost altfel. Cu Ramon Gris, de pildă. Dar alături de Tom și de Juan mă simțeam singur. Pe de altă parte era mai bine așa: cu Ramon poate că m-aș fi înduioșat. În momentul acela eram teribil de dur și voiam să rămîn dur.

Tom i-a dat înainte, mormăind oarecum distrat. Vorbea, desigur, ca să nu aibă răgaz să gîndească. Puțea a urină ca bătrînii bolnavi de prostată. Evident, eram de aceeași părere cu el, tot ceea ce spunea el aș fi putut să spun și eu: nu e firesc să mori. Și, de cînd urma să mor, nimic nu mi se mai părea firesc, nici grămada aia de praf de cărbune, nici banca, nici mutra împuțită a lui Pedro. Faptul că gîndeam la fel cu Tom nu-mi făcea plăcere. Și știam bine că, de-a lungul întregii nopți, vom continua să ne gîndim la aceleași lucruri în același timp, cu un decalaj de cel mult cinci minute, că vom continua să transpirăm sau să clănțănim în același timp. M-am uitat la el dintr-o parte și pentru prima dată mi s-a părut straniu: își purta moartea gravată pe chip. Orgoliul meu era rănit: trăisem douăzeci și patru de ore alături de Tom, îl ascultasem, vorbisem cu el știind că nu aveam nimic în comun. Și iată că acum semănam ca niște frați gemeni, numai și numai pentru că urma să crăpăm împreună. Tom m-a luat de mînă, fără să se uite la mine.

– Pablo, mă întreb... mă întreb dacă o fi adevărat că sîntem nimiciți cu totul.

Mi-am retras mîna și i-am spus:

– Mai bine uită-te între picioarele tale, măgarule!

Între picioarele lui se formase o băltoacă și din pantalonii lui încă mai picura ceva.

– Ce-i asta? întrebă el, înspăimîntat.

– Te-ai pișat în pantaloni, i-am zis.

– Nu-i adevărat, spuse el furios, nu mă piș, nu simt nimic.

Belgianul se apropiase. A întrebat cu o prefăcută bunăvoință:

– Nu vă simțiți bine?

Tom n-a răspuns. Belgianul s-a uitat în tăcere la băltoacă.

– Nu știu ce-i asta, zise Tom pe un ton sălbatic, dar frică nu mi-e. Vă jur că nu mi-e frică!

Belgianul n-a răspuns. Tom s-a sculat și s-a dus într-un colț să se ușureze. S-a întors încheindu-se la pantaloni, s-a așezat și a tăcut mîlc. Belgianul nota de zor în carnețel.

Ne uitam la el; și tînărul Juan se uita: toți trei ne uitam la el pentru că era viu. Avea gesturile unui om viu, grijile unui om viu; clănțănea în beciul ăsta așa cum trebuie să clănțăne oamenii vii; avea un trup ascultător și bine hrănit. Noi, ăștilalți, nu ne mai simțeam trupurile – în orice caz nu în același fel. Îmi venea să-mi pipăi pantalonii între picioare, dar nu îndrăzneam; mă uitam la belgian, înfipt bine pe picioarele lui, stăpîn pe mușchii lui – el, unul, putea să se gîndească la ziua de mîine. Noi însă eram trei umbre lipsite de sînge; ne uitam la el și-i sugeam viața ca niște vampiri.

Pînă la urmă s-a apropiat de Juan. O fi vrut poate să-i pipăie ceafa din vreun motiv profesional sau o fi fost mînat de un impuls de milă? Dacă a acționat din milă a fost desigur singura dată în toată acea noapte. A mîngîiat capul și gîtul băiatului. Puștiul n-a reacționat, dar nu-și lua ochii de la el, apoi, fulgerător i-a luat mîna și s-a uitat la ea cu un aer ciudat. Ținea mîna belgianului între ale sale, iar cele două gheare cenușii care strîngeau mîna aceea grasă și roșcovană nu erau deloc plăcute la vedere. Bănuiam ce avea să se întîmple și Tom bănuia probabil și el: belgianul însă nu-și dădea seama de nimic, zîmbea cu o expresie părintească. După cîteva clipe, băiatul a dus laba mare și roșie la gură, și a dat s-o muște. Belgianul și-a tras-o repede și împleticindu-se, a făcut cîțiva pași înapoi, pînă la perete. Preț de o secundă s-a uitat îngrozit la noi, pesemne că atunci

înțelesese, dintr-o dată, că nu mai eram oameni ca el. Am început să rîd și unul din gardieni a tresărit. Celălalt adormise cu ochii deschiși de i se vedea numai albul ochilor.

Mă simțeam sleit și, totodată, surescitat. Nu voiam să mă mai gîndesc la ceea ce avea să se întîmple în zori, la moarte. Nu avea nici un rost, întîlneam în cale doar vorbe goale sau vid. Dar, de îndată ce încercam să mă gîndesc la altceva, vedeam țevile puștilor îndreptate spre mine. Cred că mi-am trăit execuția de zeci de ori la rînd; o dată chiar am crezut că e pe bune: probabil că am ațipit un minut. Mă tîrau spre zid și eu mă zbăteam; le ceream iertare. M-am trezit brusc și m-am uitat la belgian: mă temeam să nu fi răcnit în somn. Tipul își netezea însă mustața, nu observase nimic. Dacă aș fi vrut, cred că aș fi putut să dorm puțin: nu închisesem ochii de patruzeci și opt de ore, eram istovit. N-aveam însă chef să pierd două ore de viață: ar fi venit să mă trezească în zori, i-aș fi urmat amețit de somn și aș fi crăpat fără să apuc să zic: „of“, nu voiam una ca asta, nu voiam să mor ca o vită, voiam să înțeleg. Și, pe urmă, îmi era teamă de coșmaruri. M-am sculat și m-am apucat să umblu de colo-colo, iar ca să-mi abat gîndurile, am început să mă gîndesc la viața mea trecută. O groază de amintiri mi se învîrtejeau în minte. Unele erau plăcute, altele, neplăcute – sau cel puțin așa le denumeam *înainte*. Chipuri și întîmplări. Am revăzut chipul unui *novillero* tînăr pe care taurul îl luase în coarne la Valencia, la Feria; pe al unuia dintre unchii mei, pe al lui Ramon Gris. Mi-am adus aminte de întîmplări: cum am fost șomer trei luni de zile în 1926, cum era să crăp de foame. Mi-am adus aminte de o noapte pe care am petrecut-o pe o bancă la Granada: nu mîncasem de trei zile, eram turbat, nu voiam să crăp. Mi-a venit să rîd. Ce aprig alergam după fericire, după

femei, după libertate! Pentru ce? Voiseм să eliberez Spania, îl admiram pe Pi y Margall, aderasem la mișcarea anarhistă, ținusem cuvîntări în adunări publice: luam totul în serios, ca și cînd aș fi fost nemuritor.

În clipa aceea mi s-a părut că am în față toată viața mea și m-am gîndit: „E o minciună sfruntată". Nu făcea nici cît o ceapă degerată, de vreme ce se sfîrșise. Mă întrebam cum putusem oare să mă plimb, să mă hlizesc cu gagicile: dacă mi-aș fi putut închipui măcar o clipă că aveam să mor așa, n-aș fi mișcat un deget. Viața mea se afla în fața mea, închisă, încheiată, ca un sac, și totuși, toate cîte erau în ea erau neterminate. Am încercat o clipă s-o judec. Aș fi vrut să pot să-mi spun: e o viață frumoasă. Nu putea însă fi judecată, era doar o schiță; îmi risipisem timpul semnînd polițe pentru veșnicie, nu înțelesesem nimic. Nu regretam nimic: existau multe lucruri după care ar fi putut să-mi pară rău, gustul *manzanillei* sau zilele de vară, cînd mă duceam să mă scald într-un golfuleț de lîngă Cadix; moartea le răpise tuturor farmecul.

Pe neașteptate, belgianului i-a venit o idee nemaipomenită:

– Oameni buni, ne-a spus, pot să mă ofer – sub rezerva aprobării de către administrația militară – să transmit un mesaj, o amintire din partea voastră pentru cei care vă iubesc...

Tom a mîrîit:

– N-am pe nimeni.

N-am răspuns nimic. Tom a așteptat puțin, apoi s-a uitat la mine, plin de curiozitate.

– Nu-i transmiți nimic lui Concha?

– Nu.

Uram această duioasă complicitate: eu eram de vină, vorbisem noaptea trecută despre Concha, ar fi trebuit să mă stăpînesc. Eram cu ea de un an. În ajun, mi-aș fi tăiat brațul cu toporul numai ca s-o mai văd măcar cinci minute. De aia vorbisem despre ea, nu fusesem în stare să tac. Acum nu mai aveam poftă s-o văd, nu mai aveam nimic să-i spun. N-aș fi vrut nici măcar s-o strîng în brațe: îmi era groază de trupul meu fiindcă se făcuse pămîntiu și asuda – și, poate că și de al ei îmi era groază. Concha avea să plîngă aflînd de moartea mea; îi va pieri cheful de viață luni și luni de zile. Totuși, eu eram cel care urma să moară. Mă gîndeam la ochii ei frumoși și calzi. Cînd se uita la mine, ceva din ea ajungea pînă la mine. Mă gîndeam însă că s-a sfîrșit: *acum* dacă s-ar uita la mine, privirea ei ar rămîne în ochii ei, n-ar mai ajunge pînă la mine. Eram singur.

Și Tom era singur, dar într-alt fel. Se așezase călare pe bancă și se uita la ea cu un soi de zîmbet; părea uimit. A întins mîna și a atins lemnul cu mare grijă, ca și cînd i-ar fi fost frică să nu spargă ceva, apoi și-a tras repede mîna înapoi; l-a trecut un fior. Dacă aș fi fost în locul lui Tom, nu m-aș fi jucat de-a atinsul băncii cu mîna; și astea erau tot hachițe de irlandez, dar e drept că și mie mi se părea că obiectele au un aer ciudat: erau mai șterse, mai puțin dense decît de obicei. Era de-ajuns să mă uit la bancă, la lampă, la grămada de praf de cărbune, ca să-mi gîndesc lucid moartea, dar o vedeam pretutindeni, pe obiecte, în modul în care obiectele se depărtaseră și se țineau deoparte cu discreție, ca niște oameni care vorbesc în șoaptă la căpătîiul unui muribund. Tom atinsese propria *sa* moarte, cînd pusese mîna pe bancă.

În starea în care mă aflam, dacă cineva ar fi venit să mă anunțe că mă pot întoarce acasă liniștit, că scăpasem cu

viață, chestia asta m-ar fi lăsat rece: să aștepți cîteva ore sau cîțiva ani e totuna cînd ai pierdut iluzia că ești etern. Într-un anumit sens, nu mai țineam la nimic, eram calm. Era însă un calm oribil – din cauza trupului meu: trupul ăsta pe care încă îl foloseam, căci vedeam cu ochii lui, auzeam cu urechile lui, nu-mi mai aparținea; transpira și tremura independent, și eu nu-l mai recunoșteam. Eram nevoit să-l ating și să-l privesc ca să știu ce-i cu el, ca și cînd ar fi fost al altuia. Uneori îl mai simțeam încă, simțeam niște alunecări, un soi de prăbușiri, ca atunci cînd ești într-un avion în picaj, sau îmi simțeam bătăile inimii. Dar nici asta nu mă liniștea: tot ceea ce venea de la trupul meu avea un aer împuțit și suspect. În cea mai mare parte a timpului se îngrămădea, stătea cuminte, iar eu nu mai simțeam decît un fel de apăsare, o prezență dezgustătoare lipită de mine; mi se părea că sînt legat de un vierme uriaș. La un moment dat, mi-am pipăit pantalonul și am constatat că e umed; nu știam dacă e ud de transpirație sau de urină, dar mi-am luat precauția și m-am dus să mă ușurez pe grămada de cărbuni.

Belgianul și-a scos ceasul, s-a uitat și a zis:

– E trei și jumătate.

Bestia! Făcuse, desigur, dinadins. Tom a sărit în sus: încă nu ne dădusem seama că timpul trece; noaptea ne îmbrățișase ca o masă informă și întunecoasă, nici nu-mi aduceam aminte cînd începuse.

Tînărul Juan a început să urle. Își frîngea mîinile, implora:

– Nu vreau să mor, nu vreau să mor!

A luat-o la fugă prin tot beciul cu brațele ridicate, apoi s-a prăbușit pe una dintre saltele, plîngînd în hohote. Tom se uita la el cu o privire posomorîtă, nu mai avea chef nici măcar să-l consoleze. De fapt, nici nu era nevoie: băiatul

făcea mai mult zgomot decît noi, dar era mai puțin lovit: era ca un bolnav care se apără împotriva bolii făcînd febră. E mult mai rău cînd omul nu mai are nici măcar febra.

Plîngea: vedeam prea bine că-i e milă de el; nu se gîndea la moarte. Preț de o clipă, de o singură clipă, mi-a venit și mie să plîng, să-mi plîng de milă. S-a întîmplat însă pe dos: m-am uitat puțin la puști, i-am văzut umerii slăbuți zguduiți de plîns și m-am simțit inuman: nu reușeam să-mi fie milă nici de ceilalți, nici de mine. Mi-am zis: „Vreau să mor curat".

Tom s-a ridicat, s-a dus chiar sub gaura rotundă din tavan și a început să pîndească zorile.

Eu însă mă încăpățînasem, voiam să mor curat și nu mă mai gîndeam decît la asta. Totuși, de cînd ne spusese doctorul cît e ceasul, simțeam în străfunduri că timpul trece, că se scurge picătură cu picătură.

Era încă întuneric cînd am auzit vocea lui Tom:

– Îi auzi?

– Da.

Niște tipi mergeau prin curte.

– Ce... mă-sa fac? Doar nu au cum să tragă pe întuneric.

Peste cîtva timp, n-am mai auzit nimic. I-am spus lui Tom:

– S-a luminat de ziuă.

Pedro s-a sculat căscînd și a venit să sufle în lampă. I-a spus colegului său:

– Frigul naibii.

Beciul devenise cenușiu. Am auzit, în depărtare, împușcături.

– A început, îi spusei lui Tom, probabil că fac treaba asta în curtea din spate.

Tom i-a cerut medicului o țigară. Eu nu voiam; nu voiam nici țigară, nici alcool. Din acel moment, împușcăturile n-au mai încetat.

– Îți dai seama? zise Tom.

A vrut să adauge ceva, dar a tăcut, se uita la ușă. Ușa s-a deschis și un locotenent cu patru soldați au intrat. Tom a aruncat țigara.

– Steinbock?

Tom n-a răspuns, Pedro l-a arătat.

– Juan Mirbal?

– E cel de pe saltea.

– Scoală-te, zise locotenentul.

Juan nu s-a mișcat. Doi soldați l-au luat de subsuori și l-au ridicat în picioare. Cum i-au dat însă drumul, a căzut la loc.

Soldații au șovăit.

– Nu e primul căruia i se face rău, spuse locotenentul, n-aveți decît să-l cărați voi doi; vedem noi acolo.

S-a întors spre Tom.

– Hai, vino!

Tom a ieșit între doi soldați. Alți doi soldați veneau în urma lor, ținîndu-l pe pușți de subsuori și de picioare. Băiatul nu era leșinat; stătea cu ochii larg deschiși, iar lacrimile îi curgeau pe obraji. Cînd am vrut să ies și eu, locotenentul m-a oprit.

– Dumneata ești Ibbieta?

– Da.

– Vei aștepta aici: vor veni să te ia imediat.

Au ieșit. Belgianul și cei doi gardieni au plecat și ei; am rămas singur. Nu înțelegeam ce se întîmplă cu mine, dar aș fi preferat să se termine imediat.

Auzeam salve la intervale aproape regulate: la fiecare din ele tresăream. Îmi venea să urlu și să-mi smulg părul din cap. Strîngeam însă din dinți și-mi vîrîsem mîinile în buzunar fiindcă voiam să rămîn curat.

După o oră au venit să mă ia și m-au dus la primul etaj, într-o încăpere mică, unde mirosea a tutun și era o căldură care mi s-a părut sufocantă. Doi ofițeri fumau, stînd în fotolii, cu niște hîrtii pe genunchi.

– Te numești Ibbieta?

– Da.

– Unde e Ramon Gris?

– Nu știu.

Cel care mă interoga era mic și gras. În spatele ochelarilor avea niște ochi duri. Mi-a spus:

– Apropie-te!

M-am apropiat. S-a sculat și m-a apucat de braț, uitîndu-se la mine cu o expresie menită să mă facă să intru în pămînt. Totodată, m-a ciupit de braț cît a putut de tare. Nu ca să mă doară, ci ca să arate cine e stăpîn: voia să mă domine. Considera necesar, de asemenea, să-mi pufăie în față răsuflarea lui împuțită. Am stat așa cîteva clipe; mie îmi cam venea să rîd. Nu era de-ajuns ca să-l intimidezi pe un om care avea să moară imediat: nu ținea. M-a împins violent și s-a așezat la loc. A zis:

– Viața ta în schimbul vieții lui. Dacă ne spui unde e, te lăsăm în viață.

Acești doi tipi plini de fireturi, cu cravașele și cizmele lor, erau și ei totuși niște oameni care vor muri. Puțin mai tîrziu decît mine, dar nu cu mult mai tîrziu. Și cu toate acestea se agitau căutînd niște nume prin hîrțoagele lor, alergînd după alți oameni ca să-i bage în închisoare sau ca să-i suprime; aveau păreri cu privire la viitorul Spaniei, ca și asupra altor probleme. Măruntele lor activități mi se

păreau șocante și comice: nu mai reușeam să mă pun în locul lor, mi se părea că sînt nebuni.

Cel mic și gras se uita la mine în continuare, lovindu-se cu cravașa peste cizmă. Toate gesturile lui erau calculate, astfel încît să-i dea înfățișarea unei fiare iuți și pline de ferocitate.

– Deci? Ai înțeles?

– Nu știu unde e Gris, i-am răspuns. Credeam că e la Madrid.

Celălalt ofițer și-a ridicat alene mîna albă. Indolența lui era și ea calculată. Le vedeam micile manevre și eram uimit că există oameni capabili să-și piardă vremea cu așa ceva.

– Ai timp un sfert de oră ca să te gîndești, zise el încet. Duceți-l în încăperea unde se ține lenjeria; peste un sfert de oră îl aduceți înapoi. Dacă persistă în refuz, va fi executat pe loc.

Știau ei ce făceau: petrecusem toată noaptea așteptînd; după aceea mă mai lăsaseră să aștept încă un ceas în beci, în timp ce-i împușcau pe Tom și pe Juan, și acum mă încuiau un sfert de oră; sigur că-și pregătiseră tactica încă din ajun. Își ziceau că, în timp, nervii se uzează și sperau să mă dea gata în felul acesta.

Se înșelau amarnic. M-am așezat pe un scăunel, fiindcă mă simțeam foarte slăbit și am început să mă gîndesc. Nu la propunerea lor. Evident, știam unde e Gris: se ascundea la verii lui, la patru kilometri de oraș. Știam prea bine că nu voi da în vileag ascunzătoarea lui, afară doar dacă mă vor tortura (dar nu păreau să se fi gîndit la asta). Toate chestiile astea erau perfect clare, definitive și nu mă interesau cîtuși de puțin. Aș fi vrut doar să înțeleg motivele purtării mele. Preferam să crăp decît să-l trădez pe Gris. De ce? Nu-l mai iubeam pe Ramon Gris. Prietenia mea față de el murise cu

puțin timp înainte de zorii zilei, odată cu dragostea pentru Concha, odată cu dorința de a trăi. Desigur, îl stimam în continuare; era un dur. Dar nu pentru asta acceptam să mor în locul lui; viața lui nu avea mai multă importanță decît a mea; nici o viață nu avea importanță. Un om va fi proptit de un zid și se va trage în el pînă ce va crăpa: că e vorba despre mine sau despre Gris, sau despre altul e totuna. Știam, evident, că pentru Spania el e mai util decît mine, dar mi se rupea de Spania și de anarhie: nimic nu mai avea importanță. Și totuși, stăteam acolo, puteam să scap cu viață predîndu-l pe Gris și refuzam s-o fac. Toată treaba mi se părea mai degrabă comică: asta era încăpățînare sadea. Mă gîndeam:

„Încăpățînat mai ești!...“ Și m-am simțit cuprins de o stranie veselie.

Au venit să mă ia și m-au dus din nou în fața celor doi ofițeri. Un șobolan ne-a tăiat calea și mi-a venit să rîd. M-am întors spre unul din cei doi falangiști și l-am întrebat:

– Ai văzut șobolanul?

Nu mi-a răspuns. Era posomorît și pătruns de importanță. Mie tot îmi venea să rîd, dar mă stăpîneam fiindcă-mi era teamă că, dacă încep, nu mă mai pot opri. Falangistul purta mustăți. I-am mai spus:

– Trebuie să-ți tai mustața, prostovane!

Mi se părea caraghios să-ți lași fața cotropită de păr. Mi-a tras un picior fără prea mare convingere, așa că am tăcut.

– Ei, zise ofițerul cel gras, te-ai gîndit?

M-am uitat la el plin de curiozitate, ca și cînd ar fi fost o gînganie dintr-o specie foarte rară. I-am spus:

– Știi unde e. Se ascunde în cimitir. Într-un cavou sau în baraca groparilor.

Voiam să le fac o farsă. Să-i văd sculîndu-se, încheindu-și centurile și dînd ordine cu un aer agitat.

Au sărit în picioare.

– Hai să mergem! Moles, du-te și cere-i locotenentului Lopez cincisprezece oameni. Tu, îmi zise mărunțelul gras, bagă de seamă, dacă ai spus adevărul, să știi că eu, unul, mă țin de cuvînt. Dar dacă ți-ai bătut joc de noi, o să mi-o plătești scump.

Au plecat făcînd gălăgie, iar eu am așteptat liniștit, păzit de falangiști. Din cînd în cînd, zîmbeam fiindcă mă gîndeam la mutrele lor. Mă simțeam îndobitocit și malițios. Mi-i închipuiam ridicînd pietre de mormînt, deschizînd, rînd pe rînd, ușile cavourilor. Îmi reprezentam situația ca și cînd aș fi fost un altul: acel prizonier care se încăpățînează s-o facă pe eroul, falangiștii ăia gravi cu mustățile lor și oamenii în uniformă alergînd printre morminte; era de un comic irezistibil.

După o jumătate de ceas, grăsanul mărunțel s-a întors singur. Am crezut că vine să dea ordin să mă execute. Ceilalți, pesemne, rămăseseră la cimitir.

Ofițerul s-a uitat la mine. Nu părea cîtuși de puțin plouat.

– Duceți-l în curtea mare cu ceilalți, zise el. La sfîrșitul operațiunilor militare, un tribunal obișnuit îi va decide soarta.

Am crezut că n-am înțeles bine. L-am întrebat:

– Atunci... nu mă împușcă...?

– În orice caz, nu acum. Mai tîrziu, nu mă mai privește.

Tot nu înțelegeam. I-am zis:

– Da' de ce?

A dat din umeri fără să-mi răspundă, iar soldații m-au luat. În curtea mare erau vreo sută de prizonieri, femei, copii, cîțiva bătrîni. Am început să dau ocol peluzei centrale, eram ca prostit. La amiază, ni s-a dat de mîncare în sala de mese. Doi sau trei tipi mi-au vorbit. Probabil că îi cunoșteam, dar nu le-am răspuns: nici nu mai știam unde mă aflu.

Spre seară, au fost aduși în curte vreo zece noi prizonieri. L-am recunoscut pe Garcia, brutarul. Mi-a zis:

– Băftosule! Nu credeam să te mai văd în viață.

– Mă condamnaseră la moarte, am spus, și pe urmă s-au răzgîndit. Nu înțeleg de ce.

– M-au arestat la ora două, zise Garcia.

– De ce?

Garcia nu făcea politică.

– Habar n-am, spuse el. Îi arestează pe toți cei care nu gîndesc la fel ca ei.

Mi-a spus, în șoaptă:

– L-au prins pe Gris.

Am început să tremur.

– Cînd?

– Azi-dimineață. A făcut pe nebunul. Marți a plecat de la văru-său fiindcă s-au cam certat. Erau destui tipi dispuși să-l ascundă, dar n-a vrut să mai datoreze nimănui nimic. A zis: „M-aș fi ascuns la Ibbieta, dar de vreme ce l-au ridicat, o să mă duc să mă ascund în cimitir".

– În cimitir?

– Da. E o dobitocie. Evident că au căutat și acolo azi-dimineață, pînă la urmă trebuia să se ajungă și la asta. L-au găsit în baraca groparilor. Au tras în el și l-au lichidat.

– La cimitir!

Totul a prins a se învîrti în jurul meu și m-am pomenit stînd jos, pe pămînt: rîdeam atît de tare, încît mi-au dat lacrimile.

Camera

I

Doamna Darbédat ținea în mînă o bucată de rahat. A apropiat-o cu grijă de buze și și-a ținut răsuflarea ca nu cumva praful fin de zahăr cu care era pudrată să se împrăștie: „E de trandafiri“, și-a spus. A mușcat brusc în carnea sticloasă și gura i s-a umplut de parfum. „Ce ciudat îți ascute boala senzațiile!“ A început să se gîndească la moschei, la orientali slugarnici (fusese la Alger în călătorie de nuntă) și buzele ei palide au schițat un zîmbet: rahatul era și el slugarnic.

A fost nevoită să șteargă de mai multe ori cu palma paginile cărții, căci, în ciuda precauțiilor ei, se umpluseră cu un strat subțire de praf alb. Stîrnite de mîna ei, infimele cristale de zahăr lunecau, se rostogoleau, scrîșneau pe hîrtia netedă: „Asta-mi aduce aminte de Arcachon, cînd citeam pe plajă“. Își petrecuse vara anului 1907 la mare. Pe vremea aceea, purta o pălărie mare de pai cu o panglică verde; se instala chiar lîngă dig, cu un roman de Gyp sau de Colette Yver. Vîntul îi aducea pe genunchi ploaie de nisip și din cînd în cînd scutura cartea ținînd-o de cîte un colț. Era aceeași senzație: grăunciorii de nisip erau însă perfect uscați, pe cînd firișoarele astea fine de zahăr se cam lipeau de vîrful degetelor. A revăzut o fîșie de cer cenușiu ca o perlă deasupra unei mări negre. „Eve nu se născuse încă.“ Se simțea încărcată cu amintiri și prețioasă ca un sipet de santal. Brusc, și-a adus aminte titlul romanului pe care îl citea atunci, *Micuță Doamnă*, care nu era plicticos. De cînd însă o boală necunoscută o ținea închisă în camera ei, doamna Darbédat prefera memoriile și lucrările istorice. Își dorea ca suferința, lecturile serioase, o atenție vigilentă îndreptată spre amintirile și senzațiile ei cele mai minunate s-o maturizeze ca pe un frumos fruct de seră.

S-a gîndit cu o ușoară iritare că soțul ei avea să-i bată în curînd la ușă. În celelalte zile ale săptămînii venea doar spre seară, o săruta pe frunte în tăcere și citea *Le Temps*, așezat într-un fotoliu drept în fața ei. Joia însă era „ziua“ domnului Darbédat: se ducea să petreacă o oră la fiică-sa, în general de la trei la patru. Înainte de plecare, intra la nevasta lui și amîndoi vorbeau cu amărăciune despre ginerele lor. Aceste convorbiri de joia, previzibile pînă în cele mai infime detalii, o istoveau pe doamna Darbédat. Domnul Darbédat umplea cu prezența sa calmul încăperii. Nu se așeza, se sucea, se învîrtea, umbla de colo-colo. Fiecare izbucnire de-a lui o rănea pe doamna Darbédat ca un ciob de sticlă. În joia aceea era mai rău ca de obicei: numai la gîndul că îndată va fi obligată să-i repete soțului ei confidențele lui Eve și să vadă acel trup înfricoșător sărind în sus de furie, și pe doamna Darbédat o treceau nădușelile. A mai luat o bucată de rahat de pe farfurioară; s-a uitat la ea cîteva clipe ezitînd, apoi a pus-o la loc cu tristețe: nu-i plăcea s-o vadă soțul ei mîncînd rahat.

Cînd a auzit ciocănind în ușă, a tresărit.

– Intră, zise ea, cu o voce pierită.

Domnul Darbédat a intrat mergînd în vîrful picioarelor.

– Mă duc la Eve, zise ca în fiecare joi.

Doamna Darbédat i-a zîmbit.

– Pup-o din partea mea.

Domnul Darbédat n-a răspuns, dar s-a încruntat cu un aer de îngrijorare: în fiecare joi la aceeași oră era bîntuit de iritare surdă, agravată de o digestie anevoioasă.

– Cînd plec de la ea trec pe la Franchot, aș vrea să vorbească serios cu ea și să încerce s-o convingă.

Se ducea foarte des la doctorul Franchot. Dar tot degeaba. Doamna Darbédat a ridicat din sprîncene. Odinioară, cînd era sănătoasă, dădea mereu din umeri. De cînd însă boala îi împovărase trupul, înlocuise gesturile care ar fi obosit-o peste măsură prin modificări ale fizionomiei: zicea *da* din ochi, *nu* din colțul gurii; ridica din sprîncene în loc să dea din umeri.

– Ar trebui să i-l putem lua cu forța.

– Ți-am mai spus că nu se poate. De altfel, legea e anapoda. Franchot mi-a spus deunăzi că au necazuri nemaipomenite din cauza familiilor: oameni care nu se hotărăsc, care vor să țină bolnavul acasă; doctorii sînt legați de mîini și de picioare; își pot da părerea și cu asta basta. Ar trebui, continuă el, ca tipul să provoace un scandal în public sau ca ea personal să ceară internarea lui.

– Și asta, zise doamna Darbédat, n-o să se întîmple prea curînd.

– Nu.

S-a întors spre oglindă și, înfigîndu-și degetele în barbă, a început să și-o pieptene. Doamna Darbédat se uita fără nici un pic de afecțiune la ceafa roșie și zdravănă a soțului ei.

– Dacă o mai ține mult tot așa, zise domnul Darbédat, o să ajungă mai țicnită decît el, e îngrozitor de nesănătos. Nu se mișcă de lîngă el, nu se duce nicăieri, vine doar la tine, nu-i intră nimeni în casă. Atmosfera din camera lor e pur și simplu irespirabilă. Nu deschide niciodată fereastra sub cuvînt că nu vrea Pierre. Ca și cînd ți-ai pune mintea să-l întrebi pe un bolnav. Ard, cred, tot felul de parfumuri, niște porcării, într-o casoletă, de parcă ar fi la biserică. Mă întreb, cîteodată, pe cuvînt... să știi că și ea are niște ochi bizari.

– N-am observat, spuse doamna Darbédat. Găsesc că are un aer foarte natural. Evident, e tristă.

– Arată ca moartea în vacanță. Doarme ca lumea? Mănîncă? Nu care cumva să-i pui întrebări pe tema asta. Dar cu un vlăjgan ca Pierre în preajmă, cred că nu închide ochii toată noaptea.

A dat din umeri.

– Ceea ce mi se pare însă culmea culmilor este că noi, părinții ei, noi nu avem dreptul s-o apărăm de ea însăși. Și bagă de seamă, Pierre ar fi mai bine îngrijit la Franchot. E un parc mare. Și apoi, mă gîndesc, adăugă el zîmbind ușor, că s-ar înțelege mai bine cu oameni ca el. Ființele astea sînt exact ca niște copii, trebuie lăsați între ei, constituie chiar un fel de francmasonerie. Acolo ar fi trebuit dus chiar din prima zi și zic: pentru binele lui. Era în interesul lui, bineînțeles.

A adăugat după un moment:

– Să-ți spun drept, nu-mi place s-o știu singură cu Pierre, mai ales noaptea. Închipuie-ți, dacă se întîmplă ceva! Pierre are o mutră îngrozitor de vicleană.

– Nu știu, zise doamna Darbédat, dacă e cazul să ne îngrijorăm prea tare, întrucît mutra asta a avut-o dintotdeauna. Părea că-și bate joc de toată lumea. Bietul băiat,

urmă ea oftînd, cînd te gîndești ce orgolios era, și uite unde a ajuns! Se credea mai deștept decît noi toți. Avea un fel al lui de-a spune: „Aveți dreptate“, cînd voia să pună punct unei discuții... Mare fericire pentru el că nu-și dă seama în ce hal e!

Doamna Darbédat își aducea aminte cu vădită neplăcere de chipul acela prelung și ironic, totdeauna ușor aplecat într-o parte. La începutul căsniciei lui Eve, doamna Darbédat ar fi fost bucuroasă să stabilească o relație amicală cu ginerele ei. El însă o descurajase: nu vorbea aproape deloc, aproba totdeauna totul, grăbit și absent.

Domnul Darbédat își dezvolta în continuare ideea:

– Franchot mi-a arătat așezămîntul lui, e superb. Bolnavii au camere separate, cu fotolii de piele, dacă nu te superi, și cu divane. Există și un teren de tenis, știi, și o să facă și o piscină.

Se înfipsese în fața ferestrei și se uita pe geam, legănîndu-se ușor pe picioarele lui arcuite. Brusc a făcut suplu stînga împrejur, cu umerii căzuți, cu mîinile în buzunar. Doamna Darbédat a simțit cum încep s-o treacă nădușelile: de fiecare dată era aceeași poveste; acum, de pildă, va începe să umble de colo-colo, ca un leu în cușcă, și la fiecare pas o să-i scîrțîie pantofii.

– Dragul meu, zise ea, te implor, așază-te, mă obosești! A adăugat șovăind: Trebuie să-ți spun ceva grav.

Domnul Darbédat s-a așezat în fotoliu și și-a pus mîinile pe genunchi; pe doamna Darbédat a trecut-o un fior pe șira spinării: sosise momentul, trebuia să vorbească.

– Știi, spuse ea tușind stînjenită, am văzut-o marți pe Eve.

– Da.

– Am trăncănit o grămadă, era foarte drăguță, de mult n-am mai văzut-o atît de apropiată, plină de încredere. I-am pus și eu deci unele întrebări, am făcut-o să vorbească despre Pierre. Ei bine, am aflat, adăugă ea, cuprinsă din nou de jenă, că ține *mult* la el.

– Ei bravo, asta o știu prea bine, zise domnul Darbédat.

Pe doamna Darbédat o cam agasa: trebuia totdeauna să-i explici totul cu de-amănuntul, să pui mereu punctul pe *i*. Visul doamnei Darbédat era să trăiască în mijlocul unor persoane fine și sensibile, care s-o înțeleagă totdeauna chiar și de la cea mai vagă aluzie.

– Vreau să zic, reluă ea, că ține la el *altfel* decît ne închipuim noi.

Domnul Darbédat se holba, furios și neliniștit, așa cum făcea de cîte ori nu înțelegea prea bine sensul unei aluzii sau al unei vești:

– Ce înseamnă asta?

– Charles, zise doamna Darbédat, mă obosești. Ar trebui să înțelegi că o mamă poate să sufere dacă e obligată să spună anumite lucruri.

– Nu înțeleg nici un cuvînt din toate cîte le spui, zise domnul Darbédat iritat. Doar n-oi avea de gînd să-mi spui că...?

– Ba da, exact! zise ea.

– Au încă... încă în prezent?

– Da! Da! Da! repetă ea de trei ori, agasată.

Domnul Darbédat și-a întins brațele în lături, a lăsat capul în jos și a tăcut.

– Charles, zise nevastă-sa îngrijorată, n-ar fi trebuit să-ți spun. Dar nu puteam să păstrez așa ceva pentru mine.

– Fetița noastră! zise el încet. Cu nebunul ăla! Nici măcar n-o mai recunoaște, îi zice Agathe. Trebuie să-și fi pierdut toată demnitatea.

Și-a ridicat capul și s-a uitat sever la nevastă-sa:

– Eşti sigură că ai înţeles bine?

– Nu e nici o îndoială. Ca şi ţie, a adăugat repede, nu mi-a venit să cred şi, de altfel, nici n-o înţeleg. Eu, una, numai la gîndul că amărîtul ăla ar putea să pună mîna pe mine... În sfîrşit, oftă ea, presupun că prin asta o ţine.

– Din păcate! zise domnul Darbédat. Ţii minte ce ţi-am spus cînd a venit să ne ceară mîna ei? Ţi-am zis: „Cred că lui Eve îi place *prea mult*“. N-ai vrut să mă crezi.

A dat cu pumnul în masă şi s-a înroşit tot.

– Asta-i perversitate toată ziua! O ia în braţe şi o sărută zicîndu-i Agathe şi debitîndu-i tot felul de aiureli despre statui care zboară şi cine mai ştie ce! Şi ea îl lasă! Dar ce s-o fi petrecînd oare între ei? Să-i fie milă de el din toată inima, să-l interneze într-un sanatoriu unde să-l poată vizita în toate zilele, de acord! Dar nici prin gînd nu mi-ar fi trecut... O consideram văduvă. Ascultă, Jeannette, zise el grav, o să-ţi spun sincer: dacă are probleme din cauza simţurilor, pînă la urmă aş prefera să-şi ia un amant!

– Charles, taci din gură! strigă doamna Darbédat.

Domnul Darbédat şi-a luat, cu un gest obosit, pălăria şi bastonul pe care le lăsase pe o măsuţă, la intrare.

– După cele ce mi-ai spus, trase el concluzia, nu prea îmi mai fac mari speranţe. În sfîrşit, o să-i vorbesc totuşi, fiindcă asta mi-e datoria.

Doamna Darbédat abia aştepta să-l vadă plecat.

– Ştii, zise ea ca să-l încurajeze, cred că la Eve, orice s-ar zice, e mai degrabă încăpăţînare decît... altceva. Ştie că e incurabil, dar se înverşunează, nu acceptă eşecul.

Domnul Darbédat îşi mîngîia barba, visător.

– Încăpăţînare? Da, poate. Ei bine, dacă ai dreptate, pînă la urmă o să se plictisească. Uneori tipul e insuportabil, şi apoi n-are conversaţie. Cînd îi zic bună ziua, îmi întinde o mînă moale şi nu scoate o vorbă. Cum rămîn singuri, cred că se întoarce la ideile lui fixe: Eve mi-a povestit că uneori Pierre urlă ca din gură de şarpe fiindcă e bîntuit de halucinaţii. Statui. Îl îngrozesc, fiindcă bîzîie. Zice că zboară în jurul lui şi se uită la el cu ochi albi.

Continuă, punîndu-şi mănuşile:

– O să se plictisească, nu zic nu. Dar dacă între timp se scrîntește? Aş vrea să mai iasă puţin, să vadă oameni: ar putea întîlni un băiat drăguţ – de pildă, un tip ca Schröder, care e inginer la Simpson, un om cu viitor, l-ar vedea ba la unii, ba la alţii şi s-ar obişnui încet-încet cu ideea că şi-ar putea reface viaţa.

Doamna Darbédat n-a răspuns, ca nu cumva să alimenteze conversaţia. Soţul ei s-a aplecat spre ea.

– Hai, zise el, trebuie să plec.

– Pa, tăticule, spuse doamna Darbédat întinzîndu-i fruntea. Pup-o dulce şi spune-i din partea mea că e o biată scumpete.

După plecarea soţului ei, doamna Darbédat s-a înfundat în fotoliu şi a închis ochii, istovită. „Cîtă vitalitate“, şi-a zis ea, ca un reproş. De îndată ce şi-a mai tras puţin sufletul, a întins încet mîna lividă şi şi-a luat pe pipăite şi fără să deschidă ochii o bucată de rahat.

Eve locuia împreună cu soţul ei la etajul cinci al unui imobil vechi de pe strada Bac. Domnul Darbédat a urcat vioi cele o sută douăsprezece trepte ale scării. Cînd a apăsat pe butonul soneriei, nici măcar nu gîfîia. Şi-a adus aminte cu satisfacţie ce-a spus domnişoara Dormoy: „Pentru vîrsta dumitale, Charles, eşti pur şi simplu minunat“. Niciodată nu se simţea mai puternic, nici mai sănătos decît joia, mai ales după aceste ascensiuni sprintene.

Ușa i-a deschis-o Eve: „E adevărat, nu are servitoare. Fetele astea *nu pot* sta la ea în casă: mă pun în locul lor“. A sărutat-o.

– Bună, biata mea fetiță!

Eve l-a salutat cu oarecare răceală.

– Ești cam palidă, zise domnul Darbédat atingîndu-i obrazul cu degetul, nu faci destulă mișcare.

A urmat o clipă de tăcere.

– Ce face mama? întrebă Eve.

– Așa și așa. Ai văzut-o marți? E ca totdeauna. Mătușă-ta Louise a venit ieri pe la ea, i-a făcut plăcere. Îi place foarte mult să primească vizite, cu condiția ca oamenii să nu stea prea mult. Louise a venit la Paris cu ăia mici pentru problema aia cu ipotecile. Cred că ți-am povestit, e o chestie cam ciudată. A trecut pe la mine, la birou, să-mi ceară un sfat. I-am spus că nu există decît o singură soluție: trebuie să vîndă. De altfel, a și găsit un cumpărător: pe Bretonnel. Îl ții minte pe Bretonnel? Acum s-a retras din afaceri.

S-a oprit brusc: Eve nu-l prea asculta. S-a gîndit cu tristețe că n-o mai interesează nimic. „Așa s-a întîmplat și cu lectura. Înainte trebuia să-i smulgi cartea din mînă. Acum, nici măcar nu mai citește.“

– Ce face Pierre?

– Bine, zise Eve. Vrei să-l vezi?

– Da, desigur, spuse domnul Darbédat vesel, o să-i fac o mică vizită.

Îi era foarte milă de bietul băiat, dar nu se putea uita la el fără aversiune. „Am oroare de ființele nesănătoase.“ Evident, nu era vina lui Pierre: avea o ereditate îngrozitor de încărcată. Domnul Darbédat ofta: „Oricîte precauții ai lua, chestiile astea se află întotdeauna prea tîrziu“. Nu, Pierre nu era vinovat. Totuși, purtase mereu în el această tară; ea constituia baza caracterului său: nu era ca un cancer sau ca tuberculoza, de care poți perfect să faci abstracție cînd vrei să judeci omul așa cum e el în sine. Acea grație nervoasă și subtilitatea care îi plăcuseră atît de mult lui Eve, pe vremea cînd îi făcea curte nu erau decît flori de nebunie. „Era deja nebun cînd s-a însurat cu ea, dar încă nu se vedea. Se pune întrebarea, se gîndea domnul Darbédat, unde începe responsabilitatea sau mai degrabă unde se oprește. În orice caz se analiza prea mult, era tot timpul aplecat asupră-și. Dar asta o fi fost cauza sau efectul bolii lui?“

Străbătea în urma fiicei sale un coridor lung și întunecos.

– Apartamentul ăsta e prea mare pentru voi, zise el, ar trebui să vă mutați.

– De fiecare dată îmi spui același lucru, tăticule, răspunse Eve, dar ți-am mai răspuns că Pierre nu vrea să-și lase camera.

Eve era uimitoare: ajungeai să te întrebi dacă-și dădea realmente seama de starea în care se afla soțul ei. Tipul era nebun de legat, iar ea îi respecta deciziile și părerile ca și cînd ar fi fost în toate mințile.

– Vorbesc pentru binele tău, urmă domnul Darbédat ușor agasat. Cred că, dacă aș fi femeie, mi-ar fi frică în încăperile astea vechi și prost luminate. Aș vrea pentru tine un apartament luminos, așa cum s-au construit în ultima vreme pe la Auteuil, trei odăi mici, foarte luminoase. Le-a scăzut chiria fiindcă nu găsesc locatari; acum ar fi momentul.

Eve a apăsat ușor pe clanța ușii; au intrat în cameră. Mirosul greu al tămîiei i-a sărit în nări domnului Darbédat. Perdelele erau trase. În penumbră a zărit o ceafă slabă, deasupra spătarului unui fotoliu: Pierre stătea cu spatele la ei: mînca.

– Bună ziua, Pierre, zise domnul Darbédat tare. Ei, cum o mai ducem azi?

S-a apropiat: bolnavul stătea în fața unei mese mici; avea un aer viclean.

– Am mîncat ouă fierte, urmă domnul Darbédat, vorbind și mai tare. Vai ce bune sînt!

– Nu sînt surd, zise Pierre cu o voce blîndă.

Iritat, domnul Darbédat s-a uitat la Eve de parcă ar fi vrut s-o ia ca martor. Eve însă i-a răspuns printr-o privire dură și a tăcut. Domnul Darbédat a înțeles că a jignit-o. „N-are decît. Așa-i trebuie.“ Îi era imposibil să găsească tonul potrivit cînd vorbea cu amărîtul ăsta de băiat: nu avea mai multă minte decît un copil de patru ani, iar Eve voia să te porți cu el ca și cînd ar fi fost un bărbat adevărat. Domnul Darbédat aștepta cu nerăbdare momentul în care toate aceste ridicole menajamente nu vor mai fi de actualitate. Bolnavii îl cam iritau totdeauna – în mod cu totul special nebunii – fiindcă nu aveau dreptate. Bietul Pierre, de pildă, nu avea dreptate, greșea pe toată linia, nu putea să spună o vorbă fără s-o ia razna și, cu toate acestea, ar fi fost zadarnic să-i ceri cea mai vagă căință, fie și o recunoaștere fugitivă a erorilor lui.

Eve a luat cojile de ou și ouarul. I-a pus în față o farfurie cu o furculiță și un cuțit.

– Ce mai mănîncă? întrebă domnul Darbédat, jovial.

– Un biftec.

Pierre luase furculița și o ținea cu vîrful degetelor sale lungi și albe. A cercetat-o cu de-amănuntul apoi a rîs ușor.

– Rămîne pe altă dată, șopti el punînd-o pe măsuță; eram prevenit.

Eve s-a apropiat și s-a uitat la furculiță cu un interes pasionat.

– Agathe, zise Pierre, dă-mi alta!

Eve s-a conformat și Pierre a început să mănînce. Luase furculița suspectă, o ținea strîns în mînă și nu-și lua ochii de la ea: arăta ca și cînd ar fi făcut un efort violent. „Ce suspecte și ambigue le sînt toate gesturile; ca și raporturile lor de altfel!“ s-a gîndit domnul Darbédat.

Era stingherit.

– Ai grijă, zise Pierre, apuc-o pe la mijlocul spatelui, are clești.

Eve a oftat și a pus furculița pe bufet. Domnul Darbédat simțea că-i sare țandăra. Considera că nu e bine să se cedeze tuturor fanteziilor acestui nefericit – chiar și din punctul de vedere al lui Pierre era primejdios. Franchot spusese clar: „Niciodată nu trebuie intrat în delirul bolnavului“. În loc să-i dea altă furculiță, ar fi fost mai bine să-l lămurească blînd și să-l facă să înțeleagă că prima furculiță e întru totul asemănătoare celorlalte. S-a apropiat de bufet, a luat ostentativ furculița și și-a plimbat ușor degetul pe dinții ei. S-a întors apoi spre Pierre. Acesta își tăia însă liniștit carnea; a ridicat spre socrul său o privire blîndă și inexpresivă.

– Aș vrea să stau puțin de vorbă cu tine, îi zise domnul Darbédat lui Eve.

Eve, supusă, a mers după el în salon. Cînd să se așeze pe canapea, domnul Darbédat și-a dat seama că rămăsese cu furculița în mînă. A aruncat-o enervat pe o consolă.

– Aici e mai bine, zise el.

– Nu vin niciodată în salon.

– Pot să fumez?

– Da, desigur, tăticule, zise Eve cu excesivă politețe. Vrei o havană?

Domnul Darbédat a preferat să-și răsucească o țigară. Se gîndea fără reticențe la discuția pe care urma s-o aibă.

Cînd vorbea cu Pierre se simțea stînjenit de faptul că e întreg la minte, după cum un uriaș, conștient de forța lui, ar putea fi cînd s-ar hîrjoni cu un copil. Toate calitățile lui, claritatea, precizia, limpezimea, se întorceau împotrivă-i. „Trebuie să admit, cu biata mea Jeannette, e cam la fel." Desigur, doamna Darbédat nu era nebună, dar boala o cam... adormise. Eve, dimpotrivă, semăna cu tatăl ei, avea o fire dreaptă și logică; cu ea discuția devenea o plăcere. „Tocmai de aia nu vreau să mi-o strice." Domnul Darbédat a ridicat privirea; voia să revadă trăsăturile fine și inteligente ale fiicei sale. A fost dezamăgit: pe chipul acela altădată atît de rezonabil și de transparent, acum apăruse ceva opac și echivoc. Eve era încă foarte frumoasă. Domnul Darbédat a observat că se fardase foarte îngrijit, aproape teatral. Își dăduse cu albastru pe pleoape și cu rimel pe gene. Acest machiaj perfect și violent i-a făcut tatălui ei o impresie penibilă.

– Ești verde pe sub farduri, i-a spus el, mă tem să nu te îmbolnăvești. Și în ce hal te fardezi de la o vreme! Tu, care erai atît de discretă!

Eve n-a răspuns, iar domnul Darbédat s-a uitat o clipă jenat la chipul acela strălucitor și uzat, sub masa grea de păr negru. S-a gîndit că arată ca o tragediană. „Știu precis cu cine seamănă. Femeia aceea, românca aia care a jucat *Phèdre* în franceză la Orange." Regreta că i-a făcut acea observație neplăcută: „M-a luat gura pe dinainte! Ar fi mai bine să n-o indispun pentru fleacuri".

– Scuză-mă, zise el zîmbind, știi că sînt un bătrîn adept al lucrurilor naturale. Nu prea-mi plac toate chestiile astea pe care femeile de azi și le pun pe față. Eu însă greșesc, trebuie să mergem în pas cu vremea.

Eve i-a zîmbit amabil. Domnul Darbédat și-a aprins țigara și a tras de cîteva ori din ea.

– Fetița mea, începu el, tocmai voiam să-ți spun: o să stăm de vorbă, amîndoi, ca altădată. Hai, stai jos și ascultă-mă; trebuie să ai încredere în tăticul tău.

– Prefer să stau în picioare, zise Eve. Ce ai să-mi spui?

– O să-ți pun numai o întrebare, spuse domnul Darbédat puțin mai dur. Unde te vor duce toate astea?

– Toate astea? repetă Eve mirată.

– Ei bine, da, totul, toată această viață pe care ți-ai alcătuit-o. Ascultă, urmă el, nu care cumva să crezi că nu te înțeleg (avusese o inspirație subită). Ceea ce vrei însă să realizezi depășește puterile omenești. Vrei să trăiești într-un univers exclusiv imaginar, nu-i așa? Nu vrei să admiți că e bolnav? Nu vrei să-l vezi pe Pierre cel de azi, așa e? Nu ai ochi decît pentru Pierre cel de odinioară. Scumpa mea, fetița mea, e un pariu imposibil, continuă domnul Darbédat. Ascultă, o să-ți spun o poveste pe care poate că n-o știi: cînd eram la Sables-d'Olonne, aveai trei ani, mama ta a făcut cunoștință cu o tînără doamnă fermecătoare, care avea un băiețel superb. Erați amîndoi de o șchioapă, te jucai pe plajă cu băiețelul, erai logodnica lui. Peste cîtva timp, la Paris, maică-ta a vrut s-o vadă pe cucoană; i s-a spus că a lovit-o o nenorocire cumplită: copilașul ei minunat fusese decapitat de aripa din față a unei mașini. I s-a spus mamei tale: „Duceți-vă la ea, dar să nu cumva să pomeniți ceva despre moartea copilului, ea *refuză* să creadă că a murit". Maică-ta s-a dus, a găsit o ființă pe jumătate nebună: trăia ca și cînd puștiul ar fi fost încă în viață; vorbea cu el, îi punea un tacîm la masă. Ei bine, a trăit într-o asemenea stare de tensiune nervoasă, încît, după șase luni, au dus-o cu forța într-un sanatoriu unde a trebuit să stea trei ani. Nu,

fetița mea, zise domnul Darbédat dînd din cap, chestiile astea sînt imposibile. Ar fi fost mai bine să recunoască vitejește adevărul. Ar fi suferit foarte rău cîtăva vreme și pe urmă timpul ar fi șters totul cu buretele. Cel mai bun lucru este să privești lucrurile drept în față, crede-mă!

– Greșești, zise Eve făcînd un efort, știu prea bine că Pierre este...

N-a reușit să spună cuvîntul. Stătea foarte dreaptă, cu mîinile pe speteaza unui fotoliu: ceva arid și urît apăruse în expresia gurii și bărbiei ei.

– Și... atunci? întrebă domnul Darbédat, uimit.

– Atunci ce?

– Tu...?

– Îl iubesc așa cum este, zise Eve repede, pe un ton plictisit.

– Nu-i adevărat, răspunse domnul Darbédat cu hotărîre. Nu-i adevărat: nu-l iubești; nu se poate să-l iubești. Asemenea sentimente nu se pot nutri decît pentru oameni sănătoși și normali. De Pierre ți-e milă, nu mă îndoiesc, și păstrezi, fără doar și poate, amintirea celor trei ani de fericire pe care ți i-a dăruit. Dar să nu-mi spui mie că îl iubești, că nu te cred.

Eve tăcea în continuare și se uita fix la covor cu o privire absentă.

– Ai putea măcar să-mi răspunzi, spuse domnul Darbédat rece. Să nu-ți închipui că această conversație îmi este mai plăcută decît ție.

– Din moment ce tot nu mă crezi...

– Ei bine, dacă îl iubești, strigă el exasperat, e o mare nenorocire pentru tine, pentru mine și pentru biata ta mamă, pentru că sînt nevoit să-ți spun ceva ce aș fi preferat să-ți ascund: în mai puțin de trei ani, Pierre va ajunge în stadiul demenței totale, va fi ca o fiară.

S-a uitat la fiica sa cu ochi duri: era supărat pe ea fiindcă îl silise prin încăpățînarea ei să-i facă această penibilă revelație.

Eve nu s-a clintit; nici măcar nu și-a ridicat privirea.

– Știam.

– Cine ți-a spus? întrebă el încremenit.

– Franchot. Știu de șase luni.

– Și eu care îl rugasem să te menajeze, spuse domnul Darbédat cu amărăciune. În sfîrșit, poate că e mai bine așa. În aceste condiții însă trebuie să înțelegi că ar fi o greșeală de neiertat să-l ții pe Pierre acasă, cu tine. Lupta la care te-ai înhămat e sortită eșecului, boala lui nu iartă. Dacă s-ar putea face ceva, dacă ar putea fi salvat cu ajutorul unor îngrijiri speciale, nu zic nu. Dar uită-te și tu: erai frumoasă, inteligentă și veselă, te distrugi cu mîna ta și absolut zadarnic. Fără discuție, ai fost admirabilă, dar acum gata, ți-ai făcut datoria, mai mult decît datoria; în prezent, ar fi imoral să mai insiști. Fetița mea, omul mai are îndatoriri și față de sine. Și apoi, nu te gîndești la noi. *Trebuie,* repetă el accentuînd fiecare cuvînt, să-l trimiți pe Pierre la clinica lui Franchot. Vei părăsi acest apartament în care nu ai avut parte decît de suferință și te vei întoarce la noi. Dacă simți nevoia să fii utilă și să ușurezi suferințele semenilor tăi, ei bine, o ai pe maică-ta. Biata femeie este îngrijită de infirmiere, ar avea și ea nevoie de afecțiune. *Și ea,* adăugă el, e capabilă să aprecieze ceea ce vei face pentru ea și să-ți fie recunoscătoare.

S-a înstăpînit o tăcere îndelungată. Domnul Darbédat l-a auzit pe Pierre cîntînd în camera de alături. De altfel, nici măcar nu era un cîntec propriu-zis: era mai degrabă

un recitativ acut și rapid. Domnul Darbédat a ridicat ochii spre fiica lui.

– Deci, nu vrei?

– Pierre va rămîne cu mine, zise ea cu blîndețe, mă înțeleg foarte bine cu el.

– Cu condiția să te prostești cît e ziua de lungă.

Eve a zîmbit și i-a aruncat tatălui ei o privire ciudată, batjocoritoare și aproape veselă. „E drept, s-a gîndit domnul Darbédat furios, mai fac și altceva: se culcă împreună."

– Ești complet nebună, zise el sculîndu-se.

Eve a surîs trist și a șoptit parcă pentru ea însăși:

– Nu îndeajuns.

– Nu îndeajuns? Nu-ți pot spune decît un singur lucru, fetița mea, mă îngrozești.

A sărutat-o grăbit și a ieșit. „Ar trebui, se gîndea el în timp ce cobora scara, să i se trimită doi zdrahoni ca lumea, care să ia cu forța deșeul ăla nenorocit și să-l bage sub duș fără să-i mai ceară părerea."

Era o zi frumoasă de toamnă, liniștită și fără taine; soarele îmbujora chipurile trecătorilor. Pe domnul Darbédat l-a izbit firescul acelor chipuri: unele erau ridate, altele, netede, pe toate se reflectau însă bucurii și griji cu care era obișnuit.

„Știu precis ce-i reproșez lui Eve, își zise el luînd-o pe bulevardul Saint-Germain. Îi reproșez că trăiește în afara umanului. Pierre nu mai e o ființă umană: toate îngrijirile, toată dragostea pe care i le dăruiește sînt întru cîtva furate de la toți oamenii ăștia. Nimeni nu are dreptul să se refuze oamenilor; fir-ar să fie, că ne place sau nu, trăim în societate."

Se uita la trecători cu simpatie; privirile lor grave și limpezi îi plăceau. Pe străzile scăldate în soare, printre oameni, te simțeai în siguranță, ca în mijlocul unei mari familii.

O femeie cu capul descoperit se oprise în fața unei tarabe de pe stradă. Ținea de mînă o fetiță.

– Ce-i asta? a întrebat fetița, arătînd un aparat de radio.

– Nu pune mîna, spuse mama, e un aparat; face muzică.

Au rămas cîteva clipe tăcute, în extaz. Domnul Darbédat, înduioșat, s-a aplecat spre fetiță și i-a zîmbit.

II

„A plecat." Ușa de la intrare s-a închis, trîntindu-se sec; Eve era singură în salon: „Aș vrea să moară".

Și-a crispat mîinile pe speteaza scaunului: tocmai își adusese aminte de ochii tatălui ei. Domnul Darbédat se aplecase spre Pierre cu un aer competent; îi spusese: „Vai ce bune sînt!" ca unul care ar ști să le vorbească bolnavilor; se uitase la el și chipul lui Pierre se imprimase în fundul ochilor lui mari și iuți. „Îl urăsc cînd se uită la el, cînd mă gîndesc că îl *vede*."

Mîinile ei au alunecat de-a lungul fotoliului și Eve s-a întors spre fereastră. Era orbită. Încăperea era potopită de un soare care se întinsese peste tot: pe covor sub formă de cercuri luminoase, în aer, ca un praf orbitor. Eve nu mai era obișnuită cu această lumină indiscretă și curioasă care scotocea peste tot, curăța prin colțuri, freca mobilele și le lustruia, așa cum face o gospodină bună. Eve s-a dus totuși pînă la fereastră și a dat deoparte perdeaua de muselină care atîrna în fața geamului. Chiar în acel moment domnul Darbédat ieșea din imobil; Eve i-a văzut brusc umerii lați. Tatăl ei a ridicat capul și s-a uitat la cer clipind des apoi s-a

depărtat cu pași mari, ca un tînăr. „Se forțează, se gîndi Eve, imediat o să-l apuce junghiul ăla în coaste.“ Nu-l mai ura: în capul acela al lui încăpea atît de puțin; microscopica grijă de a părea tînăr. Cînd l-a văzut însă că dă colțul spre bulevardul Saint-Germain și dispare, a cuprins-o iar mînia: „Se gîndește la Pierre“. Un pic din viața lor ieșise din camera închisă și umbla pe străzi, la soare, printre oameni. „Oare n-o să ne poată niciodată uita?“

Strada Bac era aproape pustie. O cucoană bătrînă traversa cu pași mărunți; trei fete au trecut pe stradă rîzînd. Și după ele bărbați, bărbați puternici și gravi care purtau în mînă serviete și vorbeau între ei. „Oamenii normali!“ s-a gîndit Eve, uimită că găsește în ea însăși o ură atît de puternică. O femeie frumoasă și grasă a alergat greoi în întîmpinarea unui domn elegant. Acesta a luat-o în brațe și a sărutat-o pe gură. Eve a rîs dur și a lăsat perdeaua în jos.

Pierre nu mai cînta, dar tînăra de la etajul trei se așezase la pian; cînta un studiu de Chopin. Eve se mai calmase; a făcut un pas în direcția camerei lui Pierre, dar s-a oprit îndată și s-a sprijinit de perete cu o oarecare anxietate: ca de fiecare dată cînd pleca din cameră, era cuprinsă de panică la gîndul că trebuie să se întoarcă. Știa totuși că n-ar fi putut trăi în altă parte: iubea camera. Vrînd parcă să cîștige puțin timp, și-a plimbat privirea cu o curiozitate rece prin această încăpere fără umbre și miros, în care aștepta să-și redobîndească puțin curaj. „Parcă ar fi sala de așteptare a unui dentist.“ Fotoliile de mătase roz, divanul, taburetele erau sobre și discrete, puțin cam paterne; prieteni buni ai omului. Eve și-a imaginat că niște domni gravi și îmbrăcați în haine de stofă de culoare deschisă, întru totul asemănători cu cei pe care-i văzuse pe fereastră, intrau în salon continuînd o conversație începută. Nu se

întrerupeau nici cît să se uite în jur; înaintau cu pas hotărît pînă în mijlocul încăperii; unul dintre ei, care își lăsase mîna să atîrne în urma sa, mîngîind în treacăt pernele, obiectele de pe mese, nici măcar nu tresărea cînd le atingea. Iar cînd o mobilă se afla în calea lor, acei domni serioși nu numai că n-o ocoleau, ci o deplasau, cu calm. Pînă la urmă se așezau, cufundați în continuare în convorbirea lor, fără să arunce o privire în urmă. „Un salon pentru oameni normali.“ Se uita fix la clanța ușii; anxietatea o sufoca: „Trebuie să mă duc la el. Nici odată nu-l las atîta timp singur“. Ar trebui să deschidă ușa; apoi Eve s-ar opri în prag, încercînd să-și obișnuiască ochii cu penumbra, iar camera ar respinge-o cu înverșunare. Ar trebui să învingă această rezistență și să pătrundă pînă în inima camerei. I s-a făcut dintr-o dată un dor cumplit de Pierre; ar fi vrut să rîdă cu el de domnul Darbédat. Pierre însă nu avea nevoie de ea; Eve nu putea să prevadă felul în care avea s-o primească. Brusc, s-a gîndit cu un fel de orgoliu că nu-și mai afla locul nicăieri. „Oamenii normali încă își mai închipuie că sînt de-a lor. Adevărul e că n-aș putea sta nici măcar un ceas în mijlocul lor. Simt nevoia să trăiesc acolo, de cealaltă parte a acestui zid. Acolo însă nu sînt bine venită.“

În jurul ei se produsese o schimbare profundă. Lumina îmbătrînise, albise: se îmbăloșase ca apa dintr-o glastră cu flori care n-a fost schimbată. Eve descoperea pe obiecte, în această lumină îmbătrînită, o melancolie de mult uitată: melancolia unei după-amieze tîrzii de toamnă. Se uita în jurul ei șovăitoare, aproape timidă: toate astea erau atît de departe: în cameră nici nu putea fi vorba de zi, de noapte, de anotimp, de melancolie. Și-a adus vag aminte de niște

toamne foarte vechi, toamnele copilăriei, apoi s-a crispat: îi era frică de amintiri.

A auzit vocea lui Pierre.

– Agathe! Unde ești?

– Vin acum, strigă ea.

A deschis ușa și a pătruns în cameră.

Fumul gros de tămîie i-a umplut nările și gura, în timp ce-și încorda privirea și întindea mîinile în fața ei – de multă vreme mireasma și penumbra alcătuiau pentru ea un singur element aspru și totuși pufos, la fel de familiar ca apa, aerul sau focul – și a înaintat prudent spre o pată albicioasă care părea că plutește într-o pîclă. Era chipul lui Pierre: hainele lui Pierre (de cînd se îmbolnăvise, se îmbrăca în negru) se topiseră în întuneric. Pierre își lăsase capul pe spate și stătea cu ochii închiși. Era frumos. Eve s-a uitat la genele lui lungi și arcuite, apoi s-a așezat lîngă el pe un scăunel. „Pare a suferi“, s-a gîndit ea. Încet-încet, ochii i se obișnuiau cu penumbra. Biroul s-a deslușit cel dintîi, apoi patul, obiectele personale ale lui Pierre, foarfecele, borcănașul cu lipici, cărțile, ierbarul, toate împrăștiate pe covor lîngă fotoliu.

– Agathe?

Pierre deschisese ochii și se uita la ea zîmbind.

– Chestia cu furculița, zise el, știi, am făcut-o ca să-l sperii pe tip. Nu avea *aproape* nimic.

Temerile i s-au risipit și Eve a rîs ușor.

– Ai reușit perfect, zise ea, l-ai înnebunit complet.

Pierre a zîmbit.

– Ai văzut? A pipăit-o destul timp, o ținea strîns în mînă. Asta e problema, zise el, oamenii nu știu să apuce lucrurile; le înșfacă.

– E adevărat, zise Eve.

Pierre și-a lovit ușor palma mîinii stîngi cu arătătorul mîinii drepte.

– Cu asta apucă. Își apropie degetele și, cînd au apucat obiectul, își trîntesc palma peste el ca să-l omoare.

Vorbea repede și din vîrful buzelor: părea nedumerit.

– Mă întreb ce vor, zise el într-un tîrziu. Tipul ăsta a mai venit. De ce mi l-au trimis? Dacă vor să afle ce fac, n-au decît să citească de pe ecran, n-ar avea nevoie să se miște de-acasă. Fac greșeli. Au puterea în mînă, dar fac greșeli. Eu, unul, nu greșesc niciodată, ăsta e atuul meu. Hoffka, spuse el, hoffka. Își agita mîinile lungi în fața frunții: Tîrfă! Hoffka paffka suffka. Mai vrei?

– E clopotul? întrebă Eve.

– Da. A plecat. A continuat sever: Tipul ăla e un subaltern. Tu îl cunoști: te-ai dus cu el în salon.

Eve n-a răspuns.

– Ce voia? întrebă Pierre. Sigur ți-a spus.

Eve a ezitat o clipă, apoi a răspuns brutal:

– Voia să te închidă.

Dacă i se spunea adevărul cu binișorul, Pierre nu avea încredere, trebuia să i se trîntească violent ca să-l amețească și să-i paralizeze bănuielile. Pînă la urmă, Eve prefera să-l brutalizeze decît să-l mintă: cînd îl mințea și cînd el părea că o crede, nu-și putea stăpîni o foarte ușoară senzație de superioritate care o făcea să se simtă îngrozitor.

– Să mă închidă! repetă Pierre ironic. Deraiază. Ce contează pentru mine niște pereți! Își închipuie că mă pot opri. Uneori, mă întreb dacă nu e vorba de două bande. Cea adevărată, a negrului. Și apoi banda de neisprăviți care încearcă să-și bage nasul în această treabă și face tîmpenie după tîmpenie.

Ciocănea cu mîna brațul fotoliului și se uita înveselit la mînă:

– Pereții se traversează. Ce i-ai răspuns? întrebă el, întorcîndu-se plin de curiozitate spre Eve.

– Că nu vei fi închis.

A dat din umeri.

– Nu trebuia să spui asta. Și tu ai făcut o greșeală, afară doar dacă n-ai făcut dinadins. Trebuie să-i lași să-și demaște bateriile.

A tăcut. Eve lăsase capul în jos cu tristețe: „Le înșfacă!" Pe ce ton de dispreț spusese vorba asta și cîtă dreptate avea! „Oare și eu înșfac obiectele? Degeaba mă supraveghez, cred că majoritatea gesturilor mele îl agasează. Dar nu mi-o spune." Dintr-o dată s-a simțit mizerabil, ca pe vremea cînd avea paisprezece ani și doamna Darbédat, vioaie și sprintenă, îi spunea: „Parcă n-ai ști ce să faci cu mîinile". Nu îndrăznea să facă nici o mișcare și chiar în clipa aceea i-a venit să-și schimbe poziția. Și-a tras ușor picioarele sub scaun, abia atingînd covorul. Se uita la lampa de pe masă, lampa al cărei soclu Pierre îl vopsise în negru – și la tabla de șah. Pierre nu lăsase pe tablă decît pionii negri. Uneori, Pierre se ridica din fotoliu, se ducea pînă la masă și lua pionii în mînă, unul cîte unul. Vorbea cu ei, le zicea Roboți, și pionii se însufleteau cumva în mîinile lui. După ce-i punea la loc, Eve se ducea să-i atingă la rîndul ei (se considera puțin cam ridicolă): erau din nou niște bucățele de lemn mort, dar pe ei stăruia parcă ceva vag și insesizabil, ceva ca un fel de sens. „Sînt obiectele *lui*, s-a gîndit ea. În cameră nu mai e nimic de-al meu." Odinioară, avusese cîteva piese de mobilier. Oglinda și toaleta din marchetărie, care aparținuseră bunicii ei și pe care Pierre o numea în glumă: toaleta *ta*. Pierre le luase cu el: obiectele își dezvăluiau adevăratul lor chip numai lui Pierre. Eve putea să stea ceasuri întregi să se uite la ele: neobosite și răutăcioase, se înverșunau s-o dezamăgească, oferindu-i mereu doar o înșelătoare aparență – la fel și doctorului Franchot și domnului Darbédat. „Și totuși, își zise ea anxioasă, nu le mai văd chiar ca tata. Nu e cu putință să le văd exact ca el."

Și-a mișcat un pic genunchii: îi amorțiseră picioarele. Tot trupul, înțepenit și încordat, o durea: îl simțea prea viu, indiscret. „Aș vrea să fiu invizibilă și să stau aici; să-l văd fără să mă vadă. N-are nevoie de mine; sînt în plus." A întors puțin capul și s-a uitat la peretele de deasupra lui Pierre. Pe perete erau scrise niște amenințări. Eve știa, dar nu le putea citi. Deseori se uita la trandafirii mari, roșii, de pe tapet pînă ce începeau să-i joace în fața ochilor. În penumbră, trandafirii ardeau ca o flacără. De cele mai multe ori amenințarea era scrisă lîngă tavan, în stînga, deasupra patului; uneori însă, se mai deplasa. „Trebuie să mă scol. Nu pot – nu pot să mai stau pe scaun." Pe perete mai erau și niște discuri albe, care semănau cu niște felii de ceapă. Discurile au început să se rotească și Eve a văzut că-i tremură mîinile: „Sînt momente cînd simt că înnebunesc. Ba nu, s-a gîndit cu amărăciune, eu, una, *nu pot* să înnebunesc. E pur și simplu o stare de nervozitate".

Pe neașteptate, a simțit mîna lui Pierre peste a ei.

– Agathe, i-a zis Pierre cu duioșie.

Îi zîmbea, dar îi ținea mîna doar cu vîrful degetelor, cu un fel de repulsie, ca și cînd ar fi luat de spate un crab și ar fi vrut să se ferească de cleștii lui.

– Agathe, zise el, aș dori așa de mult să am încredere în tine!

Eve a închis ochii și a respirat adînc: „Nu trebuie să-i răspund, altfel devine bănuitor și nu mai spune nimic“.

Pierre își luase mîna de pe a ei.

– Îmi ești foarte dragă, Agathe, îi zise el. Dar nu pot să te înțeleg. De ce stai tot timpul în cameră?

Eve n-a răspuns.

– Spune-mi de ce.

– Știi bine că te iubesc, zise ea dur.

– Nu te cred, răspunse Pierre. De ce să mă iubești? Ar trebui să-ți inspir oroare: sînt bîntuit.

A zîmbit, dar brusc a redevenit grav.

– Între noi există un zid. Te văd, vorbesc cu tine, dar ești de partea cealaltă. Oare care e piedica din calea dragostei noastre? Parcă era mai ușor odinioară. La Hamburg.

– Da, zise Eve cu tristețe.

Iarăși Hamburg. Niciodată nu vorbea despre trecutul lor adevărat. Nici Eve, nici el nu fuseseră la Hamburg.

– Ne plimbam de-a lungul canalelor. Era un șlep, îți aduci aminte? Șlepul era negru; pe punte stătea un cîine.

Inventa pe măsură ce vorbea; avea un aer fals.

– Te țineam de mînă, aveai altă piele. Credeam tot ce-mi spuneai. Tăceți din gură! strigă el.

A ciulit urechea.

– Vor veni, zise el cu o voce morocănoasă.

Eve a tresărit:

– Vor veni? Începusem să cred că nu vor mai veni niciodată.

În ultimele trei zile, Pierre fusese mai calm; statuile nu veniseră. Deși nu recunoștea niciodată, lui Pierre îi era o frică teribilă de statui. Ea nu se temea, dar cînd statuile începeau să zboare prin cameră zbîrnîind, îi era frică de Pierre.

– Dă-mi ziutrul, zise Pierre.

Eve s-a sculat și a luat ziutrul: era o îngrămădire de bucăți de carton pe care Pierre le lipise între ele cu mîna lui: îl folosea ca să se apere de statui. Ziutrul semăna cu un păianjen. Pe una din bucățile de carton Pierre scrisese: „Putere asupra capcanei“ și pe alta: „Negru“. Pe a treia desenase o figură zîmbitoare cu ochii mijiți: era Voltaire. Pierre a apucat ziutrul de o labă și s-a uitat sumbru la el.

– Nu-l mai pot folosi, zise el.

– De ce?

– L-au inversat.

– Faci altul?

S-a uitat lung la ea.

– Ai vrea tu, șuieră el printre dinți.

Eve era supărată pe Pierre. „E avertizat de cîte ori vin; oare cum procedează de nu greșește niciodată?“

Ziutrul atîrna jalnic în vîrful degetelor lui Pierre.

„Totdeauna găsește motive valabile ca să nu-l folosească. Duminică, atunci cînd au sosit, pretindea că nu știe unde l-a pus, dar eu, una, îl vedeam în spatele borcănașului cu lipici și era imposibil să nu-l vadă și el. Mă întreb dacă nu le atrage chiar el.“ Niciodată nu se putea ști dacă e întru totul sincer. În anumite momente, Eve avea impresia că Pierre e cotropit, în ciuda voinței sale, de o mulțime forfotitoare de idei și viziuni nesănătoase. În altele însă, părea că născocește totul. „Suferă. Dar pînă unde *crede* cu adevărat în statui și în negru? Statuile, în orice caz, știu că nu le vede, le aude doar: cînd trec, întoarce capul; zice totuși că le vede, le descrie.“ Eve își aduce aminte de figura îmbujorată a doctorului Franchot: „Dar bine, scumpă doamnă, toți alienații sînt mincinoși; v-ați pierde timpul dacă ați încerca să departajați ceea ce simt cu adevărat de

ceea ce pretind că simt“. A tresărit: „Ce caută Franchot în toată povestea asta? Doar n-o să mă apuc să gîndesc ca el“.

Pierre s-a sculat și s-a dus să arunce ziutrul în coșul de hîrtii: „Ca *tine* aș vrea să gîndesc“, șopti ea. Pierre mergea în vîrful picioarelor, făcînd pași mici, strîngîndu-și coatele pe lîngă corp, încercînd să ocupe cît mai puțin loc. S-a întors la loc, s-a așezat și s-a uitat la Eve cu o expresie necomunicativă.

– Va trebui să punem draperii negre, zise el, în camera asta nu e destul negru.

Se ghemuise în fotoliu. Eve s-a uitat cu tristețe la acel trup zgîrcit, totdeauna gata să se retragă, să se chircească: brațele, picioarele, capul semănau cu niște organe retractile. Pendula a bătut de ora șase; nu se mai auzea pianul. Eve a oftat: statuile nu vor veni imediat; se lăsau așteptate.

– Vrei să aprind lumina?

Eve prefera să le aștepte pe lumină.

– Fă ce vrei! zise Pierre.

Eve a aprins lampa mică de birou și camera s-a umplut de o ceață roșie. Pierre aștepta și el.

Nu vorbea, dar buzele lui se mișcau alcătuind două pete întunecate în ceața roșie. Eve iubise buzele lui Pierre. Odinioară, fuseseră înduioșătoare și senzuale; își pierduseră însă senzualitatea. Se depărtau una de cealaltă fremătînd puțin, apoi se apropiau, se strîngeau strivindu-se, și iar se depărtau. În acest chip împietrit, numai ele erau vii; semănau cu două animale înfricoșate. Pierre putea să mormăie astfel ceasuri în șir, fără să scoată nici un sunet, și adesea Eve se lăsa fascinată de această mișcare îndîrjită. „Îmi place gura lui.“ N-o mai săruta deloc; avea oroare de orice contact fizic: noaptea simțea că e atins, mîini de bărbați, puternice și uscate îl ciupeau pe tot corpul; mîini

de femei cu unghii foarte lungi îl mîngîiau într-un fel nerușinat. Deseori se culca îmbrăcat, dar mîinile se furișau pe sub haine și-l trăgeau de cămașă. Odată auzise rîsete și niște buze puhave se lipiseră de buzele lui. Începînd din noaptea aceea n-o mai săruta pe Eve.

– Agathe, zise Pierre, nu te mai uita la gura mea!

Eve plecă privirea.

– N-am uitat că se poate citi pe buze, continuă el cu impertinență.

Mîna îi tremura pe brațul fotoliului. Degetul arătător s-a întins și a ciocănit de trei ori degetul mare, pe cînd celelalte degete s-au crispat: era un fel de exorcism. „Acum începe“, s-a gîndit ea. Îi venea să-l ia în brațe pe Pierre.

Acesta a început să vorbească foarte tare, pe un ton monden:

– Îți aduci aminte de San Pauli?

Nu trebuie să-i răspundă. E poate o capcană.

– Acolo te-am cunoscut, zise el cu un aer satisfăcut. Te-am suflat unui marinar danez. Era cît pe ce să ne luăm la bătaie, dar i-am dat de băut și m-a lăsat să te iau. Nu fusese decît teatru.

„Minte, nici el nu crede nimic din tot ce spune. Știe că nu mă cheamă Agathe. Cînd minte, îl urăsc.“ I-a văzut însă privirea fixă și toată furia i s-a topit. „Nu minte, s-a gîndit ea, e la capătul puterilor. Le simte cum se apropie; vorbește ca să nu le audă.“ Pierre se crampona cu amîndouă mîinile de brațele fotoliului. Era livid; zîmbea.

– Aceste întîlniri sînt adesea stranii, zise el, dar eu nu cred în întîmplare. Nu te întreb cine te-a trimis, știu că nu mi-ai răspunde. În orice caz, ai fost destul de abilă ca să mă îmbrobodești.

Vorbea greu, cu o voce piţigăiată şi grăbită. Nu reuşea să pronunţe unele cuvinte, care îi ieşeau din gură ca o substanţă moale şi fără formă.

– M-ai tras pînă în mijlocul bîlciului, la manejul cu automobile negre, dar în spatele maşinilor era o întreagă armată de ochi roşii care luceau de cum întorceam capul. Cred că le făceai semne, deşi erai agăţată de braţul meu, dar nu vedeam nimic. Eram prea absorbit de marile ceremonii ale Încoronării.

Se uita drept înainte, cu ochii larg deschişi. S-a şters pe frunte, foarte repede, cu un gest scurt, fără să se oprească din vorbit: nu voia să tacă.

– Era Încoronarea Republicii, zise el cu o voce stridentă, un spectacol impresionant în felul lui din cauza animalelor de tot felul pe care le trimiseseră coloniile special pentru ceremonie. Îţi era frică să nu te rătăceşti printre maimuţe. Am zis printre maimuţe, repetă el pe un ton arogant, uitîndu-se în jurul lui. *Aş putea să spun printre negri!* Avortonii care se strecoară pe sub mese şi-şi închipuie că nu-i vede nimeni sînt imediat descoperiţi şi ţintuiţi de Privirea mea. Consemnul este să tăceţi! strigă el. Să tăceţi! Toată lumea ia loc şi poziţie de drepţi pentru intrarea statuilor, ăsta e ordinul. Tralala – urla şi-şi făcuse mîinile pîlnie la gură – tralalala, tralalalala!

A tăcut şi Eve şi-a dat seama că statuile tocmai intraseră în cameră. Pierre stătea ţeapăn, era livid şi afişa un aer dispreţuitor. Eve s-a încordat şi ea şi amîndoi au început să aştepte în linişte. Cineva umbla pe coridor: Maria, femeia de serviciu, care probabil abia venise. Eve s-a gîndit: „O să trebuiască să-i dau banii pentru gaze“. Şi imediat statuile s-au apucat să zboare; treceau între Eve şi Pierre.

Pierre a icnit, s-a ghemuit în fotoliu şi şi-a strîns picioarele sub el. Întorcea capul; din cînd în cînd rînjea, dar fruntea i se brobonise de sudoare. Eve n-a mai putut suporta să vadă obrazul acela palid, gura tremura, deformată de un rictus: a închis ochii. Pe fondul stacojiu al pleoapelor ei dansau firişoare aurii: Eve se simţea bătrînă şi greoaie. Lîngă ea, Pierre gîfîia zgomotos. „Zboară, bîzîie, se apleacă peste el...“ A simţit o uşoară gîdilătură, o jenă pe umărul şi şoldul drept. Instinctiv, trupul i s-a înclinat spre stînga, vrînd parcă să evite un contact neplăcut sau să se ferească de un obiect contondent. Dintr-o dată parchetul a scîrţîit şi Eve a fost cuprinsă de dorinţa nebună de a deschide ochii, de a se uita spre dreapta, ferindu-şi totodată capul cu mîna ridicată.

N-a făcut nici o mişcare; a rămas cu ochii închişi în timp ce era scuturată de fiorii unei amare bucurii: „Şi *mie* mi-e frică“, s-a gîndit ea. Întreaga ei viaţă se concentrase în partea dreaptă a trupului. S-a aplecat spre Pierre, fără să deschidă ochii. Ar fi de-ajuns un mic, un foarte mic efort şi ar pătrunde, pentru prima dată, în acel univers tragic. „Mi-e frică de statui“, şi-a zis ea. Era o afirmaţie violentă şi oarbă, o incantaţie: dorea din răsputeri să creadă în prezenţa lor; încerca să transforme anxietatea care-i paraliza partea dreaptă într-un nou simţ, într-un fel de pipăit. În braţ, în şold, în umăr le *simţea* prezenţa.

Statuile zburau jos şi încet: bîzîiau. Eve ştia că au o mutră răutăcioasă şi că în piatra dimprejurul ochilor le-au răsărit gene; şi le imagina însă cu greu. Ştia, de asemenea, că nu sînt încă întru totul vii, dar că pe corpurile lor mari au început să apară bucăţi de carne, solzi călduţi; li se cojea pielea de pe vîrful degetelor şi aveau mîncărimi în palme. Eve nu putea să *vadă* toate acestea: se gîndea doar că nişte

femei uriașe lunecau chiar lîngă ea, solemne și grotești, cu un aer uman și cu încăpățînarea compactă a pietrei. „Se apleacă peste Pierre – Eve făcea un efort atît de violent, încît au început să-i tremure mîinile – se apleacă peste mine...“ Un urlet înfiorător a făcut-o să încremenească brusc. „L-au atins.“ A deschis ochii: Pierre își ținea capul cu amîndouă mîinile și gîfîia. Eve era istovită: „Un joc, s-a gîndit ea cuprinsă de remușcări; n-a fost decît un joc, nici o clipă n-am crezut sincer în toată povestea asta. Și între timp, el suferea cu adevărat“.

Pierre s-a destins și a respirat cu putere. Pupilele însă îi rămăseseră ciudat de dilatate; transpira.

– Le-ai văzut? întrebă.

– Nu pot să le văd.

– E mai bine pentru tine, te-ar înfricoșa. Eu, unul, zise el, sînt obișnuit.

Ei îi tremurau mîinile în continuare și i se suise sîngele la cap. Pierre și-a scos o țigară din buzunar și și-a pus-o în gură, dar n-a aprins-o.

– Nu-mi pasă că le văd, spuse el, dar nu vreau să mă atingă: mă tem ca nu cumva să-mi dea coșuri.

S-a gîndit puțin și a întrebat:

– Le-ai auzit?

– Da, zise Eve, seamănă cu un motor de avion. (Pierre îi spusese exact așa, duminica trecută.)

Pierre a zîmbit cu un pic de condescendență.

– Exagerezi, îi spuse.

Dar era în continuare livid. S-a uitat la mîinile ei.

– Îți tremură mîinile. Te-au impresionat, biata mea Agathe! Nu-ți face sînge rău; pînă mîine nu se mai întorc.

Eve nu putea vorbi, îi clănțăneau dinții și-i era frică să n-o vadă Pierre. Pierre s-a uitat lung la ea.

– Ești strașnic de frumoasă, zise el clătinînd din cap. E păcat, e într-adevăr păcat.

A întins repede mîna și a mîngîiat-o pe ureche.

– Diavolița mea! Mă cam deranjezi, ești prea frumoasă: chestia asta mă distrează. Dacă n-ar fi vorba de recapitulație...

S-a oprit și s-a uitat la Eve surprins.

– Nu e ăsta cuvîntul... A venit... a venit, spuse el zîmbind cu un aer vag. Îl aveam pe vîrful limbii pe celălalt... Și ăsta... i-a luat locul. Am uitat ce-ți spuneam.

S-a gîndit un moment și a dat din cap.

– Ei hai, zise el, o să dorm. A adăugat cu o voce copilărească: Știi, Agathe, sînt obosit. Nu-mi mai găsesc ideile.

Și-a aruncat țigara și s-a uitat îngrijorat la covor. Eve i-a strecurat o pernă sub cap.

– Poți să dormi și tu, îi spuse el închizînd ochii, n-o să se mai întoarcă.

RECAPITULAȚIE. Pierre dormea, avea pe chip un zîmbet candid; își plecase capul, ca și cînd ar fi vrut să-și mîngîie obrazul cu umărul. Lui Eve nu-i era somn, se gîndea: „Recapitulație“. Expresia lui Pierre devenise brusc tîmpită și cuvîntul i s-a scurs din gură lunguieț și albicios. Pierre se uitase drept înaintea lui uimit, ca și cînd ar fi văzut cuvîntul și nu l-ar fi recunoscut; rămăsese cu gura căscată, moale; parcă se rupsese ceva în el. „A bîlbîit. E prima dată cînd i se întîmplă: și-a și dat seama, de altfel. A zis că nu-și mai găsește ideile?“ Pierre a gemut ușor, cu voluptate, și mîna sa a schițat un gest vag. Eve s-a uitat la el dur: „Cum o să fie cînd s-o trezi?“ Asta e ce o rodea. De îndată ce Pierre adormea, începea să se gîndească la asta, nu se putea stăpîni. Se temea să nu se scoale cu ochii tulburi și

să înceapă să se bîlbîie. „Sînt o proastă, s-a gîndit, n-are cum să se întîmple mai devreme de un an de zile; mi-a spus Franchot.“ Frica n-o părăsea însă nici o clipă; un an: o iarnă, o primăvară, o vară, începutul altei toamne. Într-o zi trăsăturile i se vor altera, gura i se va căsca, ochii întredeschiși vor lăcrima. Eva s-a aplecat și i-a sărutat mîna lui Pierre: „Te voi ucide înainte“.

Erostrat

Pe oameni trebuie să-i vezi de sus. Stingeam lumina și mă așezam la fereastră: nici prin gînd nu le trecea că puteau fi observați de sus. Își îngrijesc fațada, uneori chiar și spinările, dar toate efectele lor sînt calculate pentru spectatori de un metru șaptezeci. Cine s-a gîndit vreodată la forma unei pălării melon, așa cum apare văzută de la etajul șase? Neglijează, nu-și apără, cu ajutorul unor culori vii și al unor stofe țipătoare, umerii și craniile, habar n-au cum să lupte împotriva acestui mare dușman al Umanului: perspectiva aeriană. Mă aplecam și mă umfla rîsul: unde e faimoasa lor „poziție verticală“ de care sînt atît de mîndri: apăreau, literalmente, striviți de trotuar și de sub umeri le ieșeau două picioare lungi, aproape tîrîtoare.

La balconul de la etajul șase: acolo ar fi trebuit să-mi petrec întreaga viață. Superioritățile morale trebuie să se sprijine pe niște simboluri materiale, altfel, riscă să cadă. Așadar, în ce constă superioritatea mea față de oameni? E o superioritate de poziție, nimic altceva: m-am situat deasupra umanului care sălășluiește în mine și îl contemplu. Iată de ce-mi plac turnurile Catedralei Notre-Dame, platformele Turnului Eiffel, bazilica Sacré-Coeur, balconul meu de la etajul șase de pe strada Delambre. Constituie excelente simboluri.

Uneori, eram nevoit să cobor pe străzi. Ca să mă duc la serviciu, de pildă. Mă sufocam. Cînd te afli la același nivel cu oamenii, e mult mai greu să-i consideri furnici: te *ating*. Odată, am văzut un tip mort pe stradă. Căzuse în nas. Cineva l-a întors cu fața în sus, era plin de sînge. I-am văzut ochii deschiși și aerul echivoc; și tot sîngele ăla... Îmi ziceam: „Nu-i nimic, nu-i cu nimic mai impresionant decît niște vopsea proaspătă. I-au dat cu roșu pe la nas, asta-i tot“. Dar am simțit o duioșie abjectă, care m-a luat de la picioare și la ceafă; am leșinat. M-au dus într-o farmacie, m-au bătut pe umeri și mi-au băgat pe gît alcool. Mi-a venit să-i omor.

Știam că sînt dușmanii mei, ei însă nu știau acest lucru. Se iubeau unii pe alții, erau solidari; și mie mi-ar fi dat totuși din cînd în cînd cîte o mînă de ajutor fiindcă mă credeau semenul lor. Dacă ar fi putut însă ghici cea mai infimă părticică de adevăr, m-ar fi bătut. Mai tîrziu au și făcut-o de altfel. După ce m-au prins și au aflat *cine* sînt, m-au snopit în bătaie la comisariat, m-au tărbăcit două ceasuri, mi-au tras palme și pumni, mi-au răsucit brațele, mi-au smuls pantalonii și în final mi-au aruncat ochelarii pe jos și, în timp ce-i căutam, în patru labe, rîdeau și-mi dădeau picioare în fund. Totdeauna am prevăzut că pînă la urmă ăștia o să mă bată: nu sînt puternic și nu pot să mă apăr. Unii mă pîndeau de mult: grangurii. Pe stradă mă înghesuiau, așa în glumă, ca să vadă ce-o să fac. Nu spuneau nimic. Mă făceam că n-am înțeles. Și totuși, m-au păcălit. Îmi era frică de ei: o presimțire. Vă dați însă bine seama că aveam motive mult mai serioase să-i urăsc.

Din acest punct de vedere, totul a mers mai bine începînd din ziua în care mi-am cumpărat un revolver. Omul se simte puternic, cînd poartă statornic asupra sa unul din acele obiecte capabile să explodeze și să facă zgomot. Îl luam duminica, îl băgam pur și simplu în buzunarul de la pantaloni și pe urmă mă duceam să mă plimb – în general, pe bulevarde. Îl simțeam cum mă trage de pantaloni ca un crab, îl simțeam lîngă șold, rece de tot. Încet-încet, se încălzea în contact cu trupul meu. Mergeam cu o oarecare rigiditate, aveam atitudinea unui tip în erecție și pe care penisul îl frînează la fiecare pas. Îmi strecuram mîna în buzunar și pipăiam *obiectul*. Din cînd în cînd intram într-un pisoar – chiar și acolo eram foarte atent fiindcă omul are adesea vecini – îmi scoteam revolverul, îl cîntăream în palmă, mă uitam la patul cu pătrățele negre și la trăgaciul negru, care seamănă cu o pleoapă închisă pe jumătate. Ceilalți, cei de afară, văzîndu-mi picioarele depărtate și partea de jos a pantalonilor, credeau că mă ușurez. Dar eu nu mă ușurez niciodată în pisoare.

Într-o seară, mi-a venit ideea să trag în oameni. Era într-o sîmbătă seară, mă dusesem s-o caut pe Léa, o blondă care făcea trotuarul în fața unui hotel de pe strada Montparnasse. Nu am avut niciodată relații intime cu o femeie: m-aș fi simțit furat. Le încaleci, e drept, dar ele îți înfulecă vintrele cu gura lor mare și păroasă și, după cîte am auzit, tot ele cîștigă – și încă cum – din acest schimb. Eu, unul, nu-i cer nimănui nimic, dar nici nu vreau să dau ceva. Sau atunci, aș fi avut nevoie de o femeie frigidă și pioasă, care să mă suporte în silă. În prima sîmbătă din fiecare lună, mă urcam cu Léa într-o cameră din hotelul Duquesne. Ea se dezbrăca și eu mă uitam la ea fără s-o ating. Uneori, îi dădeam drumul în pantaloni, alteori, aveam timp să ajung pînă acasă și apoi să termin. În seara aceea n-am găsit-o la locul ei. Am așteptat un moment și văzînd că nu vine, mi-am închipuit că are gripă. Era începutul lui ianuarie și era

foarte frig. Am fost dezolat: sînt un imaginativ și-mi reprezentasem plăcerea pe care contam s-o resimt în seara aceea. Exista, e drept, pe strada Odessa, o brună pe care o observasem deseori, cam trecută, dar durdulie și destul de bine conservată: nu-mi displac femeile trecute: cînd sînt dezbrăcate, par mai goale decît celelalte. Dar tipa nu era la curent cu preferințele mele și mă cam intimida să i le explic așa, direct. Și, în plus, nu-mi place să fac noi cunoștințe, nu am încredere: femeile astea sînt în stare să ascundă după ușă un vagabond și, pe urmă, tipul vine dintr-o dată și-ți ia toți banii. Și încă ai noroc dacă nu-ți mai dă și cîțiva pumni. Cu toate astea, în seara cu pricina mă stăpînea nu știu ce îndrăzneală, așa că m-am hotărît să trec pe acasă să-mi iau revolverul și să încerc să mă aventurez.

Peste un sfert de oră, cînd am acostat femeia, aveam arma în buzunar și nu mă mai temeam de nimic. Văzută de aproape, arăta destul de mizerabil. Semăna cu vecina mea de vizavi, nevasta plutonierului major, și m-am bucurat grozav, pentru că de mult aveam chef s-o văd goală pe dumneaei. Cînd plutonierul nu era acasă, se îmbrăca în fața ferestrei deschise și de multe ori stătusem în spatele perdelei ca s-o surprind. Toaleta și-o făcea însă în fundul camerei.

La Hotelul Stella nu rămăsese decît o singură cameră liberă, la etajul patru. Ne-am urcat. Femeia era destul de greoaie și se tot oprea la fiecare treaptă, ca să-și tragă sufletul. Eu sînt foarte sprinten: am un trup uscat, în ciuda burții, și patru etaje nu-s de-ajuns ca să mă facă să-mi pierd suflul. Pe palierul etajului patru femeia s-a oprit și și-a pus mîna dreaptă pe inimă, respirînd adînc. În mîna stîngă ținea cheia camerei.

– E sus, zise ea încercînd să-mi zîmbească.

I-am luat cheia fără să-i răspund și am descuiat ușa. Îmi țineam revolverul cu mîna stîngă, îndreptat înaintea mea și nu l-am lăsat din mînă decît după ce am aprins lumina. Camera era goală. Pe lavabou se afla un pătrățel de săpun verde pentru fiecare cuplu care trece pe acolo. Am zîmbit: cu mine, nici bideul, nici pătrățelul de săpun nu prea au căutare. În spatele meu femeia gîfîia, ceea ce mă excita. M-am întors spre ea; mi-a întins buzele. Am respins-o.

– Dezbracă-te, i-am zis.

M-am așezat comod într-un fotoliu. În aceste împrejurări îmi pare rău că nu fumez. Femeia și-a scos rochia, apoi s-a oprit și mi-a aruncat o privire plină de neîncredere.

– Cum te cheamă? am întrebat-o rezemîndu-mă bine.

– Renée.

– Hai, Renée, grăbește-te, aștept!

– Nu te dezbraci?

– Hai, hai, i-am spus, vezi-ți de treabă, lasă-mă pe mine!

Și-a scos chiloții, care au căzut lîngă picioarele ei, apoi i-a ridicat de jos și i-a așezat frumos peste rochie, alături de sutien.

– Ești deci un băiețel vicios, scumpule, mic și leneș? m-a întrebat ea; vrei ca biata femeie să facă singură toată munca?

Tot vorbind a făcut un pas spre mine și sprijinindu-se de brațele fotoliului meu a încercat, greoi, să se așeze în genunchi între picioarele mele. Am ridicat-o însă brutal.

– Fără de-astea, scutește-mă! i-am zis.

S-a uitat la mine mirată.

– Dar ce vrei să fac?

– Nimic. Umblă, plimbă-te, nu-ți cer nimic altceva.

A început să meargă de colo-colo cu stîngăcie. Nimic nu le stînjenește mai mult pe femei decît să meargă, atunci

cînd sînt goale. Nu sînt învățate să calce fără tocuri. Tîrfa se cocoșase, iar brațele îi atîrnau. Eu, unul, eram încîntat: stăteam acolo liniștit în fotoliu, îmbrăcat din cap pînă în picioare, nici mănușile nu mi le scosesem, și tipa asta răscoaptă se dezbrăcase în pielea goală și zburătăcea în jurul meu, numai fiindcă așa îi poruncisem eu.

A întors capul spre mine și, pentru a salva aparențele, mi-a zîmbit cochet.

– Sînt frumoasă, așa-i? Îți clătești ochii?

– Vezi-ți de treaba ta!

– Ia ascultă, m-a întrebat cu o indignare subită, ai de gînd să mă mai faci mult să alerg așa?

– Așază-te!

S-a așezat pe pat și ne-am uitat unul la celălalt în tăcere. Tipei i se făcuse pielea de găină. De cealaltă parte a peretelui s-a auzit tic-tacul unui ceas deșteptător.

I-am zis pe neașteptate:

– Depărtează picioarele!

A șovăit o fracțiune de secundă, apoi s-a supus. M-am uitat între picioarele ei și am adulmecat. Apoi m-a umflat rîsul și am rîs atît de mult, că mi-au dat lacrimile. I-am spus simplu:

– Îți dai seama?

Și iar m-am pornit pe rîs.

S-a uitat la mine uimită, s-a înroșit toată și și-a strîns picioarele.

– Scîrbosule, mi-a zis printre dinți.

Eu însă rîdeam din ce în ce mai tare; atunci a sărit în picioare și și-a luat sutienul de pe scaun.

– Ah! nu, i-am spus, nu s-a terminat! O să-ți dau imediat cincizeci de franci, dar vreau să mă distrez pe banii ăștia.

Și-a luat, enervată, chiloții.

– M-am săturat, auzi? Habar n-am ce vrei. Și dacă m-ai adus aici ca să-ți bați joc de mine...

Atunci mi-am scos revolverul și i l-am arătat. S-a uitat la mine cu o mutră serioasă și și-a dat jos chiloții fără să zică nimic.

– Umblă, i-am poruncit, plimbă-te!

Atunci cînd am simțit că mi s-au umezit pantalonii m-am sculat, i-am întins o bancnotă de cincizeci de franci. A luat-o.

Am adăugat:

– La revedere. Nu te-am obosit prea rău pe banii ăștia.

Am plecat și am lăsat-o goală pușcă în mijlocul încăperii, cu sutienul într-o mînă și cu bancnota de cincizeci de franci în cealaltă. Nu-mi părea rău de bani: o zăpăcisem de tot și o curvă nu se miră chiar așa, cu una, cu două. Coborînd scara, m-am gîndit: „Asta e ce-aș vrea, să-i uimesc pe toți“. Eram vesel ca un copil. Luasem săpunul verde și, odată ajuns acasă, l-am frecat îndelung sub jetul de apă caldă, pînă ce n-a rămas decît o foiță subțire care semăna cu o bomboană de mentă suptă multă vreme.

Peste noapte însă, m-am trezit brusc și i-am văzut din nou chipul și burta ei grasă care tresălta la fiecare pas; am revăzut cu ce ochi s-a uitat cînd i-am arătat pistolul.

Ce tîmpit am fost! mi-am zis. Și am simțit cum mă cuprinde un regret amarnic: dacă tot am avut ocazia, trebuia să trag, să crăp burta aia, s-o fac strecurătoare. În noaptea aceea și în cele trei nopți care au urmat am visat șase găuri roșii, așezate în cerc jur împrejurul buricului.

După aceea n-am mai ieșit fără revolver. Mă uitam la spinările oamenilor și-mi închipuiam, după mersul lor, felul în care s-ar prăbuși dacă aș trage în ei. Mi-am făcut un obicei: duminica mă duceam să mă postez, în față, la

Châtelet, la ieșirea de la concertele clasice. Pe la ora șase auzeam o sonerie și plasatoarele veneau să prindă în cîrlige ușile mari cu geamuri. Așa începea: mulțimea ieșea încet; oamenii mergeau cu un pas plutitor, cu ochii plini încă de vis, cu inima plină încă de sentimente frumoase. Mulți se uitau în jurul lor cu o expresie mirată: strada li se părea, probabil, albastră toată. Atunci zîmbeau misterios: treceau dintr-o lume în cealaltă. Eu îi așteptam în cealaltă. Îmi strecurasem mîna dreaptă în buzunar și-mi strîngeam din răsputeri arma. Peste cîteva clipe, mă *vedeam* trăgînd în ei. Îi puneam la pămînt ca pe popice, cădeau unii peste alții, iar supraviețuitorii fugeau înapoi în teatru, spărgînd geamurile ușilor. Era un joc foarte emoționant: la sfîrșit îmi tremurau mîinile și eram nevoit, ca să-mi revin, să intru la Dreher și să beau un coniac.

Pe femei nu le-aș fi omorît. Le-aș fi împușcat în șale. Sau în picioare, ca să le fac să danseze.

Nu hotărîsem încă nimic. M-am decis însă să fac totul ca și cînd aș fi fost perfect hotărît. Am început să mă ocup de detaliile secundare. M-am dus să fac exerciții de tir la un stand de la bîlciul de pe strada Denfert-Rochereau. Rezultatele mele nu erau prea grozave, dar oamenii constituie ținte mari, mai ales dacă tragi de aproape. După aceea m-am ocupat de publicitate. Am ales o zi cînd toți colegii mei erau la birou. O dimineață de luni. Din principiu, eram foarte amabil, deși aveam oroare să dau mîna cu ei. Își scoteau mănușile ca să spună bună ziua, aveau un mod obscen de a-și dezgoli mîna, de a-și trage mănușa făcînd-o să lunece încet de-a lungul degetelor, dezvăluind goliciunea grasă și zbîrcită a palmei. Eu îmi păstram totdeauna mănușile.

Luni dimineață nu prea se face mare lucru. Dactilografa de la serviciul comercial tocmai ne adusese chitanțele. Lemercier

a tachinat-o amabil și, după ce fata a ieșit, i-au comentat calitățile feminine cu o competență blazată. Au vorbit apoi despre Lindbergh. Le plăcea Lindbergh. Le-am spus:

– Mie-mi plac eroii negri.

– Negri? întrebă Massé.

– Nu, negri în sensul în care se zice Magie Neagră. Lindbergh e un erou alb. Nu mă interesează.

– Încearcă să traversezi Atlanticul și o să vezi ce ușor e, zise Bouxin acru.

Le-am expus punctul meu de vedere despre eroul negru.

– Un anarhist, a rezumat Lemercier.

– Nu, am zis blînd, anarhiștii, în felul lor, îi iubesc pe oameni.

– Atunci e un țăcănit. În acest moment a intervenit Massé, care avea o oarecare cultură clasică.

– Știu cine e tipul dumitale, mi-a spus el. Se numește Erostrat. Ținea morțiș să ajungă celebru și n-a găsit nimic mai bun decît să dea foc templului din Efes, una dintre cele șapte minuni ale lumii.

– Și cum îl chema pe arhitectul templului?

– Nu-mi mai aduc aminte, mărturisi el, mi se pare chiar că nici nu i se știe numele.

– Adevărat? Dar ții minte numele lui Erostrat? Vezi deci că tipul nu și-a făcut o socoteală așa de greșită.

După aceste cuvinte conversația s-a întrerupt, dar eram perfect liniștit: la momentul potrivit aveau să și-o amintească. Întrucît nu auzisem niciodată vorbindu-se despre Erostrat, m-am simțit încurajat de povestea lui. Murise de mai bine de două mii de ani și fapta lui încă mai strălucea, asemenea unui diamant negru. Începusem să cred că destinul meu va fi scurt și tragic. La început mi-a fost frică, pe

urmă m-am obișnuit cu acest gînd. Dacă privești problema dintr-un anumit punct de vedere e atroce, dar dintr-altul, îi conferă clipei care trece o forță și o frumusețe considerabile. Cînd coboram în stradă, simțeam în trupul meu o putere stranie. Aveam la mine revolverul, obiectul acela care explodează și face zgomot. Totuși, siguranța mea nu-și mai avea obîrșia în el, ci în mine: eram o ființă care aparținea aceleiași specii ca și revolverele, explozivele, bombele. Și eu, într-o zi, la capătul întunecatei mele vieți, voi exploda și voi lumina pămîntul, flacără violentă și scurtă, ca o străfulgerare de magneziu. În perioada aceea mi s-a întîmplat să visez mai multe nopți la rînd același vis. Eram un anarhist, mă plasasem pe traseul țarului și purtam asupra mea o bombă. La ora fixată cortegiul trecea, bomba exploda și, sub ochii mulțimii, săream în aer, eu, țarul și trei ofițeri plini de fireturi aurii.

Acum începusem să lipsesc săptămîni întregi, fără să mai dau pe la birou. Mă plimbam pe bulevarde în mijlocul viitoarelor mele victime sau mă închideam în camera mea și făceam planuri. La începutul lui octombrie, am fost concediat. Atunci, avînd timp liber, am întocmit următoarea scrisoare, pe care am copiat-o în o sută două exemplare:

Stimate Domn,

Sînteți celebru și operele dumneavoastră se scot într-un tiraj de trezeci de mii de exemplare. Am să vă spun de ce: pentru că îi iubiți pe oameni. Aveți umanismul în sînge: norocul dumneavoastră. Înfloriți cînd sînteți în mijlocul oamenilor; cum vedeți pe undeva un semen de-al dumneavoastră, fără măcar să-l cunoașteți, simțiți un elan de simpatie față de el. Vă place trupul lui, faptul că e bine legat, că are niște picioare care se desfac și se strîng după cum îi e voia, și mai ales că are mîini, și că are cîte cinci degete la fiecare mînă și că degetul mare e opozabil. Vă delectați cînd îl vedeți pe vecinul dumneavoastră luînd o ceașcă de pe masă, întrucît există un mod specific uman de a apuca, pe care l-ați descris adesea în lucrările dumneavoastră, mai puțin suplu, mai puțin rapid decît al unei maimuțe, dar infinit mai inteligent, nu-i așa? Vă place, de asemenea, carnea omului, alura sa de mare mutilat în curs de reeducare, atitudinea lui care pare a arăta că, la fiece pas, reinventează mersul și faimoasa sa privire pe care fiarele nu o pot suporta. V-a fost, așadar, ușor să găsiți tonul potrivit pentru a-i vorbi omului despre el însuși: un ton pudic, dar pătruns de emoție. Oamenii se năpustesc lacomi asupra cărților dumneavoastră și le citesc așezați într-un fotoliu bun, se gîndesc la marea iubire nefericită, dar discretă pe care o resimțiți față de ei și toate astea îi consolează de o grămadă de lucruri: că sînt urîți, că sînt lași, că sînt încornorați, că la întîi ianuarie nu li s-a mărit leafa. Și se spune bucuros despre ultimul dumneavoastră roman: e o faptă bună.

Veți fi desigur curios, presupun, să aflați cum arată un om care nu-i iubește pe oameni. Ei bine, eu sînt acela și-i iubesc atît de puțin, încît în cel mai scurt timp am să omor vreo șase: poate vă veți întreba: de ce ***numai*** *șase? Pentru că revolverul meu nu are decît șase cartușe. Asta e o monstruozitate, nu-i așa? Și în plus, un act total nepolitic? Dar vă spun că* ***nu pot*** *să-i iubesc. Înțeleg prea bine ce simțiți. Ceea ce însă pe dumneavoastră vă atrage spre ei, pe mine mă dezgustă. Am văzut și eu, ca și dumneavoastră, oameni mestecînd ritmic, păstrîndu-și privirea lucidă și frunzărind totodată cu mîna stîngă o revistă economică. Ce vină am dacă prefer să asist la masa focilor? Omul nu poate imprima nici o expresie chipului său, fără să cadă într-un joc de fizionomie. Cînd mestecă, păstrîndu-și totuși gura închisă, colțurile gurii sale urcă și coboară, de parcă ar trece necontenit de la seninătate la o*

uimire plîngăreață. Știu că dumneavoastră vă place acest lucru, îl numiți vigilența Spiritului. Pe mine însă mă îngrețoșează: nu știu de ce; așa m-am născut.

Dacă între noi n-ar fi decît o diferență de preferințe, nu v-aș deranja. Totul se petrece însă ca și cum dumneavoastră ați fi în stare de grație, și eu nu. Sînt liber să-mi placă sau nu homarul pregătit după rețeta americană, dar, dacă nu-mi plac oamenii, sînt un mizerabil și nu am dreptul la un loc sub soare. Ei au acaparat sensul vieții. Sper că înțelegeți ce vreau să zic. De treizeci și trei de ani mă izbesc de uși închise pe care scrie: „Aici nu intră decît umaniștii". Am fost nevoit să las baltă tot ceea ce am început; trebuia să aleg: era fie vorba despre o tentație absurdă și condamnată, fie mai devreme sau mai tîrziu urma să se întoarcă în favoarea lor. Gîndurile care nu se îndreptau în mod special către ei, nu reușeam să le detașez de mine, să le formulez: rămîneau în mine ca niște ușoare mișcări organice. Chiar uneltele pe care le foloseam simțeam eu bine că sînt ale lor; cuvintele, de pildă: aș fi vrut să am niște cuvinte ***ale mele.*** *Cele de care dispun au zăcut însă în nu știu cîte conștiințe; se rînduiesc de la sine în mintea mea conform unor deprinderi dobîndite de la alții și acum, cînd vă scriu, le folosesc, deși îmi inspiră aversiune.*

Dar e ultima oară. Vă spun eu: trebuie să-i iubești pe oameni sau nu-ți vor îngădui decît cel mult să-ți duci zilele de azi pe mîine. Ei bine, eu, unul, nu vreau să-mi duc zilele de azi pe mîine. O să pun imediat mîna pe revolver, o să cobor în stradă și o să văd dacă e posibil să reușesc ceva ***împotriva*** *lor. Adio, domnule, poate că am să vă întîlnesc tocmai pe dumneavoastră. În cazul acesta, nu veți ști niciodată cu cîtă plăcere o să vă zbor creierii. Dacă nu – cel mai probabil – citiți ziarele de mîine. Veți vedea că un individ pe nume Paul Hilbert a secerat, într-un acces de furie, cinci trecători pe bulevardul Edgar-Quinet. Știți mai bine ca oricine cîte parale face proza marilor cotidiene. Veți înțelege deci că nu sînt „furios". Dimpotrivă, sînt foarte calm și vă rog să primiți, stimate domn, expresia distinselor mele sentimente.*

PAUL HILBERT

Am vîrît cele o sută două scrisori în o sută două plicuri și am scris pe plicuri adresele a o sută doi scriitori francezi. Pe urmă, le-am pus într-un sertar împreună cu șase coli de timbre.

În următoarele două săptămîni am ieșit foarte puțin, m-am lăsat pătruns încet-încet de crima mea. Mă uitam uneori în oglindă și constatam cu plăcere cum mi se schimba chipul. Ochii deveniseră mai mari, îmi înghițiseră toată fața. Erau negri și duioși sub ochelari, și-i dădeam peste cap ca pe niște planete. Niște ochi frumoși, de artist și de ucigaș. Știam însă că după săvîrșirea masacrului aveam să mă schimb mult mai profund. Am văzut fotografiile celor două fete frumoase, servitoarele care și-au ucis și și-au jefuit stăpînele. Le-am văzut fotografiile făcute *înainte* și *după*. *Înainte,* fețele lor se legănau ca niște flori cuminți deasupra gulerelor de pichet. Păreau numai curățenie și cinste care inspiră încredere. Își ondulaseră cu discreție părul, identic. Și chiar mai liniștitoare decît părul ondulat, gulerele și aerul lor de fete în vizită la fotograf, era asemănarea lor de adevărate surori, o asemănare atît de cuviincioasă, care sublinia imediat legăturile de sînge și rădăcinile firești ale grupului familial. *După,* fețele lor străluceau ca incendiile. Aveau gîturile golașe ale celor care vor fi decapitați. Riduri peste tot, oribile riduri de frică și de ură, cute, găuri în carne, ca și cum un animal cu gheare ar fi umblat de colo-colo pe fețele lor. Și ochii, mereu aceiași ochi negri și adînci – ca ai mei. Totuși, nu mai semănau. Fiecare purta într-alt fel amintirea crimei lor

comune. „Dacă o nelegiuire în care întîmplarea joacă cel mai mare rol e de-ajuns ca să transforme astfel aceste capete de orfelinat, cîte nu pot spera de la o crimă concepută și organizată integral de mine.“ M-ar lua în stăpînire, mi-ar zdruncina urîțenia prea omenească... o crimă taie în două viața celui care o comite. Există, probabil, momente cînd ai vrea să te întorci din drum, dar mineralul acela strălucitor e acolo, în spatele tău, îți barează trecerea. Nu ceream decît o oră ca să-mi savurez crima, ca să-i simt strivitoarea greutate. Voi face în așa fel încît să am la dispoziție această oră: am decis să procedez la execuție în partea de sus a străzii Odessa. Voi profita de nebunia care o să-i cuprindă pe toți și o să fug, lăsîndu-i să-și ridice morții. Voi alerga, voi traversa bulevardul Edgar-Quinet, voi coti rapid pe strada Delambre. Nu voi avea nevoie decît de treizeci de secunde ca să ajung la ușa imobilului în care locuiesc. În momentul acela, cei care mă vor urmări vor fi încă pe bulevardul Edgar-Quinet, îmi vor pierde urma și vor avea cu siguranță nevoie de mai mult de o oră ca să-mi dea iarăși de urmă. Îi voi aștepta acasă și, cînd îi voi auzi bătînd la ușă, voi încărca iar revolverul și mă voi împușca în gură.

Trăiam într-un oarecare belșug; mă înțelesesem cu un birtaș de pe strada Vavin să-mi trimită dimineața și seara cîte ceva bun de mîncare. Băiatul suna; nu deschideam, așteptam cîteva minute, apoi deschideam puțin ușa și vedeam, într-un coș lunguieț pus pe jos, niște farfurii pline, aburind.

Pe 27 octombrie la ora șase seara mai aveam doar șaptesprezece franci cincizeci. Mi-am luat revolverul și pachetul cu scrisori, am coborît. Am avut grijă să nu închid ușa, ca să pot să intru mai repede după ce voi fi dat lovitura. Nu mă

simțeam bine, mîinile îmi erau reci și mi se suise sîngele la cap, mă mîncau ochii. M-am uitat la magazine, la școală, la papetăria de unde-mi cumpăram creioanele și nu le-am recunoscut. Îmi ziceam: „Ce stradă o fi asta?“ Bulevardul Montparnasse era plin de oameni. Mă îmbrînceau, mă izbeau, mă înghionteau cu coatele și cu umerii. Mă lăsam împins, nu aveam puterea să mă strecor printre ei. Brusc, m-am văzut în mijlocul acestei mulțimi, îngrozitor de singur și de mic. Cît rău ar fi putut să-mi facă dacă ar fi vrut! Îmi era frică din cauza armei din buzunarul meu. Mi se părea că vor ghici că e acolo. Se vor uita la mine cu ochii lor duri, vor spune: „Stai așa... stai așa...“ cu o indignare veselă, priponindu-mă cu labele lor de oameni. Linșaj! Mă vor arunca în sus, deasupra capetelor lor și voi cădea în brațele lor ca o marionetă. Am considerat mai înțelept să amîn pe a doua zi aplicarea planului meu. M-am dus să cinez la Coupole de șaisprezece franci și optzeci. Îmi rămăseseră șaptezeci de centime pe care le-am aruncat la canal.

Am stat închis în casă trei zile, fără să mănînc, fără să dorm. Lăsasem obloanele și nu îndrăzneam să mă apropii de fereastră, nici să aprind lumina. Luni a sunat cineva la ușă. Mi-am ținut răsuflarea și am așteptat. După un minut, a mai sunat o dată. M-am dus în vîrful picioarelor și m-am uitat pe gaura cheii. N-am văzut decît o bucată de stofă neagră și un nasture. Tipul a mai sunat, apoi a coborît: nu știu cine a fost. Noaptea am avut viziuni proaspete, palmieri, apă care curge, un cer violet deasupra unei cupole. Nu-mi era sete fiindcă mă duceam din oră în oră să beau apă de la robinetul din bucătărie. Îmi era însă foame. Am revăzut-o și pe tîrfa brună, într-un castel pe care mi-l ridicasem la Causses Noirs, la douăzeci de leghe de orice sat. Era goală și singură cu mine. Am silit-o, amenințînd-o cu

revolverul, să se așeze în genunchi, să alerge în patru labe; am legat-o apoi de un stîlp și, după ce i-am explicat pe larg ce aveam de gînd să-i fac, am ciuruit-o cu gloanțe. Aceste imagini m-au tulburat atît de tare, încît a trebuit să mă satisfac. După aceea am stat singur pe întuneric, cu mintea absolut goală. A început să trosnească mobila. Era ora cinci dimineața. Aș fi dat orice numai să pot ieși din camera mea, dar nu puteam coborî din cauza oamenilor care mergeau pe stradă.

S-a luminat de ziuă. Nu-mi mai era foame, dar am început să transpir: cămașa mi s-a făcut fleașcă. Afară era soare. Atunci m-am gîndit: „El stă pitit într-o cameră închisă, în întuneric. De trei zile. Nici n-a mîncat, nici n-a dormit. A sunat cineva, dar El n-a deschis. Îndată El va ieși în stradă și va ucide". Mi s-a făcut frică de mine. La șase seara m-a apucat din nou foamea. Eram înnebunit de furie. Cîteva clipe m-am lovit de mobilă, pe urmă am aprins lumina în toate camerele, la bucătărie, la toaletă. Am început să cînt cît mă ținea gura, m-am spălat pe mîini și am ieșit. Am avut nevoie de două minute bune ca să-mi bag toate scrisorile în cutia poștală. Le-am împins înăuntru în pachete de cîte zece. Am mototolit probabil cîteva plicuri. Am luat-o apoi pe bulevardul Montparnasse pînă la strada Odessa. M-am oprit în fața vitrinei unei lenjerii și cînd mi-am văzut fața, m-am gîndit: „Pe diseară".

M-am postat la capătul străzii Odessa, nu departe de un felinar și am așteptat. Au trecut două femei. Se țineau de braț, iar blonda zicea:

– Împodobiseră toate ferestrele cu covoare și nobilii din ținut făceau figurație.

– Sînt lefteri? întrebă cealaltă.

– Nu e nevoie să fii lefter ca să accepți o muncă de o sută de franci pe zi.

– O sută de franci! zise blonda plină de admirație. A adăugat, trecînd pe lîngă mine: „Și în plus îmi închipui că i-a amuzat să se îmbrace cu costumele strămoșilor lor".

S-au depărtat. Îmi era frig, dar transpiram din belșug. După un moment, am văzut sosind trei bărbați; i-am lăsat să treacă: aveam nevoie de șase. Cel din stînga s-a uitat la mine și a plescăit din limbă. M-am uitat în altă parte.

La șapte și cinci, două grupuri apropiate au venit de pe bulevardul Edgar-Quinet: un bărbat și o femeie cu doi copii. În spatele lor erau trei femei bătrîne. Am făcut un pas înainte. Femeia părea furioasă și-l zgîlțîia pe băiețel, trăgîndu-l de braț. Bărbatul a spus cu o voce tărăgănată:

– Mare pisălog mai e și mucosul ăsta!

Îmi bătea inima atît de tare, încît mă durea brațul. Am înaintat și m-am proțăpit în fața lor. În buzunar, degetele mi se înmuiaseră pe trăgaci.

– Pardon, zise bărbatul dîndu-mă la o parte.

Mi-am adus aminte că închisesem ușa apartamentului meu, ceea ce m-a contrariat: voi fi nevoit să pierd un timp prețios deschizînd-o. Oamenii se depărtau. Am făcut stînga-împrejur și m-am luat, mașinal, după ei. Dar nu mai aveam chef să-i împușc. S-au pierdut în gloata de pe bulevard. M-am sprijinit de perete. Am auzit bătînd de ora opt și apoi de nouă. Îmi repetam: „Ce rost are să-i omor pe oamenii ăștia care sînt deja *morți*", și-mi venea să rîd. Un cîine a venit să-mi adulmece picioarele.

Cînd bărbatul gras m-a depășit, am tresărit și m-am luat după el. Îi vedeam cutele de pe ceafa roșie, dintre pălăria melon și gulerul pardesiului. Se legăna puțin și respira tare, părea voinic. Mi-am scos revolverul: era lucios și

rece, mă dezgusta, nu prea-mi mai aduceam exact aminte ce trebuia să fac cu el. Mă uitam cînd la el, cînd la ceafa tipului. Cuta de pe ceafă îmi zîmbea, ca o gură surîzătoare și amară. Mă întrebam dacă nu cumva o să arunc revolverul într-un canal.

Dintr-o dată tipul s-a întors și s-a uitat la mine cu o expresie iritată. M-am tras cu un pas înapoi.

– Aș fi vrut... să vă întreb...

Nu părea că mă ascultă, se uita la mîinile mele. Am încheiat cu greu:

– Puteți să-mi spuneți unde e strada Gaîté?

Avea o față lată și-i tremurau buzele. N-a zis nimic, a întins mîna. M-am mai dat un pas înapoi și am spus:

– Aș vrea...

În clipa aceea am *știut* că o să încep să urlu. Nu voiam: i-am slobozit trei gloanțe în burtă. A căzut ca un idiot în genunchi și capul i s-a aplecat pe umărul stîng.

– Ticălosule, i-am spus, jigodie ticăloasă!

Am rupt-o la fugă. L-am auzit tușind, am mai auzit și niște țipete și zgomotul unor pași alergînd în urma mea. Cineva a întrebat: „Ce e, se bat?“ apoi imediat, altcineva a strigat: „Săriți! Ucigașul! Ucigașul!“ Nu credeam că țipetele acelea au vreo legătură cu mine. Mi se păreau însă sinistre, așa ca sirenele pompierilor, cînd eram copil. Sinistre și ușor ridicole. Alergam cît mă țineau picioarele.

Atîta doar că făcusem o greșeală de neiertat: în loc s-o iau în sus pe strada Odessa în direcția bulevardului Edgar Quinet, *o luasem în jos spre bulevardul Montparnasse*. Mi-am dat seama cînd era prea tîrziu: eram deja în mijlocul mulțimii, niște fețe uimite se întorceau spre mine (mi-o amintesc pe aceea a unei femei violent fardate, care purta o pălărie verde cu o egretă) și i-am auzit pe imbecilii

de pe strada Odessa strigînd: „Săriți!“ în spatele meu. Cineva mi-a pus mîna pe umăr. Atunci mi-am pierdut capul: nu voiam să mor sufocat de gloata aia. Am mai tras de două ori. Oamenii au început să chiăie și s-au dat la o parte. Am intrat în fugă într-o cafenea. Consumatorii s-au sculat în picioare făcîndu-mi loc, fără să încerce să mă oprească; am traversat cafeneaua cît era de lungă și m-am închis la toaletă. Îmi mai rămăsese un glonț în revolver.

Au trecut cîteva momente bune. Gîfîiam, îmi ieșise sufletul. Domnea o tăcere extraordinară, ca și cînd oamenii ar fi tăcut dinadins. Am ridicat arma în dreptul ochilor și am văzut o gaură mică, neagră și rotundă: pe acolo urma să iasă glonțul; praful de pușcă îmi va arde fața. Mi-am lăsat brațul în jos și am așteptat. După un moment, au sosit în vîrful picioarelor; erau probabil o turmă întreagă, judecînd după fîșîitul picioarelor pe podea. Au șușotit puțin, apoi au tăcut. Eu gîfîiam în continuare și mă gîndeam că ăia mă aud de cealaltă parte a peretelui despărțitor. Cineva a venit încet și a scuturat clanța. Probabil că stătea lipit de zid ca să se ferească de gloanțele mele. Am avut chef să trag – dar ultimul glonț era pentru mine.

„Ce tot așteaptă? m-am întrebat. Dacă s-ar năpusti cu toții pe ușă și ar sparge-o *imediat,* n-aș mai avea timp să mă omor și m-ar prinde viu.“ Tipii însă nu se grăbeau, îmi lăsau răgaz să mor pe îndelete. Jigodiilor le era frică.

După cîteva clipe s-a auzit o voce:

– Hai, deschide, n-o să ți se întîmple nimic.

S-a lăsat liniștea și aceeași voce a continuat:

– Știi prea bine că n-ai unde să fugi.

Nu i-am răspuns, încă mai gîfîiam. Ca să-mi dau curaj să trag, îmi spuneam: „Dacă mă prind, o să mă bată, o să-mi spargă dinții, poate că o să-mi scoată și un ochi“. Aș fi vrut

să știu dacă grăsanul murise. Poate că doar îl rănisem... iar celelalte două gloanțe poate că nu nimeriseră pe nimeni... Pregăteau ceva, nu cumva tîrau un obiect greu pe podea? M-am grăbit să-mi bag țeava armei în gură și am mușcat cu putere. Dar nu puteam să trag, nici măcar să pun degetul pe trăgaci. Tăcerea se înstăpînise din nou.

Atunci am aruncat revolverul și le-am deschis ușa.

Intimitate

I

Lulu dormea goală fiindcă-i plăcea să se mîngîie de cearșafuri și fiindcă spălatul costă scump. La început, Henri protestase: omul nu se bagă în pat gol, nu se face, e o chestie murdară. Pînă la urmă se luase totuși după nevastă-sa, dar din partea lui, era neglijență pură; cînd era în lume, stătea țeapăn de parcă și-ar fi înghițit umbrela, ca să-și dea aere (îi admira pe elvețieni, în special pe cei din Geneva, îi considera foarte distinși fiindcă erau ca de lemn), dar în lucrurile mărunte se delăsa, de pildă, nu prea era curat, nu-și schimba destul de des chiloții: cînd îi dădea la murdare, Lulu n-avea cum să nu vadă că erau cam îngălbeniți. Personal, Lulu nu avea nimic împotriva murdăriei: creează un fel de intimitate, provoacă umbre tandre; la încheietura brațelor, de exemplu; nu-i plăceau deloc englezii, trupurile acelea impersonale, care nu miroseau a nimic. Totuși, neglijențele soțului ei o scîrbeau, pentru că erau un fel de răsfăț. Dimineața, cînd se scula, era totdeauna foarte tandru cu el însuși, cu capul plin de vise, iar lumina zilei, apa rece, asprimea periilor i se păreau niște nedreptăți brutale.

Lulu stătea culcată pe spate, își vîrîse degetul mare de la piciorul stîng într-o găurică a cearșafului; de fapt nu era o gaură, cearșaful era doar descusut. Asta nu prea-i plăcea; mîine o să trebuiască să-l cos; pînă una alta trăgea totuși un pic ca să simtă cum se rupe ața. Henri încă nu dormea, dar n-o mai deranja. Îi povestise de multe ori lui Lulu: cum închidea ochii, se simțea legat fedeleș, prins prin mii de legături fine, dar rezistente, nu mai putea să miște nici degetul mic. O muscă mare, prizonieră într-o pînză de păianjen; lui Lulu îi plăcea să simtă lîngă ea corpul acela enorm și captiv. Dacă ar rămîne așa, paralizat, eu l-aș îngriji, l-aș spăla ca pe un copil și cîteodată l-aș întoarce pe burtă și i-aș da o bătăiță la fund, și alteori, cînd ar veni maică-sa în vizită, l-aș dezveli sub un pretext oarecare, aș da cearșafurile la o parte și maică-sa l-ar vedea gol pușcă. Cred că ar lovi-o damblaua, nu l-a mai văzut așa de cel puțin cincisprezece ani. Lulu l-a mîngîiat ușor pe șold și l-a ciupit un pic. Soțul ei a mormăit ceva, dar nu s-a mișcat. Era complet neputincios. Lulu a zîmbit: cuvîntul „neputincios“ o făcea totdeauna să zîmbească. Pe vremea cînd încă îl mai iubea pe Henri și cînd acesta zăcea așa, paralizat, lîngă ea, îi plăcea să-și închipuie că fusese legat de niște omuleți mici de tot, plini de răbdare, ca aceia lui Gulliver. De multe ori îi zicea lui Henri „Gulliver“, și lui Henri îi plăcea grozav pentru că e un nume englezesc și că Lulu părea astfel o femeie cultă, ar fi preferat chiar ca Lulu să-l pronunțe cu accent englezesc. Ce m-au mai sîcîit toți ăștia: dacă voia neapărat o femeie cultă, n-avea decît să se însoare cu Jeanne Beder, are sînii ca niște clătite, dar știe cinci limbi. Pe vremuri, cînd încă ne mai duceam duminica la Sceaux, mă plictiseam în așa hal în mijlocul familiei lui, încît luam cîte o carte, oricare; totdeauna venea cîte

cineva să se uite ce citesc și surioara lui mă întreba: „Dumneata, Lucie, înțelegi?...“ Partea proastă e că el nu mă consideră distinsă. Elvețienii, da, ăștia sînt oameni distinși pentru că soră-sa mai mare s-a măritat cu un elvețian care i-a făcut cinci copii; în plus, îl dau gata și cu munții lor. Eu, una, nu pot să fac copii, e ceva medical, dar niciodată n-am socotit că lucrurile pe care le face el sînt distinse, cînd merge, de pildă, în oraș cu mine și se oprește mereu la cîte un closet public, și eu sînt obligată să-l aștept uitîndu-mă la vitrine, ce-și închipuie lumea despre mine? Și pe urmă iese, trăgînd de pantaloni și îndoind picioarele ca babalîcii.

Lulu și-a scos degetul din cearșaf și și-a mișcat un pic picioarele, pentru plăcerea de a se simți vioaie alături de mormanul acela de carne moale și captivă. A auzit un chiorăit: ce mă enervează niște mațe care chiorăie, nu pot niciodată să știu dacă sînt ale lui sau ale mele. A închis ochii: e vorba de lichide care gîlgîie în niște tuburi moi, toată lumea are așa ceva, și Rirette, și eu (nu-mi place să mă gîndesc la chestia asta, mă apucă durerea de burtă). Mă iubește, dar nu-mi iubește mațele, dacă i s-ar arăta apendicele meu într-un borcan, nu l-ar recunoaște, mă pipăie tot timpul, dar dacă i s-ar pune în brațe borcanul n-ar simți nimic pe dinăuntru, nu s-ar gîndi: „E al ei“, omul ar trebui să poată iubi totul dintr-o ființă, esofagul și ficatul, și intestinele. Poate că nu le iubim fiindcă nu sîntem obișnuiți, dacă s-ar vedea cum se văd mîinile și brațele, poate că le-am iubi; în cazul ăsta, stelele de mare se iubesc mai bine decît noi, ele se întind pe plajă la soare și-și scot stomacul ca să-l aerisească, și toată lumea poate să-l vadă; mă tot întreb, noi pe unde l-am scoate pe al nostru? Da, da, prin buric. Închisese ochii și discuri albastre au început să se rotească, așa, ca la bîlci, ieri, trăgeam în discuri cu

săgeți de cauciuc și se aprindeau litere, cîte una de fiecare dată cînd nimereau și formau un nume de oraș, nu m-a lăsat să fac Dijon în întregime, cu mania lui de a se lipi de mine pe la spate, nu pot să sufăr să mă atingă cineva pe la spate, aș vrea să nu am spate, nu-mi place să mi se facă diverse chestii cînd nu pot să văd, oamenii își fac de cap și nu le văd mîinile, le simți luînd-o în jos sau în sus, nu poți să știi încotro o apucă, te sorb din ochi și tu nu-i vezi, asta îi place la nebunie; Henri nu s-ar fi gîndit niciodată la una ca asta, dar el numai la asta se gîndește, cum să se așeze în spatele meu și sînt sigură că face dinadins să mă atingă pe la spate, fiindcă știe că mor de rușine că am fund, îl excită cînd mi-e rușine, dar nu vreau să mă gîndesc la el (îi era frică) vreau să mă gîndesc la Rirette. Se gîndea la Rirette în fiecare seară la aceeași oră, chiar în momentul în care Henri începea să mormăie și să geamă. A întîmpinat însă o oarecare rezistență, ca și cînd celălalt ar fi vrut să-și facă apariția; la un moment dat a și văzut, preț de o clipă un păr negru și creț, și a crezut că s-a zis, a scuturat-o un fior pentru că nu știi niciodată ce va urma, dacă e vorba despre chip, treacă-meargă, dar au fost nopți cînd n-a închis ochii din cauza amintirilor deșucheate care au ieșit la iveală, e îngrozitor cînd cunoști un bărbat pe de-a-ntregul și mai ales *asta*. Cu Henri nu e același lucru, pot să mi-l închipui din cap pînă-n picioare, mă înduioșează pentru că e moale, are o piele cenușie, în afară de burtă, care e trandafirie; zice că un bărbat bine făcut, cînd stă jos, are trei cute pe burtă, el însă are șase, dar le numără din doi în doi și nu vrea să le vadă pe celelalte. E puțin agasată cînd se gîndește la Rirette: „Lulu, habar n-ai ce înseamnă un corp frumos de bărbat“. E ridicol, evident, știu ce înseamnă, se referă la un corp tare ca piatra, cu mușchi, nu pot să sufăr așa ceva.

Așa era corpul lui Patterson și eu mă simțeam moale ca o omidă cînd mă strîngea în brațe; m-am măritat cu Henri fiindcă e moale, fiindcă seamănă cu un prelat. Prelații sînt molcuți ca femeile, cu sutana lor, și poartă ciorapi lungi, pare-se. Cînd aveam cincisprezece ani aș fi vrut să le ridic ușor poalele și să le văd genunchii de bărbați și indispensabilii, mi se părea caraghios că au ceva între picioare; cu o mînă aș fi apucat poalele și pe cealaltă aș fi strecurat-o de-a lungul picioarelor ca să ajung știu eu pînă unde, nu că mi-ar plăcea prea mult femeile, dar o chestie de bărbat cînd e sub o fustă e gingașă, e ca o floare mare. Partea proastă e că, de fapt, nu poți niciodată s-o iei în mînă; măcar dacă ar sta la un loc, dar nu, începe să se miște ca un animal, se întărește, mi se face frică, atunci cînd e tare și drept în sus e un lucru brutal; ce murdară e dragostea! Eu, una, îl iubeam pe Henri deoarece chestiuța lui nu se întărea niciodată, nu-și ridica niciodată capul, rîdeam, uneori o sărutam, nu-mi era frică de ea așa cum nu-mi e de una de copil; seara o luam în mînă, drăguța de ea, dar ea nu se mișca, stătea cumintică în mîna mea, n-o strîngeam, stăteam așa multă vreme, pînă ce Henri adormea. Atunci mă întindeam pe spate și mă gîndeam la prelați, la lucruri pure, la femei și-mi mîngîiam întîi pîntecele, frumosul meu pîntece plat, mîinile coborau, coborau și găseam plăcerea; numai eu știu să-mi dăruiesc plăcere.

Părul creț, părul de negru. Și spaima care mă strînge de gît. Dar a strîns tare pleoapele și pînă la urmă a apărut urechea lui Rirette, o ureche mică, roșie și aurie ca o acadea. Cînd a văzut-o, Lulu n-a simțit aceeași plăcere ca de obicei pentru că a auzit în același timp și vocea lui Rirette. Era o voce ascuțită și precisă, care lui Lulu nu-i plăcea. *Trebuie* să pleci cu Pierre, draga mea Lulu, e singurul lucru inteligent

de făcut. Țin mult la Rirette, dar mă agasează un pic cînd se dă mare și e încîntată de ce spune. În ajun, la Coupole, Rirette se aplecase dîndu-și aere că e rezonabilă și puțin răvășită: „Nu *poți* să rămîi cu Henri, din moment ce nu-l mai iubești, ar fi o crimă“. Nu scapă nici o ocazie să-l vorbească de rău, consider că nu prea e drăguț din partea ei, el s-a purtat totdeauna perfect cu ea; nu-l mai iubesc, mă rog, s-ar putea, dar nu e treaba lui Rirette s-o spună; cu ea totul pare simplu și ușor: iubești sau nu mai iubești; eu, una, nu sînt simplă. Întîi de toate, m-am obișnuit aici și pe urmă, țin la el, e soțul meu. Mi-a venit s-o bat, totdeauna am poftă să-i fac ceva care s-o doară, fiindcă e grasă. „Ar fi o crimă.“ Și-a ridicat brațul, i-am văzut subsuoara, îmi place mai mult cînd e cu brațele goale. Subsuoara. S-a întredeschis, de parcă ar fi fost o gură, și Lulu a văzut pielea mov, puțin zbîrcită de sub firele creț care semănau cu părul; Pierre îi zice „Minerva durdulie“, și ei nu-i place deloc. Lulu a zîmbit pentru că s-a gîndit la frățiorul ei Robert care o întrebase, într-o zi cînd a văzut-o în combinezon: „De ce ai păr sub brațe?“, iar ea îi răspunsese: „Asta e o boală“. Îi plăcea foarte mult să se îmbrace în fața frățiorului ei fiindcă face totdeauna observații așa nostime, de te întrebi de unde le-o fi scoțînd. Și pe urmă punea mîna pe toate lucrurile lui Lulu, îi împăturea cu grijă rochiile, are mîini sprintene, mai tîrziu o să ajungă un mare croitor. E o meserie adorabilă, și eu o să desenez imprimeuri pentru el. E ciudat că un copil se gîndește să se facă tocmai croitor; dacă aș fi fost băiat mi se pare că aș fi vrut să mă fac explorator sau actor, dar nu croitor; dar el a fost totdeauna visător, nu prea vorbăreț, se gîndește la ale lui; eu doream să fiu călugăriță, ca să mă duc în blocuri frumoase și să strîng bani. Îmi simt pleoapele grele de tot,

grele de tot, ca de carne, o să adorm. Cu frumosul meu chip palid, sub bonețica scrobită, aș fi avut un aer distins. Aș fi văzut sute de vestibuluri întunecoase. Servitoarea ar fi aprins însă aproape imediat lumina, atunci aș fi zărit tablouri de familie, statuete de bronz pe rafturi. Și cuiere. Doamna vine cu un carnețel și cu o bancnotă de cincizeci de franci: „Poftim, măicuță. – Mulțumesc, doamnă, Dumnezeu să vă binecuvînteze. Pe data viitoare“. Dar n-aș fi fost o călugăriță adevărată. În autobuz, uneori, aș fi făcut cu ochiul unui tip, la început ar fi fost uluit, apoi s-ar fi ținut după mine spunîndu-mi tot felul de chestii și l-aș fi dat pe mîna unui polițist. Banii adunați i-aș fi păstrat pentru mine. Ce mi-aș fi cumpărat? Un ANTIDOT. E o tîmpenie. Ochii mi se înmoaie, îmi place, e ca și cînd ar fi fost muiați în apă și tot corpul stă comod. Frumoasa diademă verde cu smaralde și lapislazuli. Diadema s-a învîrtit, s-a învîrtit și s-a făcut un cap de bou oribil, dar lui Lulu nu-i era frică, a zis: „Ajutovleac. Păsările din Cantal. Fix“. Un fluviu lung, roșu străbătea alene cîmpii aride. Lulu se gîndea la mașina ei de tocat, pe urmă la briantină.

„Ar fi o crimă!“ A tresărit și s-a așezat în întuneric, cu ochi duri. Ăștia nu-și dau oare seama că mă torturează? Rirette, știu prea bine că are intenții bune, dar ea, care e așa de rezonabilă cînd e vorba de alții, ar trebui să înțeleagă că am nevoie de timp, să mă gîndesc. El mi-a spus: „Ai să vii! și s-a uitat la mine cu ochi de jar. Ai să vii în casa mea, te vreau toată numai pentru mine“. Am oroare de ochii lui cînd o face pe hipnotizatorul cu mine, mă strîngea de braț; cînd văd ochii ăștia, mă gîndesc mereu la părul pe care îl are pe piept. „Ai să vii, te vreau toată numai pentru mine“; cum poate cineva să spună una ca asta? Nu sînt cîine.

Cînd m-am așezat, i-am zîmbit, îmi schimbasem pudra pentru el și-mi făcusem ochii fiindcă știu că-i place, dar n-a văzut nimic, nu se uita la fața mea, se uită la sînii mei și aș fi vrut să-i văd uscîndu-se pe loc, așa, ca să-l sîcîi, deși nu-s cine știe ce, sînt cam mici. „Ai să vii în vila mea de la Nisa.“ A zis că e albă, cu o scară de marmură și că dă spre mare, și că o să umblăm goi toată ziua, trebuie să fie nasol să urci o scară cînd ești gol: o să-l pun să urce el întîi, ca să nu se uite la mine; dacă nu, n-o să pot nici măcar să ridic piciorul, o să rămîn împietrită și o să doresc din toată inima să orbească; dar nu s-ar schimba mare lucru; cînd e el de față, mi se pare totdeauna că sînt goală. M-a luat de braț, avea o mutră răutăcioasă, mi-a spus: „Ești moartă după mine!“ și mie-mi era frică, am zis: „Da“; vreau să te fac fericită, o să ne plimbăm cu mașina, cu vaporul, o să ne ducem în Italia și o să-ți dau tot ce vrei. Vila lui nu prea e mobilată, așa că o să dormim pe jos, pe o saltea. Vrea să dorm în brațele lui, așa că o să-i simt mirosul; mi-ar plăcea pieptul lui fiindcă e brun și lat, dar are o grămadă de păr pe el, aș vrea ca bărbații să nu aibă păr, părul lui e negru și moale ca mușchiul de pe copaci, uneori îl mîngîi, și uneori mă îngrozește, mă trag înapoi cît pot mai mult, dar mă lipește de el. O să vrea să dorm în brațele lui, o să mă strîngă în brațe și o să-i simt mirosul; și cînd se va întuneca vom auzi vuietul mării, e în stare să mă trezească în miezul nopții dacă are chef să facă treaba aia: niciodată n-o să pot să adorm liniștită, afară doar cînd o să fiu la ciclu, fiindcă totuși atunci măcar o să mă lase în pace, deși există pare-se bărbați care o fac cu femei indispuse și după aia sînt mînjiți cu sînge pe burtă, sînge care nu e al lor și care probabil pătează cearșafurile, peste tot, e o scîrboșenie, de ce oare trebuie să avem trupuri?

Lulu a deschis ochii, perdelele băteau în roșu din cauza unei lumini de pe stradă și în oglindă era tot un reflex roșiatic; îi plăcea lumina aceea roșie; în dreptul ferestrei se profila un fotoliu. Henri își așezase pantalonii pe brațul fotoliului, bretelele atîrnau în gol. Trebuie să-i cumpăr bretele noi. Oh! nu vreau, nu vreau să plec! O să mă sărute toată ziua și o să fiu *a lui,* o să-i fac plăcerea lui, o să se uite la mine; o să-și zică: „E plăcerea mea, am atins-o aici și aici și pot s-o iau de la început ori de cîte ori am chef“. La Port-Royal. Lulu a dat cu piciorul în cearșafuri; cînd își aducea aminte ce s-a întîmplat la Port-Royal, îl detesta pe Pierre. Era în spatele gardului viu, credea că Pierre rămăsese în mașină să caute ceva pe hartă și dintr-o dată l-a văzut, era în spatele ei, venise pe furiș și se uita la ea. Lulu i-a dat un picior lui Henri; ăsta o să se trezească pînă la urmă. Dar Henri a făcut: „Hîîm“, și nu s-a trezit. Aș vrea să cunosc un tînăr frumos, pur ca o fată, nu ne-am atinge nici un pic, ne-am plimba pe malul mării și ne-am ține de mînă, și noaptea am dormi în paturi separate, am fi ca frate și soră, și am sta de vorbă pînă la ziuă. Sau, dacă nu, mi-ar plăcea să stau cu Rirette, femeile între ele sînt așa drăguțe; au niște umeri grași și lucioși; eram foarte nefericită pe vremea cînd îl iubea pe Fresnel, dar cînd mă gîndeam că o mîngîie, că-și plimbă încet mîinile pe umerii și șoldurile ei și că ea suspină, mă simțeam tulburată. Mă întreb cum arată fața ei cînd stă așa întinsă, complet goală, sub un bărbat și cînd simte niște mîini care lunecă pe pielea ei. N-aș atinge-o nici pentru o împărăție, n-aș ști ce să fac cu ea, chiar dacă ea ar vrea, chiar dacă mi-ar spune: „Vreau, pe bune“, n-aș ști, dar, dacă aș fi invizibilă, aș vrea să fiu de față cînd i se face treaba aia și să mă uit la chipul ei (m-aș mira să mai arate ca o Minervă) și să-i mîngîi ușor genunchii depărtați, genunchii ei

trandafirii, și s-o aud gemînd. Lulu a rîs scurt, i se uscase gîtul: ce idei îi trec omului, cîteodată, prin minte! Odată i-a cășunat că Pierre dorea s-o violeze pe Rirette. Și eu îl ajutam, o țineam pe Rirette în brațe. Ieri. Era roșie ca focul, stăteam la ea pe divan, una lîngă alta, ea strîngea genunchii, dar n-am spus nimic, nu vom spune niciodată nimic. Henri începuse să sforăie și Lulu a fluierat. Eu stau aici și nu pot să dorm, și-mi fac sînge rău, și el sforăie, dobitocul. Dacă m-ar lua în brațe, dacă m-ar implora, dacă mi-ar spune: „Lulu ești totul pentru mine, te iubesc, nu pleca!“ pentru el aș face sacrificiul ăsta, aș rămîne, da, aș rămîne cu el, toată viața, ca să-i fac plăcere.

II

Rirette s-a așezat la terasa cafenelei Dôme și a comandat un pahar de porto. Se simțea obosită și era iritată din cauza lui Lulu.

„... și vinul lor are gust de dop, dar lui Lulu puțin îi pasă, ea bea cafea, nu se poate totuși să bei cafea în chip de aperitiv; ăștia aici, toată ziua comandă numai cafele sau cafele cu lapte fiindcă n-au nici un sfanț, ce trebuie să-i enerveze, eu, una, n-aș putea, le-aș arunca toată șandramaua în cap clienților ăstora, niște oameni care n-au ce rang să-și țină. Nu înțeleg de ce îmi dă totdeauna întîlnire în cartierul Montparnasse, pînă la urmă ar fi și mai aproape de casa ei dacă ne-am vedea la Café de la Paix sau la Pam-Pam, și nu m-ar depărta nici pe mine prea tare de serviciu; nu pot să spun cît mă întristează să văd mereu mutrele astea, cum am o clipă liberă, trebuie să vin încoace, pe terasă mai merge, dar înăuntru miroase a rufe murdare, nu pot să-i sufăr pe ratați. Chiar și pe terasă mă simt deplasată fiindcă sînt îmbrăcată curat, trecătorii se miră probabil cînd mă văd în mijlocul tipilor de aici, care nici măcar nu se bărbieresc și a tipelor care arată ca alte alea. Oamenii își zic: „Ce caută asta aici? Știu, uneori, vara, vin încoace americance destul de bogate, dar de la o vreme se opresc, pare-se, în Anglia, nu-i de mirare cu un guvern ca ăsta pe care-l avem, de aia nu merge comerțul de lux, am vîndut jumătate cît anul trecut pe vremea asta și chiar mă întreb cum s-or descurca alelalte de vreme ce eu sînt cea mai bună vînzătoare, așa mi-a spus doamna Dubech, mi-e milă de amărîta aia de Yonnel, habar n-are cum să vîndă, sînt sigură că n-a scos nici un chior peste salariu luna asta; și după ce ai stat în picioare toată ziua ai vrea să te destinzi un pic într-un loc plăcut, cu nițel lux, nițică artă și cu un personal bine stilat, să poți să închizi ochii, să uiți, și ar mai trebui și muzică în surdină, n-ar costa cine știe cît să mergi din cînd în cînd la Dancing des Ambassadeurs; chelnerii de aici sînt atît de impertinenți, se vede că au de-a face numai cu clienți prăpădiți, în afară de brunetul mărunțel care mă servește, ăsta e drăguț; cred că lui Lulu îi place să se simtă înconjurată de indivizi dintr-ăștia, i-ar fi frică să intre într-un local cît de cît șic, în fond, nu e sigură de ea, cum dă de cîte un bărbat cu maniere elegante se intimidează, de aia nu-i plăcea de Louis; ei bine! aici cred că poate să se simtă în largul ei, sînt unii pe aici care n-au nici măcar guler tare, cu mutrele lor de sărăntoci și cu pipele lor, și cu privirile pe care ți le aruncă, ăștia nici nu încearcă să se ascundă, se cunoaște că n-au bani să-și plătească femei, cu toate că în cartierul ăsta numai de asta nu duc lipsă, că ți-e și scîrbă; parcă ar sta să te înghită și nu sînt în stare măcar să-ți spună așa, frumos, că le e poftă de tine, s-o întoarcă într-un fel cît de cît plăcut“.

Chelnerul s-a apropiat.

– Doriți vinul sec, domnișoară?

– Da, mulțumesc.

A mai adăugat, cu un aer amabil:

– Ce vreme frumoasă!

– Era și timpul, zise Rirette.

– E drept, credeam cu toții că n-o să se mai termine iarna.

S-a depărtat și Rirette l-a urmărit cu privirea. „Îmi place chelnerul ăsta, se gîndea ea, își cunoaște lungul nasului, nu încearcă să se tragă de șireturi cu clienții, dar mie-mi spune totdeauna o vorbă amabilă, îmi acordă o atenție deosebită."

Un tînăr slab și adus de spate se uita insistent la ea; Rirette a dat din umeri și i-a întors spatele: „Cînd ai de gînd să faci femeilor cu ochiul s-ar cuveni măcar să te primenești. Asta-i și spun, dacă mă agață. Mă tot întreb de ce nu pleacă. Nu vrea să-l necăjească pe Henri, mi se pare prea frumos: o femeie n-are totuși dreptul să-și rateze viața pentru un impotent". Rirette nu-i putea suferi pe impotenți, era o chestie fizică. „Trebuie să plece, hotărî ea, e în joc fericirea ei, o să-i spun că nu are dreptul să se joace cu fericirea ei. Lulu, nu ai dreptul să te joci cu fericirea dumitale. N-o să-i mai spun nimic, gata, i-am spus de o sută de ori, nu poți să le faci oamenilor binele cu de-a sila." Rirette a simțit că i s-a făcut un gol în cap de obosită ce era, se uita la vinul din pahar, vîscos ca o caramea lichidă și o voce îi repeta în gînd: „Fericirea, fericirea", și acesta era un cuvînt frumos, înduioșător și grav, și se gîndea că, dacă i s-ar fi cerut părerea la concursul ziarului *Paris-Soir,* ar fi zis că acesta este cel mai frumos cuvînt din limba noastră. S-o fi gîndit cineva la asta? Au zis: energie, curaj, dar asta fiindcă au răspuns numai bărbați, ar fi trebuit să fie și o femeie, femeile sînt acelea care pot găsi una ca asta, ar fi trebuit să fie două premii, unul pentru bărbați, pentru care cel mai frumos substantiv ar fi fost Onoarea; unul pentru femei, și eu aș fi cîștigat, aș fi zis Fericirea; Onoarea și Fericirea, ce nostim, parcă ar și rima. O să-i spun: „Lulu nu ai dreptul să-ți ratezi fericirea. Fericirea dumitale, Lulu, Fericirea". Personal găsesc că Pierre e un tip bine, în primul rînd pentru că e un bărbat adevărat și apoi e inteligent, ceea ce nu strică, are bani, n-o să știe ce să-i mai facă. E dintre bărbații care știu să aplaneze micile greutăți ale vieții, e plăcut pentru o femeie, îmi place cînd cineva știe să poruncească, e o nuanță, iar tipul știe să vorbească atît cu chelnerii cît și cu șeful de sală, toți îl ascultă, asta numesc eu a avea carură. Poate că tocmai asta e ce-i lipsește lui Henri. Și în plus mai sînt și problemele de sănătate, cu un tată ca al ei, ar fi cazul să bage de seamă, e foarte drăguț să fii subțire și diafană, și să nu-ți fie niciodată foame, nici somn, să dormi cîte patru ore pe noapte și să alergi toată ziua de colo-colo prin Paris, ca să plasezi eșantioane de țesături, asta e inconștiență pură, ar trebui să respecte un regim rațional, să mănînce puțin, de acord, dar des și la ore fixe. S-o văd pe unde scoate cămașa cînd or trimite-o vreo zece ani într-un sanatoriu.

S-a uitat fix, cu un aer perplex, la orologiul din intersecția Montparnasse ale cărui ace arătau ora unsprezece și douăzeci. „N-o înțeleg pe Lulu, are un temperament așa ciudat, n-am reușit niciodată să aflu dacă-i plac bărbații sau dacă o dezgustă: cu Pierre ar trebui totuși să fie mulțumită, e cu totul altceva decît tipul ăla al ei de anul trecut, Rabut, Rebut, cum îi ziceam eu." Amintirea a amuzat-o, dar s-a ferit să zîmbească fiindcă tînărul uscățiv se uita la ea în continuare, îi surprinsese privirea cînd întorsese capul. Rabut avea fața toată plină de puncte negre și Lulu se distra storcîndu-i-le cu unghiile: „E dezgustător, dar nu e vina ei, Lulu nu știe ce e aia un bărbat frumos, eu, una, îi ador

pe bărbații cocheți, mai întîi pentru că niște haine bărbătești elegante sînt așa frumoase, cămășile, pantofii, cravatele lor mătăsoase, unii sînt aspri dacă vrei, dar sînt așa de plăcuți, puternici, o putere plăcută, blîndă, ca și mirosul lor de tutun englezesc și de apă de colonie, ca și pielea lor cînd sînt bine rași, nu e... nu e ca pielea de femeie, seamănă cu pielea de Cordoba, brațele lor puternice te cuprind, îți pui capul pe pieptul lor, simți mirosul lor dulce și puternic de bărbați îngrijiți, îți șoptesc cuvinte duioase; au lucruri frumoase, pantofi frumoși, aspri, din piele de vită, îți șoptesc: «comoara mea, dulcea mea comoară» și simți cum te ia cu leșin.“ Rirette s-a gîndit la Louis, care o părăsise cu un an în urmă și a simțit cum i se strînge inima: „Un bărbat care se iubește pe sine și care face o grămadă de mofturi, poartă ghiul, are o tabacheră de aur și mici manii... numai că de-alde ăștia, mamă, ce măgari pot fi uneori, mai rău ca muierile! Cel mai bun lucru ar fi un bărbat de patruzeci de ani, cineva care s-ar mai îngriji, cu tîmple argintii, cu părul dat pe spate, foarte uscat, cu umeri lați, foarte sportiv, dar care să cunoască viața și să fie bun pentru că a suferit. Lulu e doar o puștoaică, mare noroc are cu o prietenă ca mine, pentru că Pierre începe să obosească și alta ar profita, în loc să-i spună mereu, așa ca mine, să aibă răbdare, și cînd se poartă nițel cam prea tandru cu mine, să se prefacă a nu băga de seamă și să vorbească imediat despre Lulu și să găsească mereu cîte o vorbă potrivită ca s-o pună pe ea în valoare, dar ea nu-și merită norocul, nu-și dă seama, tare aș vrea să trăiască puțin singură, așa ca mine, de cînd m-a părăsit Louis, atunci ar vedea și ea ce înseamnă să te întorci singură în camera ta seara, după ce ai muncit o zi întreagă și s-o găsești goală, și să mori de poftă să-ți odihnești capul pe un umăr. Te și întrebi de unde găsești atîta curaj ca să te scoli a doua zi cu noaptea în cap și să te întorci la lucru, și să fii seducătoare și veselă, și să dai curaj la toată lumea, în timp ce-ți vine mai degrabă să mori decît să duci mai departe asemenea viață.“

Orologiul a bătut de unsprezece și jumătate. Rirette se gîndea la fericire, la pasărea albastră, la pasărea fericirii, la pasărea răzvrătită a dragostei. A tresărit: „Lulu are o întîrziere de o jumătate de oră, e normal. N-o să-și lase niciodată bărbatul, n-are destulă voință pentru așa ceva. În fond, stă cu Henri mai degrabă din respectabilitate: îl înșală, dar atîta vreme cît lumea îi zice «Doamnă», crede că nu contează. Zice toate grozăviile despre el, dar Doamne ferește să-i aduci aminte a doua zi ce a zis, că se face foc. Am făcut tot ce am putut și i-am spus tot ce aveam să-i spun, treaba ei“.

În fața cafenelei Dôme s-a oprit un taxi și Lulu a coborît. Tîra o valiză mare și avea o expresie destul de solemnă.

– L-am părăsit pe Henri! i-a strigat de departe.

S-a apropiat, cocoșată de greutatea valizei. Zîmbea.

– Cum, Lulu? zise Rirette impresionată, doar nu vrei să spui că?...

– Ba da, răspunse Lulu, s-a terminat, l-am lăsat baltă.

Lui Rirette încă nu-i venea să creadă.

– Și el știe? I-ai spus?

În ochii lui Lulu s-a stîrnit o furtună.

– Și încă cum! zise ea.

– Draga mea Lulu!

Rirette nu prea era dumirită, dar s-a gîndit că oricare ar fi fost situația, Lulu are nevoie de încurajare.

– Ce bine, spuse ea, ce curajoasă ai fost!

I-a venit să adauge: ai văzut că n-a fost chiar atît de greu. Dar s-a abținut. Lulu se lăsa admirată: era îmbujorată

și-i scăpărau ochii. S-a așezat și a pus valiza lîngă ea. Purta o haină de lînă cenușie, cu un cordon de piele, și pe dedesubt avea un pulover galben, pe gît. Era cu capul gol. Rirette nu putea să sufere s-o vadă pe Lulu umblînd cu capul descoperit: a recunoscut imediat ciudatul amestec de dezaprobare și amuzament care o cuprinsese; Lulu îi inspira totdeauna acest gen de sentimente. „Ceea ce-mi place la ea, decise Rirette, e vitalitatea ei."

– Cît ai zice pește, preciză Lulu. Și i-am spus tot ce aveam pe suflet. A rămas trăsnit.

– Nu-mi vine să cred, zise Rirette. Dar ce te-a apucat, dragă Lulu? Parcă ai fi o leoaică. Aseară aș fi pus mîna în foc că n-o să-l părăsești.

– Păi, din cauza frățiorului meu. Cu mine n-are decît să se dea mare, dar nu admit să se lege de familia mea.

– Dar ce s-a întîmplat?

– Unde e chelnerul? zise Lulu foindu-se pe scaun. Chelnerii de la Dôme nu sînt niciodată prezenți cînd îi chemi. Ăla mic, brunet, ne servește?

– Da, spuse Rirette. Știi că l-am cucerit?

– Ah! Da? Atunci ai grijă de tipa de la vestiar, sînt tot timpul bot în bot. Îi face curte, dar cred că e doar un pretext ca să le vadă pe cucoane intrînd la toaletă; cînd ies se uită drept în ochii lor, ca să le facă să se înroșească. Apropo, te las un minut, trebuie să cobor să-i telefonez lui Pierre. Ce cap o să facă! Dacă îl vezi pe chelner, comandă-mi o cafea cu lapte; vin imediat și-ți povestesc tot.

S-a sculat, a făcut cîțiva pași și s-a întors spre Rirette.

– Sînt foarte fericită, dragă Rirette.

– Scumpa mea Lulu, zise Rirette luînd-o de mînă.

Lulu s-a degajat și a traversat terasa cu pas ușor. Rirette s-a uitat în urma ei. „Odată cu capul n-aș fi crezut-o în stare de una ca asta. Ce veselă e, s-a mai gîndit ea puțin scandalizată, faptul că și-a lăsat bărbatul îi prieste. Dacă m-ar fi ascultat, ar fi făcut-o de mult. Oricum, mie mi-o datorează; în fond, am mare influență asupra ei."

Lulu s-a întors după cîteva minute.

– Pierre a rămas trăsnit, zise ea. Voia să-i dau amănunte, dar o să i le dau îndată, m-a invitat la masă. Spune că am putea, eventual, pleca mîine seară.

– Vai ce fericită sînt, Lulu! exclamă Rirette. Hai, povestește-mi repede! Azi noapte te-ai decis?

– Știi, eu, una, n-am decis nimic, zise Lulu cu modestie, totul s-a decis de la sine.

A bătut nervos în masă.

– Chelner, chelner! Vai ce mă plictisește chelnerul ăsta, aș vrea o cafea cu lapte.

Rirette era șocată: în locul lui Lulu și în împrejurări atît de grave, ea, una, nu și-ar fi pierdut vremea alergînd după o cafea cu lapte. Lulu e o persoană fermecătoare, dar e uimitor de ușuratică, e ca o păsărică.

Lulu a început să rîdă.

– Să fi văzut mutra lui Henri!

– Mă întreb ce-o să spună mama ta, întrebă Rirette serioasă.

– Mama? Va fi în-cîn-ta-tă, zise Lulu pe un ton plin de siguranță. Era nepoliticos cu ea, știi, se săturase de el pînă în gît. Mereu îi tot reproșa că nu m-a crescut bine, că sînt așa și pe dincolo, că se vede cît de colo că am primit o educație de foarte mică burghezie. Știi, dacă am făcut-o, e puțin și din cauza ei.

– Dar ce s-a întîmplat?

– L-a cîrpit pe Robert.

– Da' ce, Robert a venit pe la voi?

– Da, azi-dimineață, în fugă, fiindcă mama vrea să-l dea ucenic la Gomez. Cred că ți-am mai spus. Deci, a trecut pe la noi în timp ce ne luam micul dejun și Henri l-a pălmuit.

– Dar de ce? întrebă Rirette ușor agasată.

Nu putea să sufere felul în care Lulu își spunea poveștile.

– S-au ciondănit, zise Lulu vag, și puștiul nu s-a lăsat călcat în picioare. L-a înfruntat: „Dobitoc bătrîn"; chiar așa, i-a zis-o de la obraz. Fiindcă Henri i-a spus că e prost crescut, evident, numai asta știe să zică; mă tăvăleam de rîs. Atunci Henri s-a sculat, mîncam în casă, și i-a ars o palmă; mi-a venit să-l omor!

– Și atunci ai plecat?

– Unde să plec? întrebă Lulu uimită.

– Credeam că ăsta e momentul în care l-ai părăsit. Ascultă, dragă Lulu, trebuie să-mi povestești lucrurile mai ordonat, altfel nu înțeleg nimic. Ia spune-mi, adăugă ea, cuprinsă de bănuieli, l-ai părăsit pe bune, așa e?

– Sigur că da, de un ceas ți-o tot spun.

– Bine. Deci, Henri l-a pălmuit pe Robert. Și pe urmă?

– Pe urmă, zise Lulu, l-am închis pe balcon, era nemaipomenit de caraghios! Era încă în pijama, bătea în geam, dar nu îndrăznea să-l spargă fiindcă e un zgîrcit și jumătate. Eu, una, să fi fost în locul lui, aș fi fărîmat totul, chit că mă umpleam de sînge. Și după asta ne-am pomenit cu familia Texier. Atunci s-a apucat să-mi zîmbească mieros, se prefăcea că e o glumă.

Chelnerul tocmai trecea pe lîngă ele; Lulu l-a apucat de braț.

– Ați sosit deci? Dacă nu vă deranjează îmi aduceți și mie o cafea cu lapte?

Rirette s-a simțit jenată și i-a zîmbit complice chelnerului, dar acesta a rămas îmbufnat și s-a înclinat cu o slugărnicie dezaprobatoare. Rirette i-a purtat pică lui Lulu: niciodată nu era în stare să adopte tonul just cu inferiorii ei, ba era prea familiară, ba prea exigentă și prea distantă.

Lulu a rîs din nou.

– Rîd fiindcă-l văd, din nou, pe Henri, în pijama, pe balcon; tremura de frig. Știi cum am reușit să-l închid afară? Era în fundul camerei, Robert plîngea, iar Henri îi ținea o predică. Am deschis fereastra și am zis: „Ia te uită Henri! Un taxi a lovit-o pe florăreasă". A venit lîngă mine: o place pe florăreasă fiindcă i-a spus că e elvețiancă și fiindcă-și închipuie că e îndrăgostită de el. „Unde? Unde?" zicea el. Eu m-am tras ușor înapoi, am intrat în cameră și am închis ușa. I-am strigat: „Așa-ți trebuie dacă o faci pe bruta cu fratele meu". L-am lăsat mai bine de un ceas pe balcon, se uita la noi cu niște ochi cît cepele, era negru de furie. Din cînd în cînd scoteam limba la el și-i dădeam bomboane lui Robert; după aia mi-am adus boarfele și m-am îmbrăcat în fața lui Robert pentru că știu că Henri nu poate să sufere cînd fac așa ceva: Robert mă săruta pe brațe și pe gît ca un bărbat adevărat, era adorabil; ne prefăceam că Henri nu e de față. Cu toată tevatura asta, am și uitat să mă spăl.

– Și tipul care era acolo, și se uita pe geam. E nemaipomenit de caraghios, zise Rirette rîzînd cu lacrimi.

Lulu s-a oprit din rîs.

– Mi-e frică să nu fi răcit, zise ea cît se poate de serios; la furie nu stai să te gîndești. A continuat, înveselită din nou: Ne amenința cu pumnul și vorbea tot timpul, dar nu înțelegeam mai nimic din tot ce spunea. Apoi Robert a plecat și soții Texier au sunat la ușă, și le-am dat drumul în casă. Cînd i-a văzut, s-a pornit pe zîmbete și temenele acolo, pe balcon, și eu le ziceam: „Ia uitați-vă la soțul meu, dragul de el, nu-i așa că seamănă cu un pește în acvariu?"

Cei doi Texier îl salutau la rîndul lor, erau puțin cam aiuriți, dar sînt oameni manierați.

– Parcă-i văd, zise Rirette rîzînd. Ha, ha, ha! Soțul dumitale pe balcon și soții Texier în casă! A repetat de mai multe ori: „Soțul dumitale pe balcon și soții Texier în casă...“ Ar fi vrut să găsească vorbe de duh pitorești ca să-i descrie lui Lulu scena, considera că Lulu nu are simțul umorului. Dar cuvintele nu i-au venit.

– Am deschis fereastra, spuse Lulu, și Henri a intrat. M-a pupat în fața familiei Texier și mi-a zis ștrengăriță mică. „Ștrengărița asta mică, tot repeta, a vrut să-mi joace un renghi.“ Iar eu zîmbeam și soții Texier zîmbeau politicos, toată lumea zîmbea. Dar după ce au plecat, mi-a tras un pumn în ureche. Atunci am pus mîna pe o perie și i-am aruncat-o în cap și l-am nimerit în colțul gurii: i-am tăiat amîndouă buzele.

– Biata mea Lulu, spuse Rirette cu duioșie.

Lulu a respins însă, cu un gest, orice compătimire. Stătea dreaptă de tot, scuturîndu-și buclele brune cu o figură combativă, iar din ochi îi scăpărau scîntei.

– După asta am discutat: i-am spălat buzele cu un șervet și i-am spus că m-am săturat, că nu-l mai iubesc și că o să plec. A început să plîngă și a zis că se omoară. Dar chestia asta nu mai ține: îți aduci aminte, Rirette, anul trecut, cînd cu poveștile alea cu Renania, mă bătea la cap în toate zilele: o să se lase cu război, Lulu, o să plec și o să fiu ucis și o să-ți pară rău după mine, o să ai remușcări pentru toate necazurile pe care mi le-ai făcut. „Las-o baltă, îi răspundeam, ești impotent, ăsta e caz de reformă.“ Pînă la urmă l-am potolit, că avea de gînd să mă încuie în casă, i-am jurat că nu plec decît peste o lună. După aia s-a dus la birou, avea ochii înroșiți și un leucoplast pe buze, nu arăta frumos. Eu am făcut curat, am pus lintea pe foc și mi-am făcut valiza. I-am lăsat un bilet pe masa din bucătărie.

– Și ce i-ai scris?

– Am zis așa, spuse Lulu cu mîndrie: „Lintea e pe foc. Servește-te și stinge gazul! Ai șuncă în frigider. Mie mi s-a acrit, așa că m-am cărat. Adio“.

Au rîs și niște trecători au întors capul. Rirette s-a gîndit că, probabil, amîndouă oferă un spectacol încîntător și i-a părut rău că nu se află pe Terasa Viel sau la Café de la Paix. Cînd s-au oprit din rîs, au tăcut și Rirette și-a dat seama că nu mai aveau nimic a-și spune. Era puțin dezamăgită.

– Trebuie să fug, zise Lulu sculîndu-se; mă întîlnesc cu Pierre la douăsprezece. Ce-o să fac cu valiza asta?

– Lasă-mi-o mie, spuse Rirette, am să i-o încredințez tipei de la toaletă. Cînd ne vedem?

– Vin să te iau de acasă la ora două, am o grămadă de drumuri de făcut cu dumneata: nu mi-am luat nici jumătate din lucruri. Pierre trebuie să-mi dea niște bani.

Lulu a plecat și Rirette l-a chemat pe chelner. Se simțea gravă și tristă pentru amîndouă. Chelnerul a dat fuga: Rirette observase deja că, ori de cîte ori îl chema ea, venea fuga.

– Cinci franci, zise el. A adăugat puțin cam sec: Erați deosebit de vesele amîndouă, se auzea de jos.

Lulu l-a jignit, s-a gîndit Rirette cu ciudă. A spus roșind:

– Prietena mea e nițel cam nervoasă în dimineața asta.

– E adorabilă, zise el cu pasiune. Vă mulțumesc, domnișoară.

A băgat cei șase franci în buzunar și a plecat. Rirette era cam mirată, dar tocmai atunci orologiul suna de douăsprezece și Rirette s-a gîndit că Henri avea să se întoarcă la el acasă și să găsească biletul lui Lulu: pentru ea a fost o clipă extrem de plăcută.

– Aș vrea ca toate acestea să fie expediate *înainte de mîine seară* la Hotelul Théâtre pe strada Vandamme, îi zise Lulu casieriței, cu un aer de doamnă.

S-a întors spre Rirette.

– Gata, Rirette, îi dăm drumul.

– Pe ce nume? întrebă casieriția.

– Doamna Lucienne Crispin.

Lulu și-a luat haina pe braț și a pornit-o în goană: cobora în fugă scara mare de la magazinul Samaritaine. Rirette, în urma ei, era gata să cadă de mai multe ori fiindcă nu se uita pe unde calcă: nu avea ochi decît pentru silueta subțiratică îmbrăcată în albastru și galben care părea că dansează în fața ei! „Și totuși, e adevărat că are un corp obscen...“ De fiecare dată cînd o vedea pe Lulu din spate sau din profil, Rirette era șocată de obscenitatea formelor prietenei ei, dar nu-și putea explica de unde provine această impresie. „E suplă și subțire, dar are ceva indecent în ea, n-am ce-i face. Își dă toată silința să poarte rochii strîmte, asta trebuie să fie. Zice că-i e rușine de fundul ei și-și pune fuste care crapă pe ea. E mic, de acord, are un fund mult mai mic decît al meu, dar se vede mai bine. Iese așa rotund de tot de sub șalele slăbănoage și-i umple fusta pînă la refuz, și în plus, joacă.“

Lulu a întors capul și și-au zîmbit. Rirette se gîndea la corpul deșucheat al prietenei ei cu un amestec de dezaprobare și invidie: sîni mici și obraznici, o piele netedă, galbenă de tot – cînd o atingeai ai fi jurat că e cauciuc – coapse lungi, un corp lung, aținător, cu membre lungi: „Un corp de negresă, s-a gîndit Rirette, seamănă cu o negresă care dansează rumba“. Lîngă ușă, Rirette a văzut într-o oglindă imaginea formelor ei pline: „Sînt mai sportivă, s-a gîndit ea luînd-o de braț pe Lulu, ea e mai frapantă decît mine cînd sîntem îmbrăcate, dar goală, sigur sînt mai bine ca ea“.

Au tăcut un moment, apoi Lulu a zis:

– Pierre a fost nemaipomenit. Și mata, Rirette, ai fost nemaipomenită, vă sînt foarte recunoscătoare la amîndoi.

Spusese acestea pe un ton forțat, dar Rirette nu s-a formalizat: Lulu nu știa să mulțumească, era prea timidă.

– Îmi pare rău, zise brusc Lulu, dar trebuie să-mi cumpăr un sutien.

– De aici? întrebă Rirette. Tocmai treceau prin fața unui magazin de lenjerie.

– Nu. Dar le-am văzut și mi-am adus aminte. Pentru sutiene mă duc la Fischer.

– Pe bulevardul Montparnasse? strigă Rirette. Bagă de seamă, Lulu, urmă ea, gravă, ar fi cazul să nu prea umbli pe bulevardul Montparnasse, mai ales la ora asta: o să dăm nas în nas cu Henri și o să fie îngrozitor de neplăcut.

– Cu Henri? zise Lulu dînd din umeri; nici gînd, de ce?

Obrajii și tîmplele lui Rirette s-au înroșit de indignare.

– N-ai să te schimbi niciodată, dragă Lulu: cînd un lucru nu-ți place, îi negi pur și simplu existența. Ți-a cășunat să te duci la Fischer și susții că Henri nu trece pe bulevardul Montparnasse. Știi foarte bine că pe acolo trece în fiecare zi la ora șase, ăsta e drumul lui. Chiar dumneata mi-ai spus-o: o ia în sus pe strada Rennes și așteaptă autobuzul la colțul cu bulevardul Raspail.

– În primul rînd e abia ora cinci, spuse Lulu, și pe urmă, poate că nici n-a fost la birou: după biletul pe care i l-am scris, probabil că a fost nevoit să se culce.

– Dar stai, Lulu, spuse deodată Rirette, mai există un Fischer, știi prea bine, la doi pași de Operă, pe strada 4 Septembrie.

– Da, zise Lulu fără vlagă, dar trebuie să ne ducem pînă acolo.

– Ei, asta-i bună, draga mea! Trebuie să ne ducem pînă acolo! Da' e la doi pași, e mult mai aproape decît intersecția Montparnasse.

– Nu-mi place marfa lor.

Rirette, amuzată, s-a gîndit că toate magazinele Fischer vînd aceleași articole. Lulu avea însă unele încăpățînări de neînțeles: incontestabil, Henri era omul pe care dorea cel mai puțin să-l întîlnească în acel moment și ai fi zis că face dinadins să-i iasă în cale.

– Hai deci, zise ea cu indulgență, hai în Montparnasse, de altfel Henri e atît de înalt încît o să-l zărim înainte să ne vadă el pe noi.

– Ei și ce, la urma urmei? spuse Lulu, dacă îl întîlnim, îl întîlnim și gata. Doar n-o să ne mănînce.

Lulu a ținut morțiș să meargă pînă în Montparnasse pe jos; zicea că are nevoie de aer. Au luat-o pe strada Seine, apoi pe strada Odéon și, în fine, pe strada Vaugirard. Rirette a făcut elogiul lui Pierre și i-a demonstrat lui Lulu cît de perfect se comportase în această împrejurare.

– Vai, cît iubesc Parisul, spuse Lulu, ce dor o să-mi fie!

– Taci din gură, Lulu, ce tot vorbești? Cînd mă gîndesc că ai norocul să te duci la Nisa, cum e posibil să regreți Parisul?

Lulu n-a răspuns, dar s-a apucat să se uite în stînga și în dreapta cu o expresie tristă și cercetătoare.

Cînd au ieșit de la Fischer, au auzit sunînd de ora șase. Rirette a luat-o pe Lulu de cot și a vrut s-o antreneze cît mai repede. Lulu s-a oprit însă în fața florăriei Baumann.

– Dragă Rirette, uită-te la azaleele astea. Dacă aș avea un salon frumos mi-aș pune peste tot.

– Nu-mi plac florile în ghiveci, zise Rirette.

Era exasperată. Și-a întors capul spre strada Rennes și, evident, după un minut a văzut apărînd silueta înaltă și stupidă a lui Henri. Era cu capul descoperit și purta un sacou de tweed maro. Rirette nu putea să sufere această culoare.

– Lulu, uite-l, uite-l! zise ea cu sufletul la gură.

– Unde? întrebă Lulu, unde e?

Nici ea nu era cu mult mai calmă decît Rirette.

– În spatele nostru, pe trotuarul celălalt. Hai s-o ștergem. Nu mai întoarce capul!

Lulu l-a întors totuși.

– L-am văzut, zise ea.

Rirette a încercat s-o tragă, dar Lulu s-a împotrivit, se uita fix la Henri. Într-un tîrziu a spus:

– Cred că ne-a văzut.

Părea speriată, a cedat brusc în fața insistenței lui Rirette și a urmat-o docilă.

– Și acum, te implor Lulu, nu te mai întoarce, zise Rirette gîfîind ușor. O s-o luăm prima la dreapta, pe strada Delambre.

Mergeau foarte repede și-i cam îmbrînceau pe trecători. Uneori Lulu se lăsa trasă, alteori ea o trăgea pe Rirette. Nu ajunseseră însă la colțul străzii Delambre cînd Rirette văzu o umbră mare și maronie puțin în urma lui Lulu; și-a dat seama că e Henri și a început să tremure de furie. Lulu ținea ochii în pămînt, avea o mutră vicleană și încăpățînată. „Își regretă imprudența, dar acum e prea tîrziu, așa-i trebuie."

Au grăbit pasul; Henri se ținea după ele fără să scoată o vorbă. Au depășit strada Delambre și și-au continuat drumul în direcția Observatorului. Rirette auzea scîrțîind pantofii lui Henri; mersul le mai era scandat și de un fel de horcăit ușor și regulat: era răsuflarea lui Henri. (Henri

respirase totdeauna cam zgomotos, dar niciodată în halul ăsta: probabil că alergase ca să le ajungă din urmă sau o fi fost efectul emoției.)

„Trebuie să ne comportăm ca și cînd n-ar fi aici, s-a gîndit Rirette. Nici să nu părem că ne dăm seama că există.“ Nu s-a putut stăpîni însă și s-a uitat la el cu coada ochiului. Era alb ca varul și-și plecase într-atît privirea, încît părea că umblă cu ochii închiși. „Parcă ar fi un somnambul“, și-a zis Rirette cu un fel de groază. Buzele lui Henri tremurau, iar pe buza de jos, o fîșiuță de leucoplast roz, pe jumătate dezlipită, tremura și ea. Și răsuflarea; mereu acel suflu egal și răgușit care acum se încheia cu un fel de melodie nazală. Rirette era foarte stînjenită: nu-i era frică de Henri, dar boala și pasiunea o înspăimîntau totdeauna. După cîteva clipe, Henri a întins încet mîna, fără să se uite și a apucat-o de braț pe Lulu. Lui Lulu i s-a strîmbat gura de parcă ar fi fost gata să plîngă; străbătută de fiori, femeia s-a smucit.

„Uuuu!“ a făcut Henri.

Rirette avea o poftă nebună să se oprească: o durea sub coaste și-i vîjîiau urechile. Lulu însă o luase aproape la fugă; și ea arăta ca o somnambulă. Rirette avea impresia că, dacă n-ar mai fi ținut-o de braț pe Lulu și dacă s-ar fi oprit, cei doi ar fi continuat să alerge unul lîngă celălalt, tăcuți, livizi ca niște cadavre și cu ochii închiși.

Henri a început să vorbească. A spus cu o voce ciudat de răgușită:

– Întoarce-te acasă cu mine!

Lulu nu i-a răspuns. Henri a continuat, cu aceeași voce răgușită și lipsită de intonație:

– Ești nevasta mea. Întoarce-te acasă cu mine!

– Vezi bine că nu vrea să se întoarcă, răspunse Rirette strîngînd din dinți. Las-o în pace!

Henri nu dădea semne că ar fi auzit. Repeta întruna:

– Sînt bărbatul tău, vreau să te întorci cu mine acasă.

– Te rog s-o lași în pace, zise Rirette cu o voce stridentă, nu cîștigi nimic dacă-i faci mizerii de-astea, dă-ne pace!

Tipul a întors spre Rirette un chip mirat.

– E nevasta mea, spuse el; e a mea, vreau să vină cu mine.

O luase de braț pe Lulu, și de astă dată, Lulu nu se mai smucise.

– Pleacă de aici! spuse Rirette.

– Nu plec, o să mă țin după ea peste tot, vreau să se întoarcă la noi acasă.

Henri rostea cu greu cuvintele. Brusc s-a strîmbat atît de tare, încît i s-au văzut dinții și a zbierat cît l-au ținut puterile:

– Ești a mea!

Trecătorii întorceau capul rîzînd. Henri scutura brațul lui Lulu și mîrîia ca o fiară, dezvelindu-și dinții. Din fericire, s-a întîmplat să treacă pe lîngă ei un taxi liber. Rirette i-a făcut semn și taxiul s-a oprit. Henri s-a oprit și el. Lulu a vrut să meargă mai departe, dar cei doi o țineau strîns de cîte un braț.

– Ar trebui să înțelegi, zise Rirette trăgînd-o pe Lulu spre taxi, că n-ai s-o recîștigi niciodată cu violențele astea.

– Las-o, las-o pe nevastă-mea, spuse Henri trăgînd în sens invers.

Lulu era moale ca o cîrpă.

– Urcați sau nu urcați? strigă șoferul agasat.

Rirette i-a dat drumul lui Lulu și a început să-l izbească pe Henri cu pumnii peste brațe. Tipul însă nu părea să simtă ceva. După cîteva clipe i-a dat și el drumul lui Lulu și s-a holbat la Rirette cu o mutră tîmpă. Rirette îl fixa și

ea. Îi venea greu să-și adune ideile, se simțea cuprinsă de o imensă silă. Cîteva clipe au stat așa, ochi în ochi; amîndoi gîfîiau. Apoi Rirette și-a revenit, a luat-o de mijloc pe Lulu și a tîrît-o pînă la taxi.

– Încotro? întrebă șoferul.

Henri venise după ele, voia să se suie în taxi. Rirette l-a împins cît au ținut-o puterile și a trîntit repede portiera.

– Dă-i drumul, dă-i odată drumul! îi zise ea șoferului. Adresa ți-o spunem noi mai tîrziu.

Taxiul a pornit și Rirette s-a rezemat ascunzîndu-se parcă în fundul mașinii. S-a gîndit: „Ce poveste vulgară". O ura pe Lulu.

– Unde vrei să mergem, draga mea Lulu? întrebă ea cu blîndețe.

Lulu nu i-a răspuns. Rirette a luat-o pe după umeri și i-a spus cît mai convingător:

– Trebuie să-mi răspunzi. Vrei să te duc la Pierre?

Lulu a făcut un gest pe care Rirette l-a interpretat ca pe o aprobare. S-a aplecat spre șofer:

– Pe strada Messina, la numărul 11.

Cînd a întors capul, Rirette a constatat că Lulu se uită la ea cu o expresie ciudată.

– Ce... încercă Rirette să întrebe.

– Vă urăsc pe toți, zbieră Lulu, îl urăsc pe Pierre, îl urăsc pe Henri. Ce aveți toți cu mine? Mă chinuiți.

S-a oprit brusc și chipul i s-a schimonosit.

– Plîngi, zise Rirette cu o demnitate calmă, plîngi nițel, o să-ți facă bine.

Lulu s-a aplecat înainte și a început să plîngă în hohote. Rirette a luat-o și a strîns-o în brațe. Din cînd în cînd, o mîngîia pe păr. În inima ei, se simțea însă rece și plină de

dispreț. Pînă să se oprească mașina, Lulu se calmase. S-a șters la ochi și s-a pudrat.

– Iartă-mă, spuse cu amabilitate, a fost o reacție nervoasă. Mi-a făcut rău cînd l-am văzut în halul ăla, nu pot să suport așa ceva.

– Semăna cu un urangutan, zise Rirette înseninată.

Lulu a zîmbit.

– Cînd ne vedem? întrebă Rirette.

– Abia mîine. Știi că Pierre nu poate să mă adăpostească la el acasă din cauza maică-sii? Stau la Hotelul Théâtre. Ai putea să vii ceva mai devreme, pe la nouă, dacă nu te deranjează, fiindcă după aceea vreau să mă duc pe la mama.

Era lividă și Rirette s-a gîndit cu tristețe că e teribil ce ușor se poate descompune Lulu.

– Nu te agita prea mult diseară, i-a spus ea.

– Sînt cumplit de obosită, zise Lulu, sper că Pierre o să mă lase să mă întorc devreme, deși el nu prea înțelege lucrurile astea.

Rirette a păstrat taxiul ca să ajungă acasă. La un moment dat, se gîndise să se ducă la cinema, dar pe urmă n-a mai avut chef. Și-a aruncat pălăria pe un scaun și a făcut un pas spre fereastră. O atrăgea însă patul, alb de tot, pufos, păstrînd în cotloanele sale un pic de căldură umedă. I-a venit să se cufunde în el ca să simtă mîngîierea pernei pe obrajii încinși. „Sînt puternică, eu am făcut totul pentru Lulu și acum sînt singură și nimeni nu face nimic pentru mine."

I se făcuse atîta milă de ea, încît a simțit un val uriaș de hohote de plîns potopindu-i gîtlejul. „Vor pleca la Nisa și nu-i voi mai vedea. Eu sînt aceea care le-a făurit fericirea, dar ei nu se vor mai gîndi la mine. Și eu o să rămîn aici să muncesc opt ore pe zi, vînzînd perle false la Burma." După ce primele lacrimi au început să i se rostogolească pe

obraji, s-a lăsat ușor pe pat. „La Nisa... repeta ea plîngînd cu sughițuri, la Nisa... la soare... pe Riviera...“

III

– Ce scîrboșenie!

Beznă. Parcă umblă cineva prin cameră: un bărbat în papuci. Deși pune cu grijă un picior în pămînt, apoi pe celălalt, podeaua scîrțîie totuși ușor. Se oprește; liniștea se așterne preț de o clipă, apoi, ajuns brusc la capătul opus al camerei o ia de la capăt, cu mersul lui fără rost, așa, ca un maniac. Lui Lulu îi era frig, păturile erau mult prea subțiri. A zis: „Ce scîrboșenie!“ cu glas tare și sunetul propriei voci a înspăimîntat-o.

Ce scîrboșenie! Sînt sigură că acum contemplă cerul și stelele, își aprinde o țigară, e afară, a zis că-i place nuanța mov a cerului parizian. Se întoarce acasă cu pași mărunți: se simte aplecat spre poezie după ce a făcut treaba aia, chiar el mi-a spus, și ușurat ca o vacă mulsă de curînd, nici nu se mai gîndește la asta – iar pe mine, pe mine m-a spurcat. Nu mă mir că în clipa de față se simte pur, și-a lăsat spurcăciunea aici, în beznă, e un prosop plin cu mizeria asta și cearșaful e umed în mijlocul patului, nu pot să-mi întind picioarele fiindcă aș simți udătura pe piele, ce spurcăciune, și dumnealui e perfect uscat, l-am auzit fluierînd sub fereastra mea cînd a plecat; era acolo jos, uscat și proaspăt în hainele lui elegante, în pardesiul lui care e mai degrabă un demiu, trebuie să recunosc, știe să se îmbrace, o femeie poate fi mîndră să iasă cu el, era sub fereastra mea, iar eu eram goală pe întuneric și-mi era frig, și-mi freca burta cu amîndouă mîinile, fiindcă mi se părea că sînt încă udă toată. „Urc un minut, a zis dumnealui, numai cît să-ți văd camera.“ A stat două ore și patul scîrțîia – patul ăsta mizerabil de fier. Mă întreb de unde o fi găsit hotelul ăsta, mi-a spus că a stat odată două săptămîni aici, că o să mă simt bine, sînt niște camere tare ciudate, am văzut două, în viața mea n-am văzut camere atît de mici și sînt înțesate de mobile, și taburete, și canapele, și măsuțe, pute a amor, nu știu dacă a stat aici două săptămîni, dar dacă da, cu siguranță că n-a fost singur; probabil că mă respectă prea puțin de vreme ce m-a adus aici. Băiatul de la recepție rînjea cînd am urcat, e algerian, nu pot să-i sufăr pe tipi, mi-e frică de ei, s-a uitat la picioarele mele și pe urmă s-a întors în birou și și-a zis cu siguranță: „Gata, i-au dat drumul, fac chestia aia“, și și-a imaginat lucruri murdare, pare-se că acolo le fac femeilor niște chestii de groază; dacă le pică una în gheare, rămîne șchioapă pe viață; și în tot timpul cît mă plictisea Pierre, mă gîndeam la algerianul ăla care știa ce fac eu și-și închipuia mizerii chiar mai scîrboase decît în realitate. E cineva în cameră!

Lulu și-a ținut răsuflarea, iar scîrțîielile au încetat aproape imediat. Mă doare acolo, mă mănîncă și mă ustură, îmi vine să plîng și așa o să se întîmple în fiecare noapte, în afară de noaptea de mîine cînd o să fim în tren. Lulu și-a mușcat buza și s-a cutremurat fiindcă și-a adus aminte că gemuse. Nu-i adevărat, n-am gemut, am respirat adînc, atîta tot, și asta pentru că e atît de greu cînd stă peste mine, că nu mai pot să-mi trag sufletul. Mi-a zis: „Gemi, îți place“; am oroare să vorbească în timp ce face treaba aia, aș vrea să uit de mine, dar el nu tace o clipă și spune numai porcării. N-am gemut, întîi pentru că nu pot să simt plăcere, afară doar dacă mi-o fac singură, e un fapt, așa a spus doctorul. El nu vrea să mă creadă, tipii n-au vrut niciodată să mă

creadă, toți zic: „Asta pentru că ăl dintîi te-a început prost, eu o să-ți arăt ce e aia plăcere“; îi las să zică, eu știu bine cum stau lucrurile, e ceva medical; dar pe ei îi vexează.

Cineva urcă scara. Vreun locatar. Vai de capul meu, doar nu s-o fi întorcînd dumnealui. E în stare, dacă-i vine iar chef. Nu-i el, sînt niște pași grei – sau – lui Lulu i-a sărit inima din loc – dacă o fi algerianul, știe că sînt singură, o să vină să-mi bată la ușă, nu pot, nu pot să suport așa ceva, nu, e la etajul de dedesubt, un tip se întoarce din oraș, își vîră cheia în broască, durează mult, e beat, mă întreb cine o fi stînd într-un hotel ca ăsta, halal să le fie; am întîlnit azi după-amiază pe scară o roșcată, avea niște ochi de drogată. N-am gemut. Sigur că pînă la urmă, tot pipăindu-mă, m-a tulburat, se pricepe; am oroare de tipii care se pricep, m-aș culca mai bine cu un virgin. Mîinile alea care merg drept acolo unde trebuie, care mîngîie, apasă un pic, nu prea mult... te consideră un instrument muzical și sînt mîndri că știu să cînte la acest instrument. Nu pot să sufăr să mă tulbure vreunul, mi se usucă gura, mi se face frică și am un gust ciudat în gură și mă simt umilită, fiindcă ăștia cred că mă domină, lui Pierre îmi vine să-i trag palme cînd se dă mare și-mi zice: „Am tehnică“. Și cînd te gîndești că asta e viața, că pentru asta ne îmbrăcăm și ne spălăm, și ne facem frumoase, și toate romanele despre asta se scriu, și la asta se tot gîndește omul, și pînă la urmă uite ce iese, te duci într-o cameră cu un tip care mai-mai să te strivească și care pînă la urmă te mînjește pe burtă. Vreau să dorm, oh! dacă aș putea măcar să dorm puțin, mîine o să călătoresc toată noaptea, o să fiu zdrobită. Aș vrea totuși să fiu cît de cît proaspătă cînd mă voi plimba prin Nisa; pare-se că e așa frumos, există străduțe italienești cu rufe colorate care se usucă la soare, o să mă instalez cu șevaletul și o să pictez, și

fetițele vor veni să se uite la ce fac. Spurcăciune! (se întinsese un pic și se atinsese cu șoldul de pata umedă de pe cearșaf). Mă ia cu el ca să facă treaba asta. Nimeni, nimeni nu mă iubește. Mergea lîngă mine și era gata să leșin, și așteptam o vorbă duioasă, dacă mi-ar fi zis: „Te iubesc“, nu m-aș fi întors la el, se-nțelege, dar i-aș fi spus ceva drăguț, așteptam, așteptam, m-a luat de braț și l-am lăsat să mă ia de braț, Rirette era furioasă, nu e adevărat că semăna cu un urangutan, dar știam că gîndește ceva cam de felul ăsta, se uita pieziș la el, cu niște ochi răi, e uimitor ce infectă poate să fie, cu toate astea, cînd m-a apucat de braț n-am rezistat, deși, de fapt nu pe *mine* mă vrea, o voia pe *nevasta lui*, fiindcă s-a însurat cu mine, și e bărbatul meu; mă umilea totdeauna, zicea că e mai inteligent ca mine, așa că tot ce s-a întîmplat e din vina lui, n-avea decît să nu mă ia de sus și aș fi fost și acum cu el. Sînt sigură că în momentul ăsta nici nu-i pare rău după mine, nu plînge, e furios, asta e, și-i pare foarte bine că are tot patul la dispoziție să-și poată întinde picioarele lui lungi. Aș vrea să mor. Mi-e așa frică să nu gîndească ceva rău despre mine; nu puteam să-i explic nimic pentru că Rirette era între noi, vorbea, vorbea, părea isterică de-a binelea. Acum e mulțumită, se felicită că a fost așa de curajoasă, mare brînză cînd ai de-a face cu Henri, care e blînd ca o oaie. O să mă duc. Totuși, ăștia nu mă pot sili să-l părăsesc așa ca pe un cîine. A sărit din pat și a aprins lumina. Ciorapii și combinezonul îmi ajung. Era atît de grăbită, încît nu și-a dat osteneala nici măcar să se pieptene, iar oamenii care mă vor vedea nu vor ști că sînt goală sub haina gri care-mi ajunge pînă la glezne. O să trebuiască să-l trezesc pe algerian – Lulu s-a oprit, îi bătea inima tare – ca să-mi deschidă ușa. A coborît scara în vîrful picioarelor – dar treptele scîrțîiau una după alta; a bătut în geamul biroului.

– Ce-i? întrebă algerianul.

Avea ochii roșii și părul vîlvoi, nu părea prea de temut.

– Deschide-mi ușa! zise Lulu dur.

Peste un sfert de oră suna la Henri.

– Cine e? întrebă Henri de cealaltă parte a ușii.

– Eu.

Nu răspunde nimic, nu vrea să mă lase să vin acasă la mine. Dar o să bat la ușă pînă ce-o să deschidă, o să cedeze din cauza vecinilor. După un minut, ușa s-a întredeschis și a apărut Henri, livid, cu un coș pe nas; era în pijama. „N-a dormit", s-a gîndit Lulu cu duioșie.

– N-am vrut să plec așa, voiam să te mai văd o dată.

Henri tot nu spunea nimic. Lulu a intrat, îmbrîncindu-l ușor. Ce neîndemînatic e, mereu te împiedici de el, se uită la mine cu ochii holbați, cu brațele atîrnînd, nu știe ce să facă din trupul lui. N-ai decît să taci, n-ai decît, văd că ești emoționat și că nu poți vorbi. Făcea mari eforturi ca să-și înghită saliva, iar Lulu a fost nevoită să închidă ușa cu mîna ei.

– Vreau să rămînem prieteni buni, deși ne despărțim, zise ea.

Henri a deschis gura ca și cînd ar fi vrut să vorbească, a făcut grăbit stînga-împrejur și a luat-o la fugă. Ce-o fi făcînd? Nu îndrăznea să se ducă după el. Oare plînge? L-a auzit brusc tușind: e la toaletă. Cînd s-a întors, Lulu i s-a agățat de gît și și-a lipit gura de a lui: mirosea a vărsătură. Lulu a început să plîngă.

– Mi-e frig, zise Henri.

– Hai să ne culcăm, îi propuse ea plîngînd, pot să stau pînă mîine dimineață.

S-au culcat și pe Lulu au scuturat-o hohote sfîșietoare de plîns pentru că-și regăsise camera și patul ei frumos și curat, și lumina roșiatică din fereastră. Se gîndea că Henri o s-o ia în brațe, dar el nici gînd nu avea: stătea țeapăn, întins cît era de lung, de parcă cineva ar fi băgat o prăjină în pat. E rigid ca atunci cînd vorbește cu un elvețian. I-a luat capul cu amîndouă mîinile și s-a uitat fix la el. „Tu ești pur, ești pur." Henri a început să plîngă.

– Vai, cît sînt de nefericit, spuse el, niciodată n-am fost atît de nefericit.

– Nici eu, zise Lulu.

Au plîns multă vreme. După cîtva timp, Lulu a stins lumina și și-a pus capul pe umărul lui. Dacă ar putea rămîne așa pentru totdeauna: puri și triști ca doi orfani; dar nu e cu putință, așa ceva nu se întîmplă în viață. Viața e un val uriaș ce se va năpusti asupra lui Lulu, smulgînd-o din brațele lui Henri. Mîna ta, mîna ta mare. E mîndru de ele fiindcă sînt mari, zice că urmașii familiilor vechi au totdeauna extremități mari. N-o să-mi mai cuprindă talia cu mîinile – mă cam gîdila, dar eram mîndră că aproape reușește să-și atingă vîrfurile degetelor. Nu-i adevărat că e impotent, e pur, pur – și un pic leneș. A zîmbit printre lacrimi și l-a sărutat sub bărbie.

– Ce-o să le spun părinților mei? spuse Henri. Din asta o să li se tragă moartea.

Doamna Crispin nu va muri, dimpotrivă se va simți triumfătoare. Vor vorbi toți cinci despre mine, la masă, arborînd o atitudine dezaprobatoare, ca niște oameni care știu multe, dar nu vor să spună totul din cauza fetiței de șaisprezece ani, care e prea tînără ca să se vorbească despre anumite lucruri în fața ei. O să rîdă în sinea ei fiindcă va ști totul, știe totdeauna totul și mă urăște. Cîtă mizerie! Și aparențele sînt împotriva mea.

– Nu le spune imediat, îl rugă ea, spune-le că sînt la Nisa din motive de sănătate.

– N-o să mă creadă.

L-a sărutat mărunt și repede pe toată fața.

– Henri, nu ești destul de drăguț cu mine.

– E drept, zise Henri, n-am fost destul de drăguț. Dar, dacă mă gîndesc bine, nici tu n-ai fost destul de drăguță.

– Nici eu. Of, of, of! zise Lulu, ce nefericiți sîntem!

Plîngea atît de tare, încît era gata-gata să se sufoce: în curînd se va lumina de ziuă și va pleca. Niciodată, niciodată nu facem ceea ce vrem, ne ia valul.

– N-ar fi trebuit să pleci așa, zise Henri.

Lulu oftă.

– Țineam mult la tine, Henri.

– Și acum nu mai ții?

– Nu-i același lucru.

– Cu cine pleci?

– Cu niște oameni pe care nu-i cunoști.

– De unde cunoști tu oameni pe care eu nu-i cunosc, întrebă Henri furios, unde i-ai cunoscut?

– Lasă asta, scumpul meu, Gulliverul meu drag, doar n-ai de gînd să o faci pe soțul tocmai acum?

– Pleci cu un bărbat! zise Henri plîngînd.

– Ascultă, Henri, îți jur că nu, îți jur pe viața mamei, în momentul de față bărbații mă dezgustă prea tare. Plec cu un cuplu, niște prieteni ai lui Rirette, oameni în vîrstă. Vreau să trăiesc singură, ei o să-mi găsească de lucru; oh! Henri, dacă ai ști ce nevoie am să trăiesc singură, ce rău mă scîrbesc toate astea.

– Ce? întrebă Henri, ce te scîrbește?

– Totul! îl sărută – numai tu nu, scumpul meu.

Și-a strecurat mîinile sub pijamaua lui Henri și l-a mîngîiat îndelung pe tot corpul. Sub mîinile ei înghețate, Henri s-a înfuriat, dar a lăsat-o să-și vadă de treabă, zicînd doar:

– O să mă îmbolnăvesc.

Cu siguranță că, în el, ceva se năruise.

La ora șapte, Lulu s-a sculat, cu ochii umflați de atîta plîns; a spus, sfîrșită:

– Trebuie să mă întorc acolo.

– Unde acolo?

– Stau la Hotelul Théâtre, pe strada Vandamme. E un hotel împuțit.

– Rămîi cu mine.

– Nu, Henri, te rog, nu insista, ți-am spus că e imposibil.

„Te ia valul, asta e viața; nu putem judeca, nici înțelege, n-avem decît să ne lăsăm în voia sorții. Mîine o să fiu la Nisa.“ S-a dus la baie și s-a spălat pe față cu apă călduță. Și-a pus haina clănțănind de frig. „E o fatalitate. Măcar dacă aș putea să dorm în tren la noapte, altfel o să fiu dărîmată cînd o să ajung la Nisa. Sper că a luat clasa întîi. Va fi prima dată cînd călătoresc cu clasa întîi. Așa e totdeauna: de ani de zile îmi doresc să călătoresc cu clasa întîi, pe o distanță lungă, și în ziua în care mi se întîmplă, totul e atît de încurcat, încît aproape că nici nu-mi mai face plăcere.“ Acum se grăbea să plece, pentru că aceste ultime clipe erau insuportabile.

– Ce ai de gînd să faci cu Gallois? întrebă ea.

Gallois îi comandase lui Henri un afiș, Henri îl făcuse și după aceea Gallois nu l-a mai vrut.

– Nu știu, zise Henri.

Se ghemuise sub plapumă, nu i se mai vedeau decît părul și vîrful urechii. A rostit lent cu o voce moale:

– Aș vrea să dorm vreme de o săptămînă.

– Rămîi cu bine, dragul meu, spuse Lulu.

– Rămîi cu bine.

S-a aplecat spre el, a dat puțin la o parte plapuma și l-a sărutat pe frunte. A stat multă vreme în fața ușii apartamentului, fără să se hotărască s-o închidă. După cîtva timp a întors privirea și a tras violent de clanță. A auzit un zgomot sec și a simțit că o ia cu leșin: exact asta simțise cînd prima lopată de pămînt fusese aruncată pe coșciugul tatălui ei.

„Henri n-a fost prea drăguț. Ar fi putut să se scoale și să mă conducă pînă la ușă. Mi se pare că aș fi fost mai puțin necăjită dacă ar fi închis-o el."

IV

– A făcut ea una ca asta! zise Rirette cu privirea pierdută, a făcut ea una ca asta!

Era seara. Pe la ora șase Pierre îi telefonase și Rirette venise să-l întîlnească la Cafenea, la Dôme.

– Dar dumneata, întrebă Pierre, nu trebuia să te vezi cu ea azi-dimineață pe la nouă?

– Am văzut-o.

– Nu părea ciudată?

– Nici gînd, zise Rirette, n-am observat nimic. Era cam obosită, dar mi-a spus că a dormit prost după ce ai plecat fiindcă era foarte emoționată la gîndul că va vedea Nisa și fiindcă în plus îi era puțin frică de un algerian... Stai, m-a și întrebat ce cred, oi fi luat bilete de tren la clasa întîi, mi-a spus că ăsta e visul vieții ei, să meargă cu clasa întîi. Nu, spuse Rirette cu hotărîre, sînt sigură că nu-i trecea așa ceva prin gînd; cel puțin nu cît am fost împreună. Am stat două ceasuri cu ea și în privința asta am destul spirit de observație, m-aș mira să-mi fi scăpat ceva. Ai să-mi spui că e foarte ascunsă, dar eu, una, o cunosc de patru ani și am văzut-o într-o mulțime de situații, o cunosc pe Lulu ca pe buzunarul meu.

– Atunci probabil că soții Texier au făcut-o să se răzgîndească. Ce ciudat... A rămas cîteva clipe dus pe gînduri și brusc a continuat: Mă întreb cine le-o fi dat adresa lui Lulu. Eu personal am ales hotelul și ea nici nu auzise măcar de el înainte.

Se juca distrat cu scrisoarea lui Lulu și Rirette era agasată fiindcă ar fi vrut s-o citească, iar el nu i-o oferea.

– Cînd ai primit-o? întrebă ea într-un tîrziu.

– Scrisoarea?... I-o întinse, simplu. Poftim, poți s-o citești. A fost probabil depusă la portar pe la ora unu.

Era o foaie subțire, de culoare violetă, din cele care se vînd la tutungerii:

Dragul meu drag,

Soții Texier au venit (nu știu cine le-o fi dat adresa) și am să te necăjesc mult, dar nu mai plec, dragostea mea, Pierre, dragul meu drag; rămîn cu Henri fiindcă e din cale afară de nefericit. Au fost pe la el azi-dimineață, nu voia să deschidă ușa și doamna Texier zice că nu mai avea chip de om. Au fost foarte drăguți și mi-au înțeles motivele, ea zice că el e întru totul vinovat, că e un fel de urs, dar că în fond nu e om rău. Tot ea zice că lui i-a prins bine, a înțeles în fine cît de mult ține la mine. Nu știu cine le-a dat adresa, nu mi-au spus, m-or fi văzut din întîmplare cînd am ieșit de la hotel azi-dimineață cu Rirette. Doamna Texier mi-a spus că știe bine că-mi cere un sacrificiu enorm, dar că mă cunoaște îndeajuns ca să știe că n-o să-l refuz. Îmi pare tare rău pentru frumoasa noastră călătorie la Nisa, dragostea mea, dar m-am gîndit că tu vei fi cel mai puțin necăjit pentru că tu mă ai totdeauna. Sînt a ta trup și suflet, și ne vom vedea la fel de des ca în trecut. Dar Henri s-ar sinucide dacă nu m-ar mai

avea, nu se poate lipsi de mine; te asigur că nu mă amuză să știu că am așa o responsabilitate. Sper că n-o să faci mutrița ta răutăcioasă de care mi-e așa de frică, nici tu n-ai vrea să am remușcări, nu-i așa? Mă întorc îndată la Henri, sînt cam zdruncinată cînd mă gîndesc că o să-l văd în starea în care e, cu toate astea voi avea curajul să-i pun condiții. Mai întîi, vreau mai multă libertate fiindcă te iubesc și vreau să-l lase în pace pe Robert, și să n-o mai vorbească niciodată de rău pe mama. Scumpul meu, sînt tare tristă, aș vrea să fii aici, mi-e poftă de tine, mă lipesc de tine și-ți simt mîngîierile pe tot corpul. Mîine la ora cinci voi fi la cafeneaua Dôme.

Lulu

– Bietul meu Pierre!

Rirette îl luase de mînă.

– Am să-ți spun, zise Pierre, îmi pare rău mai ales pentru ea! Avea nevoie de aer și de soare. Dar dacă așa a hotărît ea... Mama îmi făcea niște scene îngrozitoare, urmă el. Vila e a ei, nu voia să aduc femei.

– Da? exclamă Rirette cu o voce întretăiată. Atunci e foarte bine, atunci toată lumea e mulțumită!

A dat drumul mîinii lui Pierre: nu știa de ce, dar se simțea cuprinsă de un regret amar.

Copilăria unui stăpîn

„Sînt adorabil în costumașul meu de îngeraș.“ Doamna Portier îi spusese mămichii: „Vai ce dulce e băiețelul dumneavoastră! E adorabil în costumul lui de îngeraș“. Domnul Bouffardier l-a tras pe Lucien între genunchii săi și l-a mîngîiat pe brațe: „E o fetiță în toată puterea cuvîntului, zise el zîmbind. Cum te cheamă? Jacqueline, Lucienne, Margot?“ Lucien s-a înroșit tot și a spus: „Mă cheamă Lucien“. Nu prea mai era însă sigur că nu e fetiță: multă lume îl sărutase spunîndu-i domnișoară, toată lumea considera că e atît de încîntător cu aripioarele sale de tifon, cu rochița lungă, albastră, cu brațele goale și cu buclele lui blonde; îi era tare teamă ca nu cumva oamenii să hotărască așa, deodată, că nu mai e băiețel; degeaba ar mai protesta, nimeni nu l-ar asculta, nu i s-ar mai da voie să-și scotă rochița decît noaptea în pat, iar dimineața la sculare ar găsi-o lîngă pat, și cînd i-ar veni să facă pipi, în timpul zilei, ar trebui să și-o ridice, ca Nenette, și să se lase pe vine. Toată lumea i-ar zice: păpușica mea frumoasă; poate că s-a și întîmplat, poate că *sînt* fetiță; se simțea atît de dulce pe dinăuntru, încît era chiar nițel cam grețos, iar vocea care îi ieșea din gură părea subțirică de tot; a oferit flori la toată lumea cu gesturi grațioase; îi venea să-și sărute încheietura

brațului. S-a gîndit: nu e de-adevăratelea. Îi plăcea grozav cînd nu era de-adevăratelea, dar de lăsata secului se distrase mai bine: îl costumaseră în chip de Pierrot, împreună cu Riri alergaseră și săriseră țipînd, și se ascunseseră pe sub mese. Mămica lui îl lovise ușor cu lornieta. „Sînt mîndră de băiețelul meu.“ Era impunătoare și frumoasă, cea mai grasă și mai înaltă dintre toate cucoanele. Cînd a trecut prin fața bufetului lung, acoperit cu o față de masă albă, tăticul lui, care bea o cupă cu șampanie, l-a ridicat în sus spunîndu-i: „Omulețul meu!“ Lui Lucien îi venea să plîngă și să zică: „Na!“; a cerut oranjadă pentru că era de la gheață și nu avea voie să bea. Totuși, i s-a turnat de două degete într-un pahar mic de tot. Era lipicioasă și nu așa înghețată cum se așteptase, chiar deloc: Lucien s-a pomenit gîndindu-se la oranjadele cu ulei de ricin pe care le înghițea cînd era foarte bolnav. A început să plîngă în hohote și faptul că în mașină stătea între tăticu' și mămica i se părea o mare mîngîiere. Mămica îl ținea pe Lucien strîns lipit de ea, mămica era caldă și parfumată, toată numai mătase. Din cînd în cînd, interiorul mașinii devenea alb ca o cretă, Lucien clipea din ochi, violetele pe care le purta mămica la piept ieșeau din întuneric și dintr-o dată Lucien le mirosea parfumul. Mai hohotea încă puțin, dar se simțea jilav și măgulit, doar un pic năclăit, ca oranjada; i-ar fi făcut plăcere să se bălăcească în băița lui și s-o simtă pe mămica spălîndu-l cu buretele de cauciuc. I s-a dat voie să doarmă la mămica și tăticu' în cameră, ca pe vremea cînd era bebeluș; a rîs și a făcut să scîrțîie arcurile pătuțului lui, iar tăticu' a zis: „Copilul ăsta e surescitat“. A băut puțină apă de flori și l-a văzut pe tăticu' în cămașă.

A doua zi Lucien era sigur că a uitat ceva. Își aducea perfect aminte ce visase: mămica și tăticu' purtau rochițe

de îngeri, Lucien stătea pe olița lui, gol pușcă, bătea toba, iar tăticu' și mămica zburătăceau în jurul lui; era un coșmar. Înainte de vis însă se întîmplase ceva. Lucien probabil se trezise. Cînd încerca să-și aducă aminte, vedea un tunel lung și negru, luminat de o lampă mică albastră, exact la fel cu veioza care se aprindea seara în camera părinților lui. În străfundul acestei nopți întunecoase și albastre se întîmplase ceva – ceva alb. S-a așezat pe jos, la picioarele mămichii, și și-a luat toba. Mămica i-a spus: „De ce te uiți așa la mine, comoara mea?“ Lucien și-a plecat privirea și a izbit în tobă țipînd: „Bum, bum, tararabum“. Cînd însă mămica a întors capul, a început s-o cerceteze cu de-amănuntul, de parcă ar fi văzut-o pentru prima dată. Rochia albastră cu un trandafir din stofă o recunoștea, se-nțelege, chipul, de asemenea. Totuși, parcă nu prea mai era chiar la fel. Dintr-o dată i s-a părut că s-a făcut: dacă se mai gîndește încă un piculeț, o să găsească ceea ce caută. Tunelul s-a luminat devenind cenușiu-deschis și în el se vedea mișcîndu-se ceva. Lui Lucien i s-a făcut frică și a tras un țipăt: tunelul a dispărut. „Ce s-a întîmplat, scumpetea mamei?“ întrebă mămica. Se așezase în genunchi lîngă el și părea neliniștită. „Mă joc“, răspunse Lucien. Mămica mirosea frumos, dar lui îi era frică nu cumva să-l atingă: i se părea ciudată, ca și tăticu' de altfel. A hotărît să nu mai doarmă niciodată la ei în cameră.

În zilele următoare, mămica nu și-a dat seama de nimic. Se împiedica tot timpul de el, ca de obicei, și Lucien trăncănea cu ea ca un bărbățel adevărat. A rugat-o să-i povestească *Scufița Roșie* și mămica l-a luat pe genunchi. I-a vorbit despre lup și despre bunica Scufiței roșii, cu un deget ridicat în sus, zîmbitoare și totuși gravă. Lucien se uita la ea și-i zicea: „Și după aia?“ și cîteodată punea mîna

pe cîrlionții de pe ceafa ei; n-o asculta însă, ci se întreba dacă de-adevăratelea e mămica lui bună. După ce a terminat povestea, i-a zis: „Mămico, povestește-mi de cînd erai mică“. Și mămica a povestit: dar poate că mințea. Poate că altădată a fost băiețel și i s-au pus rochițe – ca lui Lucien mai deunăseară – și le tot purtase ca să se prefacă a fi fetiță. I-a pipăit ușurel brațele frumoase și durdulii, care pe sub mătasea mînecilor erau moi ca untul. Ce s-ar întîmpla dacă i s-ar scoate mămichii rochia și dacă mămica și-ar pune pantalonii lui tăticu'? Poate că i-ar crește imediat o mustață neagră. A strîns din răsputeri brațele mămichii; i se părea că sub ochii lui avea să se preschimbe într-o fiară oribilă – sau poate avea să devină o femeie cu barbă, ca aceea de la bîlci. Mămica a rîs cu gura larg deschisă și Lucien i-a văzut limba trandafirie și fundul gîtului: era dezgustător; i-a venit să scuipe acolo înăuntru. „Ha, ha, ha! zicea mămica, ce tare mă strîngi, băiețelul meu! Strînge-mă tare! Atît de tare, cît mă iubești.“ Lucien a luat una din frumoasele mîini cu inele de argint și a sărutat-o de multe, multe ori. A doua zi însă, pe cînd stătea lîngă el și-l ținea de mîini cît el era pe oală și-i spunea: „Hai, Lucien, screme-te, comoara mea, te rog“, Lucien s-a oprit brusc și a întrebat-o, gîfîind ușor: „Tu ești mămica mea adevărată, nu-i așa?“ I-a zis: „Prostuțule“ și l-a întrebat dacă mai are mult pînă să-i dea drumul. Din ziua aceea, Lucien a fost convins că mămica juca teatru și nu i-a mai spus niciodată că o să se însoare cu ea cînd o fi mare. Nu prea știa însă ce rol juca: poate că, în noaptea cînd cu tunelul, veniseră niște hoți care-i luaseră pe mămica și pe tăticu' din pat și-i puseseră în loc pe ăștia doi. Sau poate că erau pe bune mămica și tăticu', dar în timpul zilei jucau un rol și noaptea erau cu totul diferiți. În noaptea de Crăciun, Lucien nici nu

prea a fost surprins cînd s-a trezit brusc din somn și i-a văzut punînd jucăriile în fața șemineului. A doua zi au vorbit despre Moș Crăciun și Lucien s-a făcut că-i crede: era convins că face parte din rolul lor; jucăriile probabil că le furaseră. În februarie a avut scarlatină și s-a distrat de minune.

După ce s-a înzdrăvenit, a început să se joace de-a orfanul. Se așeza în mijlocul peluzei, sub castan, își umplea mîinile cu pămînt și se gîndea: „Eram un orfan, mă chema Louis. Eram nemîncat de șase zile“. Germaine, femeia de serviciu, l-a chemat la masă și cît a ținut dejunul s-a tot jucat; tăticu' și mămica nu-și dădeau seama de nimic. Îl luaseră niște hoți care voiau să facă din el un pickpocket. După-amiază va fugi și se va duce să-i denunțe. A mîncat și a băut foarte puțin; aflase din *Hanul Îngerului Păzitor*[1] că prima masă a unui om înfometat trebuie să fie foarte ușoară. Era nostim fiindcă toată lumea juca teatru. Tăticu' și mămica jucau rolul de tătic și mămică; mămica se mai juca și de-a supărarea că odorul ei mic mănîncă așa de puțin, tăticu' se juca de-a cititul ziarului și de-a datul din deget prin fața lui Lucien, și de-a zisul: „Badabum, băiețelule!“ și Lucien se juca, dar pînă la urmă nu prea-și mai aducea aminte de-a ce. De-a orfanul? Sau de-a Lucien? S-a uitat la carafă. În fundul apei juca o luminiță roșie și ai fi putut jura că mîna lui tăticu', enormă și luminoasă, cu fire de păr negru pe degete, era chiar în carafă. Lui Lucien i s-a năzărit dintr-o dată că și carafa se juca de-a carafa. Pînă la urmă n-a mîncat aproape nimic și după-amiază i s-a făcut așa o foame, încît a fost nevoit să fure vreo douăsprezece prune și era gata-gata să se aleagă cu o indigestie. S-a gîndit că s-a săturat să se joace de-a Lucien.

[1] Roman pentru copii de Contesa de Ségur (n.tr.)

Totuși, n-avea cum să facă altfel și i se părea tot timpul că se joacă. Ar fi vrut să fie ca domnul Bouffardier, care era atît de urît și atît de serios. Cînd venea la cină, domnul Bouffardier se apleca peste mîna mămichii zicînd: „Omagiile mele, scumpă doamnă“, iar Lucien se proțăpea în mijlocul salonului și se uita la el cu admirație. Nimic din ceea ce i se întîmpla lui Lucien nu era însă prea serios. Cînd cădea și-și făcea un cucui, se oprea uneori din plîns și se întreba: „Chiar am buba?“ și atunci se simțea și mai trist, și urla și mai tare. Cînd i-a sărutat mîna mămichii spunîndu-i: „Omagiile mele, scumpă doamnă“, mămica l-a ciufulit și i-a zis: „Nu e frumos, șoricelul mamii, nu trebuie să-ți bați joc de oamenii mari“, iar el s-a simțit complet descurajat. Nu reușea să se considere cît de cît important decît în prima și a treia vinere din fiecare lună. În acele zile o mulțime de cucoane veneau s-o vadă pe mămica și totdeauna erau vreo două-trei în doliu; lui Lucien îi plăceau cucoanele în doliu, mai ales cînd aveau picioare mari. În general, se simțea bine cu oamenii mari, fiindcă aceștia sînt atît de respectabili – niciodată nu ți-ar trece prin gînd că ar putea face pipi în pat sau toate prostiile pe care le fac băieții și au atîtea haine pe ei și de culori atît de închise, încît nu-ți poți închipui ce e dedesubt. Cînd sînt împreună, mănîncă de toate și vorbesc, și chiar rîsul lor e grav; e la fel de frumos ca la biserică. Îl tratau pe Lucien ca pe o persoană importantă. Doamna Couffin îl lua pe genunchi și-i pipăia picioarele declarînd: „E cel mai frumușel flăcăiaș din cîți am văzut“. După aceea îl întreba ce-i place mai mult și mai mult, îl săruta și-l mai întreba și ce vrea să se facă mai tîrziu. Uneori, răspundea că va fi un mare general, ca Jeanne d'Arc și că va lua înapoi de la nemți Alsacia și Lorena, alteori, că vrea să se facă misionar.

În tot timpul cît vorbea, chiar credea ce spune. Doamna Besse era o cucoană înaltă, voinică și cu mustăcioară. Îl răsturna pe Lucien și-l gîdila spunînd: „Păpușica mea“. Lucien era încîntat, rîdea de plăcere și se zvîrcolea fiindcă-l gîdila; se gîndea că e o păpușă mică, o păpușă adorabilă pentru oameni mari și i-ar fi plăcut ca doamna Besse să-l dezbrace și să-l spele, și să-l pună să facă nani într-un leagăn mic de tot, ca pe un bebeluș de cauciuc. Cîteodată, doamna Besse zicea: „Păpușa mea vorbește?“ și-l apăsa pe stomac. Atunci Lucien se făcea că e o păpușă mecanică și spunea „Cuac“ cu o voce schimbată, și rîdeau amîndoi.

Părintele paroh, care lua masa la ei acasă în fiecare sîmbătă, l-a întrebat dacă o iubește mult pe mămica. Lucian îi adora pe frumoasa lui mămică și pe tăticu', atît de puternic și de bun. A răspuns: „Da“, uitîndu-se drept în ochii părintelui, cu un aer înfipt, care i-a făcut pe toți să rîdă. Părintele avea o față ca zmeura, roșie și plină de cocoloașe și cu cîte un fir de păr în fiecare cocoloș. I-a zis lui Lucien că e bine și că trebuie s-o iubească totdeauna pe mămica și după aceea l-a întrebat pe cine iubește mai mult, pe mămica sau pe Doamne-Doamne. Lucien n-a putut să ghicească pe loc răspunsul, așa încît și-a scuturat buclele și a început să dea cu piciorul în aer și să strige: „Bum, bum, tararabum“, iar oamenii mari și-au continuat conversația ca și cînd el nici n-ar fi existat. A dat fuga în grădină și s-a strecurat afară prin ușa din spate; își luase bastonașul. Desigur, Lucien nu avea voie să iasă din grădină, era interzis; de obicei Lucien era un băiețel foarte cuminte, dar în ziua aceea avea chef să fie neascultător. S-a uitat plin de neîncredere la o tufă mare de urzici; se vedea cît de colo că e un loc interzis; peretele era cam negru, urzicile erau niște plante răutăcioase și infecte, un cîine făcuse ceva tocmai sub urzici; mirosea a

plante, a murdărie de cîine și a vin cald. Lucien a bătut urzicile cu bastonașul lui țipînd: „O iubesc pe mămica mea, o iubesc pe mămica mea“. Vedea urzicile rupte, care atîrnau jalnic; din tulpinile lor retezate se scurgea ceva alb, frunzele albicioase și păroase se zdrențuiseră, iar el auzea o vocișoară singuratică strigînd: „O iubesc pe mămica mea, o iubesc pe mămica mea“; o muscă mare, albastră bîzîia: era o muscă de caca, lui Lucien îi era frică de ea – și atunci un miros tare, de interzis și de putregai, i-a potopit nările. A repetat: „O iubesc pe mămica mea“, dar propria voce i s-a părut ciudată, i s-a făcut o frică îngrozitoare, a rupt-o la fugă și nu s-a mai oprit decît în salon. Începînd din ziua aceea Lucien a înțeles că n-o iubește pe mămica lui. Deși nu se simțea vinovat, s-a purtat și mai frumos fiindcă își închipuia că trebuie să se prefacă toată viața că-și iubește părinții, altfel, va fi un băiețel rău. Doamna Fleurier constata că Lucien e din ce în ce mai tandru și tocmai în vara aia s-a pornit războiul și tăticu' a plecat să se bată și mămica era fericită, în durerea ei, că Lucien e atît de drăguț; după-amiaza, cînd se odihnea în grădină, în șezlong, tocmai pentru că era atît de necăjită, Lucien dădea fuga să-i aducă o pernă pe care i-o așeza sub cap sau îi punea o pătură pe picioare, iar ea protesta rîzînd: „Dar o să-mi fie prea cald, scumpul meu, vai, ce drăguț ești!“ Lucien gîfîind, o săruta năvalnic spunîndu-i: „Mămica mea!“ și apoi se ducea și se așeza sub castan.

A zis: „Castanule!“ și a așteptat. Nu s-a întîmplat însă nimic. Mama stătea întinsă pe verandă, mică de tot în tăcerea grea și înăbușitoare. Mirosea a iarbă caldă, ar fi putut să se joace de-a exploratorul în pădurea virgină, dar Lucien nu mai avea chef de joacă. Aerul tremura pe creasta roșie a zidului și soarele făcea pete fierbinți pe pămînt și

pe mîinile lui Lucien. „Castanule!“ Asta era strigător la cer: cînd Lucien îi spunea mămichii: „Mămica mea cea frumoasă“, mămica zîmbea, și cînd îi zisese lui Germaine: „Archebuză“, Germaine plînsese și-l spusese mămichii. Dar cînd zicea: „Castanule“, nu se întîmpla nimic. A mîrîit printre dinți: „Pom împuțit“ și i-a fost cam frică, dar întrucît pomul nu s-a mișcat, a mai zis o dată, mai tare: „Pom împuțit, castan împuțit! Așteaptă și ai să vezi ce-ți fac, așteaptă puțin!“ și a început să-i tragă șuturi cu piciorul. Pomul a rămas însă liniștit, liniștit de tot – de parcă ar fi fost de lemn. Seara, la cină, Lucien i-a spus mămichii: „Știi, mămico, pomii sînt de lemn“, făcînd mutrița mirată care-i plăcea atîta mămichii. Doamna Fleurier nu primise însă nici o scrisoare în ziua aceea. I-a spus dur: „Nu mai face pe prostul“. Lucien a început să fie foarte stricător. Își strica toate jucăriile ca să vadă cum sînt pe dinăuntru, a tăiat brațele unui fotoliu cu un brici vechi al lui tăticu', a trîntit pe jos statueta de tanagra din salon ca să vadă dacă e goală pe dinăuntru sau dacă totuși are ceva înăuntru; cînd se plimba, reteza plantele și florile cu bastonașul lui: de fiecare dată era grozav de dezamăgit, lucrurile erau proaste, nu existau de-adevăratelea. Mămica îl întreba deseori, arătîndu-i flori sau pomi: „Asta cum se cheamă?“ Lucien însă dădea din cap și răspundea: „Asta nu e nimic, n-are nume“. Nimic din toate astea nu merita atenție. Era mult mai amuzant să smulgi lăbuțele unei lăcuste, fiindcă îți zbîrnîia între degete ca un titirez și, cînd o striveai, îi ieșea o pastă galbenă din burtă. Totuși, lăcustele nu țipau. Lui Lucien i-ar fi plăcut grozav să chinuiască un animal care țipă cînd îl doare, o găină, de pildă, dar îi era frică să se apropie de ele. În luna martie, domnul Fleurier s-a întors pentru că era stăpîn și șef, și

generalul i-a spus că va fi mai de folos în fruntea uzinei lui, decît în tranșee, ca fitecine. L-a găsit pe Lucien foarte schimbat și a spus că nu-l mai recunoaște pe flăcăiașul lui. Lucien era nițel cam adormit; abia răspundea, stătea tot timpul cu un deget în nas sau sufla pe degete și pe urmă se apuca să le miroasă, și trebuia să-l implori cînd aveai nevoie să-ți facă un comision. Acum se ducea singur la toaletă; era de-ajuns să lase ușa întredeschisă și din cînd în cînd să vină mămica sau Germaine să-l încurajeze. Stătea ceasuri întregi pe tron și odată s-a plictisit în așa hal, încît a adormit. Doctorul a zis că e într-o fază de creștere prea rapidă și i-a prescris un întăritor. Mămica a încercat să-l învețe pe Lucien cîteva jocuri noi, dar Lucien considera că se joacă destul de bine și așa și că, la urma urmei, toate jocurile sînt la fel, totdeauna e același lucru. Se bosumfla adesea: și ăsta era un joc destul de amuzant. O necăjeai pe mămica, te simțeai foarte trist și pizmaș, puțin surd, gura îți era încleștată și ochii încețoșați, pe dinăuntru era călduț și plăcut, așa ca seara sub plapumă, cînd îți miroși propriul miros; erai singur pe lume. Lucien nu mai putea ieși din îmbufnările astea și cînd tăticu' îi spunea cu vocea aia a lui batjocoritoare: „Stai umflat ca un cîrnat", Lucien se tăvălea pe jos plîngînd în hohote. Se mai ducea încă destul de des în salon, cînd mămica avea musafiri, dar de cînd i se tăiaseră buclele, oamenii mari nu prea îi mai dădeau atenție sau, dacă-l băgau totuși în seamă, îi făceau morală și-i spuneau povești instructive. Cînd, din cauza bombardamentelor, vărul lui, Riri, a venit la Férolles, cu frumoasa lui mamă, Lucien s-a bucurat grozav și a încercat să-l învețe să se joace. Riri era însă prea preocupat de ura lui față de nemți și în plus mirosea încă a bebeluș, deși era cu șase luni mai mare decît Lucien; avea pistrui și nu înțelegea

întotdeauna prea bine ce i se spune. Totuși, lui i-a mărturisit Lucien că e somnambul. Unii oameni se scoală noaptea și vorbesc, și se plimbă în somn: așa citise Lucien în *Micul Explorator* și se gîndise că probabil există un Lucien adevărat, care umblă, vorbește și-și iubește părinții pe bune în timpul nopții; numai că dimineața, uită totul, o ia de la capăt și se preface că e Lucien. La început, Lucien credea și nu prea credea povestea asta, dar într-o zi s-au dus amîndoi lîngă urzici și Riri i-a arătat lui Lucien puțica lui și i-a spus: „Uită-te ce mare e, sînt băiat mare. Cînd o să fie mare de tot, o să fiu bărbat și o să mă duc în tranșee să mă bat cu nemții". Riri părea foarte caraghios așa că pe Lucien l-a umflat rîsul și nu se mai putea opri. „Ia arată-mi-o pe a ta", zise Riri. Au comparat și a lui Lucien s-a dovedit a fi mai mică, dar Riri trișa: trăgea de a lui ca s-o lungească.

– A mea e cea mai mare, zise Riri.

– Da, dar eu sînt somnambul, răspunse Lucien calm.

Riri nu știa ce e aia un somnambul, așa că Lucien a fost nevoit să-i explice. Cînd a isprăvit, și-a zis: „Deci, e adevărat, sînt somnambul" și i s-a făcut o poftă nebună să tragă un plîns. Întrucît dormeau în același pat, s-au înțeles ca noaptea următoare Riri să stea treaz și să-l observe bine pe Lucien, atunci cînd Lucien se va scula și să rețină tot ceea ce va spune Lucien. „După cîtva timp, i-a zis Lucien, trebuie să mă trezești ca să vedem dacă îmi mai aduc aminte ce am făcut." Seara, Lucien, care nu putea să adoarmă, a auzit un sforăit ascuțit și l-a trezit pe Riri.

– Zanzibar[1]! a spus Riri.

– Trezește-te, Riri, trebuie să te uiți la mine cînd m-oi scula.

[1] Joc de noroc practicat de obicei cu trei zaruri (n.tr.)

– Lasă-mă să dorm, răspunse Riri, căruia i se împleticea limba.

Lucien l-a zgîlțîit și l-a ciupit pe sub cămașa de noapte, iar Riri a început să dea din picioare și a rămas treaz, cu ochii deschiși și un zîmbet ciudat.

Lucien s-a gîndit la bicicleta pe care avea să i-o cumpere tatăl lui, a auzit șuieratul unei locomotive și imediat după aceea a intrat femeia de serviciu și a tras perdelele: era ora opt dimineața. Lucien n-a aflat niciodată ce a făcut în noaptea aceea. Doamne-Doamne însă știe, pentru că El vede tot. Lucien îngenunchea pe scăunelul de rugăciune și încerca din răsputeri să fie cuminte, astfel încît mămica să-l felicite cînd vor ieși de la slujbă, dar el, unul, nu-l putea suferi pe Doamne-Doamne, întrucît El știa mai multe despre Lucien, decît însuși Lucien. Știa că Lucien nu-i iubește pe mămica și pe tăticu' și că se preface a fi cuminte și că-și atinge puțica seara, în pat. Din fericire, Doamne-Doamne nu putea să țină minte chiar totul, fiindcă pe lume sînt sumedenie de băieței. Cînd Lucien își dădea o palmă peste frunte și zicea: „Zbîrci", Doamne-Doamne uita imediat tot ce văzuse. Lucien s-a apucat de asemenea să-L convingă că o iubește pe mămica. Din cînd în cînd zicea în capul lui: „Ce mult o iubesc pe scumpa mea mămică!" Totdeauna rămînea însă în mintea lui cîte un colțișor în care nu era prea convins de acest lucru și se-nțelege că tocmai pe ăla îl vedea Doamne-Doamne. În acest caz cîștiga El. Uneori, Lucien reușea să se gîndească numai și numai la ce spunea. Zicea foarte repede: „Oh, ce mult o iubesc pe mămica mea", pronunțînd clar cuvintele, și atunci vedea chipul mamei și se înduioșa tot, se gîndea vag, dar vag de tot, că Doamne-Doamne se uită la el și după aceea nici măcar nu se mai gîndea la nimic, se simțea numai sirop de atîta duioșie și cuvintele îi jucau în urechi: mămica, *mămica*, MĂMICA. Desigur, totul ținea doar o clipită, ca atunci cînd încerci să ții un scaun în echilibru pe două picioare. Dar, dacă exact în clipa aceea zicea „Piua" îl păcălea pe Doamne-Doamne: Acesta văzuse doar Binele și ceea ce văzuse se imprima pentru totdeauna în memoria Sa. Lucien s-a plictisit însă de acest joc, fiindcă trebuia să facă eforturi prea mari și pînă la urmă nu știai niciodată precis dacă Doamne-Doamne a cîștigat sau a pierdut. Și așa Lucien nu s-a mai ocupat de Dumnezeu. La prima împărtășanie, Părintele a spus că e băiețelul cel mai cuminte și mai credincios din toată grupa de la catehism. Lucien înțelegea repede și avea o memorie bună, dar capul lui era plin de ceață.

Duminica era ca un luminiș. Cînd Lucien se plimba cu tăticu' pe drumul spre Paris, ceața se risipea. Era îmbrăcat cu costumul lui frumos de marinar și se întîlneau cu muncitori de-ai lui tăticu', și ei îl salutau pe tăticu' și deci și pe Lucien. Tăticu' se apropia de ei, și ei ziceau „Bună ziua, domnule Fleurier" și „Bună ziua, domnișorule". Lui Lucien îi plăceau muncitorii, fiindcă erau oameni mari, dar nu ca toți ceilalți. Mai întîi îi spuneau: domnișorule. Pe urmă, purtau șapcă și aveau mîini mari, cu unghiile tăiate scurt și care păreau totdeauna suferinde și crăpate. Erau respectabili și respectuoși. Nici gînd să-l tragi de mustață pe moș Bouligaud: tăticu' l-ar fi certat pe Lucien. Cînd vorbea cu tăticu', moș Bouligaud își scotea șapca, în timp ce tăticu' și Lucien rămîneau cu pălăria pe cap, iar tăticu' vorbea cu o voce groasă, zîmbitoare și totuși morocănoasă:

– Hei, moș Bouligaud, îți aștepți feciorul, cînd capătă permisie?

– La sfîrșitul lunii, domnule Fleurier, mulțumesc de întrebare, domnule Fleurier.

Moș Bouligaud părea foarte fericit și n-ar fi îndrăznit pentru nimic în lume să-i dea lui Lucien o palmă la fund, zicîndu-i: „Broscoiule“, așa, ca domnul Bouffardier. Lucien nu putea să-l sufere pe domnul Bouffardier pentru că era tare urît. Cînd îl vedea însă pe moș Bouligaud, se înduioșa și avea poftă să fie bun. Odată, cînd s-au întors de la plimbare, tăticu' l-a luat pe Lucien pe genunchi și i-a explicat ce înseamnă un stăpîn. Lucien l-a întrebat pe tăticu' în ce fel vorbește cu muncitorii cînd e la uzină și tăticu' i-a arătat cum face, iar vocea lui era cu totul alta.

– O să devin și eu stăpîn? întrebă Lucien.

– Sigur că da, dragul meu, tocmai pentru asta te-am și adus pe lume.

– Și cui o să-i poruncesc?

– După ce o să mor eu, tu o să fii patronul uzinei mele și tu o să poruncești muncitorilor mei.

– Dar o să fie și ei morți.

– Atunci ai să le poruncești copiilor lor și va trebui să știi să-i faci să te asculte și să te iubească.

– Și cum să-i fac să mă iubească, tăticule?

Tăticu' s-a gîndit un pic și a spus:

– Mai întîi trebuie să știi numele fiecăruia.

Lucien a fost profund mișcat și în ziua în care fiul contramaistrului Morel a venit să anunțe că tatăl lui își tăiase două degete, Lucien a vorbit cu el serios și blînd, uitîndu-i-se drept în ochi și zicîndu-i: Morel. Mămica a spus că e mîndră de băiețelul ei atît de bun și de sensibil. După aceea s-a făcut armistițiul și în fiecare seară tăticu' citea ziarul cu glas tare, toată lumea vorbea despre ruși și despre guvernul german, și despre reparații și tăticul îi arăta pe hartă tot felul de țări: Lucien a petrecut cel mai plicticos an din viața lui; era parcă mai bine în timpul războiului; acum toată lumea avea un aer trîndav și luminițele din ochii doamnei Coffin se stinseseră. În octombrie 1919, doamna Fleurier l-a înscris ca elev extern la Școala Saint-Joseph.

În cabinetul abatelui Gerromet era cald. Lucien stătea în picioare, cu mîinile la spate, lîngă fotoliul domnului abate, și se plictisea de moarte. „Mămica n-are de gînd să plece odată?“ Dar doamna Fleurier încă nu dădea semne de plecare. Stătea chiar pe marginea unui fotoliu verde și-i întindea domnului abate pieptul ei impunător; vorbea foarte repede, cu vocea ei muzicală, ca atunci cînd era supărată și nu voia să se cunoască. Domnul abate vorbea rar și cuvintele păreau mult mai lungi în gura sa decît într-a celorlalți oameni, de parcă înainte de a le da drumul le-ar fi morfolit un pic, așa, ca pe zahărul candel. Îi explica doamnei Fleurier că Lucien e un băiețel politicos și muncitor, dar atît de înfiorător de indiferent față de tot, iar doamna Fleurier a spus că e foarte decepționată întrucît își închipuise că o schimbare de mediu avea să-i facă bine. A întrebat dacă Lucien cel puțin se joacă în recreație. „Din păcate, doamnă, răspunse preotul, nici măcar jocurile nu par să-l intereseze prea mult. Uneori e zburdalnic, ba chiar violent, dar se plictisește repede; cred că îi lipsește perseverența.“ Lucien s-a gîndit: „Despre mine vorbesc“. Erau doi oameni mari și îl aveau pe el ca subiect de conversație, la fel ca războiul, guvernul german sau domnul Poincaré: păreau gravi și discutau cazul lui. Nici măcar gîndul acesta nu i-a făcut însă plăcere. Urechile îi erau pline de cuvintele cîntate ale mamei sale, de cele morfolite și lipicioase ale domnului abate și-i venea să plîngă. Noroc că a sunat clopoțelul și i s-a dat pace. În timpul lecției de geografie a fost foarte

agitat și i-a cerut voie abatelui Jacquin să se ducă pînă afară numai și numai ca să se poată mișca.

La început răcoarea, singurătatea și mirosul plăcut de la toaletă l-au liniștit. S-a lăsat pe vine ca să-și facă datoria, dar nu-i venea; a ridicat capul și s-a apucat să citească inscripțiile de pe ușă. Cineva scrisese cu un creion albastru: „Barataud e o ploșniță". Lucien a zîmbit: așa e, Barataud e o ploșniță, e mic de tot și se zicea că o să mai crească doar un pic, ba aproape deloc, pentru că tatăl lui e și el foarte mic, aproape pitic. Lucien se întreba dacă o fi citit această inscripție și și-a zis că nu, altfel ar fi șters-o. Barataud și-ar fi lins degetul și ar fi frecat literele pînă ce acestea ar fi dispărut. Lucien s-a bucurat puțin cînd și-a imaginat că Barataud o să se ducă la toaletă la ora patru și o să-și dea jos pantalonașul de catifea și o să citească: „Barataud e o ploșniță". Poate că nici nu-i trecuse vreodată prin minte că e chiar așa de mic. Lucien și-a propus să-l strige chiar de a doua zi dimineață, în recreație: ploșnița. S-a ridicat în capul oaselor și a citit pe peretele din dreapta o altă inscripție scrisă cu aceeași caligrafie și tot cu albastru: „Lucien Fleurié este o prăgină cît toate zilele". A șters cu grijă și s-a întors în clasă. „E drept, s-a gîndit el uitîndu-se la colegii lui, toți sînt mai mici decît mine." Și s-a simțit stînjenit. „Prăgină cît toate zilele." Stătea în fața birouașului său din lemn exotic. Germaine era la bucătărie, mămica încă nu se întorsese. A scris „prăjină cît toate zilele" pe o foaie albă, ca să corecteze ortografia. Cuvintele i s-au părut însă prea cunoscute și nu i-au mai făcut nici o impresie. A strigat:

– Germaine, draga mea Germaine!

– Ce mai poftești? întrebă Germaine.

– Germaine, aș vrea să scrii pe hîrtia asta: „Lucien Fleurier este o prăjină cît toate zilele".

– Da' ce, ai căpiat domnișorule?

A luat-o de gît:

– Germaine, draga mea Germaine, fii drăguță!

Germaine a început să rîdă și și-a șters degetele murdare de grăsime pe șorț. Lucien nu s-a uitat la ea cît timp a scris, dar după ce a terminat a luat foaia de hîrtie la el în odaie și s-a uitat multă vreme la ea. Germaine avea un scris ascuțit și lui Lucien i se părea că aude o voce dură șoptindu-i la ureche: „Prăjină cît toate zilele". S-a gîndit: „Sînt înalt". Era copleșit de rușine: e înalt, după cum Barataud e scund – și toți ceilalți rînjesc într-ascuns. Se simțea ca unul căruia i s-ar fi făcut farmece: pînă atunci i se păruse firesc să-și vadă colegii de sus în jos. Acum însă i se părea că fusese brusc condamnat să fie înalt cîte zile o avea. Seara l-a întrebat pe tatăl său dacă omul se poate micșora dacă dorește acest lucru din răsputeri. Domnul Fleurier a spus că nu: toți cei din neamul Fleurier au fost înalți și voinici, așa că Lucien sigur va mai crește. Lucien s-a simțit cuprins de disperare. La culcare, după ce maică-sa i-a aranjat plapuma sub saltea, Lucien s-a sculat din pat și s-a dus să se uite în oglindă: „Sînt înalt". Degeaba se tot uita însă, nu se vedea nimic, nu părea nici înalt, nici scund. Și-a ridicat puțin cămașa de noapte și și-a văzut picioarele; chiar atunci și l-a închipuit pe Costil spunîndu-i lui Hébrard: „Ia uită-te la picioarele alea lungi ale prăjinei", și s-a simțit foarte prost. Era frig, pe Lucien l-a scuturat un fior și cineva a spus: „Prăjinei i s-a făcut pielea de găină!" Lucien și-a ridicat pînă sus cămașa de noapte și i-au văzut cu toții buricul și toată marfa, și pe urmă a dat fuga și s-a vîrît în pat. Cînd și-a băgat mîna sub cămașă s-a gîndit că îl vede Costil și că zice: „Ia uitați-vă ce face prăjina!" S-a zvîrcolit în pat spunînd în șoaptă: „Prăjină!

prăjină!“ pînă ce s-a pomenit cu o mîncărime ușor acidulată pe degete.

În zilele următoare i-a cășunat să-l roage pe domnul abate să-i dea voie să se așeze în fundul clasei. Asta din cauza lui Boisset, Winckelmann și Costil, care stăteau mai în spate și puteau să se uite la ceafa lui. Lucien își simțea ceafa, dar n-o vedea și chiar, deseori, uita de ea. Dar în timp ce-i răspundea cum se pricepea și el mai bine domnului abate și spunea pe de rost tirada lui Don Dièguе, ceilalți erau în spatele lui și-i priveau ceafa, și-și băteau joc de el gîndind: „Ce ceafă slăbănoagă; parcă-s două frînghii“. Lucien se străduia să-și îngroașe vocea și să exprime clar cît se simțea Don Dièguе de umilit. Cu vocea lui făcea ce voia, dar ceafa era tot acolo, liniștită și inexpresivă, ca cineva care se odihnește, și Basset o vedea. N-a îndrăznit să-și schimbe locul, întrucît ultima bancă era rezervată leneșilor, dar ceafa și omoplații îl mîncau tot timpul și era nevoit să se scarpine fără încetare. Lucien a născocit un joc nou: dimineața, cînd făcea baie, singur, ca un băiat mare, își închipuia că cineva se uită la el pe gaura cheii, ba Costil, ba moș Bouligaud, ba Germaine. Atunci se întorcea în toate direcțiile ca să-l vadă de jur împrejur și uneori își întorcea fundul spre ușă sau se așeza în patru labe ca să fie foarte bombat și foarte ridicol; domnul Bouffardier se apropia în vîrful picioarelor ca să-i facă o clismă. Într-o zi, cînd era la toaletă, a auzit ceva scîrțîind; era Germaine care dădea lustru bufetului de pe culoar. Lui Lucien i s-a oprit inima în loc, a deschis încet ușa și a ieșit cu chiloții în vine, cu cămașa ridicată pe șale. Era nevoit să sară ca să înainteze fără să-și piardă echilibrul. Germaine s-a uitat la el calmă și l-a întrebat: „Ce-i asta, alergare în sac?“ Lucien și-a tras pantalonii furios și a fugit să se trîntească pe pat. Doamna Fleurier, dezolată, îi spunea deseori soțului ei: „El, care era atît de grațios cînd era mic, uită-te ce stîngaci a devenit; îți-e mai mare jalea!“ Domnul Fleurier îi arunca o privire distrată lui Lucien și răspundea: „Vîrsta ingrată!“ Lucien nu știa cum să-și stăpînească trupul: orice ar fi făcut, avea mereu impresia că trupul lui se împrăștie în toate direcțiile deodată, fără să-i ceară părerea. Lucien s-a complăcut să-și imagineze că e invizibil, apoi a început să se uite pe gaura cheii ca să se răzbune și ca să vadă, fără știrea lor, cum sînt alcătuiți ceilalți. Și-a văzut mama în timp ce aceasta se spăla. Stătea pe bideu, avea o mutră adormită și precis își uitase cu desăvîrșire trupul și chiar chipul, pentru că era convinsă că n-o vede nimeni. Buretele luneca singur de colo-colo pe carnea aceea destinsă; mîna se mișca alene și-ți lăsa impresia că o să se oprească dintr-o clipă într-alta. Mama a frecat cu săpun mănușa de baie și mîna i-a dispărut între picioare. Figura ei era odihnită, aproape tristă, cu siguranță se gîndea la altceva, la educația lui Lucien sau la domnul Poincaré. Dar în tot acest timp, mama *era* acea masă de carne trandafirie, acel corp voluminos, prăvălit parcă pe faianța bideului. Altă dată, Lucien și-a scos pantofii și s-a urcat pînă la mansardă. A văzut-o pe Germaine. Purta o cămașă verde, lungă pînă-n pămînt, se pieptăna în fața unei oglinjoare rotunde și zîmbea molatic propriei imagini. Pe Lucien l-a umflat rîsul și a fost nevoit să coboare în fugă. După această întîmplare, s-a învățat să-și zîmbească și chiar să se strîmbe în fața oglinzii mari din salon, dar după cîtva timp i se făcea o frică îngrozitoare.

Pînă la urmă, Lucien a adormit de tot, dar nimeni nu și-a dat seama, în afară de doamna Coffin, care-i zicea fru-

mosul din pădurea adormită; o bulă mare de aer pe care nu putea nici s-o înghită, nici s-o scuipe îi ținea tot timpul gura întredeschisă: era *căscatul lui;* cînd era singur, bula se umfla și-i mîngîia ușor limba și cerul gurii; gura se căsca mare, mare și lacrimile i se rostogoleau pe obraji: erau clipe foarte plăcute. Cînd se ducea la toaletă nu se mai distra la fel de bine ca înainte, dar în schimb îi plăcea la nebunie să strănute, atunci se trezea și preț de o clipă se uita în jurul lui cu un aer ațîțat, apoi ațipea la loc. Învățase să recunoască diferitele feluri de somn: iarna, se așeza în fața șemineului și întindea gîtul spre foc; cînd capul se înroșea bine și se cocea, se golea brusc; asta numea Lucien „a adormi de la cap". Duminica dimineața, dimpotrivă, adormea de la picioare: intra în cada de baie, se apleca încet și somnul îl cuprindea clipocind de-a lungul picioarelor și al șoldurilor. Deasupra trupului adormit, cufundat în apă, alb și balonat ca o găină fiartă, trona un cap mic și blond, plin de cuvinte savante: *templum, templi, templo, seism, iconoclast.* În clasă, somnul era alb, străbătut de fulgere: „Dar ce putea să facă-mpotriv-a trei?"[1] Premiul întîi: Lucien Fleurier. „Ce este Starea a Treia: nimic."[2]

Premiul întîi: Lucien Fleurier, al doilea Winckelmann. Pellereau a ieșit primul la algebră; n-avea decît un testicul, celălalt nu coborîse; lua zece centime de la cei care doar se uitau și cincizeci de la cei care puneau mîna. Lucien a dat cincizeci, a șovăit, a întins mîna și a plecat fără să atingă, dar mai tîrziu i-a părut atît de rău, încît uneori, de necaz, rămînea treaz mai bine de un ceas. Era mai slab la geologie decît la istorie, premiul întîi Winckelmann, al doilea

[1] Pierre Corneille, *Horațiu,* Act III, Scena 6. În românește de Victor Eftimiu în colaborare cu Petru Manoliu. ESPLA, 1957 (n.tr.)

[2] *Qu'est ce que le Tiers état?* – celebru pamflet politic de Sieyès (1789) (n.tr.)

Fleurier. Duminica se plimba cu bicicleta împreună cu Costil și Winckelmann. Bicicletele lunecau pe praful moale peste cîmpia ruginie, strivită de căldură; picioarele lui Lucien erau vioaie și musculoase, dar mirosul adormitor al drumului i se urca băiatului la cap, pieptul i se apleca pe ghidon, ochii i se înroșeau și i se închideau pe jumătate. A luat de trei ori la rînd premiul special. I s-au dăruit cu această ocazie: Fabiola sau *Biserica Catacombelor*[1], *Geniul creștinismului*[2] și *Viața cardinalului Lavigerie*[3].

Cînd s-au întors din vacanța mare, Costil i-a învățat pe toți *De Profundis morpionibus*[4] și *Artileristul din Metz*[5]. Lucien a hotărît să-l depășească și a citit în Larousse-ul medical al tatălui său articolul „Uter," apoi le-a explicat colegilor cum sînt alcătuite femeile, ba le-a făcut chiar și un desen pe tablă, iar Costil a declarat că e o scîrboșenie; după asta însă n-au mai putut auzi vorbindu-se despre trompe fără să pufnească în rîs și Lucien se gîndea cu satisfacție că în toată Franța nu s-ar putea găsi în penultima, poate nici în ultima clasă de liceu un elev care să cunoască la fel de bine ca el organele feminine.

Cînd familia Fleurier s-a instalat la Paris, Lucien a fost ca străfulgerat. Nu mai putea dormi din cauza cinematografelor, a mașinilor și a străzilor. A învățat să deosebească un automobil Voisin de un Packard, un Hispano-Suiza de un Rolls și, cînd avea ocazia, vorbea despre mașinile foarte joase; de mai bine de un an purta pantaloni lungi. Ca să-l răsplătească pentru succesul obținut la prima parte a bacalaureatului, tatăl lui l-a trimis în Anglia; Lucien a

[1] Roman de cardinalul Wiseman (1854) (n.tr.)

[2] Roman de Chateaubriand (1802) (n.tr.)

[3] *Viața Cardinalului Lavigerie* (Charles-Martial) (1825–1892) (n.tr.)

[4, 5] Cîntece școlărești licențioase (n.tr.)

văzut pajiștile îmbibate cu apă și falezele albe, a făcut box cu John Latimer și a învățat să execute un *over-arm-stroke,* dar, într-o bună zi s-a trezit adormit: îl apucase din nou; s-a întors la Paris somnolent de-a binelea. În clasa de matematică-elementară de la Liceul Condorcet erau treizeci și șapte de elevi. Opt dintre aceștia ziceau că sînt emancipați și-i tratau pe ceilalți drept tontălăi. Emancipații l-au disprețuit pe Lucien pînă la întîi noiembrie, dar în ziua Tuturor Sfinților, Lucien s-a dus să se plimbe cu Garry, cel mai emancipat dintre toți; cu această ocazie, a dat dovadă de cunoștințe anatomice atît de precise, pe care le-a prezentat cu atîta nonșalanță, încît Garry a rămas trăsnit. Lucien n-a pătruns în gașca emancipaților fiindcă părinții lui nu-i dădeau voie să iasă seara, dar a stabilit cu aceasta raporturi de egalitate, ca de la mare putere la mare putere.

Joia, tanti Berthe venea la prînz, la ei, pe strada Raynouard, cu Riri. Devenise enormă și tristă, și-și petrecea timpul oftînd; pielea ei rămăsese însă foarte fină și foarte albă, așa încît Lucien ar fi vrut grozav s-o vadă complet goală. Se gîndea la ea seara, în pat: se făcea că e o zi de iarnă, în Bois de Boulogne, cineva ar găsi-o într-un tufiș, cu brațele încrucișate pe piept, clănțănind, cu pielea de găină. Își închipuia un trecător miop atingînd-o cu vîrful bastonului și zicînd: „Ce-o fi chestia asta?“ Lucien nu prea se înțelegea cu vărul lui: Riri se făcuse un tînăr frumușel, puțin cam prea elegant; era în clasa de filozofie la Liceul Lakanal, iar la matematică nu înțelegea nimic. Lucien nu putea să uite că Riri, la șapte ani trecuți, încă mai făcea treabă mare în pantaloni și atunci mergea cu picioarele crăcănate ca un rățoi, și se uita la mama lui cu niște ochi candizi, zicînd: „Nu mămico, n-am făcut, pe cuvînt“. Și-i era cam scîrbă să dea mîna cu Riri. Totuși, se purta foarte frumos cu el și-i explica la matematică; trebuia, adesea, să facă un mare efort ca să nu se enerveze, fiindcă Riri nu era din cale-afară de inteligent. A reușit să nu se înfurie niciodată și să-i vorbească totdeauna cu o voce calmă și egală. Doamna Fleurier considera că Lucien are mult tact, dar tanti Berthe nu-i arăta nici un fel de recunoștință. Cînd Lucien îi propunea lui Riri să-l ajute la lecții, tanti Berthe se înroșea puțin și se foia pe scaun, spunînd: „Nu-i nevoie, ești foarte drăguț, dragul meu Lucien, dar Riri e prea mare ca să-l mai meditezi. Dacă ar vrea, ar putea; nu trebuie să-l învățăm să se bizuie pe ceilalți“. Într-o seară, doamna Fleurier i-a spus, brusc, lui Lucien: „Nu cumva îți închipui că Riri îți este recunoscător pentru tot ceea ce faci pentru el? Nici gînd, băiete: pretinde că te dai mare, tanti Berthe personal mi-a spus-o“. Adoptase vocea ei muzicală și un aer de cumsecădenie; Lucien a înțeles că e neagră de supărare. S-a simțit ușor intrigat și n-a știut ce să răspundă. A doua și a treia zi a avut mult de învățat și a uitat toată povestea asta.

Duminică dimineața a pus dintr-o dată creionul jos și s-a întrebat: „Oare mă dau mare?“ Era ora unsprezece, Lucien stătea la biroul lui și se uita la personajele trandafirii reprezentate pe tapetul de pe pereți; simțea pe obrazul stîng căldura uscată și prăfoasă a primelor raze de soare primăvăratic, și pe obrazul drept căldura înăbușitoare a caloriferului. „Oare mă dau mare?“ Greu de răspuns. Lucien a încercat mai întîi să-și aducă aminte de ultima sa convorbire cu Riri și să-și judece imparțial atitudinea. Se aplecase spre Riri și-i zîmbise, zicîndu-i: „Te-ai prins? Dacă nu te-ai prins, bătrîne, nu-ți fie frică să-mi spui: o luăm de la capăt“. Puțin mai tîrziu făcuse o greșeală într-un raționament delicat și spusese vesel: „La fix“. Era o expresie a domnului Fleurier, care-l amuzase și pe care o adoptase.

Nu merita să faci atîta caz: „Dar dacă mă dădusem mare cînd ziceam asta?“ Tot gîndindu-se și-a adus brusc aminte de ceva alb, rotund, moale ca o bucată de nor – gîndul lui din ziua cu pricina – zisese: „Te-ai prins?“ și exact asta se petrecuse în mintea lui, dar nu se putea descrie. Lucien a făcut eforturi disperate ca să *privească* acea porțiune de nor și a simțit deodată cum cade într-acolo cu capul înainte, s-a pomenit plutind în aburi și a devenit el însuși abur, nu mai era decît o căldură albă și umedă care mirosea a rufe. A vrut să se smulgă din abur, să se depărteze, dar aburul venea după el. S-a gîndit: „Eu sînt, eu, Lucien Fleurier, sînt în camera mea, îmi fac problema la fizică, e duminică“. Gîndul lui se topea în ceață, alb pe alb. S-a scuturat și a început să examineze personajele de pe tapet, două păstorițe, doi păstorași și un amoraș. Apoi, brusc, și-a zis: „Eu, eu, unul, sînt...“ și în aceeași clipă s-a produs un ușor declic: se trezise din îndelungata lui somnolență.

Nu era plăcut: păstorașii făcuseră un salt înapoi, lui Lucien i se părea că se uită la ei prin capătul opus al binoclului. În locul duioasei amorțiri în cotloanele căreia se rătăcea atît de voluptuos, se afla acum o mică perplexitate foarte trează, care-și punea întrebarea: „Cine sînt eu?“

„Cine sînt eu? Mă uit la birou, mă uit la caiet. Mă numesc Lucien Fleurier, dar ăsta-i doar un nume. Mă dau mare. Nu mă dau mare. Habar n-am, n-are sens. Sînt un elev bun. Așa! Asta-i praf în ochii lumii: unui elev bun îi place să învețe – mie nu. Am note bune, dar nu-mi place să învăț. Nici nu-mi displace, mi se rupe. Mi se rupe de toate. N-o să fiu niciodată un stăpîn.“ S-a gîndit cu spaimă: „Dar ce-o să se aleagă de mine?“ S-au scurs cîteva clipe: Lucien s-a scărpinat pe obraz și și-a închis ochiul stîng fiindcă îl orbea soarele: „Ce sînt *eu*?“ Exista ceața aceea nelămurită, învîrtejită în jurul ei înseși. „Eu!“ S-a uitat în zare; cuvîntul îi răsuna în cap și apoi i s-a părut că s-ar putea totuși ghici ceva, ca vîrful întunecat al unei piramide ale cărei laturi se pierdeau în ceață, undeva, departe. Pe Lucien l-a trecut un fior, îi tremurau mîinile: „Asta e, s-a gîndit el. Asta e! Eram sigur: *eu nu exist*“.

În lunile ce au urmat, Lucien a încercat deseori să adoarmă la loc, dar n-a mai reușit: dormea cu regularitate cîte nouă ore pe noapte, dar în restul timpului era cît se poate de vioi și din ce în ce mai perplex: părinții lui ziceau că niciodată nu a fost mai sănătos. Cînd i se întîmpla să gîndească în sinea lui că nu are stofă de stăpîn, se simțea pătruns de romantism și avea poftă să se plimbe ceasuri întregi sub clar de lună; părinții însă nu-i dădeau încă voie să iasă seara. Atunci, deseori, se întindea în pat și-și lua temperatura: termometrul arăta 37,5 sau 37,6 și Lucien se gîndea cu o amară plăcere că părinților lui li se părea că arată bine. „Eu nu exist.“ Închidea ochii și se lăsa dus de val: existența e o iluzie; din moment ce *știu* că nu exist, nu-mi rămîne decît să-mi astup urechile, să nu mă mai gîndesc la nimic și o să mă prăbușesc în neant. Iluzia era însă tenace. El cel puțin avea asupra celorlalți oameni foarte malițioasa superioritate de a poseda un secret: nici Garry, de exemplu, nu exista. Era de-ajuns să-l vezi împăunîndu-se zgomotos în mijlocul admiratorilor săi: înțelegeai imediat că el e cît se poate de convins de propria existență. Nici domnul Fleurier nu exista – nici Riri, nici nimeni: lumea era o comedie fără actori. Lucien, care obținuse nota 15 la disertația despre „Morală și Știință“, s-a gîndit să scrie un *Tratat despre neant* și și-a imaginat că oamenii, citindu-l, se vor topi în neființă, unii după alții, așa ca vampirii la cîntatul cocoșului. Înainte de a purcede la redactarea tratatului său,

s-a hotărît să-i ceară părerea Babuinului, profu' de filozofie. „Domnule profesor, vă rog, îi zise el într-o bună zi, după oră, se poate oare susține că nu existăm?“ Babuinul i-a spus că nu. „Coghito, spuse el, *ergo suum.* Exiști din moment ce te îndoiești de existența dumitale.“ Lucien n-a fost pe deplin convins, dar a renunțat să-și mai scrie opera. În iulie și-a luat fără cine știe ce strălucire bacalaureatul la real și a plecat cu părinții la Férolles. Tot nu-i trecuse perplexitatea: era ca atunci cînd îți vine să strănuți.

Moș Bouligaut murise și mentalitatea muncitorilor domnului Fleurier se schimbase mult. Aveau acum salarii foarte mari și soțiile lor își cumpărau ciorapi de mătase. Doamna Bouffardier îi povestea doamnei Fleurier amănunte uluitoare: „Servitoarea mea mi-a povestit că a văzut-o ieri la rotiserie pe micuța Ansiaume, știi, fiica unui bun muncitor de-al soțului dumitale, de care ne-am ocupat cînd i-a murit mama. S-a măritat cu un ajustor de la Beaupertuis. Ei bine, comanda un pui de douăzeci de franci! Și era de-o aroganță! Nu-și mai cunosc lungul nasului; vor să-și procure tot ceea ce avem noi“. Acum, cînd făcea o mică plimbare duminica, împreună cu tatăl său, Lucien constata că muncitorii abia dacă-și mai duceau mîna la șapcă atunci cînd dădeau cu ochii de ei, ba unii chiar traversau strada ca să nu trebuiască să-i salute. Într-o zi, Lucien s-a întîlnit cu fiul lui Bouligaud, care nici măcar n-a dat semne că l-ar recunoaște. Lucien s-a simțit cam agitat: acum era momentul să-și dovedească sieși că e stăpîn. L-a fixat pe Jules Bouligaud cu o privire de vultur și s-a îndreptat spre el cu mîinile la spate. Bouligaud însă nu părea intimidat: s-a uitat la Lucien cu niște ochi lipsiți de orice expresie și a trecut mai departe fluierînd încet. „Nu m-a recunoscut“, și-a zis Lucien.

Era însă profund dezamăgit și în zilele următoare s-a gîndit mai intens ca oricînd că lumea nu există.

Micul revolver al doamnei Fleurier stătea în sertarul din stînga al scrinului ei. I-l dăduse domnul Fleurier în septembrie 1914, înainte să plece pe front. Lucien l-a luat și l-a întors îndelung pe toate fețele: era o mică bijuterie, cu țeava aurie și cu patul din sidef. Nu se putea bizui pe un tratat de filozofie pentru a-i convinge pe oameni că nu există. Era nevoie de o faptă, de o faptă cu adevărat deznădăjduită, care să spulbere aparențele și să arate cît se poate de limpede neantul lumii. O detunătură, un trup tînăr sîngerînd pe covor, cîteva cuvinte mîzgălite pe o foaie de hîrtie: „Mă omor pentru că nu exist. Și voi, frații mei, sînteți neant!“ Dimineața, oamenii își vor citi ziarul; vor vedea: „Un adolescent a îndrăznit!“ și fiecare se va simți îngrozitor de zdruncinat și-și va pune întrebarea: „Dar eu? Exist oare?“ În istorie se mai văzuseră, între altele după apariția lui *Werther*, asemenea epidemii de sinucideri; Lucien s-a gîndit că „martir“ în limba greacă înseamnă „martor“. Era prea sensibil pentru a fi stăpîn, dar nu și pentru a deveni un martir. După aceea, intra deseori în salonașul maică-sii și se tot uita la revolver, pînă ce intra în agonie. I s-a întîmplat chiar să muște țeava aurie, strîngîndu-i patul cu putere. În rest era mai curînd vesel, pentru că se gîndea că toți adevărații stăpîni cunoscuseră tentația sinuciderii. De exemplu, Napoleon. Lucien nu-și ascundea faptul că atinsese străfundurile disperării, dar spera că va depăși această criză cu sufletul călit, așa încît a citit cu interes *Memorialul de la Sfînta Elena*. Trebuia totuși să ia o hotărîre. Lucien și-a fixat 30 septembrie ca dată limită pentru ezitările lui. Ultimele zile au fost extrem de neplăcute: desigur, criza era salutară, dar îi cerea lui Lucian o tensi-

une atît de puternică, încît se temea că într-o bună zi o să se spargă sticla. Nu mai îndrăznea să se atingă de revolver; se mulțumea să tragă sertarul, să ridice puțin combinezoanele maică-sii și să privească îndelung micul monstru glacial și încăpățînat care-și făcuse cuib în mătasea roz. Cu toate acestea, după ce a acceptat să trăiască, a simțit o vie dezamăgire și s-a pomenit lipsit de ocupație. Din fericire, noianul de griji pricinuite de începutul școlii l-au acaparat foarte curînd: părinții l-au înscris la Liceul Saint-Louis, ca să urmeze cursurile pregătitoare pentru admiterea la École Centrale[1]. Purta un chipiu frumos, cu găitan roșu și cu o insignă, și cînta:

C'est le piston qui fait marcher les machines
C'est le piston qui fait marcher les wagons...

Noua sa calitate de „piston" îl umplea de mîndrie pe Lucien; și în plus, clasa lui nu semăna cu celelalte: avea tradiții și un ceremonial; era o forță. De exemplu, uzanța cerea ca la ora de franceză, cu vreun sfert de oră înainte de a se suna, o voce să întrebe: „Ce e un *cyrard*[2]*?*" și toată clasa să răspundă în surdină: „E un bou!" Aceeași voce continua: „Ce e un *agro*[3]*?*" și toți răspundeau puțin mai tare: „E un bou!" Atunci, domnul Bethune, care era aproape orb și purta ochelari negri, spunea cu o voce ostenită: „Domnilor, vă rog!" Urmau cîteva minute de tăcere absolută, în timp ce elevii se uitau unii la alții și-și zîmbeau, complice, apoi cineva urla: „Ce e un piston?" și toți împreună răcneau: „E un tip formidabil!" În acele clipe, Lucien se simțea electrizat.

Seara le povestea părinților cu de-amănuntul diferite incidente de peste zi și cînd zicea: „Atunci, toată clasa s-a pornit pe hohote de rîs..." sau „toată clasa a hotărît că Meyrinex va fi ținut în carantină", cuvintele îi umpleau gura și i-o încălzeau ca alcoolul. Totuși, primele luni au fost foarte grele: Lucien a ratat niște teze de matematică și de fizică, și în plus, colegii lui, luați fiecare în parte, nu prea erau simpatici: majoritatea erau bursieri, tocilari și nespălați; complet lipsiți de maniere. „Nu e nici unul cu care să doresc să mă împrietenesc, i-a spus tatălui său. – Bursierii, răspunse domnul Fleurier dus pe gînduri, constituie o elită intelectuală, și cu toate astea nu devin stăpîni buni: au sărit peste o etapă." Cînd a auzit: „nu devin stăpîni buni", Lucien a simțit cum i se strînge inima într-un mod neplăcut, și în săptămînile ce au urmat s-a gîndit din nou la sinucidere, dar parcă-i mai scăzuse entuziasmul din timpul vacanței. În ianuarie, un elev nou, pe numele său Berliac, a scandalizat toată clasa: purta sacouri verzi sau mov, strînse pe talie, după ultima modă, gulere rotunjite și pantaloni ca în gravurile de la croitori, atît de strîmți încît toată lumea se întreba cum reușește să și-i tragă. Din capul locului s-a dovedit a fi coada clasei de matematică. „Mi se rupe, a declarat el, eu sînt literat, fac matematică doar ca să mă chinuiesc." După o lună îi cucerise pe toți: le dădea țigări de contrabandă și le-a spus că are o grămadă de femei, și le-a și arătat scrisorile pe care le primea de la ele. Clasa a hotărît în unanimitate că e un tip mișto și că trebuie să i se dea pace. Lucien îi admira mult eleganța și manierele, dar Berliac îl trata cam de sus și-l numea „băiat de bani gata". „La urma urmei, îi răspunse într-o zi Lucien, decît să fiu

[1] Instituție de învățămînt superior care pregătește ingineri de diverse specialități. (n.tr.)

[2] Elev la Saint-Cyr (n.tr.)

[3] Student la Agronomie (n.tr.)

copil de oameni săraci, e mai bine așa.“ Berliac a zîmbit și i-a spus: „Ești un cinic“, iar a doua zi i-a dat să citească una din poeziile sale: „Caruso înghițea ochi cruzi în fiecare seară, în rest era abstinent ca o cămilă. O cucoană a făcut un buchet cu ochii familiei sale și l-a aruncat pe scenă. Toată lumea se înclină în fața acestui gest exemplar. Dar nu uitați că totuși ceasul de glorie a ținut treizeci și șapte de minute fix, de la primul bravo și pînă cînd s-a stins marele candelabru de la Operă (după aceasta a trebuit să-l țină în lesă pe soțul său, laureat al mai multor concursuri, care-și astupa cavitățile trandafirii ale orbitelor cu două decorații). Și rețineți: toți aceia dintre noi care vor mînca prea multă carne de om conservată vor pieri de scorbut“. „E foarte bine, zise Lucien descumpănit. – Le obțin, explică Berliac nonșalant, printr-o tehnică nouă, care se numește scriere automată.“ După cîtva timp, pe Lucien l-a apucat o dorință violentă de sinucidere și s-a hotărît să-i ceară lui Berliac un sfat. „Ce trebuie să fac?“ l-a întrebat, după ce i-a expus situația. Berliac l-a ascultat cu atenție; obișnuia să-și sugă degetele și apoi să umple cu salivă coșurile pe care le avea pe față, astfel încît pielea lui lucea pe alocuri ca un drum după ploaie. „Fă ce vrei, zise el într-un tîrziu, n-are nici o importanță.“ S-a mai gîndit puțin și a adăugat accentuînd cuvintele: „*Nimic* nu are *niciodată* nici o importanță“. Lucien a fost cam dezamăgit, dar și-a dat seama că Berliac fusese profund impresionat, pentru că în joia următoare acesta l-a invitat la el acasă, la o gustare. Doamna Berliac a fost foarte amabilă; avea negi pe față și o pată vînătă pe obrazul stîng: „Vezi tu, îi zise Berliac lui Lucien, adevăratele victime ale războiului sîntem noi“. Aceasta era și părerea lui Lucien, așa că au ajuns amîndoi la concluzia că aparțin unei generații sacrificate. Se înseră, Berliac era lungit pe patul lui, cu mîinile sub ceafă. Au fumat țigări englezești, au pus discuri la gramofon și Lucien a auzit vocea lui Sophie Tucker și pe aceea a lui Al Johnson. I-a apucat o melancolie totală și Lucien s-a gîndit că Berliac e cel mai bun prieten al său. Berliac l-a întrebat dacă are cunoștințe de psihanaliză; vocea lui era serioasă și se uita la Lucien cu o figură gravă. „Am dorit-o pe maică-mea pînă la vîrsta de cincisprezece ani“, i-a mărturisit el. Lucien era stînjenit; îi era frică nu care cumva să roșească și, în plus, aducîndu-și aminte de negii doamnei Berliac nu prea înțelegea cum putea fi dorită. Totuși, cînd a intrat în cameră ca să le aducă sandvișuri, s-a simțit vag tulburat și a încercat să-i ghicească sînii sub puloverul galben pe care îl purta. După ce cucoana a ieșit, Berliac i-a spus pe un ton foarte natural: „Și tu, firește, ai avut poftă să te culci cu maică-ta“. Nu întreba, afirma. Lucien a dat din umeri. „Firește“, a spus. A doua zi era neliniștit, se temea că Berliac o să repete cuiva conversația lor. S-a liniștit însă repede: „La urma urmei, și-a zis el, Berliac s-a compromis mai rău ca mine“. Îi plăcea grozav alura științifică pe care o dobîndiseră confidențele lor, iar în joia următoare a citit la biblioteca Sainte-Geneviève o lucrare a lui Freud despre vise. A fost o revelație. „Deci, asta este, își tot repeta Lucien umblînd hai-hui pe străzi, deci asta este!“ După aceea a cumpărat *Introducere în psihanaliză*[1] și *Psihopatologia vieții cotidiene*[2] și totul s-a clarificat. Impresia aceea stranie că nu există, vidul acela de lungă durată din conștiința sa, somnolența, perplexitățile, zadarnicele sale eforturi în vederea cunoașterii de sine care nu întîlneau niciodată în cale altceva decît ceață...

[1, 2] Lucrări de Sigmund Freud (n.tr.)

„E clar, s-a gîndit el, am un complex.“ I-a povestit lui Berliac faptul că în copilărie își imaginase că e somnambul și că atunci obiectele nu i se păreau niciodată pe deplin reale.

– Am, desigur, trase el concluzia, un complex de toată frumusețea.

– Exact ca mine, spuse Berliac, avem niște complexe clasa întîi!

S-au deprins să-și interpreteze nu numai visele, ci și cele mai neînsemnate gesturi; Berliac avea totdeauna atîtea povești de spus, încît Lucien îl cam bănuia că le născocește sau, cel puțin, că le înfrumusețează. Se înțelegeau însă foarte bine și abordau subiectele cele mai delicate în mod obiectiv; și-au mărturisit că poartă o mască veselă pentru a-și amăgi anturajul, dar că în fond sînt niște ființe nemaipomenit de frămîntate. Lucien scăpase de neliniștea lui. Se năpustise cu lăcomie asupra psihanalizei fiindcă își dăduse seama că i se potrivește și se simțea îmbărbătat, nu mai avea motive să-și facă sînge rău și să tot scotocească în conștiința lui în căutarea unor manifestări palpabile ale caracterului său. Adevăratul Lucien era îngropat adînc în inconștient; trebuia să-l viseze ca pe un mort drag, fără să-l poată vedea vreodată. Lucien se gîndea toată ziua la complexele lui și-și imagina, nu fără oarece mîndrie, lumea tenebroasă, cruntă și violentă care colcăia sub aburii eului său conștient.

– Înțelegi, îi spunea el lui Berliac, în aparență eram un puști adormit și indiferent față de tot ce mă înconjura, o persoană nu prea interesantă. Și chiar și pe dinăuntru, știi, atît de mult părea că așa chiar și este, încît am fost gata să mă las păcălit. Știam eu însă că e altceva la mijloc.

– *Totdeauna* e altceva la mijloc, răspundea Berliac.

Și-și zîmbeau plini de orgoliu. Lucien a compus un poem intitulat *Cînd ceața se va risipi,* iar Berliac l-a considerat excepțional, dar i-a reproșat lui Lucien că l-a scris în versuri clasice. L-au învățat totuși pe de rost și cînd se refereau la propriul libido se exprimau de preferință în termeni precum: „Marii crabi pitiți sub faldurile cetii“, și mai tîrziu, pur și simplu de „crabi“, și-și făceau cu ochiul. Dar după cîtăva vreme, cînd era singur, și mai cu seamă seara, lui Lucien toată povestea asta a început să i se pară puțin cam înfricoșătoare. Nu mai îndrăznea să se uite drept în față la maică-sa și, cînd o săruta seara, înainte de culcare, se temea ca nu cumva forța tenebroasă dintr-însul să facă în așa fel încît sărutarea să devieze și să nimerească pe gura doamnei Fleurier; trăia ca și cînd ar fi avut un vulcan în interiorul său. Lucien se purta cu multă grijă cu sine însuși, ca să nu zdruncine sufletul somptuos și sinistru pe care și-l descoperise. Acum aflase exact cîte parale face și se temea să nu trezească monstrul ațipit. „Mi-e frică de mine“, își zicea el. De vreo șase luni renunțase la practicile solitare fiindcă-l plictiseau și fiindcă avea prea mult de învățat, dar și le-a reluat: fiecare trebuia să-și urmeze calea, cărțile lui Freud erau pline cu povești despre tineri nefericiți care avuseseră accese de nevroză numai și numai pentru că renunțaseră prea brusc la obiceiurile lor. L-a întrebat pe Berliac: „Oare nu sîntem pe cale să înnebunim?“ și într-adevăr, uneori, joia se simțeau ciudați: în camera lui Berliac se strecura hoțește amurgul, fumaseră pachete întregi cu țigări care conțineau opiu, le tremurau mîinile. Cîte unul din ei se scula fără să scoată o vorbă, se ducea în vîrful picioarelor pînă la ușă și întorcea comutatorul. O lumină gălbuie inunda încăperea și băieții se uitau bănuitori unul la altul.

N-a durat mult și Lucien și-a dat seama că prietenia lui cu Berliac se întemeia pe o interpretare greșită: nimeni, se-nțelege, nu era mai sensibil decît el la frumusețea patetică a

complexului lui Oedip, dar el vedea în acesta în special dovada unei forțe pasionale pe care dorea s-o devieze, mai tîrziu, spre alte scopuri. Berliac, dimpotrivă, părea că se complace în starea sa și nu voia să se descătușeze.

– Sîntem niște tipi terminați, zicea el cu orgoliu, niște ratați. Niciodată nu vom realiza nimic.

– Niciodată, nimic, răspundea Lucien ca un ecou.

Dar era furios. Cînd s-au întors din vacanța de Paște, Berliac i-a povestit că a dormit în aceeași cameră cu maică-sa, într-un hotel, la Dijon: în zorii zilei se apropiase de patul în care doamna Berliac dormea tun și dăduse ușor plapuma la o parte. „I se ridicase cămașa", zise el rînjind. Cînd a auzit una ca asta, Lucien nu și-a putut stăpîni un ușor dispreț față de Berliac și s-a simțit foarte singur. Toate bune și frumoase, are omul complexe, dar trebuie să știe să le lichideze la timp: altminteri cum ar putea un bărbat în toată firea să-și asume responsabilități și să preia comanda ca un adevărat stăpîn, dacă are în continuare o sexualitate infantilă? Lucien a început să fie serios îngrijorat: ar fi vrut să ceară sfatul unei persoane autorizate, dar nu știa cui să se adreseze. Berliac îi tot vorbea despre un suprarealist, numit Bergère, care era foarte competent în domeniul psihanalizei și părea să fi dobîndit un mare ascendent asupra lui; niciodată însă nu-i propusese lui Lucien să facă prezentările. În plus, Lucien a mai fost foarte decepționat pentru că se bizuise pe Berliac să-i procure femei; era convins că o amantă drăguță i-ar fi schimbat ideile într-un mod cît se poate de natural. Berliac însă nu mai pomenea nimic despre frumoasele sale prietene. Hoinăreau uneori pe bulevarde și se luau după cîte o tipesă, dar nu îndrăzneau s-o agațe: „Ce vrei, bătrîne, zicea Berliac, nu sîntem dintre cei care plac. Femeile simt în noi ceva care le

sperie". Lucien nu-i răspundea; de la o vreme, Berliac începuse să-l cam agaseze. Făcea adesea glume de foarte prost gust pe seama părinților lui Lucien, le zicea doamna și domnul Dumollet. Lucien înțelegea prea bine că un suprarealist disprețuiește burghezia în general, dar Berliac fusese invitat de mai multe ori la doamna Fleurier, care îi arătase încredere și prietenie: dacă nu era în stare să-i poarte recunoștință, decența elementară ar fi trebuit să-l împiedice să vorbească despre ea pe acel ton. Și în plus, Berliac era nemaipomenit cu mania aia a lui de a lua bani cu împrumut și de a nu-i mai da înapoi: în autobuz nu avea niciodată mărunt și trebuia să plătești pentru el; prin cafenele, nu se oferea să facă cinste decît foarte, foarte rar. Într-o zi, Lucien i-a zis de la obraz că nu e de acord și că între colegi toate cheltuielile trebuie să se împartă egal. Berliac s-a uitat pătrunzător la el și i-a spus: „Bănuiam eu: ești în faza anală" și i-a explicat raportul freudian: fecale=aur și toată teoria freudiană cu privire la zgîrcenie. „Mă interesează să știu pînă la ce vîrstă te-a șters maică-ta la fund." A fost gata-gata să se certe.

Chiar de la începutul lunii mai, Berliac s-a apucat să chiulească de la școală: Lucien se ducea, după ore, într-un bar de pe strada Petits-Champs, unde se întîlneau și beau vermut Crucifix. Într-o marți după-amiază, Lucien l-a găsit pe Berliac în fața unui pahar gol.

– Ai sosit, zise Berliac. Ascultă, trebuie s-o șterg, la cinci am oră la dentist. Așteaptă-mă, stă la doi pași, mă întorc într-o jumătate de ceas.

– E-n regulă, răspunse Lucien așezîndu-se. François, adu-mi un vermut alb!

Tocmai atunci a intrat în bar un bărbat care, cînd a dat cu ochii de ei, a zîmbit cu un aer mirat. Berliac s-a înroșit și

s-a ridicat în mare grabă de pe scaun. „Cine-o fi?“ s-a întrebat Lucien. Berliac, cînd i-a strîns mîna necunoscutului, s-a așezat în așa fel încît să-l mascheze complet pe Lucien; vorbea în șoaptă, repede, iar celălalt i-a răspuns cu o voce foarte limpede: „Ba nu, băiete, nu, nu vei fi niciodată altceva decît o paiață“. În același timp, se ridica pe vîrfuri și se zgîia, calm și sigur de sine, la Lucien, pe deasupra capului lui Berliac. Să tot fi avut treizeci și cinci de ani; avea un chip palid și un păr alb magnific: „Ăsta e cu siguranță Bergère, s-a gîndit Lucien, căruia îi bătea inima, vai ce frumos e!“

Cu un gest de timidă autoritate, Berliac îl luase de cot pe bărbatul cu părul alb.

– Vino cu mine, zise el, mă duc la dentist, la doi pași de aici.

– Parcă erai cu un prieten, răspunse tipul fără a-l slăbi din ochi pe Lucien, ar trebui să faci prezentările.

Lucien s-a sculat zîmbind. „Bine ți-a făcut!“ s-a gîndit el; era roșu ca focul. Gîtul lui Berliac s-a înfundat parcă între umeri și Lucien a crezut, preț de o clipă, că va refuza.

– Hai, prezintă-mă odată! zise el pe un ton vesel.

Dar de cum a rostit aceste cuvinte, a și simțit cum i se suie sîngele la cap; îi venea să intre în pămînt. Berliac a făcut stînga-împrejur și a mormăit fără să se uite la nimeni:

– Lucien Fleurier, un coleg de liceu, domnul Achille Bergère.

– Domnule, vă admir operele, spuse Lucien cu o voce slabă.

Bergère i-a apucat mîna cu amîndouă mîinile lui lungi și fine, și l-a obligat să se așeze la loc. S-a așternut liniștea; Bergère îl cuprinsese pe Lucien într-o privire caldă și duioasă; continua să-l țină de mînă.

– Ești neliniștit? îl întrebă cu blîndețe.

Lucien și-a dres vocea și s-a uitat la Bergère cu o privire fermă:

– Sînt neliniștit! i-a răspuns răspicat.

I se părea că a trecut prin niște probe inițiatice.

Berliac a ezitat o clipă, apoi furios, și-a trîntit pălăria pe masă și s-a așezat la loc. Lucien ardea de dorința să-i povestească lui Bergère despre tentativa lui de sinucidere, era o persoană cu care trebuia să intri direct în subiect, fără nici o pregătire. N-a îndrăznit să spună nimic din cauza lui Berliac; îl ura pe Berliac.

– Aveți rachiu? îl întrebă Bergère pe chelner.

– Nu, nu au, zise Berliac foarte amabil; e un local adorabil, dar nu au altă băutură în afară de vermut.

– Ce e chestia aia galbenă din carafa de acolo? întrebă Bergère cu o dezinvoltură molatică.

– Vermut alb Crucifix, răspunse chelnerul.

– Bine, dă-mi și mie.

Berliac se foia pe scaun: părea împărțit între dorința de a-și lăuda prietenul și teama de a-l pune în evidență pe Lucien în detrimentul său. Pînă la urmă, a spus cu o voce morocănoasă și plină de mîndrie:

– A vrut să se omoare.

– Vezi bine! zise Bergère, se-nțelege.

A urmat o nouă tăcere: Lucien își plecase modest privirea, dar se întreba dacă Berliac n-are de gînd să se care odată. Brusc, Bergère s-a uitat la ceas.

– Ce faci cu dentistul? întrebă el.

Berliac s-a sculat în silă.

– Hai cu mine, Bergère, s-a rugat el, e la doi pași.

– Nici nu mă gîndesc, din moment ce te întorci. O să-i țin de urît colegului tău.

Berliac a mai zăbovit puțin, mutîndu-se de pe un picior pe altul.

– Hai, șterge-o, zise Bergère poruncitor, ne găsești aici!

După plecarea lui Berliac, Bergère s-a sculat și, fără să aștepte vreo invitație, a venit și s-a așezat lîngă Lucien. Lucien i-a povestit îndelung cum a vrut să se sinucidă; i-a mai explicat și că o dorise pe maică-sa și că era un sadico-anal și că în fond nu ținea la nimic și că totul, la el, era teatru. Bergère îl asculta fără să scoată o vorbă și se uita la el cu o privire pătrunzătoare, iar lui Lucien faptul că cineva îl înțelege i se părea nemaipomenit de plăcut. Cînd a terminat de povestit, Bergère l-a luat familiar pe după umeri și Lucien i-a simțit mirosul de apă de colonie și tutun englezesc.

– Lucien, știi cum numesc eu starea dumitale?

Lucien s-a uitat la Bergère plin de speranță; n-a fost dezamăgit.

– O numesc, zise Bergère, Haos.

Haos: cuvîntul începuse duios și alb ca o noapte cu lună, dar finalul „os“ semăna cu sunetul de alamă al cornului.

– Haos... repetă Lucien.

Se simțea grav și neliniștit, ca atunci cînd îi spusese lui Riri că e somnambul. În bar era întuneric, dar ușa era larg deschisă spre stradă, spre pîcla luminoasă și aurie a primăverii; dincolo de parfumul de bărbat îngrijit pe care îl degaja Bergère, Lucien simțea mirosul greu al sălii întunecoase, un miros de vin roșu și lemn umed. „Haos... gîndi el; oare spre ce mă va duce?“ Nu știa prea bine dacă i se descoperise un titlu de glorie sau o nouă boală; vedea chiar lîngă ochii lui buzele vioaie ale lui Bergère care, fără încetare, scoteau la iveală și ascundeau sclipirea unui dinte de aur.

– Îmi plac oamenii stăpîniți de haos, zicea Bergère, și consider că ai un noroc nemaipomenit. Căci, la urma urmei, ți-a fost dat. Îi vezi pe toți porcii ăștia? Sînt așezați. Ar trebui dați pradă furnicilor roșii, ca să-i curețe puțin. Știi ce fac jigăniile alea conștiincioase?

– Mănîncă din om, zise Lucien.

– Da, curăță scheletele de carnea omenească.

– Înțeleg, spuse Lucien. Adăugă: Dar eu? Ce trebuie să fac?

– Nimic, vai de capul meu! zise Bergère cu o spaimă comică. Și mai ales să nu te așezi. Afară doar, preciză el rîzînd, dacă te așezi pe o țeapă. L-ai citit pe Rimbaud?

– Nnnnuu, recunoscu Lucien.

– O să-ți împrumut *Iluminările*. Ascultă, trebuie să ne mai vedem. Dacă ești liber joi, treci pe la mine în jurul orei trei, stau în Montparnasse, pe strada Campagne-Première, la numărul 9.

Joia următoare, Lucien s-a dus la Bergère și s-a dus aproape în toate zilele lunii mai. Vrînd să fie sinceri cu Berliac și în același timp să nu-l facă să sufere, se înțeleseseră să-i spună că se întîlnesc doar o dată pe săptămînă. Berliac a avut o atitudine absolut deplasată; i-a spus lui Lucien, rînjind:

– Așadar, v-ați înamorat? El ți-a plasat poanta cu neliniștea și tu pe cea cu sinuciderea: ce mai, ați pus totul la bătaie!

Lucien a protestat:

– Țin să-ți amintesc, spuse el roșind, că de sinucidere tu ai vorbit primul.

– Oh! am făcut-o, răspunse Berliac, numai și numai ca să te scutesc de rușinea de a aduce tu vorba.

S-au văzut din ce în ce mai rar.

– Acum îmi dau seama, tot ceea ce-mi plăcea la el, îi spuse într-o zi Lucien lui Bergère, era luat de la dumneata.

– Berliac e o maimuță, zise Bergère rîzînd, tocmai asta m-a atras. Știi că bunica lui din partea mamei e evreică? Asta explică o mulțime de lucruri.

– Într-adevăr, răspunse Lucien. După cîteva clipe a adăugat: Altminteri e o persoană adorabilă.

Apartamentul lui Bergère era înțesat cu obiecte ciudate și caraghioase: scaune îmbrăcate în catifea roșie care se sprijineau pe picioare de femeie sculptate în lemn și vopsite, statuete africane, o centură de castitate cu țepi din fier forjat, sîni din ghips în care erau înfipte lingurițe; pe birou, un păduche gigantic din bronz și un craniu de călugăr, furat dintr-un osuar de la Mistra serveau drept greutăți care mențineau hîrtiile în ordine. Pereții erau tapetați cu ferparuri care anunțau decesul suprarealistului Bergère. Totuși, apartamentul dădea impresia de confort inteligent și lui Lucien îi plăcea să stea întins pe divanul adînc din birou. Ceea ce-l uimea îndeosebi era enorma cantitate de obiecte pentru farse și păcăleli, pe care Bergère le adunase pe o etajeră: fluid glacial, praf de strănutat, praf de scărpinat, zahăr care nu se dizolvă, excremente din porțelan, jartiere de mireasă. Bergère apuca excrementele cu degetele și, în timp ce vorbea, se uita la ele grav: „Păcălelile astea, zicea el, au o valoare revoluționară; neliniștesc. Există mai multă forță distructivă în ele decît în operele complete ale lui Lenin“. Lucien, năucit și fermecat, se uita rînd pe rînd la frumoasa față chinuită, cu ochii duși în fundul capului și la degetele lungi și fine care țineau grațios un excrement perfect imitat. Bergère îi vorbea adesea despre Rimbaud și „dereglarea sistematică a tuturor simțurilor“. „Cînd vei fi în stare să vezi intenționat și clar, în piața Concorde, o negresă în genunchi sugînd obeliscul, vei putea afirma că ai trecut în spatele decorului și că ești salvat.“ I-a dat cu împrumut *Iluminările, Cînturile lui Maldoror* și

operele marchizului de Sade. Lucien, conștiincios, încerca să înțeleagă, dar multe lucruri îl depășeau și era șocat fiindcă Rimbaud era pederast. I-a și spus-o lui Bergère, care a început să rîdă.

– Dar de ce, băiete?

Lucien s-a simțit foarte jenat. S-a înroșit și un minut întreg l-a urît din răsputeri pe Bergère; totuși, s-a stăpînit, a ridicat capul și a spus cu o sinceritate neprefăcută:

– Am spus o tîmpenie.

Bergère l-a mîngîiat pe cap: părea înduioșat.

– Ochii ăștia mari și plini de emoție, zise el, ochii ăștia de căprioară... Da, Lucien, ai spus o tîmpenie. Pederastia lui Rimbaud este dereglarea primă și genială a sensibilității sale. Acesteia îi datorăm poemele sale. A crede că există obiecte privilegiate ale dorinței sexuale și că aceste obiecte sînt femeile, numai pentru că au o gaură între picioare, e hidoasa și voita eroare a celor așezați. Ia uită-te aici!

A scos din birou o duzină de fotografii îngălbenite și i le-a aruncat lui Lucien pe genunchi. Lucien a văzut niște tîrfe goale, înfiorătoare, care rîdeau cu gurile lor știrbe și avînd între picioare ceva ca o limbă păroasă.

– Colecția asta am cumpărat-o cu trei franci, de la Bou-Saada, zise Bergère. Dacă le pupi în fund pe muierile astea, ești un băiat de familie bună și toată lumea va spune că duci o viață normală, de holtei. Fiindcă sînt femei, înțelegi? Îți afirm că primul lucru pe care trebuie să-l faci e să te convingi că *totul* poate fi obiect de dorință sexuală, o mașină de cusut, o eprubetă, un cal sau un pantof. Eu, unul, zise el zîmbind, am făcut amor cu niște muște. Am cunoscut un pușcaș marin care se culca cu rațele. Le vîra capul într-un sertar, le ținea bine de labe și dă-i și dă-i!

Bergère, dus pe gînduri, l-a ciupit de ureche pe Lucien și a precizat:

– Rața murea și batalionul o mînca.

În urma acestor conversații, lui Lucien îi fierbeau creierii; considera că Bergère e un geniu, dar i se întîmpla să se trezească noaptea, lac de sudoare, cu mintea plină de viziuni monstruoase și obscene, și-și punea întrebarea dacă Bergère avea o influență bună asupra lui: „Sînt singur! gemu el frîngîndu-și mîinile, n-am pe nimeni care să-mi dea un sfat, care să-mi spună dacă mă aflu pe drumul cel bun!“ Dacă ar merge pînă la capăt, dacă s-ar deda pe bune la dereglarea tuturor simțurilor sale, nu cumva ar pierde contactul cu realitatea și s-ar îneca? Într-o zi, după ce Bergère i-a vorbit îndelung despre André Breton, Lucien a șoptit ca într-un vis:

– Da, dar dacă, după asta, nu mă mai pot întoarce din drum?

Bergère a tresărit.

– Să te întorci din drum? Cum adică să te întorci din drum? Dacă înnebunești, cu atît mai bine. După, vorba lui Rimbaud: „Vor veni alți cumpliți lucrători“.

– Așa mă gîndeam și eu, spuse Lucien cu tristețe.

Își dăduse seama că acele lungi conversații aveau un rezultat opus celui dorit de Bergère: de îndată ce Lucien resimțea o senzație ceva mai fină, o impresie originală, începea să tremure: „Gata, am pățit-o“, își zicea el. Ar fi dorit din toată inima să nu mai aibă decît percepțiile cele mai banale și grosolane; nu se mai simțea în largul lui decît seara, cu părinții: ei erau refugiul său. Vorbeau despre Briand, despre nemți și despre faptul că dădeau dovadă de rea-voință, despre nașterea grea a verișoarei Jeanne și despre costul vieții; împreună cu ei, Lucien făcea, voluptuos, remarce de un bun-simț grosolan. Într-o zi, întorcîndu-se la el în odaie după ce se despărțise de Bergère, fără să-și dea seama, a încuiat ușa și a tras și zăvorul. Cînd și-a dat seama că a făcut acest gest, a încercat să rîdă, dar n-a dormit toată noaptea: atunci a înțeles că-i era frică.

Totuși, pentru nimic în lume, n-ar fi rupt relațiile cu Bergère. „Mă fascinează“, își spunea el. Și în plus, aprecia teribil camaraderia atît de delicată și de specială pe care Bergère știuse s-o stabilească între ei. Păstrînd tot timpul un ton viril și aproape dur, Bergère avea arta de a-l face pe Lucien să simtă, ba chiar într-un anume fel să atingă, duioșia lui: de pildă, îi aranja nodul de la cravată bombănindu-l că e atît de prost îmbrăcat, îl pieptăna cu un pieptene de aur care provenea din Cambodgia. I-a descoperit lui Lucien propriul său corp și i-a explicat în ce constă frumusețea aprigă și patetică a tinereții. Îi spunea: „Ești Rimbaud, și el avea mîini mari ca ale tale, cînd a venit la Paris ca să-l vadă pe Verlaine, și chipul ăsta trandafiriu de țăran tînăr și sănătos, și trupul subțiratic de fetiță blondă“. Îl obliga pe Lucien să-și scoată gulerul tare și să se descheie la cămașă, apoi îl ducea, jenat foc, în fața oglinzii și-l îndemna să admire armonia încîntătoare a obrajilor săi roșii și a gîtului său alb; atunci îl mîngîia ușor pe șolduri și spunea cu tristețe: „Omul ar trebui să se sinucidă la douăzeci de ani“. Acum lui Lucien i se întîmpla adesea să se uite în oglindă și să se bucure de grația sa plină de stîngăcie. „Sînt Rimbaud“, se gîndea el seara, în timp ce-și scotea hainele cu gesturi pline de duioșie și începea să creadă că va trăi viața scurtă și tragică a unei flori mult prea frumoase. În acele momente i se părea că mai cunoscuse, cu foarte multă vreme în urmă, impresii asemănătoare și o imagine absurdă îi răsărea în minte: se vedea, mic de tot, cu o rochie lungă, albastră și cu aripi de înger, oferind flori în

timpul unei acțiuni de binefacere. Se uita la picioarele lui lungi. Să fie oare adevărat că am o piele atît de catifelată? se întreba el amuzat. Odată chiar și-a plimbat buzele pe brațul lui, de la încheietura mîinii pînă la cot, de-a lungul unei vinișoare albastre.

Într-o zi, intrînd la Bergère, a avut o surpriză dezagreabilă: Berliac era și el acolo, ocupat să desprindă cu un cuțit fragmente dintr-o substanță negricioasă care semăna cu un bulgăraș de pămînt. Cei doi tineri nu se mai văzuseră de zece zile: și-au strîns mîna cu răceală.

– Vezi, chestia asta, zise Berliac, e hașiș. O să-l vîr în pipele astea, între două straturi de tutun blond; are un efect uimitor. Avem și pentru tine, adăugă el.

– Mulțumesc, zise Lucien, nu țin. Ceilalți doi au început să rîdă și Berliac a insistat, cu o privire răutăcioasă:

– Nu fi idiot, bătrîne, ai să iei: nu-ți poți imagina ce plăcut e.

– Ți-am spus că nu! zise Lucien.

Berliac n-a mai răspuns nimic, s-a mărginit să zîmbească într-un mod superior, iar Lucien a constatat că și Bergère zîmbea. A bătut din picior și a zis:

– Nu vreau, nu vreau să mă distrug, consider o tîmpenie să iei scîrboșenii de astea care te abrutizează.

Aceste cuvinte îi scăpaseră aproape fără voia lui, dar cînd și-a dat seama de consecințele declarațiilor lui și cînd și-a imaginat ce ar putea gîndi Bergère despre el, i-au dat lacrimile și i-a venit să-l omoare pe Berliac.

– Ești un burghez, zise Berliac dînd din umeri, te prefaci că înoți, dar mori de frică să nu-ți fugă pămîntul de sub picioare.

– Nu vreau să mă obișnuiesc cu stupefiantele, spuse Lucien cu o voce mai calmă; e o sclavie ca oricare alta, iar eu vreau să rămîn disponibil.

– Zi mai bine că ți-e frică să te angajezi, răspunse Berliac violent.

Lucien era gata să-i tragă o pereche de palme, cînd a auzit vocea poruncitoare a lui Bergère.

– Lasă-l, Charles, îi zicea el lui Berliac, dreptatea e de partea lui. Teama asta de angajare face și ea parte din haos.

Amîndoi au fumat, întinși pe divan, și camera s-a umplut cu un miros greu de parfum dulceag. Lucien se așezase pe un scaun din catifea roșie și se uita la ei în tăcere. După cîteva minute, Berliac și-a lăsat capul pe spate și a clipit des, cu un zîmbet umed. Lucien se simțea umilit și se uita la el cu ciudă. În sfîrșit, Berliac s-a sculat și a ieșit din cameră, clătinîndu-se pe picioare: își păstrase însă pe buze zîmbetul acela ciudat, voluptuos și somnolent.

– Dă-mi o pipă, zise Lucien cu o voce răgușită.

Bergère a început să rîdă.

– N-are rost, spuse el. Nu-l lua în seamă pe Berliac! Știi ce face în clipa asta?

– Mi se rupe, spuse Lucien.

– Află totuși că varsă, zise calm Bergère. Ăsta-i singurul efect pe care-l are hașișul asupra lui. Restul e doar teatru; îl pun uneori să fumeze pentru că încearcă să mă dea gata și chestia asta mă amuză.

A doua zi, Berliac a venit la liceu și a început să-și dea aere în fața lui Lucien.

– Te sui în tren, zise el, dar îl alegi cu grijă tocmai pe cel care rămîne în gară.

Lucien nu s-a lăsat mai prejos.

– Numai gura e de tine, îi răspunse el, îți închipui cumva că nu știu ce făceai ieri, la baie? Dădeai la rațe, drăguță!

Berliac s-a îngălbenit.

– Ți-a spus Bergère?

– Păi cine vrei să-mi fi spus?

– Prea bine, bîlbîi Berliac, n-aș fi crezut că Bergère e capabil să facă mișto de vechii prieteni în fața celor noi.

Lucien o cam băgase pe mînecă: îi promisese lui Bergère că nu-l dă de gol.

– Hai, las-o baltă! zise el, n-a făcut nici un mișto de tine, a vrut doar să-mi arate că nu ține.

Berliac i-a întors însă spatele și a plecat fără să-i dea mîna. Cînd s-a întîlnit cu Bergère, Lucien era cam morcovit.

– Ce i-ai spus lui Berliac? l-a întrebat Bergère pe un ton neutru.

Lucien a lăsat capul în jos fără să-i răspundă: era la pămînt. Totuși, a simțit brusc mîna lui Bergère pe ceafă:

– Nu face absolut nimic, dragul meu. Oricum trebuia să se termine: comedianții nu mă amuză niciodată prea multă vreme.

Lui Lucien a început să-i mai vină puțin inima la loc: a ridicat capul și a zîmbit.

– Dar și eu sînt un comediant, spuse el, fluturîndu-și genele.

– Da, dar tu ești frumușel, răspunse Bergère luîndu-l în brațe.

Lucien s-a lăsat în voia lui; se simțea duios ca o fată și-i dăduseră lacrimile. Bergère l-a sărutat pe obraz și i-a mușcat încetișor urechea, zicîndu-i ba „canalia mea mică și frumușică“, ba „frățiorul meu“, iar Lucien se gîndea că e foarte agreabil să ai un frate mai mare atît de indulgent și de înțelegător.

Doamna și domnul Fleurier, vrînd să-l cunoască pe acel Bergère despre care Lucien vorbea atît de mult, l-au invitat la cină. Tuturor li s-a părut fermecător, chiar și lui Germaine, care nu văzuse niciodată un bărbat atît de frumos; domnul Fleurier îl cunoscuse pe generalul Nizan, unchiul lui Bergère, despre care a vorbit îndelung. De aceea, doamna Fleurier a fost foarte fericită să i-l încredințeze pe Lucien lui Bergère în vacanța de Rusalii. S-au dus cu mașina la Rouen; Lucien dorea să vadă catedrala și primăria, dar Bergère a refuzat net: „Porcăriile alea?“ întrebă el cu nerușinare. Pînă la urmă au petrecut două ceasuri într-un bordel de pe strada Cordeliers și Bergère a fost nemaipomenit de haios: le zicea curvelor: „Domnișoară“, făcîndu-i lui Lucien semne cu genunchiul pe sub masă, apoi a acceptat să urce cu una dintre ele, dar s-a întors după cinci minute: „Hai să ne cărăm urgent, șopti el, că altfel am încurcat-o“. Au plătit imediat și au ieșit. Pe stradă, Bergère a povestit ce se petrecuse; cînd femeia s-a întors cu spatele, a profitat și a aruncat în pat praf de scărpinat, apoi a declarat că e impotent și a șters-o. Lucien băuse două pahare cu whisky și era cam cherchelit; a cîntat *Artileristul din Metz* și *De profundis morpionibus;* faptul că Bergère era atît de profund și totodată atît de strengar i se părea admirabil.

– Am reținut o singură cameră, zise Bergère cînd au ajuns la hotel, are în schimb o baie mare. Lucien nu s-a mirat: pe drum se gîndise vag că va dormi în aceeași cameră cu Bergère, dar nu stăruise prea mult asupra acestei idei. Acum, cînd nu mai putea da înapoi, lucrul i se părea cam neplăcut, mai ales că era murdar pe picioare. În timp ce valizele erau cărate în cameră și-a imaginat că Bergère îi

va spune: „Vai ce murdar ești, o să înnegrești cearșafurile“, și că el îi va răspunde obraznic: „Ce idei burgheze ai cu privire la curățenie!“ Bergère însă i-a dat brînci în baie cu valiză cu tot, zicîndu-i: „Descurcă-te acolo, eu mă dezbrac în cameră“. Lucien s-a spălat pe picioare și la fund. I-a venit să se ducă la toaletă, dar n-a îndrăznit, așa că s-a mulțumit să facă pipi în chiuvetă; și-a pus apoi cămașa de noapte și papucii pe care îi împrumutase de la doamna Fleurier (ai săi erau găuriți) și a bătut la ușă.

– Ești gata? a întrebat el.

– Da, da, intră!

Bergère purta o haină de casă neagră peste o pijama albastru-deschis. Camera mirosea a apă de colonie.

– Nu e decît un singur pat? întrebă Lucien.

Bergère nu i-a răspuns: se uita la Lucien cu o stupoare care s-a finalizat într-un formidabil hohot de rîs.

– Porți cămașă de noapte! zise el rîzînd. Dar unde ți-e scufia? Vai, vai ce caraghios ești, dacă te-ai vedea!...

– De doi ani, spuse Lucien profund jignit, mă rog de mama să-mi cumpere pijamale. Bergère s-a apropiat de el.

– Hai, scoate prostia asta, zise el pe un ton care nu admitea replică, o să-ți dau o pijama de-a mea. O să-ți fie cam mare, dar oricum o să-ți șadă mai bine ca asta.

Lucien rămăsese bătut în cuie în mijlocul camerei, cu ochii holbați la romburile roșii de pe tapet. Ar fi preferat să se întoarcă în baie, dar îi era teamă să nu pară idiot, așa încît cu o mișcare bruscă și-a tras cămașa peste cap. A urmat o clipă de tăcere: Bergère se uita zîmbind la Lucien și atunci băiatul a realizat brusc că se află gol în mijlocul încăperii, purtînd în picioare papucii cu pompon ai mamei sale. S-a uitat la mîinile lui – mîinile mari ale lui Rimbaud – ar fi vrut să și le lipească de burtă ca măcar atîta lucru să

ascundă, dar s-a stăpînit și și-a dus vitejește mîinile la spate. Pe pereți, între două rînduri de romburi, din loc în loc, se afla un pătrățel violet.

– Pe onoarea mea, zise Bergère, e mai rușinos ca o fată mare: uită-te în oglindă, Lucien, te-ai înroșit ca un rac. Totuși, arăți mai bine așa decît în cămășoaia aia.

– Da, zise Lucien făcînd un mare efort, dar nu poți avea un aer inteligent cînd ești gol pușcă. Dă-mi mai repede pijamaua!

Bergère i-a aruncat o pijama de mătase care mirosea a lavandă și s-au băgat în pat. S-a înstăpînit o tăcere grea.

– Mi-e rău, zise Lucien; îmi vine să vărs.

Bergère n-a răspuns, iar Lucien a rîgîit și gura i s-a umplut cu miros de whisky. „O să se culce cu mine“, și-a zis el. Și romburile de pe tapet au pornit să se rotească în timp ce mirosul pătrunzător de colonie îl sufoca. „N-ar fi trebuit să accept această călătorie.“ Nu avea noroc; de zeci de ori, în ultima vreme, fusese gata să descopere ce voia Bergère de la el, și de fiecare dată, parcă dinadins, se întîmplase cîte ceva care să-i abată gîndurile. Și acum era acolo, în patul tipului, întru totul la cheremul lui. „Îmi iau perna și mă duc să dorm în baie.“ Dar n-a îndrăznit; se gîndea la privirea ironică a lui Bergère. A început să rîdă.

– Mă gîndesc la tîrfa de adineauri, zise el, acum probabil că se scarpină.

Bergère tot nu răspundea; Lucien s-a uitat la el cu coada ochiului: stătea întins pe spate, cu o mutră nevinovată, cu mîinile sub ceafă. Pe Lucien l-a apucat o furie violentă: băiatul s-a ridicat într-un cot și i-a zis lui Bergère:

– Ei, ce mai aștepți? Că doar nu m-ai adus aici ca să înșirăm mărgele pe ață?

Era prea tîrziu ca să-și mai retragă cuvintele: Bergère se întorsese spre el și îl privea cu un aer amuzat.

– Ia te uită la putoarea asta cu chip angelic! Deci, așa, bebelușule, recunoști chiar tu: pe mine te bizuiai deci ca să-ți dereglez faimoasele tale simțuri.

S-a mai uitat o clipă la el, fețele lor se atingeau aproape, apoi l-a luat în brațe pe Lucien și a început să-l mîngîie pe piept, pe sub bluza de la pijama. Lui Lucien nu-i displăcea, îl gîdila puțin, dar Bergère era înspăimîntător: avea o expresie de idiot și repeta, făcînd parcă un mare efort: „Nu ți-e rușine, purcelule, nu ți-e rușine, purcelule!“, ca plăcile de gramofon care anunță plecarea trenurilor, în gări. Mîna lui Bergère, în schimb, vioaie și ușoară, părea o persoană de sine stătătoare. Îi atingea ușor sfîrcurile sînilor lui Lucien, asemenea mîngîierii apei călduțe cînd intri în baie. Lucien ar fi avut chef să apuce mîna aceea s-o smulgă de pe el și să i-o sucească, dar Bergère s-ar fi hlizit: ia te uită, fata mare! Mîna s-a strecurat încet de-a lungul pîntecelui și a întîrziat îndelung desfăcînd nodul șiretului care ținea pantalonul de pijama. Lucien nu s-a opus: se simțea greoi și moale ca un burete ud și-i era o frică îngrozitoare. Bergère dăduse cuvertura la o parte și-și pusese capul pe pieptul lui Lucien, ca un doctor care-și ascultă pacientul. Lucien a rîgîit de două ori la rînd acreală și s-a temut că o să verse pe frumosul păr argintiu plin de atîta demnitate.

– Mă apeși pe stomac, zise el. Bergère s-a ridicat un pic și și-a vîrît mîna sub șalele lui Lucien; cealaltă mînă nu mai mîngîia, ci ciupea ușor.

– Ai fese mici și frumoase, spuse brusc Bergère.

Lucien era convins că e un coșmar.

– Îți plac? întrebă el cu cochetărie. Dar Bergère i-a dat drumul pe neașteptate și a ridicat capul înciudat.

– Trișor nenorocit, zise el furios, se dă mare, se crede Rimbaud, iar eu mă lupt de mai bine de un ceas și nu reușesc să-l excit.

De nervi, lui Lucien i-au dat lacrimile; l-a împins din răsputeri pe Bergère și i-a șuierat:

– Ce-s eu de vină, mi-ai dat să beau prea mult și acum îmi vine să vărs.

– Poftim, du-te! Du-te! zise Bergère, și nu te grăbi.

Adăugă printre dinți: „Splendidă seară“. Lucien și-a tras pantalonii, și-a pus halatul negru și a ieșit. După ce a închis ușa toaletei s-a simțit atît de singur și de descumpănit, încît a început să plîngă în hohote. În buzunarele halatului nu era nici o batistă, așa că s-a șters la ochi și la nas cu hîrtie igienică. Degeaba și-a băgat însă degetele pe gît, n-a reușit să vomite. Atunci, fără să-și dea seama, și-a dat jos pantalonii și s-a așezat pe tron, clănțănind din dinți. „Ticălosul, își zicea el, ticălosul!“ Se simțea înfiorător de umilit, dar nu-și dădea seama dacă-i era rușine că i-a îngăduit lui Bergère să-l mîngîie sau că nu s-a simțit tulburat. Pe culoar, de cealaltă parte a ușii, se auzea scîrțîind parchetul, iar Lucien tresărea la fiecare scîrțîit, dar nu se putea hotărî să se întoarcă în cameră: „Și totuși, trebuie să mă duc, se gîndea el; trebuie, altfel o să facă mișto de mine – cu Berliac!“ și se ridica puțin, dar imediat își aducea aminte de chipul lui Bergère cu expresia aia de idiot și parcă-l auzea zicînd: „Nu ți-e rușine, purcelule!“ S-a prăbușit la loc pe closet, disperat! După cîteva minute l-a apucat o diaree cumplită care parcă l-a mai ușurat: „Iese pe partea ailaltă, și-a zis, cu atît mai bine“. De fapt, nu-i mai era greață. „O să mă doară ce-o să-mi facă“, i-a trecut dintr-o dată prin minte și a simțit că-l ia cu leșin. Pînă la urmă i s-a făcut atît de frig, încît au început să-i clănțăne dinții; s-a gîndit că o să se îmbolnă-

vească, așa că s-a sculat brusc. Cînd s-a întors în cameră, Bergère s-a uitat la el cu o expresie jenată; fuma și prin pijamaua descheiată i se vedea pieptul slab. Lucien și-a scos încet papucii și halatul, și s-a strecurat sub pătură fără să scoată nici o vorbă. Bergère l-a întrebat:

– Cum te simți?

Lucien a ridicat din umeri.

– Mi-e frig!

– Vrei să te încălzesc?

– N-ai decît să încerci, spuse Lucien.

În clipa imediat următoare s-a simțit strivit de o greutate uriașă. O gură călduță și moale, ca un biftec crud, s-a lipit de gura lui. Lucien nu mai pricepea nimic, nu mai știa unde se află, se sufoca, dar cel puțin nu-i mai era frig. S-a gîndit la doamna Besse care îl apăsa cu mîna pe burtă și-i zicea „păpușica mea“, și la Hébrard care-i zicea „prăgină“, și la vremea cînd făcea baie dimineața închipuindu-și că domnul Bouffardier avea să intre peste el ca să-i facă o clismă și și-a zis: „Acum sînt păpușica lui!“ În clipa aceea, Bergère a exclamat triumfător:

– În sfîrșit! Te-ai hotărît. Hai, adăugă el șoptind, pînă la urmă tot scoatem noi ceva din tine.

Lucien a ținut morțiș să-și scoată singur pijamaua.

A doua zi s-au trezit la amiază. Chelnerul le-a adus micul dejun la pat și lui Lucien i s-a părut că are un aer arogant. „Mă consideră o tîrfă“, s-a gîndit el, scuturat de un fior neplăcut. Bergère a fost foarte amabil, s-a îmbrăcat primul și a ieșit în piața Vieux-Marché să fumeze o țigară, în timp ce Lucien făcea baie. „Partea proastă este, se gîndea Lucien, frecîndu-se conștiincios cu mănușa de baie, că e plicticos.“ După ce trecuse primul moment de groază și-și dăduse seama că nu e chiar atît de dureros cum își închipuise, îl cuprinsese o plictiseală cumplită. Spera întruna că e gata și că o să poată în sfîrșit dormi, dar Bergère nu-i dăduse pace pînă dimineața la patru. „Totuși, și-a zis el, trebuie să-mi termin problemele de la trigonometrie.“ Și s-a străduit să nu se mai gîndească decît la școală. A urmat o zi lungă. Bergère i-a povestit viața lui Lautréamont, dar Lucien nu l-a ascultat cu prea multă atenție; Bergère începuse să-l cam agaseze. Seara au dormit la Caudebec și, bineînțeles, Bergère l-a plictisit pe Lucien destul de mult, dar pe la unu noaptea, Lucien i-a spus foarte categoric că-i e somn, și Bergère, fără să se supere, l-a lăsat în pace. S-au întors la Paris spre seară. Una peste alta, Lucien nu era nemulțumit de el însuși.

Părinții l-au primit cu brațele deschise: „Măcar i-ai mulțumit domnului Bergère?“ l-a întrebat maică-sa. A stat puțin de vorbă cu ei despre peisajul normand și s-a culcat devreme. A dormit ca un prunc, dar a doua zi, cînd s-a trezit, i s-a părut că e scuturat de un fel de clănțăneală. S-a sculat și s-a uitat îndelung în oglindă. „Sînt un pederast“, și-a zis el. Și s-a prăbușit.

– Scoală-te, Lucien, i-a strigat maică-sa, prin ușă, trebuie să te duci la școală.

– Da, mamă, a răspuns Lucien docil, dar s-a întins la loc pe pat și s-a apucat să-și privească degetele de la picioare.

„E prea nedrept, nu-mi dădeam seama, nu am experiență.“ Degetele astea un bărbat le supsese, unul după altul. Lucien a întors violent capul: „El știa, măgarul. Ceea ce m-a pus să fac se cheamă într-un fel, se cheamă a face amor cu un bărbat, și el știa“. Ce haios – Lucien zîmbi amar – puteai, zile în șir, să-ți pui întrebări de genul: sînt oare inteligent, oare mă dau mare fără a ajunge vreodată la o concluzie fermă? Dar, alături de asta, existau etichetele

care într-o bună zi ți se agățau și pe care trebuia pe urmă să le porți toată viața: de exemplu, Lucien era înalt și blond, semăna cu tatăl lui, era singur la părinți și de ieri, pederast. Se va spune despre el: „Fleurier, îl știi, blondul ăla înalt căruia îi plac bărbații". Și oamenii vor zice: „Ah, da! Poponarul înalt? Îl știu foarte bine".

S-a îmbrăcat și a ieșit din casă, dar nu l-au ținut balamalele să se ducă la liceu. A coborît pe bulevardul Lamballe pînă la Sena și apoi a luat-o pe cheiuri. Cerul era senin, străzile miroseau a frunziș proaspăt, a gudron și a tutun englezesc. Vremea ideală ca să porți haine curate pe un trup bine spălat și cu un suflet nou. Toți oamenii aveau figuri morale: în primăvara aceea numai Lucien se simțea un ins echivoc și anormal. „Am apucat-o pe un drum fatal, s-a gîndit el, am început-o cu complexul lui Oedip, după aceea am devenit sadico-anal și acum, culmea, sînt pederast; unde o să mă opresc?" Evident, cazul lui nu era încă foarte grav, nu simțise cine știe ce plăcere cînd îl mîngîiase Bergère. „Dar dacă mă obișnuiesc cu asta? s-a întrebat el anxios. N-o să mă mai pot lipsi, o să fie ca morfina!" Va ajunge un om stigmatizat, nimeni n-o să mai vrea să-l primească în casă, muncitorii tatălui său o să facă mișto cînd le-o da un ordin. Lucien și-a imaginat cu indulgență înfricoșătorul său viitor. Se și vedea la treizeci și cinci de ani, efeminat, fardat, amenințat de un domn cu mustață și cu Legiunea de onoare, care-și ridica bastonul într-o atitudine înspăimîntătoare. „Prezența dumitale aici, domnule, este o insultă adusă fiicelor mele." Dar brusc s-a clătinat și nu s-a mai jucat: tocmai își adusese aminte de o vorbă a lui Bergère. Erau la Caudebec, în timpul nopții. Bergère îi spusese: „Ia te uită! A început să-ți placă!" Oare ce-o fi vrut să spună? Evident, Lucien nu era de lemn și după atîta pipăială... „Asta nu dovedește însă nimic", își zise el neliniștit. Lumea zicea totuși că tipii ăștia aveau un talent extraordinar cînd era vorba să-i miroasă pe cei asemenea lor, ca un fel de al șaselea simț. Lucien s-a uitat multă vreme la un agent de poliție care dirija circulația lîngă podul Iena. „Oare m-ar putea excita polițaiul ăsta?" Se uita fix la pantalonul albastru-închis al agentului de poliție, își imagina coapsele lui musculoase și păroase: „Mă impresionează cumva?" A pornit mai departe foarte ușurat. „Nu e atît de grav, s-a gîndit el, încă mă mai pot salva. A abuzat de lipsa mea de experiență, dar nu sînt *cu adevărat* pederast." A repetat experiența cu toți bărbații pe lîngă care a trecut și de fiecare dată rezultatul a fost negativ. „Din fericire, și-a zis el, m-am speriat degeaba!" Fusese doar un avertisment, atît și nimic mai mult. Nu trebuia să mai facă niciodată una ca asta deoarece obiceiurile rele se dobîndesc repede și, în plus, trebuia să se vindece în cel mai scurt timp de complexele lui. A luat hotărîrea să se ducă la un specialist în psihanaliză fără să le spună însă părinților. După aceea își va lua o amantă și va fi un bărbat ca toți ceilalți.

Tocmai cînd începuse să se mai liniștească, Lucien și-a adus aminte de Bergère: chiar în clipa asta, Bergère exista undeva în Paris, mulțumit de sine însuși, cu mintea doldora de amintiri. „Știe cum sînt, îmi cunoaște gura, mi-a spus: Ai un miros pe care n-am să-l uit"; o să se ducă să se laude pe la prieteni zicînd: „L-am avut", ca și cînd aș fi o gagică. Poate chiar în clipa asta îi povestește nopțile petrecute cu mine... inima lui Lucien s-a oprit în loc – lui Berliac! Dacă face una ca asta, îl omor: Berliac nu poate să mă sufere, o să povestească la toată clasa, sînt distrus, colegii n-o să-mi mai strîngă mîna. O să spun că nu-i adevărat, și-a zis Lucien

rătăcit, o să-l dau în judecată, o să spun că m-a violat!“ Lucien îl ura pe Bergère din toată inima: fără el, fără acea memorie scandaloasă și iremediabilă, totul s-ar mai fi putut aranja, nimeni n-ar fi aflat nimic și, pînă la urmă, Lucien însuși ar fi uitat. „Dacă ar muri subit! Doamne, Te rog, dă Doamne să moară la noapte, înainte să fi spus cuiva ceva. Dă Doamne ca toată povestea asta să fie îngropată. Tu nu poți să vrei ca eu să ajung pederast! În orice caz, mă are la mînă! s-a gîndit Lucien turbat de furie. Voi fi nevoit să mă duc iar la el și să fac tot ce vrea, și să-i spun că-mi place, altfel sînt pierdut!“ A mai făcut cîțiva pași și a adăugat, ca măsură de prevedere: „Dă Doamne să moară și Berliac“.

Lucien n-a reușit totuși să-și impună o nouă vizită la Bergère. În săptămînile care au urmat, i se părea că-l vede pe stradă la fiecare pas, iar cînd învăța la el în odaie, tresărea de cîte ori auzea soneria; noaptea avea coșmaruri înfiorătoare: Bergère îl viola în curtea Liceului Saint-Louis, toți colegii erau de față și se uitau hlizindu-se, Bergère însă n-a încercat cîtuși de puțin să-l revadă și n-a mai dat nici un semn de viață. „Nu-l interesa decît hoitul meu“, și-a zis Lucien vexat. Berliac dispăruse și el, și Guigard, care se ducea uneori duminica la curse cu el, afirma că părăsise Parisul în urma unei depresii. Încet-încet, Lucien s-a mai liniștit: călătoria la Rouen a început să-i pară un vis tulbure și grotesc, fără suport real; uitase aproape toate amănuntele, îi rămăsese doar amintirea unui miros fad de carne și de colonie, precum și aceea a unei intolerabile plictiseli. Domnul Fleurier a întrebat de mai multe ori ce mai face prietenul Bergère: „Ar trebui să-l invităm la Férolles ca să-i mulțumim“. „A plecat la New York“, a răspuns Lucien într-un tîrziu. S-a dus de cîteva ori să vîslească pe Marna cu Guigard și cu sora lui, iar Guigard l-a învățat să danseze. „Încep să mă trezesc, s-a gîndit

el, renasc.“ Se simțea încă deseori deșelat, parcă ar fi cărat ceva în spinare, ca un sac: era povara complexelor sale; s-a întrebat dacă n-ar fi cazul să se ducă la Viena, la Freud: „Voi pleca fără bani, la nevoie chiar pe jos, îi voi spune: n-am nici un ban, dar sînt un caz“. Într-o după-amiază călduroasă de iunie s-a întîlnit pe bulevardul Saint-Michel cu Babuinul, fostul lui prof' de filozofie.

– Ce faci Fleurier, zise Babuinul, te pregătești pentru École Centrale?

– Da, domnule profesor, răspunse Lucien.

– Ai fi putut să te orientezi spre disciplinele umanistice. Erai bun la filozofie.

– Nu am abandonat filozofia, zise Lucien. Am mai citit cîte ceva anul ăsta. Freud, de exemplu. Apropo, domnule profesor, adăugă el sub impulsul unei inspirații, aș vrea să vă întreb: ce credeți despre Psihanaliză?

Babuinul a început să rîdă.

– E o modă, spuse el, o să treacă. Tot ce e mai bun la Freud se găsește deja la Platon. Cît despre restul, preciză el pe un ton care nu admitea replică, drept să-ți spun, pe mine nu mă duce cu farafastîcurile astea. Ai face mai bine să-l citești pe Spinoza.

Lucien a simțit cum i se ia o piatră uriașă de pe inimă și s-a dus acasă pe jos, fluierînd. „A fost un coșmar, s-a gîndit el, din care n-a mai rămas nimic!“ În ziua aceea soarele ardea necruțător, dar Lucien a ridicat capul și l-a fixat fără să clipească: soarele aparținea tuturor și Lucien avea dreptul să-l privească în față; era salvat! „Farafastîcuri! își zicea el, erau doar niște farafastîcuri! Au încercat să mă deregleze, dar nu le-a mers cu mine.“ De fapt rezistase fără încetare: Bergère îl îmbrobodise cu raționamentele sale, dar Lucien își dăduse prea bine seama că pederastia lui

Rimbaud era o tară, iar cînd javra aia mică de Berliac încercase să-l pună să fumeze haşiş, Lucien îl trimisese scurt la plimbare: „Am fost gata să mă nenorocesc, gîndea el, dar ceea ce m-a protejat a fost sănătatea mea morală!“ Seara, la cină, s-a uitat cu simpatie la tatăl său. Domnul Fleurier avea umeri pătraţi, gesturi greoaie şi lente de ţăran, dar în acelaşi timp şi ceva rasat, şi anume, ochii cenuşii, metalici şi reci ai unui stăpîn. „Semăn cu el“, constată Lucien. Şi-a adus aminte că în familia Fleurier, toţi, din tată în fiu, de patru generaţii erau industriaşi: „Orice s-ar zice, există familia!“ şi s-a gîndit cu mîndrie la sănătatea morală a celor din neamul Fleurier.

Lucien nu s-a prezentat la concursul de admitere la École Centrale în anul acela, aşa că familia Fleurier a plecat mai devreme ca de obicei la Férolles. A fost încîntat să revadă casa, grădina, uzina, orăşelul calm şi echilibrat. Era alt univers: a decis că se va scula la revărsatul zorilor ca să facă lungi plimbări prin împrejurimi. I-a spus tatălui său: „Vreau să-mi umplu plămînii cu aer curat şi să fac provizii de sănătate pentru la anul, înainte de marea încercare“. S-a dus cu maică-sa în vizită la familiile Bouffardier şi Besse, şi toată lumea a fost de acord că a devenit un băiat foarte rezonabil şi aşezat. Hébrard şi Winckelmann, care făceau dreptul la Paris, se întorseseră şi ei la Férolles în vacanţă. Lucien s-a întîlnit de mai multe ori cu ei în oraş şi au vorbit despre farsele pe care le făceau abatelui Jacquemart, despre plimbările lor cu bicicleta şi au cîntat pe trei voci *Artileristul din Metz.* Lucien aprecia în mod deosebit sinceritatea brutală şi soliditatea foştilor săi colegi, şi şi-a făcut reproşuri că i-a neglijat. I-a mărturisit lui Hébrard că nu-i place deloc Parisul, dar Hébrard nu putea să-l înţeleagă: părinţii lui îl dăduseră în grija unui preot care îl ţinea foarte din scurt; era

încă fascinat de muzeul Luvru pe care îl vizitase şi de o seară petrecută la Operă. Atîta naivitate l-a înduioşat pe Lucien; se simţea fratele mai mare al lui Hébrard şi al lui Winckelmann, şi a început să-şi spună că, în fond, nu-i părea rău că dusese o viaţă atît de tumultuoasă: cîştigase experienţă. Le-a vorbit despre Freud şi despre Psihanaliză, şi s-a distrat scandalizîndu-i. Cei doi au criticat violent teoria complexelor, dar obiecţiile lor erau naive şi Lucien le-a demonstrat acest lucru, apoi a adăugat că erorile lui Freud puteau fi uşor combătute de pe o poziţie filozofică. L-au admirat teribil, dar Lucien s-a prefăcut că nu-şi dă seama.

Domnul Fleurier i-a explicat lui Lucien mecanismul uzinei. L-a dus să vadă clădirile centrale şi Lucien a urmărit îndelung activitatea muncitorilor.

– Dacă mor, zise domnul Fleurier, vei fi nevoit să preiei de azi pe mîine conducerea uzinei.

Lucien l-a certat şi i-a zis:

– Dragă tată, te poftesc nici să nu-mi pomeneşti despre una ca asta!

Dar mai multe zile la rînd a fost pătruns de gînduri pline de gravitate referitoare la responsabilităţile cărora mai devreme sau mai tîrziu avea să trebuiască să le facă faţă. Au avut lungi conversaţii pe tema îndatoririlor patronului şi domnul Fleurier i-a demonstrat că proprietatea nu e un drept, ci o îndatorire:

– Ce ne tot bat ăştia capul cu lupta lor de clasă, zise el, ca şi cum interesele patronilor şi ale muncitorilor ar fi opuse! Uite cazul nostru, Lucien. Eu, unul, sînt un patron mărunt, un proprietar de mică anvergură, cum s-ar zice. Totuşi dau de mîncare unui număr de o sută de muncitori plus familiilor lor. Dacă fac afaceri bune, ei sînt primii care profită de pe urma acestora. Dacă sînt însă

obligat să închid uzina, muncitorii rămîn pe drumuri. *Nu am dreptul,* zise el apăsat, să fac afaceri proaste. Asta este ceea ce eu numesc: solidaritatea claselor.

Vreme de vreo trei săptămîni și ceva, totul a mers strună; nu se mai gîndea aproape deloc la Bergère; îl iertase: spera doar să nu-l mai vadă cîte zile o avea. Uneori, cînd își schimba cămașa, se apropia de oglindă și se uita cu uimire: „Un bărbat a dorit acest trup", se gîndea el. Își plimba încet mîna pe picioare și-și zicea: „Un bărbat a fost tulburat de aceste picioare". Punea mîna pe mijlocul lui și-i părea rău că nu e altul ca să se poată mîngîia cu propria piele, ca și cînd ar fi fost o stofă mătăsoasă. I se întîmpla cîteodată să-i pară rău după complexele lui: erau solide, atîrnau greu, uriașa lor masă sumbră îi conferea și lui greutate. Acum se isprăvise, Lucien nu mai credea în ele și, în consecință, se simțea penibil de ușor. De altfel, nici nu era chiar atît de neplăcut, semăna mai degrabă cu un fel de dezamăgire foarte suportabilă, ușor grețoasă, care, la rigoare, putea fi luată drept plictis. „Nu sînt nimic, gîndea el, dar asta pentru că nimic nu m-a murdărit. Berliac, de pildă, s-a angajat pe o cale murdară. În ceea ce mă privește, pot să suport un pic de incertitudine: e prețul purității."

În timpul unei plimbări, s-a așezat pe un taluz și a cugetat: „Am dormit vreme de șase ani și apoi, într-o bună zi, am ieșit din găoace". Era foarte vioi și s-a uitat la peisaj cu un aer prietenos. „Sînt un om de acțiune!" și-a zis el. Dar imediat gîndurile glorioase s-au și veștejit. Și-a spus în șoaptă: „Să aștepte un pic și o să vadă ei de ce sînt eu în stare". Vorbise cu convingere, dar cuvintele s-au rostogolit ca niște cochilii goale. „Ce-i cu mine?" Neliniștea aceea ciudată, *nu voia* s-o recunoască, îi făcuse prea mult rău odinioară. I-a trecut prin minte: „Liniștea asta... ținutul ăsta..." Nici o

ființă vie, în afară de greierii care-și tîrau greoi prin praf abdomenul galben cu pete negre... Lucien detesta greierii fiindcă păreau totdeauna pe jumătate morți. De cealaltă parte a drumului, se întindea pînă la rîu o cîmpie cenușie potopită de soare și plină de crăpături. Nimeni nu-l vedea pe Lucien, nimeni nu-l auzea; a sărit în picioare și i s-a părut că mișcările lui nu întîmpină nici o rezistență, de parcă n-ar mai fi fost supus nici măcar legilor gravitației. Acum stătea în picioare sub o perdea de nori cenușii, ca și cum ar fi existat în vid. „Liniștea asta..." își tot zicea. Era mai mult decît liniște, era neantul. În jurul lui Lucien cîmpia era extraordinar de pașnică, de moale și inumană: ai fi zis că se face mică de tot și-și ține răsuflarea ca să nu-l deranjeze. „Cînd artileristul din Metz s-a întors în garnizoană..." Sunetele i s-au stins pe buze ca o flacără în vid: Lucien era singur, fără umbră, fără ecou, fără greutate, în mijlocul acelei naturi discrete. S-a scuturat și a încercat să-și reînnoade firul gîndurilor. „Sînt un om de acțiune. În primul rînd, am resurse: pot să fac prostii, dar nu ajung prea departe pentru că mă redresez la timp." S-a gîndit: „Am sănătate morală". S-a oprit însă strîmbîndu-se cu scîrbă, într-atît i se părea de absurd să vorbească despre „sănătate morală" pe acest drum alb, traversat de gîngănii în agonie. De furie, Lucien a călcat un greier: a simțit sub talpă un cocoloș elastic și, cînd a ridicat piciorul, greierul trăia încă: Lucien l-a scuipat. „Sînt nedumerit. Sînt nedumerit. Ca și anul trecut." A început să se gîndească la Winckelmann, care îi zicea „asul așilor", la domnul Fleurier, care se purta cu el ca și cum ar fi fost un bărbat în toată firea, la doamna Besse, care îi spusese: „Băiatul ăsta mare e cel căruia îi spuneam păpușica mea; acum n-aș mai îndrăzni să-l tutuiesc, mă intimidează". Dar aceștia erau departe,

foarte departe, iar lui i s-a părut că adevăratul Lucien rămăsese la Férolles cu ei: aici, în mijlocul acestei lumi pierdute, nu exista nimic altceva decît o larvă albă și nedumerită. „Ce sînt eu?“ Kilometri și kilometri de cîmpie, pămînt neted și crăpat, fără iarbă, fără miros și, deodată, țîșnind drept din această coajă cenușie, prăjina, atît de ciudată, încît nici măcar umbra nu se închega în spatele său. „Ce sînt eu?“ Întrebarea nu se schimbase de pe vremea vacanței din anul trecut, de parcă l-ar fi așteptat pe Lucien exact în locul unde o lăsase; sau mai degrabă nu era vorba despre o întrebare, ci despre o stare. Lucien a dat din umeri. „Sînt prea scrupulos, și-a zis el, mă analizez prea mult.“

În zilele ce au urmat, s-a străduit să nu se mai analizeze: ar fi vrut să fie fascinat de obiecte, contempla îndelung ouarele, inelele pentru șervete, pomii, vitrinele; maică-sa s-a simțit grozav de flatată cînd a rugat-o frumos să-i arate argintăria. Pe cînd se uita însă la argintărie, se gîndea că se uită la argintărie, iar în spatele privirii sale palpita o ușoară ceață vie. Degeaba se tot cufunda într-o convorbire cu domnul Fleurier, ceața aceea fină și abundentă, a cărei inconsistență opacă îi dădea o falsă asemănare cu lumina, se strecura *în spatele* atenției pe care o acorda cuvintelor tatălui său: ceața aceea era chiar el. Din cînd în cînd, agasat, Lucien nu mai asculta, ci se întorcea brusc, încercînd să prindă ceața și s-o privească în față: nu dădea însă decît peste un gol perfect, ceața se afla tot *în spate*.

Germaine a venit plîngînd la doamna Fleurier: fratele ei avea bronho-pneumonie. „Biata mea Germaine, spuse doamna Fleurier, parcă ziceai că e așa zdravăn!“ I-a dat o lună concediu și a adus-o în locul ei pe fiica unui muncitor de la uzină, pe micuța Berthe Mozelle de șaptesprezece ani. Era mărunțică și-și purta codițele blonde în jurul capului; șchiopăta puțin. Întrucît era de la Concarneau, doamna Fleurier a rugat-o să poarte o bonetică de dantelă ca în Bretania: „Așa, o să arate mai drăguț“. Chiar din primele zile, de îndată ce dădeau de Lucien, ochii ei mari, albaștri exprimau o admirație umilă și pătimașă, așa încît Lucien a înțeles că fata îl adoră. I-a vorbit prietenește și a întrebat-o de mai multe ori: „Îți place la noi?“ Pe coridoare se distra atingînd-o ușor cînd trecea pe lîngă ea, ca să vadă ce efect are asupra ei. Era însă înduioșat și această dragoste l-a reconfortat mult; se gîndea adesea cu o ușoară emoție la felul în care imaginea lui se reflecta în mintea fetei. „În fond, nu prea semăn cu tinerii muncitori pe care îi frecventează.“ Sub un pretext oarecare l-a dus pe Winckelmann în oficiu și Winckelmann a declarat că Berthe arată mișto: „Mare baftă ai, zise el în chip de concluzie, în locul tău n-aș mai sta pe gînduri“. Lucien însă ezita: Berthe mirosea a transpirație și bluzița ei neagră era uzată la subsuori. Într-o după-amiază ploioasă din septembrie, doamna Fleurier s-a dus cu mașina la Paris și Lucien a rămas singur în camera lui. S-a trîntit pe pat și a început să caște. I se părea că e un norișor capricios și instabil, mereu același, și totuși mereu altul, cu niște margini care se tot topeau în aer. „Mă întreb de ce oi fi existînd?“ Stătea acolo, digera, căsca, auzea ploaia izbind în geamuri și în capul lui se cernea o ceață albă: ei și? Existența sa constituia un scandal, iar responsabilitățile pe care avea să și le asume mai tîrziu vor fi o justificare slabă. „La urma urmei, n-am cerut să mă nasc“, își zise el și se simți cuprins de milă față de el însuși. Și-a adus aminte de neliniștea lui de pe vremea cînd era copil, de îndelungata lui somnolență și toate au dobîndit o semnificație nouă: în fond, totdeauna îl încurcase viața lui, acest dar voluminos și inutil pe care îl purtase în brațe fără să știe nici cum să-l folosească, nici unde să-l

pună. „Mi-am petrecut viața regretînd că m-am născut.“ Era însă prea deprimat ca să-și ducă gîndul mai departe; s-a sculat, și-a aprins o țigară și a coborît pînă la bucătărie ca s-o roage pe Berthe să-i facă un ceai.

Fata nu l-a văzut cînd a intrat. A atins-o pe umăr și Berthe a tresărit violent.

– Te-ai speriat? întrebă el.

Slujnica s-a uitat înspăimîntată la el, sprijinindu-se cu amîndouă mîinile de masă; pieptul i se zbătea, dar după cîteva clipe a zîmbit și a zis:

– M-am speriat, credeam că nu e nimeni în casă.

Lucien i-a zîmbit și el cu indulgență și i-a spus:

– Fii drăguță și fă-mi un ceai!

– Imediat, domnule Lucien, a răspuns Berthe și a dat fuga la mașina de gătit: prezența lui Lucien părea a-i fi neplăcută.

Lucien rămăsese în pragul ușii, nehotărît.

– Ia spune, întrebă el pe un ton părintesc, îți place la noi?

Berthe stătea cu spatele la el și umplea ceainicul cu apă de la robinet. Zgomotul apei i-a acoperit răspunsul. Lucien a așteptat un moment și, după ce fata a pus ceainicul pe aragaz, a întrebat-o:

– Ai fumat vreodată?

– S-a întîmplat uneori, răspunse Berthe neîncrezătoare.

Lucien a deschis pachetul de Craven și i l-a întins. Nu prea era mulțumit: i se părea că se compromite; n-ar fi trebuit s-o îndemne să fumeze.

– Vreți... să fumez? întrebă ea uimită.

– De ce nu?

– Doamna o să mă certe.

Lucien a avut o senzație neplăcută de complicitate. A început să rîdă și a zis:

– N-o să-i spunem.

Berthe s-a înroșit toată, a luat o țigară cu vîrful degetelor și și-a înfipt-o în gură. „Oare trebuie să i-o aprind? N-ar fi corect.“ I-a zis:

– Ei, ce faci, n-o aprinzi?

Îl agasa: stătea acolo cu brațele țepene, roșie și supusă, cu buzele țuguiate în jurul țigării, ca și cînd ar fi ținut termometrul în gură. Pînă la urmă a luat un chibrit dintr-o cutie de tablă, l-a aprins, a tras cîteva fumuri clipind des din ochi și a spus:

– E dulce, apoi a scos repede țigara din gură și a strîns-o în mînă cu stîngăcie.

Lui Lucien i-a trecut prin minte: „E o victimă înnăscută“. Totuși, fata s-a mai dezghețat puțin cînd a întrebat-o dacă îi place Bretania; i-a descris diferitele feluri de bonete bretone și chiar a cîntat fals, dar cu o voce dulce, un cîntec popular de la Rosporden. Lucien a tachinat-o amical, dar Berthe nu știa de glumă, așa că s-a uitat la el cu o mutră înfricoșată: în clipa aceea semăna cu un iepure. Lucien se așezase pe un scaun de bucătărie și se simțea perfect destins.

– Stai jos, i-a zis el.

– Oh! nu, domnule Lucien, nu se cuvine în fața domnului Lucien.

A luat-o atunci de subsuori și a așezat-o pe genunchii lui.

– Dar așa merge? o întrebă el.

Fata nu s-a împotrivit, a șoptit doar cu un accent ciudat, amestec de extaz și reproș:

– Pe genunchii dumneavoastră! iar Lucien s-a gîndit înciudat: „Mă angajez prea tare, n-ar fi trebuit să merg atît de departe“.

A tăcut: Berthe stătea pe genunchii lui, călduță și foarte liniștită, dar Lucien simțea cum îi bate inima. „E obiectul meu, și-a zis el, pot să fac tot ce vreau cu ea.“ Brusc i-a dat

drumul, a luat ceainicul și s-a întors la el în odaie: Berthe n-a făcut nici un gest ca să-l rețină. Înainte de a-și bea ceaiul, Lucien și-a spălat mîinile cu săpunul parfumat al maică-sii, fiindcă îi miroseau a subsuori.

„Să mă culc cu ea?“ În zilele următoare, Lucien a fost foarte preocupat de această mică problemă; Berthe îi tot aținea calea și se uita la el cu ochii ei mari și triști de cocker. Pînă la urmă moralitatea a trimfat: Lucien și-a dat seama că, neavînd destulă experiență, riscă s-o lase însărcinată (era imposibil să cumpere prezervative la Férolles, prea îl cunoștea toată lumea) și să-i creeze mari neplăceri domnului Fleurier. Și-a zis, în plus, că mai tîrziu va avea mai puțină autoritate în uzină, dacă fiica unuia dintre muncitori se putea lăuda că s-a culcat cu el. „Nu am dreptul să mă ating de ea.“ În ultimele zile ale lunii septembrie a evitat să rămînă singur cu Berthe.

– Ce aștepți, domnule? l-a întrebat Winckelmann.

– Nu ține, a răspuns Lucien scurt, nu-mi plac amorurile slujnicărești.

Winckelmann, care auzea pentru prima dată vorbindu-se despre „amoruri slujnicărești“, a șuierat admirativ și a tăcut.

Lucien era foarte mulțumit de el însuși: se purtase ca un tip valabil și asta răscumpăra o grămadă de erori. „Fata atîta aștepta“, își zicea el cu un pic de regret. Gîndindu-se însă bine, a ajuns la concluzia: „E ca și cînd aș fi avut-o: mi s-a oferit, dar eu n-am vrut-o“. Și a considerat că din acel moment nu mai e virgin. Aceste mici satisfacții l-au preocupat cîteva zile apoi s-au prefăcut și ele în ceață. În octombrie, cînd a început școala, se simțea la fel de abătut ca la începutul anului școlar precedent.

Berliac nu se întorsese la școală și nimeni nu știa nimic despre el. Lucien a observat cîteva figuri noi: vecinul lui din dreapta care se numea Lemordant făcuse un an de matematică specială la Poitiers. Era chiar mai înalt decît Lucien și datorită mustății sale negre avea deja aspect de bărbat. Lucien și-a revăzut colegii fără nici o plăcere; i se păreau puerili și inocent zgomotoși: niște puști. Participa în continuare la acțiunile lor colective, dar cu nonșalanță, așa cum se și cuvenea de altfel unui „pătrat“[1].

S-ar fi apropiat mai degrabă de Lemordant fiindcă acesta era matur, totuși nu părea să-și fi dobîndit maturitatea în urma unor experiențe multiple și dure: era adult din născare. Lucien se uita uneori cu deplină satisfacție la capul acela voluminos și gînditor, fără gît, înfipt strîmb între umeri: părea imposibil să vîri ceva în el, nici prin urechi și nici prin ochii mici de chinez, rozalii și sticloși: „Ăsta e un tip cu convingeri“, își zicea Lucien cu respect; și se întreba, gelos, ce-o fi certitudinea aceea care-i dă lui Lemordant o atît de deplină conștiință de sine. „Uite, așa ar trebui să fiu eu: o stîncă.“ Era totuși puțin surprins de faptul că Lemordant e sensibil la raționamentele matematice; domnul Husson l-a liniștit însă cînd le-a adus primele lucrări: Lucien era al șaptelea, Lemordant obținuse nota cinci și locul al șaptezeci și optulea; totul era în ordine. Lemordant nu s-a agitat; părea că se așteaptă la ce e mai rău, iar gurița sa minusculă, obrajii umflați, galbeni și netezi nu erau meniți să exprime sentimente; era un Buddha. O singură dată l-au văzut cu toții furios, și anume în ziua cînd din greșeală Loewy l-a îmbrîncit în vestiar. Lemordant a emis cîteva grohăituri ascuțite, clipind des, apoi a zis: „Cară-te în Polonia! Cară-te în Polonia! Jidan împuțit ce ești și nu ne mai

[1] În argou școlar: elev în anul II la cursurile de pregătire pentru École Centrale și Politehnică (n.tr.)

otrăvi pe noi, aici, la noi în țară". Îl strivea pe Loewy cu înălțimea sa și bustul masiv i se clătina amenințător pe picioare. Pînă la urmă i-a ars o pereche de palme și micuțul Loewy și-a cerut scuze: lucrurile nu au mers mai departe.

Joia, Lucien ieșea cu Guigard, care îl ducea la prietenele surorii sale, unde se dansa. Într-un tîrziu, Guigard a mărturisit însă că seratele astea dansante îl plictisesc. „Am o prietenă, i-a explicat el, e șefă de atelier la croitoria Plisnier, pe strada Royale. Se-ntîmplă să aibă o amică singură: ar trebui să vii cu noi sîmbătă seara." Lucien le-a făcut părinților săi o scenă și astfel i-au dat voie să iasă în fiecare sîmbătă seară; i se va lăsa cheia sub preșul de la intrare. S-a întîlnit cu Guigard pe la nouă seara într-un băruleț de pe strada Saint-Honoré.

– Ai să vezi, îi spuse Guigard, Fanny e delicioasă și, în plus, știe să se îmbrace.

– Dar cea pentru mine?

– N-o cunosc; știu că e lucrătoare, a venit de curînd la Paris, de la Angoulême. Apropo, adăugă el, ai grijă, fii pe fază: eu sînt Pierre Daurat. Tu ești blond, așa că am spus că ai sînge englezesc; crede-mă, e mai bine. Te cheamă Lucien Bonnières.

– Dar de ce? întrebă Lucien mirat.

– E un principiu, bătrîne, răspunse Guigard. Poți să faci ce vrei tu cu femeile astea, dar niciodată să nu le spui numele tău.

– Bine, bine! zise Lucien, cu ce mă ocup?

– Poți să spui că ești student, e chiar mai bine, înțelegi, se simt flatate, și în plus nu ești obligat să le oferi tratații scumpe. Evident, împărțim cheltuielile; astă-seară însă, mă lași pe mine să plătesc, sînt obișnuit: îți spun luni cît îmi datorezi.

Lucien s-a gîndit imediat că Guigard încerca să cîștige și el ceva: „Ce bănuitor am devenit!" și-a zis el amuzat.

Fanny a sosit aproape imediat: era o fată înaltă, brună și slabă, cu picioare lungi și cu un chip foarte fardat. Lucien s-a simțit intimidat.

– Ți-l prezint pe Bonnières, amicul despre care ți-am vorbit, zise Guigard.

– Îmi pare bine, răspunse Fanny cu un aer miop. Ea e Maud, prietena mea.

Lucien a văzut o femeie mărunțică, fără vîrstă, cu un ghiveci de flori pe cap. Nu era fardată și părea cam pămîntie, mai ales alături de strălucitoarea Fanny. Lucien a fost teribil de dezamăgit, dar a constatat că tipa are gură frumoasă – și pe de altă parte, cu una ca ea nu trebuia să se dea peste cap. Guigard avusese grijă să plătească dinainte halbele, astfel încît au putut profita de învălmășeala prezentărilor ca să le mîne vesel pe fete spre ușă, fără să le lase timp să ia ceva. Lucien i-a fost recunoscător: domnul Fleurier nu-i dădea decît o sută douăzeci și cinci de franci pe săptămînă și din banii ăștia trebuia să-și plătească și transportul. Seara a fost foarte amuzantă; s-au dus să danseze în Cartierul Latin într-o sală mică și încinsă, scăldată într-o lumină trandafirie, dar care avea și colțuri întunecoase și unde un cocteil costa cinci franci. Localul era plin cu studenți și cu femei în genul lui Fanny, doar că mai puțin reușite. Fanny a fost nemaipomenită: s-a uitat drept în ochii unui tip masiv cu barbă, care fuma pipă, și a spus cu glas tare: „Am oroare de oamenii care fumează pipă într-un dancing". Tipul s-a înroșit ca un rac și și-a băgat pipa aprinsă în buzunar. Îi trata pe Guigard și pe Lucien cu oarecare condescendență și le-a spus de cîteva ori: „Sînteți niște puști răi", cu un aer matern și simpatic. Lucien se simțea plin de dezinvoltură și ambianța îi plăcea grozav: i-a spus lui Fanny cîteva mici poante nostime și, în

timp ce le spunea, zîmbea. Pînă la urmă zîmbetul i s-a întipărit pe față și a reușit să adopte o voce rafinată și ușor nepăsătoare, plină însă de o curtoazie duioasă, nu lipsită de o nuanță de ironie. Fanny însă nu prea vorbea cu el: îl apucase pe Guigard de bărbie și-l trăgea de obraji ca să-i țuguie buzele; cînd se umflau bine și ajungeau puțin cam băloase, ca niște fructe zemoase sau ca niște lipitori, le lingea scurt și des, zicînd „Baby". Lucien era teribil de jenat și-l considera pe Guigard de-a drept ridicol: era plin de ruj pe lîngă buze și de urme de degete pe obraji. Celelalte cupluri se comportau și mai necuviincios: se sărutau și, din cînd în cînd, tipa de la vestiar străbătea localul cu un coșuleț din care scotea și apoi arunca serpentine și confetti multicolore, strigînd: „Ole, copii, distrați-vă, rîdeți: ole, ole!" și toată lumea rîdea. Într-un tîrziu, Lucien și-a adus aminte de existența lui Maud și i-a spus, zîmbind:

– Ia uită-te la porumbeii ăștia! Îi arăta pe Guigard și Fanny adăugînd: Noi însă, nobili bătrîni... dar nu și-a terminat fraza, ci a zîmbit atît de caraghios, încît Maud a zîmbit și ea.

Și-a scos pălăria și Lucien a constatat cu plăcere că era mai bine decît celelalte femei din dancing; atunci a invitat-o la dans și i-a povestit mizeriile și tărăboaiele pe care le făcea profesorilor lui, în anul cînd și-a dat bacul. Maud dansa bine, avea niște ochi negri serioși și un aer de persoană cu experiență. Lucien i-a povestit despre Berthe și i-a spus că are remușcări.

– Totuși, adăugă el, pentru ea e mai bine așa.

Maud a considerat că povestea bietei Berthe e poetică și tristă, și a întrebat cît cîștigă Berthe ca slujnică la părinții lui Lucien.

– Nu-i totdeauna plăcut pentru o fată, precizează ea, să fie la stăpîn. Guigard și Fanny îi lăsaseră în părăsire; se giugiuleau, iar fața lui Guigard era udă leoarcă. Lucien repeta din cînd în cînd: „Ia uită-te la porumbeii ăștia, ia uită-te!" și-și pregătise o mică frază: „Îmi fac și mie poftă". Dar nu îndrăznea s-o plaseze, așa încît se mulțumea să zîmbească, apoi s-a prefăcut că Maud și cu el sînt amici vechi, care disprețuiesc amorul și i-a zis: „frate-miu" și a schițat gestul de a o bate pe umăr. Fanny a întors brusc capul și s-a uitat surprinsă la ei:

– Hei, zise ea, grupa mică, ce așteptați? Sărutați-vă odată, se cunoaște cît de colo că nu mai puteți de poftă.

Lucien a luat-o în brațe pe Maud; era jenat fiindcă Fanny se uita la ei: ar fi vrut ca sărutul să fie lung și reușit, dar se întreba cum procedează oamenii ca totuși să poată respira. Pînă la urmă nici n-a fost atît de greu pe cît a crezut, a fost de-ajuns să sărute pieziș, ca să degajeze bine nările. L-a auzit pe Guigard numărînd „unu, doi... trei... patru..." și nu i-a dat drumul lui Maud decît la cincizeci și doi.

– Pentru început nu-i rău, zise Guigard; dar o să te întrec. Lucien s-a uitat la ceas și a fost obligat să numere la rîndu-i: Guigard s-a desprins de gura lui Fanny la o sută cincizeci și nouă de secunde. Lucien era furios și considera complet stupid acest concurs. „I-am dat drumul lui Maud din discreție, dar odată ce știi cum să respiri, nu e mare lucru, poți s-o tot ții așa la infinit", s-a gîndit Lucien. A propus o a doua manșă și a cîștigat-o. La sfîrșit, Maud s-a uitat la Lucien și i-a zis pe un ton serios: „Săruți bine". Lucien s-a înroșit de plăcere și a răspuns făcînd o plecăciune: „La dispoziția dumneavoastră". Una peste alta, ar fi preferat totuși s-o sărute pe Fanny. S-au despărțit pe la douăsprezece și jumătate, ca să prindă ultimul metrou. Lucien era foarte vesel; pe strada

Raynouard a țopăit și a dansat gîndindu-se: „S-a făcut, am dat-o gata“. Îl dureau colțurile gurii de atîta zîmbit.

S-au obișnuit să se întîlnească joia și sîmbăta la ora șase. Maud îl lăsa s-o sărute, dar nu voia să i se dăruiască. Lucien i s-a plîns lui Guigard, care l-a liniștit:

– Nu te necăji, zise Guigard, Fanny e sigură că Maud o să se culce cu tine; e tînără și n-a avut decît doi amanți; Fanny te sfătuiește să fii foarte tandru cu ea.

– Tandru? spuse Lucien. Nu mai spune?

Au rîs amîndoi și Guigard a tras concluzia:

– Dacă-i musai, cu plăcere.

Lucien a fost foarte tandru. O săruta mult pe Maud și-i spunea că o iubește, dar cu timpul a început să fie cam monoton și, în plus, nu prea era măgulit că se întîlnește cu una ca ea: ar fi vrut de asemenea să-i dea unele sfaturi cu privire la rochiile ei, dar Maud era plină de prejudecăți și foarte supărăcioasă. În intervalul dintre pupături, tăceau privind în gol și ținîndu-se de mînă. „Ce ochi severi are; la ce s-o fi gîndind?“ Cît despre Lucien, el, unul, se gîndea mereu la același lucru și anume la acea tristă și vagă existență a sa, și-și spunea: „Aș vrea să fiu ca Lemordant, ăsta și-a găsit calea!“ În acele momente se vedea ca și cînd ar fi fost altcineva: un tip așezat lîngă o femeie care-l iubește, mînă în mînă cu ea, cu buzele încă umede de sărutările ei, care refuză umila fericire pe care ea i-o oferă: un tip singur. Atunci strîngea tare degetele micuței Maud și-i dădeau lacrimile: ar fi vrut s-o facă fericită.

Într-o dimineață din decembrie, Lemordant s-a apropiat de Lucien; ținea în mînă o foaie de hîrtie:

– Vrei să semnezi? l-a întrebat el.

– Ce-i asta?

– Jidoviții de la Normale Sup[1], au trimis la ziarul *L'Oeuvre* o zdreanță de articol împotriva pregătirii militare obligatorii cu două sute de semnături. În consecință, protestăm; avem nevoie de cel puțin o mie de nume: o să apelăm la tipii de la Saint-Cyr, la cei de la marină, la agronomi, la politehnicieni, la toată elita.

Lucien s-a simțit măgulit; a întrebat:

– O să apară la gazetă?

– Sigur. În *L'Action*. Poate că și în *L'Echo de Paris*.

Lucien avea chef să semneze pe loc, dar s-a gîndit că ar fi cam neserios. A luat hîrtia și a citit-o cu atenție. Lemordant a adăugat:

– Tu cred că nu faci politică; treaba ta. Ești însă francez, ai și tu un cuvînt de spus.

Cînd a auzit: „ai și tu un cuvînt de spus“, Lucien s-a simțit străbătut de o scurtă și inexplicabilă plăcere. A semnat. A doua zi a cumpărat *L'Action française,* dar proclamația nu apăruse.

Lucien a găsit-o abia joi, în pagina a doua, unde apăruse sub titlul: *Tineretul din Franța dă o directă zdravănă în gingiile jidovimii internaționale.* Numele lui era acolo, condensat, definitiv, nu prea departe de cel al lui Lemordant, aproape la fel de străin de el ca și cele ale unor Flèche și Flipot, din preajmă; părea bine încadrat. „Lucien Fleurier, un nume de țăran, un nume foarte franțuzesc“, și-a zis el. A citit cu glas tare toată seria de nume cu inițiala F și, cînd a ajuns la al său, l-a pronunțat prefăcîndu-se că nu-l recunoaște. După aceea a băgat ziarul în buzunar și s-a întors acasă foarte vesel.

[1] École Normale Supérieure, întemeiată la Paris în 1808, unită ulterior cu Universitatea din Paris. Pregătește cadre didactice pentru învățămîntul secundar și superior. (n.tr.)

Peste cîteva zile el a fost cel care s-a dus la Lemordant.

– Faci politică? l-a întrebat.

– Sînt de dreapta, spuse Lemordant, citești vreodată *L'Action?*

– Nu prea des, mărturisi Lucien, pînă acum nu mă prea interesa, dar cred că sînt pe cale să mă schimb.

Cu aerul lui impenetrabil, Lemordant se uita la el fără nici o curiozitate. Lucien i-a vorbit, în linii mari desigur, despre ceea ce Bergère numise „haosul" lui.

– De unde ești? l-a întrebat Lemordant.

– De la Férolles. Tatăl meu are o uzină acolo.

– Cît timp ai stat la Férolles?

– Pînă în clasa a doua.

– E simplu, răspunse Lemordant, e clar, ești un dezrădăcinat. L-ai citit pe Barrès?

– Am citit *Colette Baudoche*.

– Nu la asta mă refer, zise Lemordant iritat. După-amiază o să-ți aduc *Dezrădăcinații:* e chiar povestea ta. Vei găsi în carte descrierea bolii, dar și remediul potrivit.

Cartea era legată în piele verde. Pe prima pagină se afla un „ex-libris André Lemordant", scris cu litere gotice. Lucien a fost uimit: nu se gîndise niciodată că Lemordant ar fi putut avea un nume de botez.

A început să citească stăpînit de o mare neîncredere: de atîtea ori pînă atunci se găsise cîte cineva care să vrea să-l explice; de atîtea ori i se împrumutaseră cărți spunîndu-i-se: „Citește-o, ți se potrivește de minune!" Lucien s-a gîndit zîmbind cu o ușoară tristețe că nu era el omul care să poată fi demontat așa, în cîteva fraze. Complexul lui Oedip, Haosul: ce copilării și ce departe erau toate astea! De la primele pagini a fost însă cucerit: mai întîi, aici nu era vorba despre psihologie – Lucien se săturase de psihologie ca de mere pădurețe – tinerii despre care vorbea Barrès nu erau niște indivizi abstracți, niște declasați ca Rimbaud sau Verlaine, nici niște bolnavi ca vienezele trîndave care se duceau la Freud să fie supuse psihanalizei. Barrès, chiar de la început, îi situa în mediul lor, în familia lor: fuseseră bine crescuți, în provincie, în spiritul unor solide tradiții; Lucien găsea că Sturel seamănă cu el. „Așadar, e adevărat, își zise el, sînt un dezrădăcinat." S-a gîndit la sănătatea morală a celor din neamul Fleurier, o sănătate dobîndită exclusiv la țară, s-a gîndit și la forța lor fizică (bunicul lui îndoia cu degetele un ban de bronz); și-a adus aminte cu emoție de zorii zilei, la Férolles: se scula, cobora în vîrful picioarelor ca să nu-i trezească pe părinții lui, se urca pe bicicletă și peisajul armonios din Ile-de-France îl cuprindea într-o discretă îmbrățișare. „Totdeauna am detestat Parisul", și-a zis el cu convingere. A început să citească și *Grădina lui Bérénice* și, din cînd în cînd, se oprea din citit și rămînea pe gînduri privind în gol: iată că, încă o dată, i s-a oferit pe tavă un caracter și un destin, un mod de a scăpa de nestăvilita flecăreală a conștiinței sale, o metodă care-i permitea să se definească și să se aprecieze. În locul inconștientului unde colcăiau fiarele spurcate și lubrice ale lui Freud, Barrès îi oferea mirosul pămîntului reavăn pe care Lucien îl prefera cu mult. Ca să se identifice cu universul acesta, îi era de-ajuns să se depărteze de sterila și primejdioasa autocontemplare: trebuia să se apuce să studieze solul și subsolul de la Férolles, să descifreze direcția colinelor care unduiau coborînd pînă la Sernette, să se adreseze geografiei umane și istoriei. Sau, pur și simplu, să se întoarcă în orășelul lui și să trăiască acolo: să-l găsească la picioarele sale, inofensiv și fertil, întins pe cîmpie, amestecat cu pădurici, izvoare, iarbă, ca un humus hrănitor din care Lucien să-și tragă forța de a deveni, în sfîrșit, un stăpîn. Lucien ieșea foarte exaltat

din acele lungi reverii și, uneori, chiar avea impresia că și-a găsit calea. Acum, cînd stătea tăcut lîngă Maud cu brațul petrecut pe după umerii ei, în mintea lui se perindau cuvinte, frînturi de fraze: „a restabili legătura cu tradiția", „pămîntul și morții noștri"; cuvinte profunde și opace, inepuizabile. „Ce ispititor", se gîndea el. Totuși, nu îndrăznea s-o ia de bună: fusese deja prea des dezamăgit. I-a destăinuit temerile sale lui Lemordant.

– Ar fi prea frumos.

– Dragă, răspunse Lemordant, nu poți să crezi imediat ceea ce dorești: trebuie încet-încet să capeți experiență, să te obișnuiești. S-a gîndit un pic și a zis: Ar trebui să vii cu noi. Lucien a acceptat cu entuziasm, dar a ținut să precizeze că-și va păstra deplina libertate:

– Vin, spuse el, dar nu mă angajez. Vreau să văd și să mă mai gîndesc.

Lucien a fost încîntat de camaraderia tinerilor de la *Action Française:* l-au primit cordial și simplu, și l-au făcut să se simtă imediat bine în mijlocul lor. A cunoscut repede „gașca" lui Lemordant, vreo douăzeci de studenți care purtau aproape toți o beretă de catifea. Se întîlneau la etajul întîi al braseriei Polder, unde jucau bridge și biliard. Lucien se ducea destul de des pe la ei și în curînd a înțeles că l-au adoptat, căci îl primeau strigînd: „Uite-l pe frumosul!" sau: „Uite-l pe Fleurier-ul nostru național!" Ceea ce-l fermeca mai ales pe Lucien era buna lor dispoziție: nu aveau nimic pedant sau auster în comportare, iar conversațiile politice erau rare. Rîdeau și cîntau, asta-i tot, strigau lozinci sau ridicau paharul în cinstea studențimii. Chiar și Lemordant, fără să renunțe la o autoritate pe care de altfel nimeni nici n-ar fi îndrăznit să i-o conteste, se mai destindea puțin, mergînd pînă-ntr-acolo încît uneori chiar

zîmbea. Lucien, cel mai adesea, tăcea și-i cuprindea cu privirea pe acești tineri zgomotoși și sportivi: „Sînt o forță", se gîndea el. În mijlocul lor, Lucien descoperea încet-încet adevărata semnificație a tinereții: aceasta nu mai consta în grația afectată pe care o aprecia Bergère; tineretul însemna viitorul Franței. De altfel, amicii lui Lemordant nici nu aveau farmecul tulbure al adolescenței: erau adulți, unii chiar purtau barbă. Dacă te uitai bine la ei, constatai că au cu toți ceva în comun: depășiseră rătăcirile și incertitudinile vîrstei lor, nu mai aveau nimic de învățat, erau maturi. La început glumele lor ușuratice și pline de ferocitate îl cam scandalizau pe Lucien: i-ar fi putut considera inconștienți. Cînd Rémy a venit să anunțe faptul că doamna Dubus, soția liderului radical avusese un accident, că un camion îi tăiase picioarele, Lucien s-a așteptat să-i vadă omagiind cît de cît adversarul aflat în necaz. Ei însă, dimpotrivă, au rîs în hohote și, lovindu-se peste coapse, ziceau: „Hoit bătrîn!" și „Bravo, camionagiule!" Lucien a fost puțin șocat, dar brusc a înțeles că acest hohot de rîs purificator era de fapt un refuz: mirosiseră pericolul, refuzaseră înduioșarea plină de lașitate, își zăvorîseră inima. Lucien a început și el să rîdă. Încet-încet, strengăriile acestea i-au apărut în adevărata lor lumină: erau doar în aparență frivole; în fond, prin ele se afirma un drept: convingerea băieților era atît de profundă, atît de religioasă, încît le dădea dreptul să pară frivoli, să trimită la plimbare cu un banc sau cu o piruetă tot ceea ce nu e esențial. De exemplu, între umorul glacial al lui Charles Maurras și glumele lui Desperreau (acesta purta în buzunar o bucată de prezervativ și-l prezenta drept prepuțul lui Blum) nu era decît o diferență de grad. În ianuarie, Universitatea a anunțat o ședință solemnă, în cursul căreia doi mineralogi suedezi urmau să

primească titlul de *doctor honoris causa*. „O să vezi un scandal pe cinste“, i-a spus Lemordant lui Lucien, dîndu-i o invitație. Amfiteatrul mare era plin ochi. Cînd i-a văzut pe Președintele Republicii și pe Rector intrînd în acordurile imnului național, *La Marseillaise,* Lucien a simțit că începe să-i bată inima și brusc i s-a făcut frică pentru prietenii lui. Aproape imediat cîțiva tineri s-au sculat în picioare și au început să strige. Lucien l-a recunoscut cu simpatie pe Rémy, roșu ca un rac, zbătîndu-se și strigînd: „Franța să fie numai a francezilor“, în timp ce doi tipi îl trăgeau de haină. Ceea ce i-a plăcut însă cel mai mult a fost un domn în vîrstă care, cu o mutră de copil zburdalnic, sufla într-o trompetă mică, „ce lucru sănătos“, și-a zis el. Gusta din plin acest amestec original de gravitate încăpățînată și de ghidușie, care le conferea celor mai tineri un aspect matur, iar celor mai în vîrstă o alură de plozi neastîmpărați. Lucien a încercat și el să glumească. A înregistrat unele succese, iar cînd spunea despre Herriot: „Dacă ăsta moare de moarte bună, nu mai există dreptate pe lume“, se simțea cuprins de o furie sacră. Își încleșta maxilarele și, preț de o clipă, se simțea la fel de convins, de intolerant, de puternic ca Rémy sau Desperreau. „Lemordant are dreptate, s-a gîndit el, trebuie să capeți experiență, asta e cheia.“ A învățat să refuze discuțiile. Guigard, care era doar un simplu republican, îl copleșea cu obiecțiile. Lucien îl asculta cu amabilitate, dar, după cîteva minute, se închidea în sine. Guigard vorbea înainte, dar Lucien nici măcar nu se mai uita la el: își netezea dunga de la pantaloni și se distra făcînd rotogoale cu fumul țigării și uitîndu-se după femei. Totuși, cîte puțin, tot mai auzea obiecțiile lui Guigard, dar acestea își pierdeau brusc greutatea și lunecau pe lîngă el, ușuratice și nesemnificative. Pînă la urmă Guigard tăcea, profund impresionat.

Lucien le-a vorbit părinților săi despre noii săi prieteni, iar domnul Fleurier l-a întrebat dacă are de gînd să se înscrie la *Action Française*. Lucien a ezitat și a spus, grav:

– Mă ispitește într-adevăr, mă ispitește.

– Lucien, te rog să nu faci una ca asta, i-a spus maică-sa, sînt niște tipi foarte agitați și oricînd se poate întîmpla o nenorocire. Ce te faci dacă te ciomăgesc sau dacă înfunzi pușcăria? Și pe de altă parte ești mult prea tînăr ca să te apuci de politică.

Lucien i-a răspuns doar cu un zîmbet bărbătesc, iar domnul Fleurier a intervenit, zicînd cu blîndețe:

– Lasă-l, dragă, în pace, lasă-l să-și urmeze calea; trebuie s-o facă și pe asta.

Din ziua aceea, lui Lucien i s-a părut că părinții lui îl tratează cu o oarecare considerație. Totuși, nu se hotăra; învățase o mulțime de lucruri în ultima vreme: analiza rînd pe rînd curiozitatea binevoitoare a tatălui său, spaima doamnei Fleurier, respectul incipient al lui Guigard, insistența lui Lemordant, nerăbdarea lui Rémy și-și zicea, dînd din cap: „Nu e chiar un fleac“. A discutat îndelung cu Lemordant și Lemordant i-a înțeles foarte bine motivele și i-a spus să nu se grăbească. Lucien mai avea uneori crize depresive: i se năzărea că nu-i decît o mică transparență gelatinoasă, care tremură ușor pe bancheta unei cafenele, iar agitația zgomotoasă a băieților i se părea absurdă. În alte momente se simțea însă dur și greu ca o piatră, și era aproape fericit.

Se avea din ce în ce mai bine cu toată gașca. Le-a cîntat un cîntec învățat vara trecută de la Hébrard, *Nunta Rebeccăi*[1] și toată lumea a declarat că e teribil de amuzant. Succesul sporindu-i verva, Lucien a făcut o mulțime de remarce anti-

[1] Cîntec antisemit batjocoritor (n.tr.)

semite și a început să vorbească despre Berliac și zgîrcenia lui: „Totdeauna mi-am zis: de ce o fi așa meschin, nu se poate, un om nu poate fi chiar în halul ăsta de zgîrie-brînză. Și pe urmă, într-o bună zi, am înțeles: era jidan“. Toată lumea a început să rîdă și pe Lucien l-a cuprins un fel de exaltare: se simțea cu adevărat pornit împotriva jidanilor și amintirea lui Berliac îi era nesuferită. Lemordant s-a uitat în ochii lui și i-a spus: „Tu ești un pur“.

Începînd din ziua aceea băieții îl tot rugau pe Lucien: „Fleurier, mai spune-ne una bună cu jidani“, și Lucien povestea bancuri evreiești pe care le știa de la tatăl lui; era de-ajuns să înceapă, pe un anume ton: „Itic s-a întîlnit de-acum cu Știul...“ și amicii se înveseleau. Într-o zi Rémy și Patenôtre au spus că au văzut un evreu algerian pe malul Senei și că l-au speriat de moarte apropiindu-se amenințători de el, ca și cînd ar fi vrut să-l arunce în apă.

– M-am gîndit, încheie Rémy: ce păcat că nu e și Fleurier cu noi.

– Poate că a fost mai bine așa, l-a întrerupt Desperreau, Lucien pe bune l-ar fi aruncat pe jidan în apă!

Lucien era inegalabil: îi mirosea pe jidani de la o poștă. Cînd ieșea la plimbare cu Guigard îi făcea semn cu cotul.

– Nu te întoarce imediat: unu' mic și gras din spatele nostru, și ăsta e!

– Jos pălăria, zicea Guigard, ai un fler! Nici Fanny nu-i putea suferi pe jidani; într-o joi s-au urcat toți patru în camera lui Maud și Lucien le-a cîntat *Nunta Rebeccăi*. Fanny nu mai putea de rîs, spunea: „Stai, oprește-te, oprește-te altfel fac pipi pe mine“, iar cînd a terminat, s-a uitat la el fericită, aproape cu duioșie. La braseria Polder, pînă la urmă i-au făcut-o lui Lucien. Totdeauna se găsea cîte cineva să zică așa, într-o doară: „Fleurier, care îi iubește atît de mult pe jidani...“ sau: „Leon Blum, prietenul lui Fleurier...“ și ceilalți așteptau încîntați, ținîndu-și răsuflarea, cu gura căscată. Lucien se înroșea tot, bătea cu pumnul în masă și zbiera: „Mama lor...!“ iar ei izbucneau în hohote de rîs și spuneau: „L-am dus! L-am dus! Nu l-am dus: s-a dus singur!“

Mergea adesea cu ei la întruniri politice și i-a auzit pe profesorul Claude și pe Maxime Real del Sarte. Învățătura se cam resimțea de pe urma acestor noi obligații, dar întrucît Lucien oricum nu putea spera să reușească la concurs în anul acela, domnul Fleurier s-a arătat înțelegător: „La urma urmei, i-a spus soției sale, Lucien trebuie să învețe meseria de bărbat“. Cînd ieșeau de la acele întruniri, Lucien și prietenii săi aveau mintea încinsă și se țineau de șotii. Într-o zi, erau vreo zece și pe strada Saint-André-des-Arts au văzut un omuleț măsliniu care citea *L'Humanité*. L-au înghesuit lîngă un perete și Remy i-a poruncit: „Aruncă ziarul!“ Tipul a încercat să facă pe nebunul, dar Desperreau s-a strecurat pe la spatele lui și l-a imobilizat, în timp ce Lemordant, cu mîna sa puternică, îi smulgea ziarul. Era foarte nostim. Omulețul furibund dădea din picioare în gol și urla: „Dați-mi drumul, dați-mi drumul!“, cu un accent ciudat, iar Lemordant, foarte calm, rupea jurnalul. Cînd însă Desperreau a vrut să-i dea omului drumul, lucrurile au început să se complice: tipul s-a năpustit spre Lemordant și l-ar fi și lovit dacă Rémy n-ar fi fost pe față și nu i-ar fi ars un pumn în ceafă. Individul s-a izbit de perete și s-a uitat urît la ei zicînd:

– Franțuji împuțiți!

– Ia mai zi o dată, spuse rece Marchesseau.

Lucien a înțeles că o să fie lată rău: Marchesseau nu știa de glumă cînd era vorba despre Franța.

– Franțuji împuțiți! zise veneticul.

A primit o palmă formidabilă și s-a repezit înainte, cu capul în jos, urlînd:

– Franțuji împuțiți, burjui împuțiți, vă urăsc, de-ați crăpa toți, toți, toți! și împroșcîndu-i cu valuri de înjurături murdare, de o violență pe care Lucien nici măcar n-ar fi putut să și-o imagineze.

Atunci băieții s-au înfuriat și s-au văzut nevoiți să pună mînă de la mînă ca să-l învețe minte pe individ. După cîteva clipe i-au dat drumul și tipul s-a sprijinit de zid; se clătina pe picioare, un pumn îi închisese ochiul drept și băieții stăteau cu toții în jurul lui, obosiți de cît dăduseră în el, așteptînd să-l vadă cum cade. Veneticul și-a strîmbat gura și a scuipat.

– Franțuji împuțiți!

– Mai vrei un rînd? întrebă Desperreau, gîfîind.

Tipul nu părea să fi auzit: se uita la ei sfidîndu-i cu ochiul stîng și repeta: „Franțuji împuțiți, franțuji împuțiți!“ A urmat o clipă de șovăială și Lucien a înțeles că amicii lui aveau să renunțe. Atunci un impuls mai puternic decît voința lui l-a făcut să se năpustească și să-l izbească din răsputeri pe tip. A auzit pîrîind ceva și mărunțelul s-a uitat la el cu un aer uimit și obosit: „Franțuji...“ a mai bîlbîit el. Dar ochiul învinețit a început să se caște scoțînd la iveală un glob roșu și fără pupilă; tipul a căzut în genunchi și n-a mai zis nimic. „Hai să ne cărăm“, șopti Remy. Au luat-o la fugă și nu s-au mai oprit decît în piața Saint-Michel: nu-i urmărea nimeni. Și-au aranjat cravatele și s-au curățat de praf unii pe alții, cu latul palmei.

Seara s-a încheiat fără ca tinerii să fără vreo aluzie la aventura lor; s-au purtat deosebit de amabil unii cu alții: renunțaseră la acea brutalitate pe care o afișau de obicei ca să-și mascheze sentimentele. Vorbeau politicos și Lucien și-a zis că pentru prima dată îi vede așa cum sînt, probabil, în familiile lor; el însuși era foarte agitat: nu obișnuia să se bată în stradă cu neisprăviții. S-a gîndit cu duioșie la Maud și la Fanny.

N-a reușit să adoarmă. „Nu se mai poate, s-a gîndit el, nu se mai poate să mă țin după ei în expedițiile astea în calitate de amator. Acum am cîntărit totul, *trebuie* să mă angajez!“ Se simțea pătruns de o gravitate aproape religioasă cînd i-a anunțat lui Lemordant vestea cea bună. „M-am hotărît, i-a spus Lucien, sînt cu voi.“ Lemordant l-a bătut pe umeri, iar gașca a sărbătorit evenimentul dînd pe gît cîteva sticle bune. Își regăsiseră tonul brutal și vesel, și n-au adus vorba despre incidentul din ajun. Cînd să se despartă, Marchesseau i-a zis în treacăt lui Lucien:

– Da' știu că ai o directă de dreapta clasa întîi!

Lucien i-a răspuns:

– Era jidan!

A treia zi, la întîlnirea cu Maud, Lucien a venit cu un baston gros pe care tocmai îl cumpărase dintr-un magazin de pe bulevardul Saint-Michel. Maud a înțeles imediat: s-a uitat la baston și a zis:

– Deci, s-a făcut?

– S-a făcut, zise Lucien zîmbind.

Maud părea măgulită; pe ea personal o atrăgeau mai degrabă ideile de stînga, dar era tolerantă. „Consider, zicea ea, că toate partidele au cîte ceva bun.“ În cursul serii, l-a gîdilat de cîteva ori pe ceafă numindu-l micuțul ei militant. La scurt timp după aceea, într-o sîmbătă seara, Maud era obosită: „Cred că o să mă întorc direct acasă, zise ea, dar, dacă ești cuminte, poți să vii cu mine sus: o să mă ții de mînă și o să fii foarte drăguț cu biata ta Maud care nu se simte bine, o să-i spui povești.“ Lucien nu prea era entuziasmat de această idee: camera lui Maud îl întrista prin sărăcia ei îngrijită; semăna cu o cameră de servitoare. Ar fi fost însă o crimă să rateze o asemenea ocazie. Cum au intrat în cameră, Maud s-a trîntit pe pat spunînd: „Of! ce

bine e“, apoi a tăcut și s-a uitat fix în ochii lui Lucien, ținându-și puțin buzele. Băiatul s-a lungit lîngă ea și Maud și-a acoperit ochii cu mîna ținînd degetele ușor depărtate și zicînd cu o voce de copil: „Cucu, te văd, să știi Lucien că te văd!“ Lucien se simțea greoi și moleșit; Maud și-a băgat degetele în gura lui și el i le-a supt vorbindu-i cu duioșie: „Micuța Maud e bolnăvioară, vai ce necăjită e biata Maud!“ și mîngîind-o pe tot corpul; Maud închisese ochii și zîmbea cu o expresie misterioasă. După cîteva minute i-a ridicat fusta și s-au trezit făcînd dragoste; Lucien s-a gîndit: „Am talent“. La sfîrșit, Maud a zis: „Ia te uită, cine și-ar fi închipuit una ca asta!“ S-a uitat la Lucien cu o expresie de reproș tandru:

– Răutate mică ce ești! Și eu care credeam că o să fii cuminte!

Lucien i-a spus că și el fusese la fel de surprins ca și ea.

– S-a întîmplat așa, pur și simplu, spuse el.

Maud s-a gîndit un pic și i-a spus cît se poate de serios:

– Nu-mi pare rău deloc. Înainte totul era poate mai pur, dar mai puțin complet.

„Am o amantă“, se gîndea Lucien în metrou. Se simțea stors de vlagă și istovit, îmbibat cu miros de pelin și de pește proaspăt; s-a așezat pe banchetă țeapăn, ca să evite contactul cu cămașa leoarcă de sudoare; i se părea că tot corpul îi e alcătuit din lapte bătut. Și-a repetat cu convingere: „Am o amantă“, dar se simțea frustrat: ceea ce dorise pînă în ajun la Maud, era fața ei îngustă și închisă care părea îmbrăcată, silueta subțiratică, atitudinea plină de demnitate, reputația de fată serioasă, disprețul față de sexul masculin, tot ceea ce făcea din ea o persoană străină, cu adevărat *altcineva*, dură și de nezdruncinat, mereu intangibilă, cu neînsemnatele ei gînduri cuminți, cu pudoarea ei, cu ciorapii de mătase și rochia ei de crep, cu permanentul ei. Și toată această pojghiță se topise sub îmbrățișarea lui, nu rămăsese din ea decît carne; își apropiase buzele de un chip fără ochi, gol ca un pîntece, posedase o floare mare din carne udă. A revăzut animalul orb care se zbuciuma între cearșafuri clipocind și căscînd păros și și-a zis: asta eram *noi doi*. Fuseseră unul singur, nu mai putea deosebi carnea lui de aceea a lui Maud; nimeni nu-i mai provocase o asemenea impresie de grețoasă intimitate, în afară, poate, de Riri, cînd Riri își arăta puțica în tufiș sau cînd făcea pe el și pe urmă stătea culcat pe burtă și dădea din picioare, cu fundul gol, în timp ce i se uscau pantalonii. Lucien a resimțit o oarecare ușurare gîndindu-se la Guigard: mîine îi va spune: „M-am culcat cu Maud, e o femeiușcă nemaipomenită, ascultă-mă pe mine: are chestia asta în sînge“. Era însă stînjenit: se simțea gol în căldura prăfoasă a metroului, gol sub un strat subțire de haine, țeapăn și gol, alături de un preot, față în față cu două cucoane mature, ca o prăjină înaltă și terfelită.

Guigard l-a felicitat călduros. Începuse să se cam satureze de Fanny: „Are un caracter mult prea infect. Ieri a stat bosumflată toată seara“. Ajunseseră la aceeași concluzie: femeile astea erau foarte necesare, omul nu putea totuși să rămînă cast pînă la însurătoare; tipele nu erau interesate, nici bolnave, dar a te atașa de una ca asta ar fi fost o mare eroare. Guigard a vorbit cu multă delicatețe despre adevăratele domnișoare și Lucien l-a întrebat ce mai face sora lui: „Bine, zise Guigard, spune că ne-ai uitat de tot. Știi ceva, adăugă el confidențial, nu mă deranjează faptul că am o soră: dacă n-aș avea-o, ar fi o grămadă de lucruri de care n-aș putea să-mi dau seama“. Lucien îl înțelegea perfect. După

aceea, au vorbit frecvent despre fete și atunci se simțeau plini de poezie, iar lui Guigard îi plăcea să citeze vorba unuia dintre unchii săi, care avusese mult succes la femei: „Poate n-am făcut totdeauna doar fapte bune în nenorocita asta de viață, dar există un lucru de care sper că Dumnezeu va ține seama: mai bine mi-aș fi tăiat mîinile decît să mă ating de o fată mare“. S-au mai dus din cînd în cînd la prietenele lui Pierrette Guigard. Lucien avea multă afecțiune pentru Pierrette, îi vorbea ca un frate mai mare, era nițel cam mîștocar cu ea, dar îi era recunoscător că nu și-a tăiat părul. Era foarte ocupat cu activitățile lui politice; în fiecare duminică dimineață se ducea să vîndă *L'Action française* în fața bisericii din Neuilly. Vreme de două ceasuri și mai bine, Lucien se plimba de colo-colo cu o expresie dură întipărită pe față. Domnișoarele care ieșeau de la slujbă își ridicau uneori ochii lor frumoși și sinceri și-l priveau; atunci Lucien se destindea puțin, se simțea pur și puternic; le zîmbea. Băieților din gașcă le-a explicat că respectă femeile și a fost fericit pentru că a găsit la ei înțelegerea pe care o nădăjduia. Aproape toți, de altfel, aveau surori.

Pe 17 aprilie, familia Guigard a dat un ceai în cinstea lui Pierrette, care împlinea optsprezece ani, și Lucien, evident, a fost invitat. Era bun prieten cu Pierrette, care îi zicea cavalerul ei; bănuia că e puțin îndrăgostită de el. Doamna Guigard angajase o pianistă și după-amiaza se anunța foarte veselă. Lucien a dansat de mai multe ori cu Pierrette, apoi s-a dus la Guigard, care-și primea amicii în fumoar.

– Salut, zise Guigard, cred că vă cunoașteți cu toții: Fleurier, Simon, Vanusse, Ledoux.

În timp ce Guigard îi prezenta pe băieți, Lucien a văzut apropiindu-se șovăitor un tînar înalt, roșcovan și cu părul creț, cu piele albă și sprîncene negre; s-a simțit cuprins de mînie. „Ce caută individul ăsta aici, s-a întrebat el, Guigard știe prea bine că nu pot să-i sufăr pe jidani!“ S-a întors și a șters-o rapid ca să evite prezentările.

– Ce-i cu jidanul ăla? a întrebat-o puțin mai tîziu pe Pierrette.

– E Weill, student la Hautes Études Commerciales; frate-miu l-a cunoscut la scrimă.

– Am oroare de jidani, zise Lucien.

Pierrette a rîs ușor.

– Ăsta e un băiat destul de drăguț, spuse ea. Hai, condu-mă la bufet!

Lucien abia a apucat să ia o cupă cu șampanie că a și pus-o jos: s-a pomenit față în față cu Guigard și Weill. L-a străfulgerat pe Guigard cu privirea și a făcut stînga-mprejur. Pierrette însă l-a luat de braț și Guigard l-a interpelat cu un aer foarte firesc:

– Prietenul meu Fleurier, prietenul meu Weill, zise el degajat, gata, am făcut prezentările. Weill a întins mîna, iar Lucien s-a simțit foarte nenorocit. Din fericire, și-a adus brusc aminte de Desperreau: „Fleurier pe bune l-ar fi aruncat pe jidan în apă“. Și-a înfundat mîinile în buzunare, i-a întors spatele lui Guigard și a plecat. N-o să mai pot călca în casa asta“, și-a zis el în timp ce-și lua lucrurile de la garderobă. Era stăpînit de un orgoliu amar. „E clar, cînd ții cu adevărat la opiniile tale, nu mai ai ce căuta în societate.“ Pe stradă însă, i s-a topit tot orgoliul și l-a cuprins neliniștea. „Guigard trebuie să fie furios!“ A dat din cap și a încercat să-și spună cu convingere: „Dacă m-a invitat pe mine n-avea dreptul să invite și un jidan!“ Furia îi trecuse însă; revedea cu un fel de jenă mutra uimită a lui Weill, mîna lui întinsă și-și zicea că n-ar fi stricat să fi fost mai conciliant: „Cu siguranță că Pierrette mă consideră un

mîrlan. Ar fi trebuit să strîng mîna aia. La urma urmei, nu mă angaja cu nimic. Ar fi trebuit să salut rece și imediat după aceea să mă depărtez, asta trebuia să fac". S-a întrebat dacă ar mai fi avut timp să se întoarcă la Guigard. Ar putea să se apropie de Weill și să-i spună: „Scuză-mă, mi-a fost rău", să-i strîngă mîna și să facă puțină conversație amabilă cu el. Ba nu: era prea tîrziu, gestul lui era ireparabil. „Ce-mi trebuia mie, se gîndea el iritat, să-mi manifest opiniile în fața unor oameni care nici măcar nu sînt în stare să le înțeleagă!" A dat nervos din umeri: declanșase un dezastru. Chiar în clipa aceea, Guigard și Pierrette îi comentau comportarea: Guigard zicea: „E complet nebun!" Lucien a strîns din dinți. „Ah! s-a gîndit el disperat, cît îi urăsc! Ce tare îi urăsc pe jidani!" încercînd să dobîndească un pic de forță din contemplarea acelui sentiment de imensă ură. Dar ura se topea sub privirea lui; degeaba se tot gîndea la Léon Blum care primea bani de la nemți și-i detesta pe francezi, nu simțea nimic în afară de o indiferență posacă. Lucien a avut norocul s-o găsească pe Maud acasă. I-a spus că o iubește și a posedat-o de mai multe ori cu un fel de mînie. „Am dat-o-n bară, își zicea el, niciodată n-o să fiu *cineva*." „Nu, nu! zicea Maud, stai, iubitule, oprește-te, nu așa, asta nu se poate, nu e voie!" Pînă la urmă l-a lăsat să-și facă mendrele: voia s-o sărute peste tot. Lucien se simțea copilăros și pervers: îi venea să plîngă.

A doua zi dimineață, la liceu, cînd a dat cu ochii de Guigard, Lucien a simțit cum i se strînge inima. Guigard avea un aer viclean și s-a făcut că nu-l vede. Lucien era atît de furios, încît nici n-a putut să ia notițe: „Ticălosul! se gîndea el, ticălosul!" După ore, Guigard s-a apropiat de el; era livid. „Dacă mă bodogănește, și-a zis Lucien terifiat, îl trăsnesc." Au stat cîtva timp alături, fiecare contemplîndu-și vîrful pantofilor. Într-un tîrziu, Guigard a spus, cu o voce sugrumată: „Iartă-mă, frate, n-ar fi trebuit să-ți fac una ca asta". Lucien a tresărit și s-a uitat la el neîncrezător. Guigard îi dădea însă înainte, bîlbîind: „Ne întîlnim la scrimă, înțelegi, am vrut... mai facem cîte un asalt, împreună, mă invitase la el, dar înțeleg, să știi, n-ar fi trebuit, nu știu ce m-a apucat, dar cînd am scris invitațiile, nici o clipă nu mi-a trecut prin minte..."

Lucien, incapabil să scoată o vorbă, tăcea în continuare, dar începea să fie stăpînit de indulgență. Guigard a adăugat, cu capul plecat:

– Ce să mai vorbim, a fost o gafă enormă...

– Nu fi tîmpit, i-a spus Lucien, bătîndu-l pe umăr, știu că n-ai făcut-o dinadins. A adăugat, plin de generozitate: și eu am greșit, nu-i vorbă. M-am purtat ca un mocofan. Dar ce vrei, e peste puterile mele, nu pot să mă ating de ei, e o repulsie fizică, tot mi se pare că au solzi pe mînă. Ce-a zis Pierrette?

– S-a prăpădit de rîs, spuse Guigard pe un ton jalnic.

– Și tipul?

– A înțeles. Am zis și eu ce am putut, dar după un sfert de oră s-a cărat. A precizat, la fel de rușinat: Părinții mei sînt de părere că ai avut dreptate, că nu aveai ce face, din moment ce ai o convingere.

Lucien a savurat cuvîntul „convingere"; îi venea să-l strîngă la piept pe Guigard:

– Nu-i nimic, nu-i nimic, bătrîne, zise el; principalul e că am rămas amici.

Lucien a coborît bulevardul Saint-Michel într-o stare de extraordinară exaltare: i se părea că nu mai e el.

Și-a zis: „Ce ciudat, nu mai sînt eu, nu mă mai recunosc!" Era cald și plăcut; oamenii căscau gura, purtînd pe față primul zîmbet, uimit, de primăvară; în acea mulțime

molatică, Lucien se înfigea ca o pană de oțel, gîndind: „Nu mai sînt eu“. „Eu“, pînă în ajun, însemna o insectă mare, balonată, ca greierii de la Férolles; azi, Lucien se simțea curat și precis ca un cronometru. A intrat la cafeneaua La Source și a comandat un pahar cu vin. Gașca nu venea aici fiindcă era plin de venetici împuțiți; azi însă, veneticii și jidanii nu-l deranjau pe Lucien. În mijlocul acelor trupuri măslinii care foșneau ușor, ca un lan de ovăz sub adierea vîntului, se simțea diferit și amenințător, un orologiu monstruos care sclipea sprijinit de banchetă. L-a recunoscut amuzat pe un jidănaș pe care trimestrul trecut băieții îl cotonogiseră pe coridoarele Facultății de Drept. Pe micul monstru gras și gînditor nu rămăseseră urme de lovituri, cîtva timp avusese probabil niște cucuie, dar pe urmă își recăpătase forma rotundă; și totuși, deslușeai în el un fel de resemnare obscenă.

Pentru moment, părea fericit: a căscat cu plăcere; o rază de soare îi gîdila nările; s-a scărpinat pe nas și a zîmbit. Să fi fost chiar un zîmbet? N-o fi fost mai degrabă o ușoară oscilație care luase naștere afară, undeva într-un colț al sălii și venise să moară pe buzele sale? Toți veneticii ăia pluteau într-o apă neagră și grea, ale cărei valuri clătinau cărnurile lor moi, le ridicau brațele, le mișcau degetele, se jucau puțin cu buzele lor. Amărîții! Lui Lucien i se făcuse aproape milă de ei. Ce căutau în Franța? Ce curenți marini îi aduseseră și-i depuseseră aici? Degeaba se îmbrăcau decent, la croitorii de pe bulevardul Saint-Michel, tot nu erau altceva decît niște meduze. Lucien s-a gîndit că el, unul, nu e o meduză, că nu face parte din această faună umilită, și-a zis: „Fac scufundări!“ și apoi brusc a uitat La Source și i-a uitat și pe

venetici, n-a mai văzut decît un spate, un spate lat pe care se reliefau mușchii și care se depărta stăpînit de o forță calmă și se pierdea, necruțător în ceață. L-a văzut și pe Guigard: Guigard era palid, urmărea cu privirea acel spate, îi spunea unei Pierrette invizibile: „Ce să mai vorbim, a fost o gafă!...“ Pe Lucien l-a cuprins o bucurie aproape intolerabilă: spatele acela puternic și solitar era *al lui!* și scena se petrecuse ieri! O clipă, cu prețul unui efort uriaș, a fost Guigard, și-a urmărit propriul spate cu ochii lui Guigard, a resimțit umilința lui Guigard și s-a simțit delicios de terorizat. I-a trecut prin gînd: „Așa le trebuie, să se învețe minte!“ Decorul s-a schimbat: scena se petrecea în viitor, în salonașul lui Pierrette: Pierrette și cu Guigard subliniau, cu mutre jenate, un nume pe o listă de invitați. Lucien nu era de față, dar puterea sa se exercita din plin asupra lor. Guigard zicea: „Ah! nu! Nu pe ăsta! Ce, vrei să dăm de belea? Știi doar că Lucien nu-i înghite pe jidani!“ Lucien s-a mai contemplat o dată. „Eu sînt Lucien! Cineva care nu-i înghite pe jidani.“ Rostise de multe ori aceste cuvinte, dar azi era altceva, cu totul altceva. În aparență, se-nțelege, era o simplă constatare, ca și cînd cineva ar fi zis: „Lui Lucien nu-i plac stridiile“ sau: „Lui Lucien îi place să danseze“. Dar, atenție: plăcerea de a dansa ar fi putut eventual fi descoperită și la jidănașul ăsta, dar chestia asta nu conta nici cît freamătul unei meduze; era de-ajuns să te uiți la nenorocitul ăla de jidănaș ca să-ți dai seama că tot ce-i plăcea sau nu-i plăcea rămînea lipit de el așa, ca mirosul lui, ca nuanțele pielii lui și că totul avea să dispară odată cu el, odată cu clipitul pleoapelor lui grele, odată cu zîmbetele lui lipicioase, mînjite parcă de voluptate. Antisemitismul lui Lucien era însă de altă natură: nemilos și pur, țîșnea din el ca un

pumnal de oțel îndreptat amenințător spre pieptul celorlalți. „Ăsta, gîndea el, ăsta e... e un lucru sfînt!“ și-a adus aminte că maică-sa, cînd era mic, îi spunea uneori pe un anumit ton: „Tata lucrează la el în birou“. Iar acea frază îi apărea ca o formulă sacramentală care-l copleșea brusc cu o sumedenie de obligații religioase, cum ar fi să nu se joace cu carabina cu aer comprimat, să nu strige „Tararabum“; trebuia să umble în vîrful picioarelor pe coridor, ca și cînd s-ar fi aflat într-o catedrală. „Acum mi-a venit mie rîndul“, și-a zis el cu satisfacție. Se spunea în șoaptă: „Lucien nu-i poate suferi pe jidani“, și oamenii încremeneau străpunși de o mulțime de minuscule săgeți dureroase. „Guigard și Pierrette, își spuse el înduioșat, sînt niște copii.“ Se dovediseră foarte vinovați, dar fusese de-ajuns ca Lucien să se încrunte la ei și imediat îi apucaseră remușcările, începuseră să vorbească în șoaptă și să umble în vîrful picioarelor.

Lucien s-a simțit pentru a doua oară plin de respect față de el însuși. De astă dată însă nu mai avea nevoie de ochii lui Guigard: acum părea respectabil în propriii ochi – în ochii săi, care în sfîrșit reușiseră să străpungă învelișul lui de carne, de plăceri și neplăceri, de obiceiuri și impulsuri. „Acolo unde mă căutam, se gîndea el, nu aveam cum să mă găsesc.“ Făcuse cu bună-credință inventarul minuțios a tot ceea ce *era* el. „Dacă însă ar fi să fiu doar ceea ce sînt, n-aș face mai multe parale decît jidănașul ăsta.“ Tot scormonind așa în intimitatea mucoaselor ce se poate oare descoperi, în afară de tristețea cărnii, de josnica minciună a egalității și de dezordine? „Prima maximă, își zise Lucien, să nu încerci să vezi în tine însuți; nu există greșeală mai periculoasă ca asta.“ Adevăratul Lucien – acum știa precis – trebuia căutat în ochii celorlalți, în supunerea temătoare a lui Pierrette și a lui Guigard, în așteptarea plină de speranță a tuturor acelor ființe care creșteau și se maturizau pentru el, a tinerilor ucenici care vor deveni muncitorii *lui,* locuitori mari și mici ai comunei Férolles, al căror primar va fi într-o zi. Lui Lucien i s-a făcut oarecum frică și se simțea aproape prea mare pentru el. Atîția oameni îl așteptau cu arma la picior: iar el era, avea să fie totdeauna, acea uriașă așteptare a celorlalți. „Asta înseamnă un stăpîn“, s-a gîndit el. A văzut din nou o spinare puternică și musculoasă, și imediat după aceea, o catedrală. El era înăuntru și umbla în vîrful picioarelor în lumina filtrată de vitralii. „Numai că de astă dată eu sînt catedrala!“ S-a uitat fix, cu o privire intensă la vecinul lui, un cubanez înalt, brun și neted ca un trabuc. Trebuia neapărat să găsească niște cuvinte capabile să exprime extraordinara lui descoperire. Și-a dus mîna la frunte încet, cu grijă, ca și cînd ar fi fost o lumînare aprinsă, apoi s-a recules o clipă, gînditor și sacru, și cuvintele au țîșnit de la sine. A șoptit: „AM DREPTURI!“ Drepturi! Ceva cam ca triunghiurile și cercurile: adică ceva atît de perfect, încît nici nu există, degeaba tot desenai mii de rotocoale cu compasul, niciodată nu reușeai să realizezi un singur cerc. Tot astfel, generații de muncitori ar putea să se supună disciplinați poruncilor lui Lucien și n-ar epuiza în veac dreptul lui de a porunci; drepturile, asemenea noțiunilor matematice și dogmelor religioase, existau dincolo de viața lui. Și uite așa, Lucien era tocmai acest lucru: un uriaș buchet de responsabilități și de drepturi. Multă vreme crezuse că trăiește din întîmplare, fără nici un scop: nu gîndise îndeajuns. Cu mult timp înainte de a se fi născut, locul lui sub soare era rezervat, la Férolles. Cu mult timp înainte de căsătoria tatălui său – era *așteptat;* venise pe lume tocmai pentru a ocupa acest loc: „Trăiesc, s-a gîndit el,

fiindcă am dreptul să trăiesc“. Și pentru prima dată, poate, a avut o viziune fulgerătoare și glorioasă privind destinul lui. Mai devreme sau mai tîrziu va intra la École Centrale (de altfel n-avea nici o importanță). Atunci o va părăsi pe Maud (tot timpul voia să se culce cu el, era cum nu se poate mai plicticos; trupurile lor înlănțuite degajau, în căldura înăbușitoare a acestui început de primăvară, un miros de ostropel ars. „Și unde mai pui că Maud e a tuturor, azi a mea, mîine a altuia, povestea asta n-are nici un sens“; se va instala la Férolles. Undeva, în Franța, există o fată tînără și pură în genul lui Pierrette, o provincială cu ochi de floare, care se păstra intactă pentru el: fata încerca uneori să și-l închipuie pe viitorul ei stăpîn, pe acel bărbat năprasnic și duios, dar nu reușea. Era virgină; în tainițele trupului ei îi recunoștea lui Lucien, și numai lui, dreptul de a o poseda. O va lua de nevastă, va fi soția *lui,* cel mai tandru drept al său. Seara, cînd își va scoate hainele, cu gesturi mărunte, dar sacre, va fi ca o jertfă. O va lua în brațe cu aprobarea tuturor, îi va spune: „Ești a mea!“ Ceea ce ea îi va arăta, va avea datoria să-i arate numai lui, și actul de iubire va fi, pentru el, voluptuosul recensămînt al bunurilor sale. Dreptul său cel mai tandru, dreptul său cel mai intim: dreptul de a fi respectat pînă și în trupul său, ascultat pînă și în patul său. „Mă voi căsători de tînăr“, și-a zis el. Și-a mai propus, de asemenea, să facă mulți copii; apoi s-a gîndit la opera tatălui lui; era nerăbdător s-o ducă mai departe și s-a întrebat dacă domnul Fleurier nu avea de gînd să moară mai repede.

Un orologiu a bătut de amiază; Lucien s-a sculat. Metamorfoza se încheiase: cu o oră mai devreme, în cafenea pătrunsese un adolescent grațios și nesigur; acum ieșea un bărbat, un stăpîn francez. Lucien a făcut cîțiva pași în glorioasa lumină a unei dimineți franceze. În colțul străzii Écoles cu bulevardul Saint-Michel s-a apropiat de o papetărie și s-a uitat în oglindă: ar fi dorit să găsească pe chipul lui expresia de nepătruns pe care o admira pe chipul lui Lemordant. Oglinda nu i-a înfățișat însă decît o figură frumușică și cam încăpățînată, care încă nu era destul de dură. A decis: „O să-mi las mustață“.

CUPRINS

Zidul 7
Camera 32
Erostrat 65
Intimitate..... 85
Copilăria unui stăpîn.....125

biblioteca rao

De la clasici la contemporani, într-o formulă
grafică nouă, cei mai reprezentativi autori pentru

biblioteca dumneavoastră

Madeleine Albright	DOAMNA SECRETAR DE STAT
Grigore Arbore	LIBERTATEA FĂRĂ DEMOCRAŢIE ŞI „GLONŢUL DE AUR“
Dan Brown	ÎNGERI ŞI DEMONI ◆ CODUL LUI DA VINCI ◆ FORTĂREAŢA DIGITALĂ
Albert Camus	STRĂINUL / CIUMA / CĂDEREA / EXILUL ŞI ÎMPĂRĂŢIA ◆ FAŢA ŞI REVERSUL / NUNTA / MITUL LUI SISIF / OMUL REVOLTAT / VARA ◆ CARNETE ◆ TEATRU ◆ PRIMUL OM
John Le Carré	PRIETENIE ABSOLUTĂ
Eugen Ovidiu Chirovici	MISTERELE ISTORIEI
Bill Clinton	VIAŢA MEA
Hillary Rodham Clinton	ISTORIE TRĂITĂ
Robin Cook	RISC ASUMAT
Clive Cussler	AURUL INCAŞILOR
Charles Dickens	DAVID COPPERFIELD (2 vol.)
Denis Diderot	NEPOTUL LUI RAMEAU
Josif Constantin Drăgan	PRIN EUROPA (5 vol.)
William Faulkner	CĂTUNUL
Joseph Finder	PUTERI EXCEPŢIONALE
Colin Forbes	CATACLISMUL ◆ RINOCERUL ◆ PE MUCHIE DE CUŢIT ◆ CONSPIRAŢIA ◆ VALUL UCIGAŞ
André Gide	FRUCTELE PĂMÎNTULUI ◆ FALSIFICATORII DE BANI / PORUMBELUL
John Grisham	ULTIMUL JURAT ◆ UN ALTFEL DE CRĂCIUN ◆ CAMPIONUL DIN ARKANSAS ◆ MAESTRUL ◆ MOŞTENITORII ◆ MEDIATORUL
V.D. Guşă de Drăgan	CONDAMNAT LA ADEVĂR
Hermann Hesse	JOCUL CU MĂRGELE DE STICLĂ ◆ NARCIS ŞI GURĂ-DE-AUR ◆ LUPUL DE STEPĂ ◆ SIDDHARTHA / CĂLĂTORIA SPRE SOARE-RĂSARE ◆ KNULP / DEMIAN ◆ CELE MAI FRUMOASE POVESTIRI
Ilf și Petrov	DOUĂSPREZECE SCAUNE ◆ VIŢELUL DE AUR
Franz Kafka	JURNAL ◆ CASTELUL ◆ CORESPONDENŢĂ (vol. 1)
Dean Koontz	ÎN PUTEREA NOPŢII

Mario Vargas Llosa	RĂZBOIUL SFÎRŞITULUI LUMII ◆ CONVERSAŢIE LA CATEDRALA
André Malraux	CONDIŢIA UMANĂ ◆ CUCERITORII / CALEA REGALĂ
Thomas Mann	DOCTOR FAUSTUS ◆ MUNTELE VRĂJIT ◆ POVESTIRI ◆ MĂRTURISIRILE ESCROCULUI FELIX KRULL ◆ LOTTE LA WEIMAR
G. García Márquez	TOAMNA PATRIARHULUI ◆ DOUĂSPREZECE POVESTIRI CĂLĂTOARE ◆ DESPRE DRAGOSTE ŞI ALŢI DEMONI ◆ INCREDIBILA ŞI TRISTA POVESTE A CANDIDEI ERÉNDIRA ŞI A BUNICII SALE FĂRĂ SUFLET ◆ DRAGOSTEA ÎN VREMEA HOLEREI ◆ AVENTURA LUI MIGUEL LITTÍN, CLANDESTIN ÎN CHILE ◆ A TRĂI PENTRU A-ŢI POVESTI VIAŢA ◆ GENERALUL ÎN LABIRINTUL SĂU ◆ POVESTEA TÎRFELOR MELE TRISTE
Virgil Măgureanu	DECLINUL SAU APOTEOZA PUTERII?
Ilie Năstase	MR NĂSTASE
Regina Noor	CALEA SPRE CREDINŢĂ
Christopher Paolini	ERAGON
L. Picknett & C. Prince	MISTERUL TEMPLIERILOR ◆ CONSPIRAŢIA STARGATE
Mario Puzo	OMERTA
Ernesto Sábato	ESEURI (vol. 1)
Antoine de Saint-Exupéry	CITADELA
Jean-Paul Sartre	TEATRU ◆ CUVINTELE / GREAŢA
John Saul	MÎINA DREAPTĂ A DIAVOLULUI ◆ CASA DE LA RĂSCRUCE
Dinu Săraru	TRILOGIA ŢĂRĂNEASCĂ ◆ CIOCOII NOI CU BODYGUARD
Dinu Săraru & Victor Stănculescu	GENERALUL REVOLUŢIEI CU PICIORUL ÎN GHIPS
John Steinbeck	ŞOARECI ŞI OAMENI
Stendhal	ROŞU ŞI NEGRU ◆ MĂNĂSTIREA DIN PARMA
Alex Mihai Stoenescu	ISTORIA LOVITURILOR DE STAT ÎN ROMÂNIA (vol. I, II, III şi IV[1]) ◆ PATIMILE SFÎNTULUI TOMMASO D'AQUINO ◆ INTERVIURI DESPRE REVOLUŢIE
J.R.R. Tolkien	ROVERANDOM
L.N. Tolstoi	CAZACII ŞI ALTE POVESTIRI ◆ SONATA KREUTZER ŞI ALTE POVESTIRI
Oswald Wirth	FRANCMASONERIA PE ÎNŢELESUL ADEPŢILOR SĂI
Moony Witcher	NINA ŞI MISTERUL NOTEI A OPTA

Noutăţi

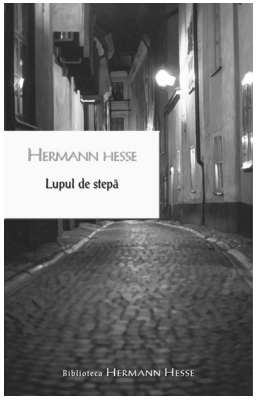

Herman Hesse
LUPUL DE STEPĂ

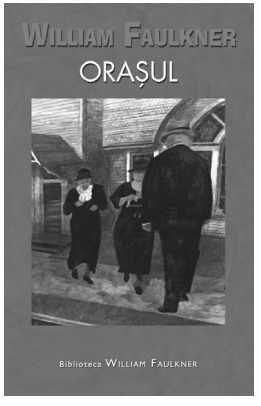

William Faulkner
ORAŞUL

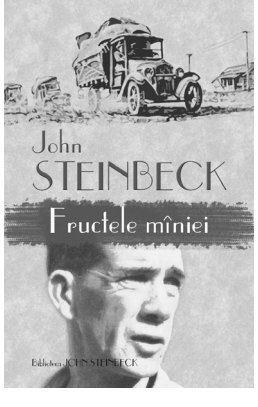

John Steinbeck
FRUCTELE MÎNIEI

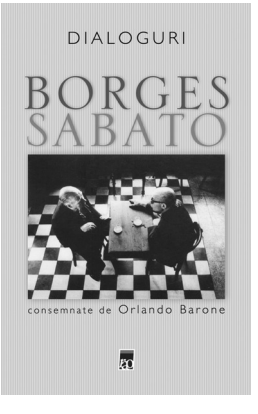

Borges – Sábato
DIALOGURI
Consemnate de Orlando Barone

clubul cărţii rao

Începînd cu 1 iunie 2005,
CLUBUL CĂRȚII RAO
are un nou regulament de funcționare, mai modern,
mai eficient și mai adaptat nevoilor dumneavoastră,
care este pus la dispoziția membrilor odată cu fișa
de înscriere. Principala inovație o reprezintă
introducerea a TREI TIPURI DE CARDURI
care vă oferă mari reduceri de preț
în achiziționarea cărților.
Pentru detalii privind acest regulament
vă puteți informa din broșurile editurii noastre
sau scriindu-ne pe adresa:

C.P. 2-124, București;
e-mail: *club@raobooks.com*

sau accesînd site-urile:
www.raobooks.com;
www.rao.ro